T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL VE DİVANI

(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep Özeroğlu

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Ankara, 2023

T.C
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL VE DİVANI

(İNCELEME- METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep Özeroğlu

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mustafa Erdoğan

Ankara, 2023

ONAY SAYFASI

ZEYNEP ÖZEROĞLU tarafından hazırlanan İstanbullu Nüzhet İsmail ve Divanı (İnceleme-Metin-Dizin) adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Mustafa Erdoğan Kabul ☐ Red ☐	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	
Prof. Dr. Mustafa Arslan Kabul ☐ Red ☐	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	
Doç. Dr. Muvaffak Eflatun Kabul ☐ Red ☐	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Ünvan Ad Soyad

……...

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Tarih (Gün-Ay-Yıl)

İmza

Zeynep ÖZEROĞLU

Hayatımın her anında beni hep destekleyen anneme,

babama ve kardeşlerime ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yasam biçimi olarak algılamamı sağlayan yüksek lisanstan bu yana her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden bana hep güvenen sayın hocam Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN' a, Farsça metinlerde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Yusuf Öz ve arkadaşım Eradah QAYUMI' ye teşekkür gönül borcumdur.

ÖZET

İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL VE DİVANI
(İNCELEME- METİN- DİZİN)

ÖZEROĞLU, Zeynep

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Danışman: Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN

Aralık, 2023

Nüzhet İsmail Efendi 18. yüzyıl şairidir. Lale Devri ile I. Mahmut Dönemi'nde yaşamış olan şairin memleketi İstanbul'dur. Şairliğinin yanında musikide de mahir oluşu ile bilinmektedir. Nüzhet İsmail Efendi'nin Divanı'nın bilinen tek yazma nüshası ortaya çıkmıştır. 63 varaktan oluşan eser İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 1766 numarada bulunmaktadır.

Divanda 2 mesnevi, 3 kaside, 3 terkib-i bent, 1 terci-i bent, 1 müsemmen, 1 müseddes, 2 muhammes, 2 tahmis, 313 gazel, 26 kıta bulunmaktadır. Divanda münacat, naat, cülusiye, Ramazaniye, ıydiye, hamamiye, tebrikname, şehrengiz gibi edebi türler de yer almaktadır. Ayrıca bahr-ı tavil de mevcuttur.

Bu tez çalışması sonucunda müşterek olarak kullanılan mahlaslardan olan Nüzhet mahlasına sahip bir şairin daha divanı gün yüzüne çıkarılarak ilgililerinin istifadesine sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: 18. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı, Klasik Üslup, Nüzhet Divanı, İstanbullu Nüzhet İsmail.

ABSTRACT
NÜZHET İSMAİL FROM ISTANBUL AND HIS DIVAN
(REVIEW - TEXT - INDEX)

ÖZEROĞLU, Zeynep

MA, Depertmant of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Mustafa ERDOĞAN

Ankara, 2023

Nüzhet İsmail Efendi is an 18th century poet. The hometown of the poet, who lived during the Tulip Era and the Mahmud I Period, is Istanbul. In addition to his poetry, he is also known for his skill in music. The only known manuscript copy of Nüzhet İsmail Efendi's Divan has emerged. The work, consisting of 63 pages, is located in Istanbul University Rare Works Library, number 1766.

There are 2 masnavis, 3 kasides, 3 compositions of bent, 1 terci-i bent, 1 müsemmen, 1 müseddes, 2 muhammes, 2 tahmis, 312 ghazals and 26 stanzas in the divan. There are also literary genres in the divan such as münacat, naat, cülusiye, Ramazaniye, iydiye, hamamiye, greeting-name, şehrengiz. There is also bahr-ı tavil.

As a result of this thesis study, the divan of another poet with the pseudonym Nüzhet, one of the commonly used pseudonyms, was unearthed and made available for the benefit of those interested.

Keyboard: 18th Century Classical Turkish Literature, Classical Style, Nüzhet Divan, Nüzhet İsmail from Istanbul.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv

ABSTRACT v

KISALTMALAR ix

ŞEKİLLER DİZİNİ……..……...……..x

TABLOLAR DİZİNİ……..……..xi

GİRİŞ 1

1. 18. Yüzyıl'da Edebî Hayat 1

2. Nüzhet Mahlaslı Şairler 5

1.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL'İN HAYATI, ESERLERİ ve EDEBÎ KİŞİLİĞİ 8

1.1. HAYATI 8

1.1.1. Adı ve Mahlası 8

1.1.2. Doğum Tarihi, Doğum Yeri ve Memleketi 9

1.1.3. Tasavvuf ve Tarikatla İlgisi 9

1.1.4. Ailesi, Yakın Çevresi ve Arkadaşları 9

1.1.5. Vefatı 12

1.2. ESERLERİ 12

1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ 12

1.3.1. Kendi Şiiri ve Şairliğine Bakışı 16

1.3.2. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler 18

2.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL DİVANINDA ŞEKİL 32

2.1. NAZIM ŞEKİLLERİ 32

2.1.1. Mesneviler 32

2.1.2. Kasideler 33

2.1.3. Musammatlar 34

2.1.4. Gazeller 38

2.1.5. Kıtalar 39

2.1.6. Beyitler 40

2.2. BAHR-I TAVİL 40

2.3. AHENK UNSURLARI 41

2.3.1. Vezin 41

2.3.1.1.Vezni Tespit Edilemeyen Manzumeler 44

2.3.1.2.Tespit Edilen Vezinlere Uymayan Kısımlar 44

2.3.2. Redif 46

2.3.3. Kafiye ... 47
2.3.4. Tekrarlar ... 49
2.3.4.1. Beyit/Mısra Tekrarları ... 49
2.3.4.2. Söz Tekrarları ... 50
2.3.4.3. Ses Tekrarları ... 51
3.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL DİVANINDA MUHTEVA ... 52
3.1. EDEBİ TÜRLER ... 52
3.1.1. Münacat ... 52
3.1.2. Naat ... 53
3.1.3. Ramazaniye ... 54
3.1.4. Iydiye ... 55
3.1.5. Cülusiye ... 57
3.1.6. Tebrikname ... 59
3.1.7. Hamamiye ... 60
3.1.8. Şehrengiz ... 61
3.2. TEMATİK YAPI ... 63
3.2.1. Aşk ... 63
3.2.1.1. Sevgili ... 63
3.2.1.2. Âşık ... 67
3.2.1.3. Rakip ... 68
3.2.2. Rintlik ... 68
3.2.3. Sosyal Hayat ... 71
3.2.4. Eleştiri, Hiciv ... 72
3.2.5. Nasihat ... 72
3.2.6. Tarih Manzumeleri ... 73
3.3. DİVANDA YER ALAN İSİMLER ... 77
3.3.1. Özel İsimler ... 77
3.3.1.1. Allah'ın İsimleri ... 77
3.3.1.2. Peygamberler ... 77
3.3.1.3. Efsanevi Karakterler ... 78
3.3.1.4. Şairler, Nüzhet Efendi'nin Tanıdığı Kişiler ve Diğer Özel İsimler ... 78
3.3.1.5. Irk adları ... 78
3.3.2. Yer İsimleri ... 78
3.3.2.1. Ülkeler ... 78
3.3.2.2. Şehirler ve Semtler ... 78

3.3.2.3. Nehirler ve Irmaklar 78
3.4. DİL, İMLA VE ÜSLUP 79
3.4.1. Dil ve İmla 79
3.4.2.Arkaik Kelime ve Ekler 79
3.4.3. Deyimler 81
3.4.4. Atasözleri 82
3.4.5. Arapça ve Farsça Unsurlar 82
3.4.5.1.Arapça Unsurlar 82
3.4.5.2.Farsça Unsurlar 82
3.4.6. Edebi Sanatlar 83
4.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL DİVANI'NIN ÇEVİRİ YAZILI METNİ 92
4.1. NÜSHA TAVSİFİ 92
4.2. METNİN OLUŞTURULMASINDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR 93
4.4. METİN 96
SONUÇ 329
KAYNAKLAR 331
EKLER 334
DİZİN 367

KISALTMALAR

age. : Adı geçen eser

as. : Aleyhisselam

bk. : Bakınız

İÜ : İstanbul Üniversitesi

s. : sayfa

vr. : Varak

yy. : Yüzyıl

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Divanda Bulunan Nazım Şekillerinin Dağılım Oranı 32
Şekil 2. Gazellerin Beyit Sayılarına Göre Dağılımı 38

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Gazellerin Beyit Sayılarına Göre Oranı 38
Tablo 2. Divanda Kullanılan Vezinler ve Kullanıldığı Manzume Sayısı..... 42
Tablo 3. Tarih Manzumeleri Tablosu..... 73

GİRİŞ

1. 18. Yüzyıl'da Edebî Hayat

Osmanlı devletinin uzun soluklu ve inişli çıkışlı tarihinde ilerlemeler-gerilemeler, zaferler, yenilgiler ve toplumun hemen her kesiminde bunlara bağlı değişiklikler görülmüştür. Yaşanılan bu sürecin etkilerinin siyasî, askerî, ekonomik, sosyal alanlarda olduğu gibi edebî alana yansıması da kaçınılmaz olacaktır. Yaşadığı toplumun bir parçası olan sanatçılar da ister istemez toplumunun zihniyetinden ve devrinin getirdiği şartlardan etkilenecektir. Toplumun dinamikleri içinde yaşanılan yüzyıla ve o yüzyılın getirdiği şartlara göre şekillenmektedir. 18. yüzyıl da Osmanlı toplumunun çalkantılı ve zorlu süreçlerden geçtiği dönemlerden biridir. Bu dönem devletin isyanlarla, sürekli otorite değişiklikleriyle ve ağır yenilgilere uğradığı savaşlarla karşı karşıya kaldığı dönemdir.

Siyasî hayatın çalkantılı ve huzursuz olmasına karşın on sekizinci yüzyıl edebî alanda geleneğin olgunluk dönemini yaşamaya devam ettiği ve klasik edebiyatın en zengin şair kadrosuna sahip olduğu devirdir (Şentürk, Kartal, 2019: 587). Siyasî, askerî ve ekonomik alanlarda yaşanan çözülmeler edebiyata daha geç yansımış ve bu yüzyıl metinlerinde gelenek olgunluk dönemine devam etmiştir. Bunda esas etken dönemin padişahlarının şiire ve şaire önem vermesidir. Devrin padişahlarından III. Ahmet Necîb ve Ahmed, I. Mahmud Sebkatî, III. Mustafa Cihângîr, III. Selim İlhâmî mahlasları ile şiirler söyleyen şair kimselerdir (Horata, 2019: 41). I. Mahmud ve III. Selim aynı zamanda bestekârdır. Yalnızca devrin padişahları değil önemli devlet adamlarından Damat İbrahim Paşa ve Koca Ragıp Paşa da hem birer şair hem de şairlerin koruyucusu olan kimselerdi (Horata, 2019: 41). Padişahlar ve devlet adamlarının desteğiyle, edebî geleneğin yaşatılması hususunda titiz davranılarak şairler korunup şiir ortamı teşvik edildiği için, gelenek devrin karmaşasından uzak bir minvalde ilerlemiştir.

Bir önceki yüzyılda olgunluk dönemine ulaşan klasik edebiyat bu yüzyılda da olgunluk dönemini yaşamaya devam etse de içten içe çözülmeler yaşanmaktaydı. Klasik edebiyatın en çok şair yetiştirdiği devir olarak bilinen bu yüzyılda "üstat" kabul edilen şairlerin sayısının azlığı ise dikkat çekici bir durumdur (Şentürk, Kartal, 2019: 588). Dönemin şairlerinden Sünbül-zâde Vehbî'nin bu devirde şair olmaktan utandığını dile getirmesi; devrin "nazire edebiyatı" şeklinde adlandırılmasına sebep olan pek çok nazire şiirin yazılmış olması ve bunların çoğunluğunun taklit seviyesinde oluşu, şair sayısındaki çokluğa nazaran

üstat kabul edilebilecek nitelikte şairin az yetiştiğinin bir göstergesidir (Şentürk, Kartal, 2019: 588). Bu duruma ek olarak da bazı şairlerin şiirlerinde makam mevki istemeleri, hediye ya da başka bir karşılık beklentisi içine girmeleri devrin edebî literatüründe "şair" ve "müteşâir" kavramlarını ön plana çıkarmıştır (Şentürk, Kartal, 2019: 588).

Devrin tezkirecileri temelde "mana" ve "mazmun" kavramlarını ele alarak, manayı da üslup ve hayalle birlikte değerlendirmişlerdir (Horata, 2019: 44). Bundan hareketle de şairleri sınıflara ayırarak bu sınıfların niteliklerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Tezkirecilerin sınıflandırmasına göre ilk basamakta kendine özgü hayallere ve mazmunlara sahip, orijinal fikirleri olan ve şair olarak nitelendirilecek kimseler yer alıyordu (Horata, 2019: 44). Bu kimseler kendisinden sonra gelenleri etkileyerek birçok takipçi edinen üslup sahibi şairlerdi. 18. yüzyılda da bu niteliğe sahip olan Nedîm ve Şeyh Gâlip'ti. Üslup sahibi şairleri takip ederek onlardan aldıkları manaları kendi anlayışları ile süsleyen ve yaratıcı şairler gibi kabul görenler ise ikinci basamak şairleri oluşturmaktaydı (Horata, 2019: 44). Yer yer kendine özgü söyleyişleri de olan bu şairler Kâmî, Sâmî, Râşid, Seyyid Vehbî, Nahîfî, Münif, Edip, Neylî, Koca Ragıp Paşa ve Sünbül-zâde Vehbî'dir (Horata, 2019: 44). Üçüncü basamak şairlerini ise, şiir ve inşada mahareti olan ve eserleri kabul gören, çağdaşları tarafından "nadirü'l-akran" olarak vasıflandırılan, iyi şiir yazmakla beraber kendini çok geliştirememiş ve özenden yoksun metinlere sahip şairler oluşturmaktaydı. Burada Dürrî, Osman-zâde Tâib, Nazîm, İsmail Belîğ, Vâhid, Âtıf, Hâtem, Mehmet Emin Belîğ, Çelebi-zâde Âsım, Nevres-i Kadîm, Hâzık, Nâşid, Kânî, Hoca Neş'et, Vakânüvis Pertev, Esrâr Dede, Enderunlu Fâzıl, Sürûrî gibi isimler bulunmaktadır (Horata, 2019: 44). En son basamağı ise taklit ve tekit seviyesinde kalmış ancak yer yer mana ve hayali güzel iktibas eden, nazire şairleri içinde bazı şiirleri göze çarpan kimseler oluşturmaktadır. Bu kimseler Hevâyî, İzzet Ali Paşa, Enîs Dede, Şeyhülislâm İshak, Sâkıb Dede, Feyzî, Sâlim, Fennî, Kırımlı Rahmî, Şeyhülislâm Esad, Râtib Ahmed Paşa, Haşmet, Fıtnat, Beylikçi İzzet, İlhâmî'dir (Horata, 2019: 45). Ayrıca bu dönemde resmî fermanla "reis-i şairan" unvanı alan şairler de vardı (Şentürk, Kartal, 2019: 588).

Devrin eserlerine bakıldığında, özellikle şiirde önceki yüzyıllara göre nazire sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Bundan dolayı devir "nazire edebiyatı" şeklinde de adlandırılmıştır. Bu devirde en çok tanzir edilen şairlerin içinde birinci sırayı gazelde Nâbî, kasidede Nef'î almaktadır (Horata, 2019: 45) Bâkî, Fuzûlî, Şeyhülislâm Yahya, Sâbit gibi daha önceki yüzyılların üstat şairleri ve bu yüzyılın üstatları Nedîm ile Şeyh Gâlip de en çok tanzir edilen şairlerdendir (Horata, 2019: 45).

Daha önceki yüzyıllarda yetişmiş üstat şairlerin tanzir edilerek onların kullandığı hayal ve mazmunların çok fazla işlenmesi, şiir söyleyişleri kısır bir döngüye sokarak mana ve mazmunları adeta kilitlemekteydi (Şentürk, Kartal, 2019: 588). Kabiliyet sahibi olduğu halde yeterince gelişmemiş olan şairlerin de sayısının çokluğu, geleneği taklit ve tekit seviyesinde bırakıyordu (Horata, 2019: 45). Yeni ve farklı söyleyişlere, taze mazmun ve hayallere ihtiyaç duyulmaktaydı. Bundan dolayı şairler yenilik arayışlarına gittiler.

Şairlerdeki yenilik isteği konu bakımından geleneksel edebiyatın sınırları çizilmiş çerçevesini esnetmekteydi: Aşk, tasavvuf, rintlik gibi konuların yerini günlük hayat, mahalli konular, kahve ve tütün almaktaydı (Horata, 2019: 46). Eziyet ve cefa çeken âşık yerine naz çekmekten usanmış âşık ve esmer sevgilinin yanında, sarışın mavi gözlü sevgili de düşünülmekteydi (Eflatun, 2010: 499). Şiirlerin dili de önceki asırlara göre daha sadeydi. Klasik edebiyatın geleneksel sevgili anlayışının soyut ve ideal olan güzelden ya da tasavvufî arka plana sahip güzel anlatımından gerçek ve sokakta görülen somut bir güzele doğru dönmesi, şairlerin aşk ve güzel anlayışına olan bakış açısının yavaş yavaş değişmeye başladığının bir göstergesidir.

Gelenekten gelen anlayışı koruyan Klasik Üslubun, anlamın yanında daha çok sese önem vererek nükteli, açık ve zarif söyleyişi bu asırda da büyük ilgi görmüştür. Bir önceki yüzyıldan etkisini sürdürerek gelen farklı üslupların kullanımıyla şiir yazma bu devirde de devam etmiştir. Özellikle on yedinci yüzyılda Nâbî etkisi ile gelişen Hikemî Üslup ile Sebk-i Hindî Üslubunun kullanımı bu yüzyılda da çok sayıda takipçi bulmuştur. Bu üsluplara ek olarak Sabit ve Nedîm'in tesiri ile gelişen Mahalli Üslup da ön plana çıkmıştır. Halkın gündelik hayatının bahsedildiği veya günlük hayattan unsurların metinlerde çokça işlendiği Mahalli Söylem soyut temellere ve kavramlara dayanan divan edebiyatının aşk, tasavvuf ve rintlik anlayışını farklı şekilde ele almayı sağlıyordu. Aşk ulaşılamaz olandan ulaşılabilir olana evriliyor ve şairler bu durumu yeni bir gelişme gibi algılıyordu. Kalıplaşmış ve sınırları çizilmiş olan konuların biraz daha genişlemesine imkân sağlayan Mahalli Söylem, şairlerin şiir konusundaki anlayışlarının yavaş yavaş değişmeye başladığını göstermekteydi.

Bu devirde etkili olan üsluplardan bir diğeri Sebk-i Hindî idi. Hint Üslubu veya Acem Tarzı gibi çeşitli şekillerde adlandırılan üslupta, şiirde sesin yanında anlamın da ön plana çıktığı görülmekteydi (Bilkan, 2009: C.36, 254). Kapalı ve imgelerle gizlenmiş ifadelere yer vermenin temeli oluşturduğu bu anlayış, Fars şairlerinden Sâib-i Tebrizî, Kelim-i Hemedanî, Şevket-i Buhârî gibi üstatların tesirinde kalan şairler tarafından geliştirilmiştir. Üslubun bu

asırdaki temsilcisi Şeyh Gâlip'tir. Bu üslubun belirgin özelliklerinden biri de yeni, farklı ve orijinal mazmunlar elde etmek için uzun Farsça tamlamaların kullanılmasıdır. Mahalli Söylemin tam tersi bir anlayışa sahip olan Sebk-i Hindî üslubunda, soyut anlatım ve hayaller; anlaşılması güç ve külfetli şiirler meydana getirmek esastır. Üslubun Türk edebiyatındaki temsilcileri Şeyh Gâlip, Halepli Edip, Sâmî, Esrâr Dede, Neyyir Dede, İzzet Molla'dır (Horata, 2019: 92-93).

Klasik üsluptan fikri ve manayı ön plana çıkarması ile ayrılan Hikemî Üslup ise özellikle Nâbî'nin elinde gelişerek bu yüzyıla gelmiş ve en verimli devrini yaşamıştır (Horata, 2019: 99). Hikemî üslup yavaş yavaş çözülmeye başlayan Osmanlı toplumunun ahlaki değerlerinin dile getirildiği, devlet işlerindeki sıkıntıların sanata yansıdığı alan olmuştur. Bu akımın en önemli temsilcileri ise bir önceki yüzyıldan beri şairleri tesiri altına alan Nâbî, bu yüzyılda ise Koca Ragıp Paşa ve Sünbül-zâde Vehbî'dir. Ancak bunların yanında Râşid, Seyyid Vehbî, Münif, Dürrî, Âtıf, Âsım, Hâzık, Sâlim, Nâşit, Şeyhülislâm Esad, Rahmî, Haşmet, Fıtnat Hanım gibi şairler de bu üslubu kullanarak Nâbî'nin izinden gitmişlerdir (Horata, 2019: 99).

18. yüzyıl mesnevi alanı ise diğer yüzyıllara göre daha verimsiz geçmiştir. Divan edebiyatında mesnevinin temelini bu yüzyıla kadar iki ana konu oluşturmaktaydı: Aşk ve macera konulu mesneviler ile dinî-tasavvufî konulu mesneviler. Ancak bu yüzyılda Mahalli Söylemin etkisiyle günlük hayattan unsuların anlatıldığı realist mesneviler de ön plana çıkmıştır. Daha önceki yüzyıllarda da klasik konuların dışında yazılan mesnevilerin varlığı söz konusuydu. Bu asırda bunların yanı sıra "*şehrengiz, sulhiyye, pendname, mesnevi tercümeleri, dergahname, sahilname gibi konulara ilgi artmış hatta bunların bir kısmı ilk defa bu yüzyılda görülmüştür"* (Yıldız, 2012: 326). Bu devirde aşk ve macera konulu mesnevilere ilgi azalmış ve çift kahramanlı mesneviler daha az rağbet görmüştür. Yazılan aşk ve macera konulu ya da dinî-tasavvufî mesneviler ise istisnaları olmakla beraber diğer asırlara göre zayıf görülmektedir (Şentürk, Kartal, 2019: 624).

Nazım alanında yaşanan çeşitlilik ve verim nesir alanında da görülmüştür. Bu dönemde biyografi, tarih, sefaretname türlerinde önemli eserler oluşturulmuştur. Hatta bu yüzyılda nesir alanı daha da ön plana çıkmıştır. Özellikle matbaanın gelmesi bir sonraki yüzyılda çıkarılacak olan gazete girişimleri için önemli bir adım olmuştur. Nesirde bu asrın ön plana çıkan isimleri hezl ve münşeat alanında Kânî, tezkirede Safâyî ve Sâlim, tarihte Nâimâ, biyografi alanında Belîğ ve sefaret-nâme türünde Yirmisekiz Mehmet Çelebi'dir (Horata,

2019: 213). Bu asırda nesrin dili, Mahalli Üslubun da etkisiyle daha sade ve anlaşılırdır. Ayrıca bu devirde fizik, matematik, astronomi, tıp alanında da pek çok kitap yazılmıştır.

Kısacası on sekizinci yüzyılda olgunluk dönemini sürdüren edebî gelenek, yapısal olarak değilse bile söyleyiş ve içerik bakımından değişimler yaşamaktaydı. Geleneğin esnetildiği, dilin sadeleşerek daha anlaşılır olduğu görülmekteydi. En çok şair yetiştiren devir olmasına rağmen nitelikli ve üstat kabul edilen şairlerin sayısının azlığı ise devrin şairlerinin taklide düşerek kısır bir döngüye girmelerine sebep olmuştur. Sonuçta da eskisi kadar orijinal içerik üretemeyen şairler yenilik arayışlarına gitmişlerdir. Bütün bunlara rağmen iyi örneklerin tükenmediği bu devirde Nedîm, Şeyh Gâlip, Koca Ragıp Paşa, Kânî, Seyyid Vehbî, Nahîfî, Münif, Neylî, Sünbül-zâde Vehbî, Dürrî, Osman-zâde Tâib, Nazîm Yahya, İsmail Belîğ, Hâtem, Çelebi-zâde Âsım, Esrâr Dede, Enderunlu Fâzıl, Hoca Neş'et, Fıtnat Hanım vd. gibi önemli isimler de yetişmiştir.

2. Nüzhet Mahlaslı Şairler

Bir şairin mahlası aynı zamanda edebi kimliğidir. Bundan dolayı şairler kendilerine mahlas seçerken dikkatli ve titiz davranmışlar özellikle başkalarıyla karıştırılacak mahlas seçmekten kaçınmışlardır. Ancak pek çok şairin aynı mahlası müşterek olarak kullandığı görülmüştür. Nüzhet mahlası da müşterek olarak birbirinden farklı şairlerce kullanılmıştır. Nüzhet İsmail ise edebiyatımızda bu mahlası kullanan şairlerin ilklerindendir. Mahlas toplamda 9 şair tarafından kullanılmıştır. Bunlar: İsmail Nüzhet, Ömer Nüzhet, Ahmet Nüzhet, Osman Nüzhet, Hasan Nüzhet, Mehmet Nüzhet, Fehime Nüzhet Hanım, Mehmet Nüzhet Ortanca ve Ahmet Nüzhet Saraçoğlu'dur. Mahlası ilk olarak on yedinci yüzyılda Eyyüb Çelebi Nüzhetî biçimiyle kullanmıştır. On sekizinci yüzyılda mahlası kullanan çağdaş dört şair vardır. Bunlar İsmail Nüzhet, Ömer Nüzhet, Ahmet Nüzhet ve Osman Nüzhet'tir. İsmail Nüzhet, Ömer Nüzhet ve Ahmet Nüzhet on sekizinci yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır ve aynı zaman dilimine tesadüf etmişlerdir. Osman Nüzhet ise on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Hasan Nüzhet, Mehmet Nüzhet ve Fehime Nüzhet Hanım on dokuzuncu yüzyıl şairleridir. Ahmet Nüzhet Saraçoğlu ve Mehmet Nüzhet Ortanca ise yirminci yüzyıl şairlerindendir (TDEA, 2006, C.6: 670-71).

Çağdaş olan ve aynı mahlası kullanan şairlerin birbirlerine karıştırılmaları ve yanlış kaydedilmeleri mümkündür. 18. yüzyılın başında yaşayan Ömer Nüzhet, Ahmet Nüzhet ve İsmail Nüzhet de çağdaştırlar. Ömer Nüzhet dönemin kaynaklarından *Silahdar-zâde Tezkiresi*nde, Ahmet Nüzhet *Hatîbî Tezkiresi*nde, İsmail Nüzhet ise *Sâlim Tezkiresi*nde kayıtlıdır. Bu şairlerin üçünün de dönemin kaynakları içerisinde müşterek olarak

bulundukları kaynak *Mecelletü'n-Nisâb'*dır. Kaynaklar ve şairlerin divanlarındaki tarih manzumelerine bakıldığında yaşadıkları tarihlerin birbirine yakın olduğu görülür: Üç şairin de doğum tarihi belli değildir. Ancak İsmail Nüzhet'in divanındaki en eski kayıt H.1096/ M.1685'tir. Ömer Nüzhet'in divanındaki en eski tarih H. 1148/ M.1735'tir (Çabukel Demirkol, 2003: 4). Ahmet Nüzhet ise yaklaşık olarak H.1126/ M.1715'te dünyaya gelmiş olmalıdır (Yıldırım, 2020: 15). Bu durum İsmail Nüzhet'in mahlası diğer şairlerden daha önce kullanmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Urfalı Ömer Nüzhet hakkında Hatice Çabukel Demirkol tarafından, Ahmet Nüzhet hakkında da Yusuf Yıldırım tarafından yüksek lisans tezi çalışmaları yapılmıştır. Ömer Nüzhet ve Ahmet Nüzhet kaynaklar tarafından karıştırılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda bu karışıklık giderilse de müşterek mahlas meselesine temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Çağdaş olmaları münasebeti ile İsmail Nüzhet'te de yanlış kaydedilme durumu bulunmakta mıdır sorusu akıllara gelmektedir. Nitekim İsmail Nüzhet Efendi'nin incelediğimiz divanında Ömer Nüzhet'e ait 4 manzume bulunduğu görülmüştür. Ancak bu manzumeler derkenarlarda bulunmaktadır. Bu durum da şiirlerin divana sonradan eklendiklerini göstermektedir. Zaman zaman divanlarda böyle karışıklıklar olabilmektedir. Urfalı Ömer Nüzhet'in ve Ahmet Nüzhet'in divanları detaylıca incelenerek İsmail Nüzhet ile kıyaslandığında bu manzumeler haricinde bir yanlış kaydedilmenin olmadığı, her birinin farklı şairler oldukları açıkça görülmüştür. Tarafımızdan incelenen Nüzhet İsmail Divanı'nın 32b-33a derkenarında bulunan

Ḫayāl-i çeşm-i bīmāruŋla ḫāṭır der-firāş olmuş

Lebüŋ fikriyle esrār-ı nihānı cümle fāş olmuş

beyti ile başlayan gazel Ömer Nüzhet Efendi'ye aittir. Varak numarası 39a-38b derkenar üst satırda yer alan ve

Beŋzer mi yāre revnaḳ pā-der-hevā-yı gül

Bir heftedür şu bāġda ancaḳ ṣafā-yı gül

beyti ile başlayan gazel nazım şeklindeki bu metin de Ömer Nüzhet Efendi'ye aittir. Ömer Nüzhet'e ait olan gazellerden biri de varak 43b derkenarda yer alan "oldukça sen" redifli manzumedir. Matla beyti şu şekildedir:

Sāzlar …. ḳırarlar bāde-ḫˇār olduḳça sen

Perde-i bīrūndur naġmeler neş'e-dār olduḳça sen

Ömer Nüzhet'e ait olan gazellerin sonuncusu ise 49-48b derkenar üst satırda bulunan "hususunda" redifli şiirdir. Gazelin matla beyti şöyledir:

İder bülbül-ḳader-dil nāle bir gül-ter ḫuṣūṣunda

Anuŋla söyleşilmez ḫāṣılı dilber ḫuṣūṣunda

1.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL'İN HAYATI, ESERLERİ ve EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI

İstanbullu Nüzhet İsmail'in hayatı hakkında çok az kaynakta ve sınırlı oranda bilgi yer almaktadır. Nüzhet İsmail'den bahseden ilk kaynak *Sâlim Tezkiresi*dir. Ardından *Mecelletü'n-Nisâb* adlı eserde adı geçen şair, en son *Tuhfe-i Nâilî*'de yer almaktadır. Sonrasında yapılan çalışmalarda da -*Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*- Nüzhet başlığı altında, Nüzhet İsmail'in kaydı yer almaktadır.

1.1.1. Adı ve Mahlası

Mirza-zâde Mehmet Sâlim'in "*Tezkiretü'ş-Şuarâ*" adlı eserindeki Nüzhet maddesinde şairin adının İsmail, memleketi ve yaşadığı şehrin İstanbul olduğu, şiir söylemeye kudreti ve musikide mahareti olduğu kaydı yer almaktadır:

"*Nāmı İsmāʿīldir. İstanbul şāʿirlerinden ve medīne-i merḳūmeniŋ şehrīlerindendir. Güftāre ḳudreti ve ṭaraf-ı mūsīḳīde ḫayli dāniş ü maʿrifeti vardır. Bu güftār eşʿārındandır. Beyt:*

Meded ey bī-vefā raḥm et esirge ben dil efgārı

Teraḥḥum eylemezsen de baŋa cevr eyleme bārı" (İnce, 2018: 435)

Müstakim-zâde Süleyman Sadettin'in "*Mecelletü'n-Nisâb*" adlı eserinde de mahlasının Nüzhet adının İsmail olduğu, saltanat evinin evlatlarından olduğu, şiir ve musikide mahir olup fikrî yapısının sağlam olduğu kaydı bulunmaktadır (Müstakim-zâde yazma: 421b).

Mehmet Nâil Tuman'ın "*Tuhfe-i Nâilî*" eserinde de şairin İstanbullu olduğu ve divanının bulunduğu kütüphane bildirilmektedir: "*İsmail Nüzhet Efendi, İstanbullu. Divanı, Üniversite Kütüphanesi'nde numara 1776.*

Meded ey bī-vefā raḥm et esirge ben dil efgārı

Teraḥḥum eylemezseñ de baña cevr eyleme bārī"(Kurnaz-Tatçı, 2001: 1049)

Şairin adı İsmail, mahlası Nüzhet, memleketi ve yaşadığı şehir İstanbul'dur.

1.1.2. Doğum Tarihi, Doğum Yeri ve Memleketi

Şairin adının geçtiği kaynaklarda doğum ve ölüm tarihi belirtilmemiştir. Hangi tarihlerde hayatta olduğu bilgisine divanından hareketle ulaşılmaktadır. Divanda tarih manzumeleri mevcuttur ve bu manzumelerin içinden ulaşılabilen en eski kayıt ismi belirtilmemiş bir şahsın vefatına düşürülmüş H.1096/ M.1685 tarihidir. Divandaki en son tarihli kayıt ise Halife Hasan isimli birinin vefatı için düşürülen H.1159/M.1746 tarihidir. Bu bilgilerden yola çıkılarak bakıldığında Nüzhet İsmail on sekizinci yüzyılın ilk yarısında H.1096-1159/ M.1685-1746 tarihleri arasındaki altmış bir yıllık dönemde kesin olarak hayattadır. Şair İstanbulludur ve İstanbul'da yaşamıştır. Kaynaklarda doğum yeri ile ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Ancak memleketinin İstanbul olması ve burada yaşaması İstanbul'da dünyaya gelmiş olma ihtimalini güçlendirmektedir. Divanda İstanbul ve İstanbul'un bazı semtlerinin adının geçtiği beyitler vardır. Bunlar Ok Meydanı, At Meydanı ve Kaptan Paşa Hamamı'dır. Bu mekanlar İstanbul'un Galata semtinin yakınlarındadır. Bu durum da şairin bu çevrede ikamet ettiği ya da bu civarda dolaştığını akıllara getirmektedir.

1.1.3. Tasavvuf ve Tarikatla İlgisi

Divanda yer alan bazı ifadelerden dolayı şairin tasavvufi bir kimliğe sahip olup olmadığı konusu da düşünülmektedir. Nüzhet tarafından divanda doğrudan bir tasavvuf büyüğünün ismi zikredilmemiş ya da bir tarikata mensup olup olmadığı net bir şekilde dile getirilmemiştir. Ancak bir manzumede:

Mālımuz emlākümüz yoḳdur velī sulṭānlaruz

ʿĀşıḳuz dervīşlerüz gerçi nigārā cānlaruz (313)

İfadesi, tasavvuf ehli olduğunu ve birkaç manzumede geçen Mevlevî ifadesi de Mevlevîliğe mensup olduğunu düşündürse de bu konuda net bir ifade bulunmamaktadır:

Oldı dil meftūn bir Mevlevīye

Başında anuŋ devlet külāhı (309)

Ḫānḳāh-ı tende bir āh çekdigüm ṭıfl-ı dilüm

Mevlevī-i çeşmümüŋ oldı o dem nāyı şikest (47/4)

1.1.4. Ailesi, Yakın Çevresi ve Arkadaşları

Kaynaklarda ya da divanında şairin ailesi, mesleği, tahsili, eşi ya da çocukları hakkında bilgi yer almamaktadır. Mesleği hakkında bilgi sahibi olmadığımız şairin ne derecede tahsil

gördüğünü de net bir biçimde söylemek mümkün değildir. Ancak kaynaklar şairliğinin yanında musikide mahir olduğunu belirtmektedir. Ayrıca divanında bulunan Farsça manzumelerden ve Hafız-ı Şirazi'ye yaptığı tazminden hareketle şairin Farsça bildiği anlaşılmaktadır.

Edebî gelenekte önemli bir yere sahip olan ve şairlerin yetişmesinde rol oynayan önemli etmenlerden birisi hamilik sistemidir. Bu sistem hem şairin kendini edebî alanda geliştirmesini hem de sosyal alanda tanınırlık elde etmesini sağlamaktadır. Edebî dünyada yer edinebilmek ve devletin farklı kademelerdeki görevlilerinden destek almak şaire maddi ve manevi kolaylık sağlar. Nüzhet Efendi'nin, divanda Arif Efendi isimli bir şahsa, kendisine tesbih hediye ettiği için teşekkür mahiyetinde yazdığı bir manzumesi mevcuttur:

Kemāl-i mertebe ḳadrini bildi sübḥanuŋ Nüzhet

Anuŋçün eyledi sulṭānuma bu güne şiʿr inşa (328/10)

Başka bir manzumede de Arif Efendi'nin sakal bırakmasını anlatarak tarih düşürmüştür. Bu durum Arif Efendi'nin Nüzhet İsmail Efendi için önemli bir isim olduğunu düşündürmektedir. Arif Efendi şairin bir büyüğü, hamisi ya da değer verdiği bir insan olabilir. Ayrıca divanda Feyzî mahlaslı şairi öven bir şiir de vardır. Şiirin Nüzhet İsmail'e ait olup olmadığı kesin olarak belli değildir. Bu şiirde mahlas bulunmamaktadır ve manzume derkenardadır. Bu durum divana sonradan eklenmiş olabileceğini akıllara gelmektedir. Ancak şiirin Nüzhet İsmail'e ait olmadığını gösterecek kesin bir delil de yoktur. Şiir Nüzhet Efendi'ye aitse Nüzhet Efendi'nin Feyzî mahlaslı bu şahsı bir büyüğü olarak gördüğü kullandığı ifadelerden anlaşılmaktadır:

Ẕübde-i feyż-i Ḫudā'dur Feyżī

Eṣer-i nūr-ı Ḫudā'dur Feyżī

Būy-baḫş oldı meşām-ı cāna

Ġonca-i bāġ-ı vefādur Feyżī (305/1-2)

Nüzhet Efendi'nin farklı meslek gruplarında çalışan tanıdıkları da vardır. Bu isimler genellikle divandaki gazeller ve tarih manzumelerinde yer almaktadır. Bazıları devlet memuru kademesinde sarayda ya da saray çevresinde çalışan kimselerdir. Bunların isim ve unvanları divanda şu şekilde geçmektedir: Hâslar Kalemi Kîsedârı Abdî Çelebi, Mekke ve

Medine kadısı Hasan Efendi, Hasan Ağa, Mühürdar Emin Ağa. Nüzhet Efendi'nin şehrengiz türünde yazdığı ve İstanbul eşrafını tanıttığı bir manzumesi de vardır. Şairin Galata çevresinde yaşadığı ya da orada devamlı bulunduğu düşünülürse bu isimlerin Galata esnafı olması kuvvetle muhtemeldir. Farklı meslek gruplarından olan bu kimselerin lakapları ise divanda şöyle geçmektedir: Kapudan-zâde, Dellal-zâde, Kâtib-zâde, Dellâk-zâde, Kapucı-zâde, Okçı-zâde, Kılıççı-zâde, Ketâncı-zade, Monla-zâde, Atçeken-zâde, Hamamcı-zâde, Sûfî-zâde. Birbirinden farklı meslek gruplarını ihtiva eden bu lakaplar şairin sosyal çevresine dair de ipucu olabilir niteliktedir. Bu verilerden hareketle Nüzhet İsmail Efendi'nin devrin farklı devlet memuriyetlerinde çalışanlarından yerel esnafa kadar pek çok kimseyi tanıyan sosyal bir kişilik olduğu söylenebilir. Belki kendisi de İstanbul esnafından ya da esnafla tanışıklığı olan devlet çalışanlarından biri olabilir.

İsmail Nüzhet Efendi divanında çağdaşı olan Tıflî, Feyzî, Fennî, Nâilî mahlaslı şairleri de zikretmektedir. Bu durum Nüzhet Efendi'nin çağdaşı olan şairlerle de irtibatta olduğunu düşündürmektedir. Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında devamlı kullandığı, geçtiği beyitlerde de üstünü kırmızı mürekkep ile çizdiği "tıfl" kelimesi de dikkat çekicidir. Divanda şairin mahlası olan Nüzhet ile "tıfl" kelimelerinin üstünün kırmızı mürekkep ile çizildiği görülmüştür. Mahlas dışında işaretlenen bu kelimenin özellikle belirtilmek için çizildiği düşünülmektedir. Divanda bulunan 278 numaralı manzume Tıflî'ye nazire olarak yazılmıştır. Burada "Naẓīre olmaḳ üzre Nüzhetā bu şiʿ ri irsāl it Cenāb-ı Ḥażret-i Ṭıflī Efendi siḥr-gūyāya" şeklindeki ifadesi Tıflî mahlaslı bir şairi göstermesi bakımından önemlidir. Anlaşılan Tıflî, Nüzhet İsmail için önemli bir isimdir. Tıflî Efendi'nin de Nüzhet için yazdığı bir manzumesi vardır. Bu manzume Nüzhet İsmail divanında varak 18b'de derkenarda yer almaktadır.[1]

Nüzhet Efendi, Mustafa Fennî'nin "besle" redifli gazeline de nazire yazmıştır. Fennî Efendi de Nüzhet'in nazire gazelini tahmis etmiştir. Bu karşılıklı etkileşim ve şiirlerdeki övgü dolu sözlerden hareketle şairlerin birbirlerini tanıdıkları ve birbirlerine tesir ettikleri görülmektedir.

[1] Tıflî'nin bu şiiri hangi Nüzhet mahlaslı şair için yazdığı belli değildir. Üç şairin de yaşadığı zamanın birbirine yakınlığı dolayısıyla temkinli yaklaşılmalıdır. Ancak Ahmet Nüzhet ve Ömer Nüzhet divanında bulunmayan bu kayıt Nüzhet İsmail divanında bulunmaktadır. Tıflî divanı elimizde olmadığı için kastedilen Nüzhet'in hangisi olduğu tam tespit edilemese de şiirin yalnızca Nüzhet İsmail divanında bulunması Nüzhet İsmail için yazılmış olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Nüzhet İsmail Efendi'nin her ne kadar farklı meslek gruplarından, şairlerden ve devlet kademesinde çalışanlardan tanıdıkları olsa da üst düzey devlet adamlarıyla ciddi bir irtibat kuramadığı ve güçlü bir hami edinemediği anlaşılmaktadır.

1.1.5. Vefatı

Nüzhet İsmail Efendi'nin vefat tarihi kesin değildir. Divanında yer alan en son tarih H.1159/M.1746'dır. Nüzhet Efendi bu tarihten sonra vefat etmiş olmalıdır. Mezarının yeri bilinmeyen şairin divandaki tarihlerden hareketle yaklaşık seksen-seksen beş yıl ömür sürmüş olduğu düşünülmektedir.

1.2. ESERLERİ

İstanbullu Nüzhet İsmail'e ait ulaşabildiğimiz tek eser divanıdır. Bu divanın da bilinen tek el yazma nüshası vardır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu 1766 numarada bulunan eser 63 varaktan oluşmaktadır. Divanda bazı varaklarda yer alan şiirlerin üstü çizilerek altına düzeltilmiş hali yazılmış, bazılarının ise üstü tamamen karalanmıştır. Divanda üstü çizilen ve düzeltilen şiirler olması eserin müellif hattı olduğunu düşündürmektedir. Ancak kenarlardaki bazı metinlerin yazı karakterleri farklıdır. Bundan dolayı divana sonradan eklemeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Divanın zahriye kısmında "İstiḥsabehu eż'afu'l-'ibād Ömer Nüzhetī sehhela'llahu fi'luhu fi'd-dünyā ve'l-āḫire" kaydı vardır. Yaklaşık olarak "Kulların en zayıfı olan Ömer Nüzhet onu sahiplendi. Allah onun dünyada ve ahirette işlerini kolaylaştırsın." anlamına gelen bu kayıt divanın Ömer Nüzhet'in elinde bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca derkenarlarda yer alan dört adet şiir de Ömer Nüzhet'e aittir. Ancak yapılan karşılaştırmalar sonucu başka bir karışıklık bulunmadığı ve divanın Nüzhet İsmail Efendi'ye ait olduğu görülmüştür. Divan hakkında daha geniş bir inceleme ikinci bölümde yer alacağı için şimdilik bu kadar bilgi vermekle yetinilecektir.

1.3. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Nüzhet İsmail'in şairliği hakkında *Sâlim Tezkiresi*nde "*Güftāre ḳudreti ve ṭaraf-ı mūsīḳīde ḫayli dāniş ü maʿrifeti vardır*" şeklinde bahsedilmektedir. Müstakim-zâde'nin *Mecelle* 'sinde de Nüzhet'in şiirde mahir olduğu ve fikrinin salim olduğu kayıtlıdır. Şair Tıflî de Nüzhet'ten

Şiʿr-i pāk-i Nüzhet-i muʿciz-beyānı ḳıl seyir

Ṭıfliyā yoḳ kimsede bu ṭarz-ı üstādāne[2]

şeklinde bahsetmektedir. Bunun dışında şairin edebi kişiliği ve söz söylemedeki mahareti hakkında kaynaklarda detaylı bir bilgi yer almamaktadır. Bu sebepten şairin edebi kişiliği divanından yola çıkılarak oluşturulmuştur.

Nüzhet kelimesi "ferahlık duyma, sevinme, neşe" manalarına gelmektedir ve Arapça kökenlidir. Nüzhet Efendi, Lale Devri ile I. Mahmut dönemi şairidir. Lale Devri ise Osmanlı'nın ağır yenilgilere uğradığı savaşlardan sonra yaşadığı rahatlama devresi olarak bilinmektedir. Bu devirde Sadabat adı verilen seyir yerine gezmeye gitme, mesire alanlarına kurulan panayırlarda eğlenceli vakit geçirme gibi aktiviteler sosyal hayatın dinamiklerini olumlu yönde etkilemiştir. Bu mekânlar şairlerin, musikişinasların, devlet erkânının devamlı uğradığı yerler olmuştur (Horata, 2019: 16). Helva sohbetleri, şair meclisleri, Avrupa'dan gelen mimar ve ressamların verdiği davet ve balolar, sanatkârların ortak bir mahalde buluşmasına imkân tanımış ve bu ortamlar sanatın canlılığını korumasını sağlamıştır (Horata, 2019: 17). Bu durumlar da şairlerin hayata bakışına tesir etmiş ve şiir dünyalarına yansımıştır. Bu açıdan bakıldığında Nüzhet mahlası da kelime anlamı olarak kullanıldığı devirle uyum arz etmektedir. Hatta bu devirde birden fazla şairin bu mahlası kullanması da buna örnek olabilir niteliktedir. Nüzhet İsmail de İstanbul'da yaşayan bir şair olarak Lale Devri'nin sosyal etkilerine birebir şahit olmuş olmalıdır. Bu durum da şiirlerine coşkulu bir anlatımla güzelleri ön plana çıkararak yansımıştır. Ancak Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında devrin siyasi olaylarına pek yer vermediği görülmektedir. Lale Devri'nin sonunda yaşanan Patrona Halil İsyanı ve ardından gelen ayaklanmalar, Damat İbrahim Paşa ve sultan I. Ahmet'in katledilişi bu devrin en önemli gelişmeleridir. İstanbul'da yaşamış olan şairin bu önemli ve ciddi gelişmelere birebir tanık olmuş olma ihtimali oldukça yüksektir. Ancak Nüzhet Efendi'nin bu konulara değinmemesi gelişmeler karşısında sessiz kalmayı tercih ettiğini düşündürmektedir.

Şiirleri genel olarak mahlasıyla uyumlu olup coşkulu ve iç açıcı bir söyleyişe sahiptir ve dilinde de akıcı bir üslup görülmektedir. Nüzhet İsmail'in şiir anlayışı aşk temeline dayanmaktadır. Şiirlerinde sevgilinin güzellik unsurları övülmektedir. Divanda tıpkı

[2] bk. 37

gelenekte olduğu gibi sevgili-âşık-rakip; rint-zahit tipleri ön plandadır. Nüzhet İsmail' in şiirlerinde samimi bir âşık edası vardır. Bu edayla söylediği içten şiirleri göze çarpmaktadır:

Ceyş-i eşküm ṣanemā sen şeh-i devrāna fedā

Ḳanlu merdümler olur şöyle ki sulṭāna fedā (27/1)

Sevād-ı şām-ı zülfünde şikeste eyledi gönlüm

N'ola olsam bu sevdā ile cümle ʿāleme rüsvā (36/4)

ʿĀşıḳ-ı mürde-dilüñ cānı mı var virmege

Naḳd-i ʿömrün eger ol rūḥ-ı revān itse ṭaleb (38/2)

Gerçi bī-ḥad ẓulmüñ ammā līk raḥmuñ bī-ḥisāb

Doġrusı bu kim ġamundan eylemem feryād hīç (54/3)

Yoḳ mıdur dünyāda niʿmet vaṣl-ı dilberden leẕīẕ

Sāde sükker olmaya ḳand-i mükerrerden leẕīẕ (63/1)

Leb-i yāri umalum ṣıdḳ ile ġayret demidür

Gel muḳīm ol bu söze dem daḫı vuṣlat demidür (69/1)

Şimdi fürḳat vaḳtidür aḳsın ḳo eşküm dünyede

Yārdan mehcūr olanuñ kārı dökmekdür şerār (90/2)

Nüzhet İsmail Efendi geleneğin takipçisi olan ve klasik üsluba bağlı kalarak şiirler yazan bir şairdir. Âşıkane edada şiirler söyleyerek aşk, sevgili, rakip tiplerini metinlerinde işlemiş ve bunları akıcı aynı zamanda sade bir dille meydana getirmiştir. Sebk-i Hindî üslubunda olduğu gibi kapalı, anlaşılması zor olan, girift şiirler kurmamıştır. Uzun Farsça ya da Arapça

tamlamaların olduğu külfetli kalıplara da yer vermemiştir. Nüzhet Efendi genel olarak anlaşılması zor şiir meydana getirmekten kaçınmıştır. Bundan dolayı şairin devrine göre daha sade bir dil kullanma anlayışı olduğu söylenebilir. Geleneğin herkes tarafından bilinen ve şairlerin alışık olduğu kalıplaşmış mazmunlarını kullanmıştır. Genellikle şiirlerinde Türkçe kelime ve kalıplara yer vermiştir. Sevgiliye hitap biçiminin çoğu "beyim, efendim, güzelim, canım" gibi kelimelerdir. Şiirlerinde kullandığı rediflerin çoğunluğu da Türkçedir. Atasözleri ve özellikle de deyimlerde divanında bulunmaktadır.

İstanbullu Nüzhet İsmail Efendi, âşıkane ve rindane şiirlerinde coşkulu bir söyleyişe sahiptir. Özellikle "ey, gel, beyim, efendim, güzelim" gibi nidalarla sevgiliye seslenmesi coşkuyu yakalamasını sağlamaktadır. Aynı zamanda şairin dilde akıcılığı ve lirizmi, açık ünlü ve geniş ünlü harfleri çokça kullanarak elde ettiği görülmektedir. Devamlı a, o, u seslerinin peş peşe gelmesi şiiri coşkulu okumaya teşvik etmektedir. Bu da şiirde lirizmi yükseltmekte, dilin de sade ve anlaşılır olmasıyla metin akıcılık kazanmaktadır:

Şāhidān dolaba binüp ṭālibān zār eylesün

Mevsim-i ʿıyddür **begüm** şimdi nevālar vaḳtidür (64/3)

Cān u serle **güzelüm** yoluŋa ḳurbān oldum

İtmedi āhum eṣer ḳalbüŋe ḥayrān oldum (8/2)

Naẓar ḳıl künc-i ġamda bī-kes ü bīmār u maḥzūnam

Begüm cānum **efendüm** meh-çebīnüm ʿişve-nāzum gel (191/4)

Şair, çaresiz ve sesi çıkmayan âşık değil de acı çektiğini söylemekten çekinmeyen ve sevgiliyi övmekten gurur duyan bir aşık gibi konuşur. Devamlı gönlüne seslenerek kendiyle söyleşir. Farsça manzumeleri de bulunan Nüzhet Efendi'nin bu manzumelerde karmaşık, girift ve zor terkiplerin yerine sade bir dil kullandığı görülmektedir. Farsça şiirleri de âşıkane tarzdadır.

1.3.1. Kendi Şiiri ve Şairliğine Bakışı

Her şair kendini şiir söyleme konusunda yetenekli ve söz sahibi olarak görebilir. Bunu şiirlerinde dile getirmesi de tabiidir. Divan şairlerinin eserlerinde genellikle kendi şairliğine bakışını yansıttığı ve kendini övdüğü ifadeleri bulunur. Hatta kaside nazım şeklinin fahriye adı verilen kısmında şairlerin kendi şairliklerini övdükleri bir bölüm yer almaktadır. Nüzhet Efendi de divanında kendi şairliğini öven ve şiirlerini güzelleyen ifadeler kullanmıştır:

Degül ḥaddüm sitāyiş-güne güftār eylemek bi'llah

Ṭutarlar şiʿrümi el üzre gerçi ṣāḥib-i ʿirfān (3/22)

Nüzhet İsmail Efendi şiirini, irfan sahibi olanların anlayacağı ve kıymetini bilip el üstünde tutacağı şiir olarak tanımlamaktadır. Nüzhet Efendi'ye göre nükte çarşısında revaçta olan kendi şiiridir, kaleminden dökülen sözler ab-ı hayat incisi gibidir:

Ḫāmesi bir lüʾlü-i āb-ı ḥayāt olsa yeri

Çārsu-yı nükte içre şiʿr-i Nüzhet'dür revāc (56/5)

Nüzhet İsmail, kendisini oldukça başarılı bir şair olarak görmektedir. Öyle ki kendini söz mülkünün Selman'ı, nazmın padişahı olarak ifade etmektedir:

Müddeʿīler urmasın lāf şāʿirüz ancaḳ diyü

Şāh-ı naẓmam Nüzhetā mülk-i süḫan Selmān'ıyam (207/5)

Şiirlerini bir kuşa benzeten Nüzhet Efendi, kendi şiirleri ile efsanevi Anka kuşunu kıyaslamaktadır:

Şeh-perin açdıḳda Nüzhet murġ-ı eşʿārum benüm

Kūh-ı Ḳaf'da eyler idi perr-i ʿanḳāyı şikest (47/6)

Kalemini kast ederek şiir yazma becerisini, edasının şirinliği ile de üslubunun güzelliğini dile getirmektedir:

ʿĀleme kilküŋ feşān eylerse gevher yeridür

Ṭabʿınuŋ şīrīn edāsı var bugün Nüzhet senüŋ (174/5)

Bāġ-ı eşʿār içre Nüzhet şāhbāz-ı ṭabʿ ile

Kilk-i dür-efşānunı yāre ṣenā-ḫˇān eyledüŋ (177/5)

Nüzhet Efendi şiirlerini överken telmih sanatından da faydalanmaktadır. Tufan olayını ve Hz. Nuh as.'ı anmakta ve şiir denizinde kendi şairliğini Nuh gemisine benzetmektedir:

Ḫalāṣ olduŋsa ey Nüzhet ṭūfān-ı ṭaʿn-ı aʿdādan

Dil-āvīz ṭabʿ ile baḥr-ı şiʿirde Nūḥ gemisisün (225/5)

Lafızlarını temiz, dilini sade ve açık olarak değerlendirmektedir:

Ey nūr-ı dīde eyle naẓar şiʿr-i Nüzhet'e

Elfāẓ-ı pāk u maʿni-i nükte-güzārı gör (68/5)

Şiirlerinde rekaketin bulunmayacağını dile getirerek şiirlerinin yapısal olarak da oldukça güçlü olduğunu ifade etmektedir:

Şiʿr-i Nüzhet'de rekāket bulur ise şuʿarā

Urmayam şāhid oluŋ bir daḫı eşʿāra ḳalem (312)

Nüzhet Efendi şiirin taze mazmunla yazılması gerektiğini ifade ederek devirde ihtiyaç duyulan taze mazmun bulma konusuna da değinmektedir. Şiirine güvenerek kendisine nazire yazacak kudrette bir şair olmadığını, kimsenin kendisine benzer olamayacağını dile getirmesi dikkat çekicidir:

Lebüŋ vaṣfında şiʿr-i tāze mażmūn yazmalı el-ḥaḳ

Naẓīr olmaz cihānda Nüzhet-i şeydāya sulṭānum (215/5)

Nüzhet Efendi'ye göre şiir bir fen yani bir ilimdir. Bu ilme vakıf olabilmek çok zordur. Ancak kendisindeki şairlik kudretinin Allah vergisi olduğunu dile getirerek şiir yazmanın kendisi için kolay bir iş olduğunu ifade etmektedir:

Ḳatı müşkildür ey Nüzhet bu fenni iltizām itmek

Velīkin şiʿr-i dil-ārām saŋa Ḥaḳ'dan ʿatādur bu (248/5)

Nüzhet İsmail'e göre her şaire ve her şiire nazire yapılmamalıdır. Burada hem kendi sözünün kıymetli olduğunu ifade etmekte hem de içinde bulunduğu devirde taklitten öteye geçemeyen bazı şairler olduğu için her şaire nazire yapılamayacağını vurgulamaktadır:

Her şiʿr-i şāʿire Nüzhet itme şiʿrüŋ naẓīr

Āb-ı ḥayāt eyleye mi sade āb ile baḫş (53/9)

Divanında yer alan bu beyitlerden hareketle Nüzhet Efendi'nin kendisini irfan sahiplerinin elinde şiiri el üstünde tutulan ve nükte çarşısında sözleri revaçta olan bir şair olarak nitelendirdiği görülmektedir. Kendisini söz mülkünün Selman'ı ve nazmın padişahı olarak görmektedir. Kendisi gibi şiir yazdığı kalemi de hünerlidir ve aleme mücevher saçmaktadır. Nüzhet İsmail Efendi, kendisini lafzı açık ve anlaşılır, manalı nükteleri olan, şiirlerinde rekaket bulunmayan bir şair olarak ifade etmektedir. Şiir ona göre bir ilimdir ve herkesin halledemeyeceği zor bir iştir. Ancak kendisi bu konuda doğuştan yeteneklidir ve kolayca şiir söyleyebilmektedir. Her şiire ve şaire nazire yazılmayacağını aynı zamanda da kendine rakip bir şair olamayacağını dile getirerek şairliğini ve şiir söyleme kudretini övmektedir.

1.3.2. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler

Her şairin yetiştiği gelenek içerisinde kendisinden önceki şairlerden etkilenmesi ve onların izinden gitmesi tabiidir. Edebi geleneğimiz de buna imkân verecek surette gelişmiştir. Nüzhet İsmail'in de tesiri altında kaldığı, şiir anlayışını beğendiği, nazire yazdığı şairler olmuştur. Divanında geçen bazı şiirlerde üstat şairlere göndermeler yapması ve bazı şairlerin şiirlerini tanzir etmesi bu duruma örnektir. Divanda Fars edebiyatının büyük şairlerinden Selman'ın adını zikrederek ona gönderme yapmıştır:

Bu naẓm-ı dil-ġarīb-i yādigār-ı ṭabʿuŋ ey Nüzhet

Hele ben bildügim şiʿr-i ter-i Selmān'a nāz eyler (113/5)

Fars edebiyatının üstat şairlerinden biri ve Türk şairlerini de büyük ölçüde etkilemiş olan Hâfız-ı Şirâzî'nin "*Elā yā eyyühe's-sāḳī edir ke 'sen ve navilhā*" (Kırlangıç, 2014:15) mısrası ile başlayan şiirini tazmin etmiştir:

Elā yā eyyühe's-sākī edir ke 'sen ve nāvilhā

Ki meclis fitne-i aġyār-ı bed-kārden ḳatı tenhā (32/1)

Türk şairlerinden ise Şeyhülislam Yahya ve Nef'î isimleri onun için önemlidir. Bir beytinde onların adını zikrederek onların izinden gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Ḫaḳḳā ki cevlān olan …….. cānā

Şevket-i Nefʿī daḫı meşreb-i Yaḥyāyı gözet (44/4)

Nüzhet İsmail'in yaşadığı dönemde çok fazla taklide dönük şiir yazılmış ve hatta bu sebeple devir nazire edebiyatı şeklinde de adlandırılmıştır. Ancak örneklerine bakıldığında aşırıya kaçanların yanında başarılı şairlerin de olduğu görülür. Nüzhet Efendi ise nazire yazmış bir şair olarak aşırıya kaçılmaması gerektiğinin farkındadır. Her şaire ve her şiire nazire yazılmayacağını dile getirmesi onun nazire yazdığı şairleri özenle seçtiğini göstermektedir. Nüzhet'e göre her şaire nazire yazılamaz. Divanına baktığımızda da nazire yazdığı kimselerin divan edebiyatının önde gelen şairleri olduğu göze çarpmaktadır. Nüzhet Efendi Bâkî, Şeyhülislam Bahâyî, Nâilî, Fennî ve Tıflî'ye nazire yazmıştır. Ayrıca Bağdatlı Rûhî ve Nef'î'nin gazellerini de tahmis etmiştir.

Nüzhet'in etkilendiği şairlerden biri klasik üslubun temsilcilerinden ve üstat kabul edilen şairlerden Bâkî'dir. Bâkî'nin kelimelerle ustaca oynaması, aruzda kusursuza yaklaşması, sanatları kullanmadaki mahareti ve padişahların kıymet verdiği bir isim olması yalnızca kendi devrindeki şairleri değil sonraki devirlerde gelen şairleri de etkilemiştir. 96 numaralı "gösterür" redifli gazelde Bâkî'nin "Görelüm ayine-i devran ne suret gösterür" mısrasını kullanmıştır. Ayrıca divandaki 134 numaralı manzume Bâkî divanında yer alan 192 numaralı gazele naziredir:

Fermân-ı 'aşka cân ile var inkıyâdumuz

Hükm-i kazâya zerre kadar yok 'inâdumuz (Küçük, 2019: s. 218)

Ṭuġrā-yı ḫaṭṭınadur inḳiyādımuz

Fermān-ı ʿışḳa yoḳ hiç ʿinādımuz (Nüzhet 134/1)

Görüldüğü gibi bu beyitlerdeki ortak yüklem inkıyat ve inattır. Bâkî inkıyadının can ile aşk fermanına olduğunu ifade etmektedir. Nüzhet'in inkıyadı ise sevgilinin hattının tuğrasınadır. Bâkî hükmi kazaya boyun eğdiğini ve inat etmediğini, Nüzhet ise şahın fermanına boyun eğdiğini ifade etmektedir.

Baş egmezüz edânîye dünyâ-yı dûn içün

Allâhadur tevekkülümüz i' timâdumuz (Küçük, 2019:218)

Bâkî tevekkülünün ve itimadının Allah'a olduğunu, alçak olarak nitelendirdiği dünya için aşağılık kimselere baş eğmeyeceğini dile getirmektedir. Nüzhet ise itimat yüklemini aynen kullanarak bu itimadın şah olarak nitelendirdiği sevgiliye olduğunu anlatmaktadır:

Al sen cānları tek hemān cānā

Sen maha vardur iʿtimādımuz (134/3)

Bâkî meyden kastının ne olduğunu dile getirerek erbabı-ı zahiri hedef alır. Erbab-ı zahir bizim muradımızı anlayamaz şeklinde bir ifade kullanır:

Meyden safâ-yı bâtın-ı humdur garaz hemân

Erbâb-ı zahir anlayamazlar murâdumuz (Küçük, 2019:218)

Nüzhet ise âşıkane bir edayla yazdığı bu gazelinde sevgiliyi hedef almaktadır. Nüzhet Efendi bu beyitte de murat yüklemini aynen kullanmaktadır:

Ḳoçsaḳ belini ʿaceb mi zīrā

Vaṣlına irmekdür hep murādumuz (134/2)

Her iki gazelin son beytinde de ortak yüklem yer almaktadır. Bâkî dünyanın geçici olduğunu ve minnetin yalnızca Allaha duyulması gerektiğini ifade ederek adının âlemde baki kalmasını istemektedir. Nüzhet ise sevgilinin ayrılığının acısı ile ölürse adının âlemde iyi bir şekilde hatırlanacağını ifade eder:

Minnet Hudâya devlet-i dünyâ fenâ bulur

Bâkî kalur sahife-i 'âlemde adumuz (Küçük, 2019:218)

Nüzhet ölürseŋ hecr-i yār ile

Ḳalur ʿālemde eyü adımuz (134/5)

Her iki şairin de redif ve kafiye kullanımı, beyitlerde yer alan yüklemlerin paralellikleri doğrultusunda görülmektedir ki Nüzhet bu gazeli Bâkî'ye nazire olarak yazmıştır.

Nüzhet İsmail Efendi Nâilî'ye de nazire yazdığını bir şiirinde açıkça ifade etmiştir. "reşk ider" redifli bu şiirin vezni mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün'dür. Gazelin son beytinde şairin adını açıkça zikretmiştir:

Ṣanmaŋ ki Nāʾilī'ye naẓīre dimek diler

Nüzhet bu ṭarẓ ile aŋa rindāne reşk ider (74/4)

Nüzhet İsmail Efendi Nâilî'nin "dek giderüz" redifli şiirine de nazire yazmıştır. Nâilî'nin "dek giderüz" redifli şiiri mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün vezni ile yazılmıştır. Nüzhet İsmail'in 131 numaralı gazeli de aynı vezin ve redife sahiptir. Kafiye bakımından da iki şiir aynıdır. Ancak Nüzhet nazire yaparken birebir taklide düşmeyip bu şiiri kendine ait anlam dünyasıyla oluşturmuştur. Şiirde aralarında benzerlik bulunan beyitler şunlardır:

Hevâ-yı ʿışka uyup kûy-ı yâra dek giderüz

Nesîm-i subha refîküz bahâra dek giderüz (İpekten, 2019; G166)

Nâilî gazelinin anlam dünyasını, "bir yere kadar gitme" şeklinde yorumlayabileceğimiz bir redifin üzerine kurmuştur. Gazelinin her beytinde belirttiği bir varış noktası mevcuttur. İlk beyitte de iki adet varış rotası vardır. İlk mısrada varılacak yer sevgilinin mahallesi, ikinci mısrada ise bahardır. Bu rotalara ulaşmak için vasıta gereklidir. İlk mısrada vasıta olarak aşk hevesini, ikinci mısrada ise sabah rüzgarını kullanmaktadır. Nüzhet ise aynı redifi kullanarak anlam dünyasını farklı mazmunlarla şekillendirmektedir. Nüzhet de ilk iki mısrada iki farklı rotaya varmakta ve iki farklı araç kullanmaktadır. Nüzhet'in varış rotası ilk mısrada sevgiliye kavuşmak ikinci mısrada ise sahildir. Nüzhet sevgiliye kavuşmak için araç olarak arzu atını, sahile ulaşmak için de ümit gemisini kullanmaktadır:

Semend-i ḫᵛāhiş ile vaṣl-ı yāre dek giderüz

Sefīne-dār-ı ümīdüz kenāra dek giderüz (131/1)

Nüzhet Efendi Nâilî'nin ilk beytine benzer söyleyişi makta beytinde de elde etmektedir. Burada daha belirgin şekilde "heva-yı ışk" ifadesini kullanmakta ve refik kökünden gelen "refakat" kelimesine yer vermektedir. Ayrıca Nüzhet Efendi burada matla ve makta beytinde aynı mısrayı kullanarak redd-i matla yapmaktadır:

Hevā-yı ʿışḳ ile Nüzhet refāḳat eyleyüp yine

Sefīne-dār-ı ümīdüz kenāra dek giderüz (131/6)

Nâilî gazelindeki ikinci beytinde gidilecek yer olarak şarabın zekatının verildiği yeri işaret etmektedir. Zekât kelimesini kullandığı için onunla ilişkili unsurlara yer veren Nâilî, üstü başı dağınık ve dilenci gibi giyinmiş bir rint görüntüsü çizmektedir. Elinde para toplamak için uzattığı kasesi vardır. Aciz ve para toplayan bir dilenci şeklinde, şarabın zekatının verileceği bir diyara kadar gidebileceğini ifade eden rindane bir söyleyiş elde etmektedir:

Palās-pāre-i rindī be-dūş u kāse be-kef

Zekāt-ı mey virilür bir diyāra dek giderüz (İpekten, 2019: G116/2)

Nüzhet ise gidilecek yer olarak şevkin maddi olarak bir karşılığının bulunmadığı diyarı göstermektedir. Gönül sevgiliden ayrı kalmaktan dolayı gamlanmıştır:

Gönülde ḥasret-i dilberle oldı ġam pedīd

Metāʿ-ı şevḳi bulunmaz diyāra dek giderüz (131/4)

Aralarında benzerlik ilgisi olan bir diğer beyitler de şunlardır:

Virüp tezelzül-i Mansūrı sāk-ı ʿarşa tamām

Hudā Huda diyerek pāy-ı dāra dek giderüz (İpekten, 2019: G116/3)

Nâilî bu beyitte de varış yeri olarak dar ağacını nitelendirmektedir. Hallac-ı Mansur'a telmih yaparak tasavvufî unsurların ön planda olduğu bir beyit meydana getirmiştir. Hallac-ı Mansur'u dar ağacına götüren şey ilahi aşk cezbesi ile kendinden geçerek vect halinde iken söylediği "enel-hak" sözüdür. Ancak o, son sözüne kadar Allah'ın adını dilinden düşürmemiştir. Bundan dolayı Nâilî bu olayı Hüda Hüda diyerek dar ağacına gideriz şeklinde ifade etmiştir. Nüzhet Efendi ise gidilecek yer olarak sevgiliyi işaret etmektedir. Sevgiliye gitmek için gönlündeki aşk acısından ve yaralarından güç almaktadır. Dilinden de "kerem kerem" sözünü düşürmemektedir. Buradaki en belirgin benzerlik ikileme olarak kullanılan ifadelerin paralelliğidir:

Bu dāġ-ı sīne vü sūz-ı derūn u āh-ı ser dile

Kerem kerem diyüp ol şīvekāra dek giderüz (131/3)

Nâilî gazelinin son beytinde felekle hesaplaşmak için ilahi mahkemeye gideceğini ifade etmektedir. Felek kavramı, şairler tarafından başlarına gelen bütün sorunların kaynağı ve talihsizlik getiren olarak görülmüştür. Nâilî de bu mazmunu kullanarak felekle bir

hesaplaşma peşine düşmekte ve bu hesabın da ilahi mahkemede görüleceğini dile getirmektedir:

Felek girerse kef-i Nāʾilīye dāmānun

Seninle mahkeme-i Girdgāra dek giderüz (İpekten, 2019: G166/6)

Nüzhet ise özne olarak sevgiliyi kullanmaktadır. Sevgili ile hesaplaşmak için adalet sahibinin mahkemesine gitmeyi dile getirmektedir. Nüzhet'e göre sevgili, rakibe şefkat ve muhabbet ederken kendisine yüz göstermemektedir. Bunun için aşığın gözünde suçludur. Bu suçun yargılanması için de en iyi yer adalet sahibi olan Allah'ın mahkemesidir:

Raḳībe mihr u maḥabbet edāsı itdigiçün

ʿAdālet ıssı olan Kirdgāra dek giderüz (131/5)

Nüzhet Efendi ayrıca Bâkî'nin "kalmışdur" redifli gazeline de nazire yazmıştır. Bâkî'nin divanında 165 numarada bulunan gazel 5 beyitten oluşmaktadır ve mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün veznindedir. Nüzhet'in de divanındaki 73 numaralı gazeli bu vezindedir ve beş beyitten oluşmaktadır. İkisi de klasik üslup şairidir ve şiirlerin ikisi de aşıkane söyleyişe sahiptir. Bâkî'nin zemin şiiri ile Nüzhet Efendi'nin nazire şiiri arasında benzerlik ilgisi açıkça görülen beyitler şunlardır:

Göŋül Yūsuf gibi çāh-ı zenaḥdānında ḳalmışdur

Ḥalāṣ eyle benüm şahum ki zindānunda ḳalmışdur (Küçük, 2019: 204)

Nüzhet Efendi bu beyitte kullanılan telmih sanatını Hz. Musa ile yaparak benzer söyleyişi kendi şiirinde şu şekilde ele almıştır:

Sürüp aġyār-ı Firʿavn'ı çıḳardı kūy-ı Mışrından

ʿAṣāyı ancaḳ icrā eylemek Mūsā'ya ḳalmışdur (73/1)

Diğer beyitlerde bu ikisi arasındaki gibi bir benzerlik net şekilde görülememektedir. Bu benzerlik birebir olmadığı için de beyit beyit kıyaslamalı bir şekilde ele alınmayıp aşağıda sırasıyla belirtilmiştir. Zemin şiir ve nazire şiir şu şekildedir:

Baki'nin Zemin şiiri

Göŋül Yūsuf gibi çāh-ı zenaḥdānında ḳalmışdur

Ḥalāṣ eyle benüm şahum ki zindānunda ḳalmışdur

Meṭāʿ-ı vasluŋa cāndan ḥarīdār olmaḳ ister dil

Hemān ey ḥˇāce ancaḳ şüphe hicrānuŋda ḳalmışdur

Begüm merdümlik it kendü ciger-güşeŋ gibi besle

Yaşum ṭıfl-ı yetīmüŋdür ki dāmānuŋda ḳalmışdur

Benüm'çün acıyup aġlar görenler zaḫm-ı şemşīrüŋ

Baŋa itdüklerüŋ ey ḫūnī hep yanuŋda ḳalmışdur

Reʾīs-i baḥr-ı naẓm olduŋ bugün ʿālemde ey Bāḳī

Gazel dimek senüŋ ṭabʿ -ı dür-efşānuŋda ḳalmışdur (Küçük, 2019, 204)

Nüzhet'in Nazire Şiiri

Bugün āh eylemek şanmaŋ efendi nāya ḳalmışdur

Şu ʿālemde şerer-efşān dil-i şeydāya ḳalmışdur

Sürüp aġyār-ı Firʿavn'ı çıḳardı kūy-ı Mıṣrından

ʿAṣāyı ancaḳ icrā eylemek Mūsā'ya ḳalmışdur

Nice teşbīh idem şol āfitābı rūyuŋa ben ki

Ruḫuŋla başa baş gelmek gül-i raʿnāya ḳalmışdur

Bugün peykānı gönderdüŋ yaruŋ ol ġamze[yi] cānā

Hemān ʿāşıḳlaruŋ kārı bu dem Mevlā'ya ḳalmışdur

Bulımadan şu ʿālemde göŋül bir ĝūb-ı müsteŝnā*

İşüŋ Nüzhet senüŋ bir kāmkār paşaya ḳalmışdur (73)

İsmail Nüzhet Efendi'nin divanında bulunan "neylersün redifli şiir Şeyhülislam Bahâyî'ye naziredir. Vezin ve redif açısından birbiri ile uyumlu olan manzumelerin ikisinin de nazım şekli gazeldir. Şiirlerin vezni mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün'dür. Bahâyî'nin şiiri 7 beyitten Nüzhet'in şiiri 5 beyitten meydana gelmektedir. İkisi de aşıkane söyleyişe sahiptir. Bahâyî'nin bu şiiri çok sevildiği için başka şairlerce de nazire, tahmis ve taştir yapılmıştır (Göktaş, 2023, 1198). Şeyhülislam Bahâyî'nin bu şiiri Nüzhet Efendi tarafından da tanzir edilmiştir. Yukarıda değindiğimiz daha önceki nazirelerde Nüzhet Efendi'nin tanzir ettiği şairlere çok yakın olan söyleyişler kullandığı görmekteyiz. Ancak burada Nüzhet Efendi'nin birebir mazmun kullanmadığını daha özgün bir söyleyiş elde ettiğini söylemek mümkündür. Şeyhülislam Bahâyî'nin zemin şiiri şu şekildedir:

Ṭaġıṭdun ĝ̌āb-ı nāz-ı yārı ey feryād neylersin

Edüp fitneyle dünyāyı ḥarāb-ābād neylersin

Dil-i mecrūḥuma raḥm eyle ḳalsun dām-ı zülfünde

Şikeste-bāl olan murġı idüp āzād neylersin

Edersin gerçi her derde ṭabībüm bir devā ammā

Cünūn-ı ehl-i ʿışk olunca māder-zād neylersin

Varup gīsū-yı zülf-i yāri biri birine ḳatdun

Yine bir fitne taḥrīk eyledün ey bād neylersin

Şehīd-i tīg-i ʿışk-ı yārdur ser-cümle-i ʿālem

Urup şemşīre dest ey gamze-i cellād neylersin

Güzel taṣvīr edersin ḫaṭṭ u ḫāl-i dilberi ammā

Füsūn u fitneye geldükde ey Behzād neylersin

Bahāyī-veş degülsin ḳābil-i feyż-i ṣafā sen de

Tekellüf ber-ṭaraf ey ḫātır-ı nā-şād neylersin (Uludağ, 1992, s. 89)

Nüzhet İsmail Efendi'nin nazire şiiri ise şu şekildedir:

Begüm eşküm yanında lücce-i dünyayı neylersün

Dil ehli var iken cānā sen ol ednāyı neylersün

Ṭaleb itme varup bāġa ṣaḳın ey ʿāşıḳ-ı miḥnet

Kifāyet eyler ol ruḫlar gül-i raʿnāyı neylersün

Gehī kūy-ı dilārāda gehī ḫāne-i ġurbetde

Gehī ġamgīn gehī şādān göŋül sen cānı neylersün

Dişi lüʾlüʾ beŋi fülfül velīkin çeşmi ḳattāldür

Ḥaḳīḳatde şehüm saŋa bu Nüzhet ʿabd-i aḥḳardur

Yazıḳ kūyuŋdan iḫrāc idüp ol şeydāyı neylersün (223)

Şikenc-i kākülüŋ ḳoyup ʿabīr sārāyı neylersün

Nüzhet Efendi'nin etkilendiği şairlerden bir diğeri Mustafa Fennî Efendi'dir. Nüzhet, Fennî'ye de nazire yazmıştır. Fennî Efendi de Nüzhet'in şiirine tahmis yapmıştır. Nüzhet İsmail'in nazire yaptığı şiir, Mustafa Fennî'nin "besle" redifli gazelidir.

İki şiirin de vezni ve redifi aynıdır. Fennî'nin zemin şiiri şu şekildedir:

Feżā-yı sīnede bir tāze naḫl-i dil-sitān besle
Doyınca miyve-çīn ol sāyesinde bārī cān besle

Saŋa hem-dem gerekse ey gül-i ter bāġ-ı 'ālemde
Dil-i 'āşıḳ gibi bir 'andelīb-i nev-zebān besle

Göŋül 'īyd-i viṣāle irmek elbetde muḳarrerdür
Çerā-gāh-ı bedende kebş-i cānı bir zamān besle

Ġamuŋla ġamlanur mesrūr olur dā'im sürūruŋla
'Arūs-ı duḫter-i rez gibi sāḳī mihribān besle

Ḥayāl-i kākülin gözden bıraḳma bir nefes yāruŋ
Bu zībā ḳaṣr-ı mīnā içre ṣāvus-ı cinān besle

Seni teẕkīr ider ölmez oġuldur şāhed-i ma'nī
Ṣarup gehvāre-i endīşeye ṣıfl-ı beyān besle

Murāduŋsa ġazelde Fenniyā mażmūn-perverlik
Ġazālān-ı dü-çeşm-i dilberi aŋ āhuvān besle (Demirkazık, 2009: 358-359)

Nüzhet Efendi'nin nazire şiiri ise şu şekildedir:

Dil-i rūşende fikr-i zülf-i müşg-i dilberān besle

Sifāl-i çīni içre yaʿni reyḥān-ı cinān [besle]

Zamān-ı giryede eyle taḥayyül ḳadd-i dildārı

Kenār-ı cuybār-ı dīdede serv-i çemān [besle]

Ḳonarsa āşiyān-ı zülfe devlet başuŋa ey meh

Kebūter yirine āvāre göŋlüm bir zamān [besle]

Yeŋi girdi yaşına ṭıfl-ı eşküm gel der- āġūş it

Senüŋçün düşdi odlara gözümden al aman [besle]

Dil-i nālanumuz revnak-fezāy-ı bāġ-ı kūyuŋdur

O gülşende hemān sen böyle murġ-ı ḫoş-beyān [besle]

Görüp her dil-sitānı zīb-i āġūş-ı ḳabūl itme

Bulup ṣadr-ı ḥarīm-i sīnede bir nüktedān [besle]

Cenāb-ı Fennī-i pākize-gū mānendi ey Nüzhet

Libās-ı fāḫir içre bikr-i mażmūnı nihān besle (261)

Görüldüğü üzere Nüzhet İsmail Efendi, nazire yazımında aşırıya kaçan bazı şairler gibi davranmayıp kendi şiir anlayışını tanzir ettiği şiirlere de yansıtmıştır. Zemin şiirle aradaki benzerlik ilgisini geleneğe göre kurmuş anca birebir aynı söyleyişten de kaçınmıştır. Nazirelerindeki dikkat çekici bir diğer unsur ise söyleyişte kuruluktan uzak durduğudur. Nazireleri oldukça akıcı ve anlaşılırdır.

Nüzhet İsmail Efendi, Nef'î ve Bağdatlı Rûhî'den de etkilenmiş ve onlara tahmis yazmıştır. Nef'î'nin

Vuṣlat-ı hevesi ḳo ġam-ı hicrān ne belādur

Var ṭālib-i derd ol yüri dermān ne belādur (Akkuş, 2018; G49)

şeklinde başlayan dokuz beyitlik gazelinin her beytine üç mısra ekleyerek tahmis elde etmiştir. Nef'î'nin âşıkane üslupla yazdığı bu şiirini tercih etmesi Nüzhet'in şiir anlayışının da âşıkane olduğunu kanıtlamaktadır. Bağdatlı Rûhî'nin de

Maḥabbetden eṣer yoḳ ḫūb-rūlar bī-vefā ancaḳ

Hemān mihr-i maḥabbet didigün derd ü belā ancaḳ (Ak, 2001; 699)

beyti ile başlayan şiirinin her beytine üç mısra ekleyerek tahmis yapmıştır.

Nüzhet'in nazire yazdığı ve kıymet verdiği şairlerden bir diğeri de Tıflî'dir. 277 numaralı gazelin son beytinde şiiri Tıflî'ye nazire olarak yazdığını ifade etmektedir. Ancak bu Tıflî'nin kimliği ve zemin şiir tespit edilememiştir:

Naẓīre olmaḳ üzre Nüzhetā bu şiʿri irsāl it

Cenāb-ı Ḥażret-i Ṭıflī Efendi siḥr-güyāya (277/5)

Tıflî de Nüzhet'i öven bir şiir yazmıştır. Tıflî'nin Nüzhet Efendi için yazdığı şiir bu divanda varak 18b derkenarda yer almaktadır. Tıflî'nin şiiri şu şekildedir:

[fāʾilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün][3]

Ḍoldı zaḫmum derd ile yer ḳalmadı dermana*
İtmedi teʾṯīr merhem yāre-i hicrāna*

Fikr-i zülfüŋle düşüpdür başımuz sevdālara
Şimdi bir yirde ḳarār itmez dil-i dīvāne*

Tīġ-i cevrüŋden çevürmem ben hele ḳaṭʿā yüzüm
Sevdigüm cevrüŋ kesel virmez bu çeşm-i cāna*

[3] Her ne kadar manzumenin vezni bu şekilde ise de bazı mısraların sonu "fāʿilün" yerine "fāʿlün" şeklinde bitmektedir.

Al bu dem cāndan görünce āb-ı tāb-ı laʿlüŋi
Ḳıymet-i cānuŋ bilür mi germ olan …..

Şiʿr-i pāk-i Nüzhet-i muʿciz-beyānı ḳıl sey(i)r
Ṭıfliyā yoḳ kimsede bu ṭarz-ı üstadane*

Osmanlı şiir geleneğinde, bir şairin yetişebilmesi için gerekli olan en önemli hususlardan biri kendinden önceki şairleri tanımak ve eserlerini bilmektir. Gelenek devamlılığını bu şekilde sağlamış ve takip esasına bağlı kalarak ilerlemiştir. Her yüzyıl kendinden öncekini takip etmiştir. Şairler de kendilerinden önce yetişen şairleri tanıyarak hem kendi söyleyişlerini bulma konusunda hem de diğer şairlerle aynılığa düşmeme konusunda kendilerini yetiştirmiş olurlar. Birbirini takip eden bu gelenek içerisinde yukarıda değindiğimiz gibi şairlerin kendilerinden önceki şairlerin tesiri altında kalmaları, onlar gibi yazmaya çalışarak kendilerini geliştirmeleri geleneğin de gelişmesini sağlamıştır. Ancak şairler yalnızca tesir altında kalmamış aynı zamanda kendinden sonrakilere de tesir etmişlerdir. Söz konusu tesir etme kudreti Nüzhet için değerlendirildiğinde ise etki alanının büyük olmadığı görülmektedir. Devrin tezkirelerinde söz söylemede kudreti olduğu ve fikri yapısının sağlam olduğu kayıtlı olsa da vezin kullanımındaki sıkıntılar onu geri plana atmaktadır. Tezkirelerde musikide de maharetli olduğu ifade edilmektedir. Bu da şiirlerindeki akıcılık ve lirizmi açıklamaktadır. Ancak Nüzhet İsmail Efendi'nin divanından hareketle edebi kişiliği değerlendirildiğinde orta sınıf bir şair olduğu görülmektedir. Bundan dolayı şairlere tesir etme yetisi üstat kabul edilen şairler kadar geniş değildir. Bir de yaşadığı yüzyılın geleneğin en çok şair yetiştirdiği devir olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Ancak tesir ettiği şairler de olmuştur. Tıflî'nin Nüzhet için söylediği varak 18b derkenarda bulunan gazeli buna örnektir. Ayrıca Mustafa Fennî'nin de Nüzhet Efendi'ye yaptığı bir tahmisi bulunmaktadır:

Ḫayāl-i ġamzesiyle lāle nev'inden sinān besle
Ruḫ-ı gül-gūnını yād eyle naḫl-i erġuvān besle
Bu gül-zār içre ṣaçlı sünbül al da rāygān besle
Dil-i rūşende fikr-i zülf-i müşg-i dilberān besle
Sifāl-i çīnī içre ya'ni reyḥān-ı cinān besle (Demirkazık, 2009, 574-575)

Nüzhet İsmail Efendi kendinden önceki şairleri iyi tanıyan ve geleneğe hâkim bir şairdir. Geleneğin aşk, sevgili, tasavvuf ve rint anlayışı şiirlerinde net bir şekilde görülmektedir. Klasik edebiyatın sınırları içerisinde yer alan ve artık kalıplaşmış olan mazmun ve hayalleri kullanarak beslendiği geleneği, kendi sanat anlayışı ile ortaya koyabilmiştir. Ancak bir sonraki bölümde değineceğimiz gibi şiirlerinde vezinlerin kullanımında bazı sorunlar olması ve çokça zihaf yapması dolayısıyla aruz uygulaması ve vezin konusunda pek titiz davrandığı söylenilemez. Pek çok şairin yetiştiği ancak nitelikli şairlerin sayısının az olduğu bu yüzyılda, geleneğin mazmun ve hayallerinden beslenerek, sade ve akıcı bir dille, klasik üslupta şiirler yazan Nüzhet İsmail Efendi orta sınıf bir şair olarak nitelendirilebilir.

2.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL DİVANINDA ŞEKİL

2.1. NAZIM ŞEKİLLERİ

İstanbullu Nüzhet İsmail Divanı'nda gelenek içerisinde kullanılagelmiş nazım şekillerinin çoğu mevcuttur. Divanda 2 mesnevi, 3 kaside, 3 terkib-i bend, 1 terci-i bent, 1 müsemmen, 1 müseddes, 2 muhammes, 2 tahmis, 1 bahr-ı Tavil, 313 gazel (20'si na-tamam gazeldir), 26 kıta, 28 matla, 26 müfret bulunmaktadır. Varak 1b – 11b arasında ve bunların derkenarlarında mesneviler, kasideler ve musammatlar yer almaktadır. Varak 11b-12a arasında bahr-ı Tavil, 12a-55a varakları ve derkenarlarında gazeller, 55a-63b varaklarında ve derkenarlarında ise kıtalar, gazeller, müfret ve matlalar bulunmaktadır. Divanda 12 adet manzumede de başlık yer almaktadır.

Şekil 1. Divanda Bulunan Nazım Şekillerinin Dağılım Oranı

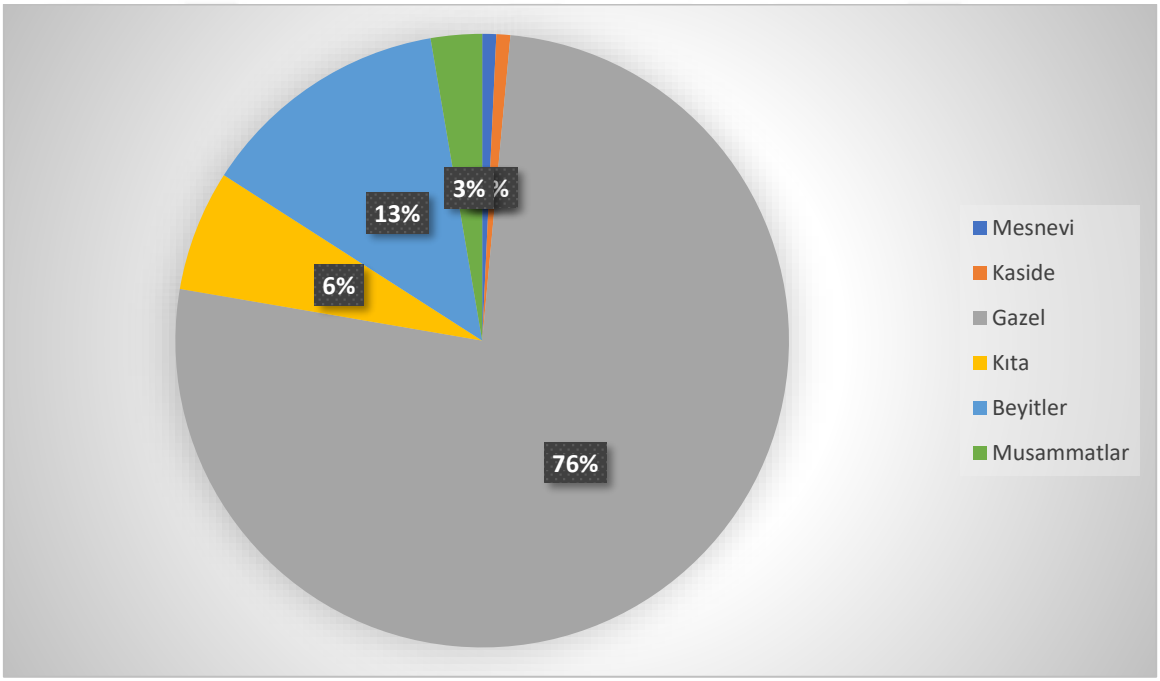

2.1.1. Mesneviler

Mesnevi nazım şeklinin kafiyelenme biçimi "aa bb cc…" şeklindedir. Genellikle uzun manzumeler oldukları için besmele, dibace, tevhit, münacat, naat, miraciye, medh-i çehar-yar-ı güzin, padişah ve din ya da devlet büyüklerine övgü, sebeb-i telif, agaz-ı dastan ve hatime bölümlerinden meydana gelmektedirler. Bu bölümlerin hepsi bir arada her metinde bulunmasa da genellikle şairler bu tertibi kullanmışlardır. Genellikle aşk ve macera konulu çift kahramanlı mesneviler ile din ve tasavvuf konulu mesneviler rağbet görmüştür. Nüzhet İsmail Divanı'nda iki adet mesnevi bulunmaktadır.

Divanda yer alan ilk mesnevi 1 numaralı manzumedir ve 18 beyitten oluşmaktadır. Manzume iki farklı vezne sahiptir. Mesnevinin vezni mefʿūlü/mefāʿīlü/feʿūlün ve feʿilātün/feʿilātün/feʿilün'dür. Ancak iki farklı vezin kullanılmış olan bu manzume konu olarak birbiri ile bağlantılıdır ve münacat türündedir. Özellikle şiirin son beyitlerinde kelime ya da ek eksikliğinden kaynaklanan ciddi bir vezin bozukluğu göze çarpmaktadır.[4] Şair nefsinin kendisine kötülük etmesinden, kendisini kötü yola sürüklemesinden şikâyet etmekte; acizliğini dile getirerek Allah'tan bağışlanma istemektedir.

Mesnevi nazım şekli ile yazılmış ikinci şiir 25 beyitten oluşmaktadır. Mesnevinin vezni fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün'dür. Mesnevi naat türündedir:

Tā ezelden āşıkuŋdur bu gönül ya Muṣṭafā

Rūz-ı mahşerde aŋa it luṭf u iḥsānın ʿatā (2/1)

Şairin mahlası 22.beyitte yer almaktadır. Mesnevinin son beytinde şair, Hz. Muhammed Aleyhisselam'a selam gönderip dua etmekte ve cenneti temenni etmektedir:

Kim virürse sen şefīʿ-i ʿālemīne ṣad selām

Eylesün ol ḳula iḥsān Taŋrı cennātın tamām (2/25)

2.1.2. Kasideler

Kasideler "aa ba ca" şeklinde bir kafiye örgüsüne sahiptir. Genellikle bir maksat doğrultusunda kaleme alınmışlardır. Bölümlerden meydana geldikleri için de çoğunlukla gazellerden uzundurlar. Kasideler nesib, maksut, fahriye ve dua bölümlerinden oluşmaktadır. Gelenekte de genellikle rediflerine ya da nesib kısmında ele aldıkları konuya göre adlandırılmışlardır. Örneğin sümbül kasidesi, güneş kasidesi, kerem kasidesi ya da bahariye, Ramazaniye, hamamiye vs.

Divanda üç kaside yer almaktadır. Bu kasidelerin ilki 29 beyitten oluşmaktadır. 3. manzume olan kaside cülusiye türündendir. Şair kasideyi Sultan I. Mahmut'un tahta çıkmasını tebrik amacıyla yazmıştır. Manzumenin başlığında "kaside vü tarih" kaydı vardır:

Tulūʿ itdi yine burc-ı keremde bir meh-i tābān

Perīşān eyledi şeb gibi ẓulmi ol ṣub(u)ḥ-pīşān (3/1)

[4] Bu durum Aruz ve Vezin bölümünde detaylıca işlendiği için burada ayrıntıya yer verilmemiştir.

Kasidenin son beytinde I. Mahmut'un tahta çıktığı tarih olan H. 1143 tarihi düşülmüştür. Vezni mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün'dür. Redifi yoktur kafiyesi elif ve nun harfinin birleşmesiyle oluşan "ān" sesidir. Şairin mahlası 23.beyitte geçmektedir. 1-20 arası maksut kısmıdır ve I. Mahmut'a övgüler içermektedir. 21.-22.beyitler fahriye bölümüdür. 23.beyit dua bölümüne giriş, 24-28.beyitler dua bölümüdür. Son beyit olan 29.beyit tarih beytidir. Şair burada mebde tarih ile H. 1143/M.1730'u söylemektedir:

Çıḳardum mebde-i tārīḫ içün ki ṭaḫta devletle

Cülūs itdi yine Sulṭān Maḥmūd-ı felek-ʿünvān (3/29)

İkinci kaside feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün vezni ile yazılmıştır. Divandaki 4. manzume de bir kasidedir ve 23 beyitten oluşmaktadır. Kasidenin 1-17.beyitleri nesib, 18-20.beyitleri fahriye, 21-23.beyitleri dua bölümüdür. Nesib kısmında şair sevgilinin güzelliğinden, ona olan aşkından bahsetmektedir. Mahlası 20.beyitte bulunmaktadır.

Bir şehüŋ ʿışḳı ile ben yine giryān oldum

Bāġ-ı ʿālemde bugün bülbül-i nālān oldum (4/1)

Fahriye bölümünde şairliğinin ne kadar iyi olduğundan bahsederek kendini övmektedir:

Nice lāf urmayayum böyle güher naẓm ile ben

Āteş-i ṭabʿum ile bir yüce ṣuʿbān oldum (4/19)

Divanda yer alan üçüncü kaside ise 5 numaralı manzumedir ve 19 beyitten meydana gelmektedir. Kaside mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün vezni ile yazılmıştır. Şairin mahlası 15.beyitte yer almaktadır. Kasidenin ilk 15 beyti nesib kısmıdır ve aşk konusu işlenmiştir. 16-19.beyitleri dua bölümüdür:

Ḳudūmüŋe senüŋ cānum göŋül müştāḳ idi ammā

Bu dārātı baŋa çok gördi līkin bu deni dünyā (5/1)

2.1.3. Musammatlar

Nüzhet İsmail Efendi'nin Divanı'nda 3 terkib-i bent, 1 terci-i bent, 1 müsemmen, 1 müseddes, 2 muhammes, 2 tahmis yer almaktadır.

Terkib-i bentlerin kafiyelenme biçimleri "aa aa aa aa bb…" şeklindedir. Son iki mısra diğer mısralardan farklı kafiyelenmektedir. Divanda yer alan nazım şekillerinin arasında üç terkib-i bent vardır. Bunlardan ilki beş bentten meydana gelen 6 numaralı manzumedir.

Aruzun feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün kalıbıyla yazılmıştır. Her bent on mısradan oluşmaktadır. Şairin mahlası 5.bentte geçmektedir.

Divanda yer alan ikinci terkib-i bent 7 numaralı manzumedir ve "Terci-i Bend" başlığını taşımaktadır. Ancak kafiye dizilimine ve vasıta beytine bakıldığında terkib-i bent olduğu görülmektedir. 6 bentten meydana gelmiştir ve her bentte 12 mısra yer almaktadır. Aruzun feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün vezni ile yazılan terkib-i bendin konusu ise aşk ve sevgilidir.

Divanda yer alan üçüncü terkib-i bent 9 numaralı manzumedir. aaaaBD ccccBD şeklindedir. 6 benttir ve her bent 6 mısradan oluşmaktadır. Bütün bentlerdeki son iki mısrada; ilk mısraların redifi ile ikinci mısraların redifi birbirinden farklıdır. İlk mısraların redifi "-dür didüm didi", ikinci mısraların redifi ise "-uŋ durur senüŋ" şeklindedir:

Ol māhuŋ zülfüne yāsemen**dür didüm didi**

Evc-i ḫüsnümde olan ḳılca cānu**ŋ durur senüŋ** (10/1/3)

Ruḫsārunda ḫālüŋ ʿanberden**dür didüm didi**

Al kāġıd üzre noḳta-i dūd-ı dehānu**ŋ durur senüŋ** (10/2/3)

Gül rūyuŋ üzre yākut dehen**dür didüm didi**

Yoḳ āyīnede ʿaks-i dāġ-ı nihānu**ŋ durur senüŋ** (10/3/3)

Güşe-i destārında lāle-ten**dür didüm didi**

Bāġda dāne-i eşk-i ḫun-feşānu**ŋ durur senüŋ** (10/4/3)

Ol pīç-i kāküle ne fiten**dür didüm didi**

Berāy-ı silsile-i reʾs-i nātüvānu**ŋ durur senüŋ** (10/5/3)

Ḳonmuş dıraḫt-ı tāze ṭūṭī-i çemen**dür didüm didi**

Nüzhet o ṣūret-i ḥayāl-i cānān**uŋ durur senüŋ** (10/6/3)

17 numaralı manzume terci-i benttir. Manzumenin vezni mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün/mefāʿīlün'dür. Son iki mısra tekrarlanmaktadır. Kafiye dizilimi aa aa BB, cc cc BB şeklindedir. 5 bent ve her bent altı mısradan oluşmaktadır.

Divanda müsemmen, müseddes, muhammes, tahmis nazım şekilleri de yer almaktadır. 8 numaralı manzumenin nazım şekli müsemmendir. 8 numaralı manzumede 4 bent vardır ve her bent 8 mısradan oluşmaktadır. Kafiyelenişi aaaaaaAA bbbbbbAA şeklindedir. Vezni aruzun feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün kalıbıdır. Şairin mahlası son bentte yer almaktadır.

Aynı kafiyeye sahip altı mısranın art arda gelmesiyle bentler halinde oluşan manzumelere müseddes denilmektedir. Divandaki 12 numaralı manzume müseddestir. Manzume feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün /feʿilün veznine sahiptir. Toplamda 5 benttir. Her bentte 6 mısra yer almaktadır. Kafiyelenme şekli aa aa AA, bb bb AA şeklindedir.

Aynı kafiyeye sahip beş mısranın art arda gelmesi ile oluşan ve bentlerle kurulan yapılara da beşli anlamında muhammes denilmektedir. Kafiye örgüsü aaaaa, bbbba… şeklindedir. Divanda iki adet muhammes vardır. Muhammeslerden ilki 13 numaralı manzumedir ve beş bentten meydana gelmektedir. Kafiye düzeni aaaaa, bbbba, cccca şeklindedir. Aruzun feʿilātün/feʿilātün/ feʿilātün /feʿilün vezni ile yazılmıştır.

Divanda yer alan ikinci muhammes 14 numaralı manzumedir. Aruzun fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün vezni ile yazılmıştır ve 5 bentten oluşmaktadır. Kafiye düzeni aaaaa bbbba şeklindedir.

Şairlerin başka bir şairin şiirine ya da kendi şiirine aynı vezin ve kafiyede mısra ekleyerek elde ettiği, bentlerle meydana gelen manzumeler de vardır. Bu manzumeler farklı olan şiire eklenen mısra sayısına göre değişik isimler alır. Örneğin iki mısradan oluşan bir beyte şairin iki mısra daha eklemesiyle dört mısralık bir bent meydana gelir. Bu da terbi yani dörtleme şeklinde adlandırılır. Bir beyte üç mısra eklenince yapı tahmis, dört mısra eklenince tesdis şeklinde isimlendirilir. Nüzhet İsmail Efendi'nin Divanı'nda da Nef'î ve Bağdatlı Rûhî'nin gazellerine yaptığı tahmisler yer almaktadır. Bu gazellerin her bir beytine üç mısra ekleyerek tahmis oluşturmuştur. Tahmislerin kafiye dizilimi ise "aaaaa bbbba…" şeklindedir.

Divanda iki adet tahmis mevcuttur. İlk tahmis Nef'î'nin 9 beyitlik "*Vuṣlat-ı hevesi ḳo ġam-ı hicrān ne belādur/Var ṭālib-i derd ol yüri dermān ne belādur*" matlalı gazeline yapılmıştır. Divandaki 15 numaralı manzumedir. Vezni mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün'dür. Kafiye dizilimi aaaaa, bbbba şeklindedir:

Güftāruŋı vaṣf itmede [ben] **Nüzhet**-i lālem

Gevher-i nazmuŋ ile şöyle ki māl-ā-mālem

Rind u maġbūn degülem ḥāṣılı ey ṣūfī celālem

Nefʿī *sözini virdi-i zebān eyledi ʿālem*

Şimdengirü yā defter -i dīvān ne belādur (16/9)

Divanda yer alan ikinci tahmis 16 numaralı manzumedir. Bağdatlı Rûhî'nin "*Maḥabbetden eṯer yoḳ ḫūb-rūlar bī-vefā* ancaḳ/Hemān *mihr-i maḥabbet didigün derd ü belā ancaḳ"* beytiyle başlayan gazeline yapılmıştır. Kafiye dizilimi aaaaa, bbbba şeklindedir. Beş bentten oluşan tahmisin vezni mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün/mefāʿīlün kalıbıdır.

Düşürdi vuṣlat-ı cānān bizi cān ile teşvīşe

Velīkin ʿahdine durmaz budur sīnemde endīşe

Ḫayāl-i laʿl-i dildāruŋla **Nüzhet** māʾil ol maʿīşe*

Dirīġ itmez vefāsın ġayrılardan ol cefā-pīşe

*Saŋa maḫṣūṣdur cevr u cefāsı **Rūḥīyā** ancaḳ* (17/5)

Divandaki 10 numaralı manzumenin kafiye dizilimi aa ba ca da ea xx şeklindedir. Manzumenin son beytinde kafiye değişse de mevcut hali ile gazeldir. Gazel 6 beyitten oluşmaktadır ve mahlas bulunmamaktadır.

Divanda 11 numarada bulunan manzume "aa ba ca…" şeklinde kafiyelenmiştir. Ancak beş beyitten oluşmaktadır ve mahlas yer almamaktadır. Bundan dolayı da metnin tamamlanmamış olduğu düşünülmektedir. Şiirin başlığı "ramazaniye" şeklindedir ve tür olarak da ramazaniyedir. Büyük ihtimalle ramazan ayı ile ilgili bir kaside yazılmak istenmiş ancak tamamlanamamıştır. Manzumenin tamamlanmamış bir kaside olduğunu düşünülse de metin mevcut haliyle beş beyitlik aa ba ca örgüsüne sahip bir gazel olarak değerlendirilmiştir.

2.1.4. Gazeller

Gazel nazım şeklinin kafiye dizilimi "aa ba ca…" şeklindedir. Manzum metinler içerisinde en çok tercih edilen nazım şekli genellikle gazellerdir. Gazellerin beyit sayısında bir sınırlama yoktur. Ancak genel ölçüt olarak beş beyit kabul görmüştür. Gazellerin ilk beytine matla son beytine makta adı verilmektedir. Konu bütünlüğünü baştan sona koruyan gazellere yek-ahenk gazel, her bir beytin söyleyiş güzelliğinin birbiri ile eşit derecede olduğu gazellere de yek-avaz gazel denilmektedir. Şairlerin mahlasları da genellikle gazellerin son beytinde yer almaktadır. Gazeller aşk temasını ele alıyor, sevgiliden, âşıktan ve âşığın çektiği sıkıntılardan bahsediyor ise âşıkane; rintlik, yiyip-içme ve eğlenceden bahsediyorsa rindane; İlahi aşkı, dervişliği ve tasavvufu içeriyorsa tasavvufî gazel şeklinde adlandırılabilmektedir.

Nüzhet İsmail Divanı'nda 293 gazel yer almaktadır. Bir de 20 adet nâ-tamam gazel vardır. Bunlarla birlikte divanda toplamda 313 gazel bulunmaktadır. Gazellerin beyit sayısı 2 ile 12 arasındadır. Ancak genele bakıldığında gazellerin 5 beyitten oluştukları görülmektedir. Gazellerin arasında 1 tane 12 beyitten, 1 tane 11 beyitten, 4 tane 9 beyitten, 16 adet 7 beyitten, 25 tane 6 beyitten, 245 tane 5 beyitten, 2 tane 4 beyitten, 3 tane 3 beyitten ve 16 tane 2 beyitten oluşan gazel bulunmaktadır. Gazellerdeki beyit sayıları ve kullanım oranları tablo ve grafik ile gösterilmiştir.

Tablo 1. Gazellerin Beyit Sayılarına Göre Oranı

Beyit Sayıları	Divanda Kaç Gazelde Bulunduğu
2	16
3	3
4	2
5	245
6	25
7	16
9	4
11	1
12	1

Şekil 2. Gazellerin Beyit Sayılarına Göre Dağılımı

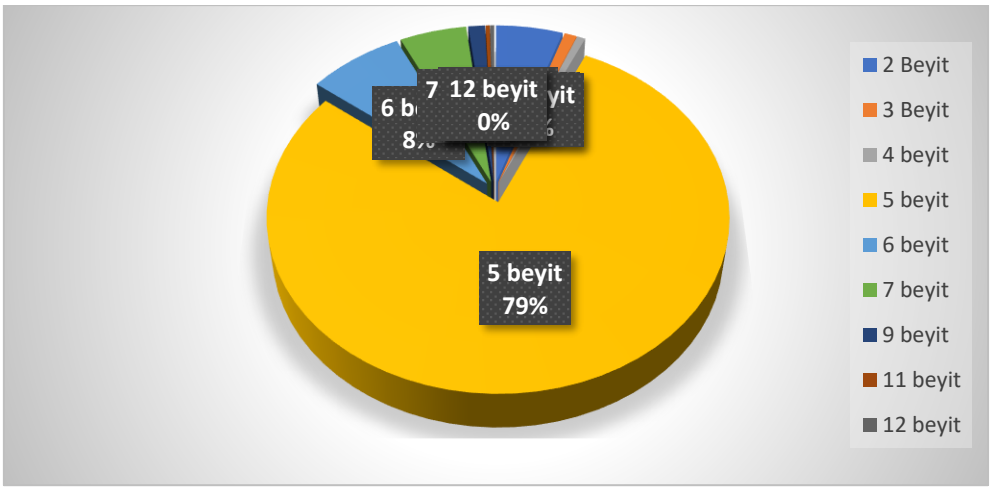

Tablo ve grafiğe baktığımızda oransal açıdan en çok kullanılan beyit sayısının beş beyit olduğu ve divandaki gazellerin %79'unun beş beyitten oluştuğu görülmektedir. Verilere bakılarak Nüzhet İsmail Efendi'nin çoğunlukla 5 beyitten oluşan gazeller meydana getirdiğini ve divanın ağırlıklı olarak beş beyitten meydana gelen gazellerden oluştuğunu söylemek mümkündür.

Divanda yer alan gazellerin çoğunda aşk, sevgili, sevgilinin güzellik unsurları, âşığın çektiği sıkıntılar işlenmiştir. Bunun yanı sıra rindane söyleyişe sahip manzumeler de görülmektedir. "*Gazelin ilk beyti olan matla beytindeki mısralardan birinin gazelin son beyti olan makta beytinin ikinci mısrasında tekrar kullanılmasıyla"* (Demirel, 2004,161) oluşan yapıya redd-i matla denir. Nüzhet Efendi'nin divanında da 7 gazelde redd-i matla kullanılmıştır. Bunlar 95, 112, 132, 148, 204, 231, 261 numaralı manzumelerdir. 10, 11 ve 306 numaralı gazellerin mahlası yoktur. Ayrıca iki ve üç beyitlik gazellerde de mahlas bulunmamaktadır. Divanda bulunan gazellerin 10 tanesi de Farsçadır.

2.1.5. Kıtalar

Kıta nazım şekli beyitlerden meydana gelmektedir ve "xa xa" kafiye dizilimine sahiptir. Nüzhet İsmail'in divanında 26 kıta yer almaktadır. Kıtalardan bazıları aynı zamanda tarih düşürülmüş metinlerdir. Toplamda kıta nazım şekli ile yazılmış 7 tarih manzumesi mevcuttur.[5] Divanda kullanılan kıtaların beyit sayılarında da farklılıklar vardır. Kıtaların en uzunu 11 beyit en kısası 2 beyittir. Toplam 26 kıtanın 1 tanesi 11 beyit, 1 tanesi 10 beyit, 1 tanesi 7 beyit, 3 tanesi 6, 3 tanesi 5, 1 tanesi 4 beyit ve 16 tanesi de 2 beyitten oluşmaktadır.

[5]Tarih düşürmelerle ilgili kısım ayrı bir başlık altında incelendiği için burada ayrıntılı yer verilmemiştir.

329 numaralı kıta Arif Efendi'nin Nüzhet İsmail'e tespih hediye etmesi üzerine Nüzhet'in ona yazdığı teşekkür manzumesidir. 10 beyitten meydana gelmektedir ve vezni mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün'dür. Kıtanın başlığında "Ḳıṭʿa sübḥa ihdāsıyçün" kaydı bulunmaktadır. Kıtanın matla beyti şu şekildedir:

Cenāb-ı Ḥażret-i ʿĀrif Efendi-i süḫan-perver

Sipihr-i rifʿat içre māh-ı ẕātıdur şeref-efzā (329/1)

2.1.6. Beyitler

Nazım şekli, şiir veya manzumenin ya da manzum eserin kafiye bakımından dış yapısını ifade eden kavramdır (Kurnaz, Çeltik, 2012: 21). "*Kendisini aynı vezin ve belirli bir kafiye düzeni içerisinde, en az bir defa tekrar ederek bir manzumeyi meydana getiren en küçük parçaya "nazım birimi" denir. Nazım şeklinde "mısra, beyit ve bent" olmak üzere üç temel nazım birimi vardır"* (Kurnaz, Çeltik, 2012: 21). Beyit nazım birimi tek başına bir şiir olabildiği gibi bir şiirin parçası da olabilmektedir (Kurnaz, Çeltik, 2012: 21). Tek başına bir şiir olabilen beyit aynı zamanda kafiyeli ise matla, kafiyesiz ise müfret veya fert adını alır (Kurnaz, Çeltik, 2012: 21). Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında da matla ve müfretler mevcuttur. Divanda toplamda 28 adet matla, 26 adet müfret yer almaktadır.

2.2. BAHR-I TAVİL

Divanın tertip edilme sırasında şair ilk olarak mesnevilere, kasidelere ve sonra musammatlara yer vermiştir. Bu manzumelerden sonra ve gazellerden önce bahr-ı Tavil olarak adlandırılan bir metin bulunmaktadır. Bahr kelimesinin kökü Arapça olup kelime anlamı "yarmak, vermek ve ziyade yürüyen at, iveğen kimse" şeklindedir. (Kırkkılıç & Sancak, 2017: 128) Ayrıca "denize, çok suya veya büyük nehirlere de bahir" denilmektedir. (Kırkkılıç & Sancak: 128) Bahr kelimesi aynı zamanda klasik edebiyatta bir terim olarak da kullanılmaktadır: Aruz ölçüsünün ana birimlerinin her birine de bahr ya da bahir denilmektedir. Tavil kelimesi ise yine Arapça kökenli olup "uzun" manasına gelmektedir. Bahr-ı Tavil ise bu iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan bir terimdir. Edebiyatta iki karşılığı vardır: Arap aruzunda bulunan fe'ûlün/mefâ'îlün/fe'ûlün/mefâ'îlün vezni bahr-ı Tavil olarak adlandırılmaktadır (Aksoyak, 2018, 231). Diğeri ise feʿilātün tefʿilesinin art arda kullanılmasıyla ortaya çıkan nazım-nesir arası metinlere verilen isimdir (Aksoyak, 2018, 231). Buna ek olarak "mefâ'îlün ya da fe'ûlün" tef'ileleriyle de yazılan bahr-ı taviller de vardır (Babaarslan, 2020, 1). Cemal Kurnaz ve Halil Çeltik *Divan Şiiri Şekil Bilgisi* adlı çalışmalarında bahr-ı tavili "*aruz tef'ilesi dörtten fazla tekrarlanan mısralarla yazılan şiirler*" şeklinde tanımlamışlardır (2010, 410). Bahr-ı tavilin bir nazım şekli olup olmadığı

tartışılmaktadır. Yapılan çalışmalar bahr-ı tavilin manzum bir yapıya sahip olduğunu ancak alışılmışın dışında uzun mısralardan oluştuğunu göstermiştir. Belli bir kafiye düzenine sahiptir ve gazel ya da kıta nazım şekli gibi kafiyelenmektedir (Aksoyak, 2018, 231). Beyitlerden ve her dizede art arda sıralanan, sayısı 50'ye varan tef'ilelerden oluşmakta ve aralarında seci sanatı bulunmaktadır (Aksoyak, 2018, 231).

Bir metnin nazım biçimi açısından değerlendirilmesi onun şekil olarak dış yapısının incelenmesi anlamına gelmektedir. Manzum bir metnin şeklini belirlemedeki en önemli etken beyit ya da bentlerle kurulu olup olmadığıdır. Sonrasında ise kafiye dizilimi göz önünde bulundurulur. Bahr-ı Tavil art arda gelen aruz tef'ilelerinin seci sanatı kullanılarak kafiyeli bir şekilde kullanılmasıyla oluşmaktadır. Bilindiği üzere bir nazım şeklinin birden fazla biçime sahip olması durumu akla yatkın değildir. Bundan dolayı da bahr-ı tavilin bir nazım şekli olarak nitelendirilmesi doğru olmayabilir. Ancak biçim açısından diğerlerine benzemediği de ortadadır. O zaman bahr-ı tavili "aruz tef'ilelerinin art arda secili bir şekilde kullanılmasıyla oluşan belirli bir kafiye düzenine sahip şiirlerdir" şeklinde tanımlamak daha doğru olabilir (Kurnaz-Çeltik, 2010: 410).

Nüzhet İsmail divanında yer alan bahr-ı Tavil ise 6 beyit yani 12 mısradan oluşmaktadır. Kafiye düzeni ise "aa aa aa" şeklindedir. Kafiyesi ise elif harfinden olan "ā" sesidir. Bahr-ı tavilin tef'ileleri feʿilātün'dür. Ancak bazı mısra sonlarında "faʿlün" de görülmektedir. Her mısra 20 adet tef 'ilenin art arda gelmesiyle toplamda bir beyitte 40 tef'ile olacak şekilde kurulmuştur. Şairin gönül ile söyleşmesini ve sevgilinin güzellik unsurlarını anlatan bir metindir. İlk mısra şu şekildedir:

Gel e ey dil /senüŋ ile/ yanalum aġ/layalum iŋ/leyelüm ā/teş-i ʿışḳ i/le ciger ṭaġ/layalum ṣu/ gibi gülzā/ra aḳup çağ/layalum rāz/-ı nihānum /açalum ʿā/leme gevher/ ṣaçalum cān /ile serden/ geçelüm kā/şif-i esrar/ olalum cān/ ile Ḥaḳḳā

2.3. AHENK UNSURLARI

2.3.1. Vezin

Nüzhet İsmail Efendi'nin Divan'ında Hezec, Remel, Muzari, Recez bahirlerini kullandığı görülmüştür. Divanda kullanılan bahirlerin ve bu bahirlere ait vezinlerin sayısı aşağıda tablo halinde verilmiştir. Divanda 10 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bunların 6 tanesi Remel, 1 tanesi Muzari, 2 tanesi Hezec, 1 tanesi de Recez bahirlerindendir. Ancak Nüzhet Efendi'nin çoğunlukla kullandığı üç kalıp ön plana çıkmaktadır. Bunlar sırasıyla faʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün, mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün ve

feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün'dür. Bu kalıplar genel olarak Türk edebiyatında da en fazla kullanılan kalıplardır.

Tablo 2. Divanda Kullanılan Vezinler ve Kullanıldığı Manzume Sayısı

Bahir	Vezin	Kullanılan manzume sayısı
Remel	faʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün	1
Remel	faʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün	108
Remel	faʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün	3
Remel	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün	1
Remel	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/ feʿ ilün	90
Remel	feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün	3
Muzari	mefʿ ūlü/fāʿ ilātü/mefāʿ īlü/fāʿ ilün	13
Hezec	mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün	100
Hezec	mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün	31
Recez	müstefʿ ilün/müstefʿ ilün/müstefʿ ilün/ müstefʿ ilün	1

Aruz ölçüsü şiirlerde uygulanırken her kelime her kalıba kolaylıkla uymamaktadır. Bundan dolayı şairler bu ölçüyü kolay kullanabilmek ve beytin ahengini artırmak için aruz uygulamasında bazı yollara başvurmuşlardır (İpekten, 2016: 142). Bunlar vasl, imale ve zihaftır.

Vasl

Sözlük anlamı "birleştirme" demek olan kelime aruzda, iki kelimenin birleştirilmesi, birlikte okunması anlamına gelmektedir (İpekten, 2016: 142). Divanda da vezin gereği kelimelerde vasl yapıldığı olmuştur. Vasl işareti metinlerde _ şeklinde gösterilmektedir:

Yoḳ farḳı seng-i makbereyi mesned_itmeden

Pā-māl olan o ṭıfl-ı peder-iftiḫārı gör (69/3)

Ḫāṭır-ı vīrānum_ol şuḫ itmesün ābād hīç

Ḫāne-i maʿmūr olur mı ḳābil-i bünyād hīç (56/1)

İmâle

Arapça uzatmak, çekmek anlamına gelen kelime aruzda ölçüye uydurulmak üzere yapılan uzatmaya denilmektedir (İpekten, 2016: 146). Nüzhet Efendi özellikle Türkçe kelimelerde imaleye çokça başvurmuştur. İmale ↑ işareti ile gösterilmektedir:

↑

Eyledüŋ cümle temāşā bir dem içre ʿālemi

↑

İtmedigün yir sey(i)r ʿālemde ḫāşā ḳala mı (3/17)

↑ ↑

Bu cihānda kūyuŋ içre itmedi dil intifāʿ

↑

Ger sözün taḥḳīḳi budur dilberā itme nizāʿ (158/1)

Zihaf

Arapça ve Farsça kökenli kelimeler uzun hecelere sahip olabilmektedir. Bu kelimelerin aslında bulunan uzun hecelerin vezin gereği kısa hale getirilmesine zihaf denilmektedir. Kelimenin kalıbını değiştirmek suretiyle uzun bir hecenin kısa okunması hem kelimenin aslını hem de ahengi bozduğu için aruz kusuru olarak görülmüştür (İpekten, 2016: 157). Bundan dolayı şairler bu hataya düşmekten kaçınmışlardır. Ancak Nüzhet Efendi'nin divanda bazen aslı uzun olan kelimeleri vezne uygun hale getirmek için zihaf yaptığı görülmektedir.

1 numaralı manzumenin vezni feʿilātün/feʿilātün/ feʿilün'dür. 9.beyitte ise "Tarīk-i Hak" ifadesinde uzun i hecesi vezin gereği kısa okunmalıdır:

↓

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ/dan ider be/ni baʿīd

1 numaralı manzumede 12. beytin ilk mısrasının son tefʿilesinde üç kapalı hece yan yana gelmiştir. Son kelimenin uzun hece şeklinde olan ī sesi zihaf yapılarak kısa okunmalıdır:

↓

Eyledüm sa/ŋa emānet/ īmānum

1. manzume 16. beyitte de "Ḳıl cinān-ı/ ʿāliyātı/ mekân" mısrasında "ʿāliyāt" kelimesinin vezne uyması için zihaf uygulanmalıdır.

2.3.1.1.Vezni Tespit Edilemeyen Manzumeler

Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında vezin problemleri mevcuttur. Bu problemlerin başında iki farklı vezin kullanımı gelmektedir. 1, 8 ve 323 numaralı manzumelerde şair iki farklı vezin kullanmıştır. Belirli bir kısma kadar bir kalıpla yazıp sonra vezni değiştirdiği görülmektedir. Ancak metinler konu ve cümle yapısı bakımından birbirlerine bağlı olduğu için iki farklı metin şeklinde değerlendirilmemiştir. Bu durum bazı metinlerde daha fazla olduğu için o metinlerin vezinleri tespit edilememiştir. Vezin tespiti yapılamamasının nedeni şairin mısralar arasında vezin dengesi kurmamasıdır. Bazı manzumelerde mısralar arası uyum yoktur. Manzumelerin birkaçında da mısralar birbirine uyarken beyitlerin arasında uyum olmadığı ve belirli bir aruz kalıbına oturmadığı görülmüştür. Vezni tespit edilemeyen manzumelerin numaraları şu şekildedir: 9, 20, 26, 41, 51, 52, 53, 71, 87, 93, 107, 110, 111, 115, 127, 133, 134, 148, 170, 179, 182, 185, 186, 194, 199, 210, 218, 235,238, 244, 253,260, 274,297, 303, 307, 309, 315, 319, 327, 330, 353, 354, 358, 361, 370, 386, 389, 395, 397, 398.

2.3.1.2.Tespit Edilen Vezinlere Uymayan Kısımlar

Divanda yer alan manzumelerin içerisinde vezni tespit edildiği halde şair tarafından yapılan tasarruflar ya da hatalar sebebiyle vezne uymayan kısımlar tespit edilmiştir. Vezin problemlerinin hangi nedenlerden kaynaklandığı aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

1. Tef'ile Eksikliği

İstanbullu Nüzhet İsmail Efendi Divanı'nda genellikle 4 tef'ileden oluşan kalıpları kullanmıştır. Vezni kullanırken bazı mısralarda ya da beyitlerde 4 olması gereken tef'ile sayısı 3'de kalmaktadır. Mısra ya da beyit anlam açısından tamamlanmış olsa da vezne uymadığı görülmektedir.

2. Hece Eksikliği- Hece Fazlalığı

Bazı manzumelerdeki vezin sorunu ise tef'ile sayısının tam olmasına karşın özellikle mısra sonlarında yaşanan hece eksikliği ya da hece fazlalığı problemidir. Eksik kalan hecede vezin tamamlanamamakta fazla hece de ise vezin bozulmaktadır.

3. Kelime Kullanımı

Nüzhet İsmail Efendi'nin Divanı'nda vezne uymayan kısımların olmasının bir diğer sebebi metni oluştururken bazı kısımlarda vezne uygun kelime kullanımı olmamasından kaynaklanmaktadır. Açık hece olması gereken bazı kısımlarda şair kapalı hecelerin olduğu kelimeler kullanmıştır. Aynı şekilde vezin gereği kapalı olması gereken hecelerin, kelime seçiminden dolayı açık hece olduğu kısımlar bulunmaktadır.

Vezne uymayan kısımların hangi sebeplerden kaynaklandığı yukarıda ifade edilmiştir. Bu problem divanın genelinde yer aldığı ve çoğunluğu bu sebeplerden kaynaklandığı için her biri aşağıda ayrı örnek verilmemiştir. Bunun yerine vezin problemi bulunan mısraların yanına * işareti konularak belirtilmiştir. Bu durum şairin aruzu iyi uygulayamadığını göstermektedir.

1 numaralı manzumede iki farklı vezin bulunmaktadır. Bunlar feʿilātün/feʿilātün/feʿilün ve mefʿūlü/mefāʿīlü/ feʿūlün'dür. Ancak şair yine de bu iki vezne uymayan kullanımlar da yapmıştır. 5.beytin ikinci mısrası olan "Boynuma ip/ ṭaḳup yaʿni/ oynadıyor" mısrasında ikinci ve üçüncü tef'ilede açık olması gereken heceler kelime kullanımından dolaya vezne uymamaktadır. 7.beytin ikinci mısrası olan "Ol kāfir-i bī-dīnedür cümle iṭāʿat" kısmının ise vezni tamamen farklı olup mefʿūlü/ mefāʿīlü/mefʿūlü/feʿūlün vezniyle yazılmıştır. 10.beytin ikinci mısrasında yer alan son tef'ile de kelime kullanımından dolayı vezne uymamaktadır: "Dil-i bī-çā/remüze ḥi/māyet ḳıl". İki açık bir kapalı şeklinde olması gereken tef'ile üç kapalı hece şeklindedir. 11.beyitte ikinci mısranın sonunda tef'ile eksikliğinden kaynaklanan vezne uymama problemi mevcuttur: "Mülk-i dilü/mi it ābād/". 14.beyitte her iki mısranın da son tef'ilesinde hece eksikliği sebebiyle vezne uymama durumu söz konusudur:

Şemʿ-i baḫtu/mı fürūzān/ it

Kerem it luṭ/f-ı firāvān/ it

15.beyitin ilk mısrasında vezin müstefʿilün/müstefʿilün/fāʿilātün görünümündedir: "Bir ʿabd-i ā/cizdür bu Nüz/het faḳīr". 16.beytin ikinci mısrası vezne hiç uymamaktadır: "Bi-ḥaḳḳ-ı Rasūl ü bi-ḥaḳḳ-ı Ḳurʾān". 17.beytin ikinci mısrası tespit edilen iki vezne de

uymamaktadır: “Ġaffār u Raḥmān u Settārsın”. Son beyit olan 18.beyitte ise ilk mısranın vezni fāʿilātün/faʿilātün/fāʿilün olmaktadır: “Dergehüŋden/ itme ben ḥa/ḳīri dūr”. İkinci mısranın ise ikinci tef’ilesi vezne uymamaktadır: İt duʿāmı/ ḳabūl beni /mesrūr”.

2 numaralı manzumenin vezni fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün’dür. Mesnevide 14.beytin ikinci mısrasında bir tefʿile eksikliği vardır: “Ṭutdı dīnüŋ/ yiryüzüni/ ser-be-ser”.

5 numaralı manzumenin vezni mefāʿīlün/ mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün’dür. Beşinci beytin ilk mısrasında dört tefʿile olması gerekirken üç tefʿile vardır: “Didi ṣad ḥayf/ile ol şaḫṣ/-ı ḫoş-ṣoḥbet/”.

6. manzumenin vezni feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/ feʿilün’dür. Ancak “Gerçi ḥüsn i/le alur mā/h deh(i)rden/ bāz” mısrasında tefʿilenin hecesi eksiktir. İkinci bendin “Ḥāṣılı cevr/ u sitemle/ dili itdi/ der-i ẕillet” mısrasında dördüncü tefʿile feʿilātün’dür. Aynı durum üçüncü bendin sekizinci mısrasında da vardır: “Evveli ḥālimüze şefḳat iderdüŋ ḳad-i mevzun” Dördüncü bendin “Ḳalmadı ten/de eṣer şöy/le ki aṣlā/ cānumdan” mısrasında son tefʿilenin üç hecesi de kapalıdır.

2.3.2. Redif

Redif ve kafiye manzum bir metinde aranması gereken önemli yapı unsurlarındandır. Osmanlı edebiyatının ve şiirinin kendi kafiye sistemi vardır ve bu sisteme göre kafiye ve redifin tanımı şöyledir: “*Kafiye mısra sonlarında tekrarlanan sestir. Bu tekrarlanan ses, aslında tekrarlanan bir harftir. Bu harfin adı revîdir”* (Saraç, 2019, 575 -76). Redif ise revî harfinden sonra gelen anlam ve işlev bakımından aynı olan ek ve kelimelere denilmektedir (Saraç, 2019, 576). Redifler metinde kelime ya da kelime topluluğu halinde yer alabilirler. Anlamı üzerinde toplayarak şiirin temelini oluştururlar. Anlam redif olarak seçilen o kelimenin üzerine oturtulur.

İsmail Nüzhet Efendi Divanı redif açısından çeşitlidir. Redif olarak genellikle Türkçe kelime ve ekleri kullanmıştır ancak Farsça ve Arapça kelime ve eklerden redifler de bulunmaktadır.

Türkçe kökenli redifler: “Oldum, kurban olayum, içün, olalı, gibi, gayrı, itdüm, ider, serv, ne beladur, ancak, yok, söylerüm saŋa, hep, görüp, gözet, oldı tut, vaktidür, gör, sanur, ister, olur, getirür, diseler, ider, gösterür, denilür, nedür, midür, çekişür, olur, naz eyler, olmamuz vardur, eylerüz, istemez, ele girmez, dek giderüz, bozulmaz, olmayan bilmez, gitmez, olmaz, eylemiş, imiş, yitiş, olmış, el virmiş, olabilsek, eyledüŋ, senüŋ, kemerüŋ, gerek, itsem gerek, tutuŋ, ister göŋül, ol, gördüm, eyledüm, olabilsem, idelüm, olduğum,

eyleyelüm, kim, olaydum, itmez misin, olsun, degül misün, göstersün, olsun, bir gün, neylersün, olmasın, görmeden, olacaksın, bugün, yürüsün, görünsün, olmasun nolsun, ne disün, itmez misün, olsun, eyle, olmasa, Allah aşkına, olsa, söyle, eyle, üzre, bu gice, üzre, ile, ola, olsa, var içinde, olalı, gibi, seni, seni- beni, okurdı, olmaz mı, oldı, kılduŋ, olup gider, olası, olsun, mıdur, ider, çıkar, ol, ile, degil midür, virdi".

Farsça kökenli redifler: "āsā, peydā, est, dost, hīç, şūḫ, kerd, şod, şikest, zülf ü ḫaṭṭ, şemʿ, ebrū, āheste āheste, işve".

Arapça kökenli redifler: "ibtidā, fedā, maḥabbet, baḥs, ḳadeḥ, leẕīẕ, mütelezziz, meclis, ḫavż, ṣaf ṣaf, sultanum, İnşallah, Yâ Resûla'llah ve Muḥammed redifleridir.

Redifi olmayıp sadece kafiye ile kurulmuş şiirler de vardır. Bunlar: Bahr-ı Tavil metni, 3, 5, 19, 21, 23, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 41, 43, 48, 51, 56, 59, 60, 61, 62, 72, 76, 83, 87, 90, 106, 112, 141, 146, 150, 154, 156, 157, 159, 160, 161, 163, 165, 166, 170, 171, 187, 188, 189, 190, 192, 202, 203, 210, 214, 228, 229, 231, 243, 244, 246, 253, 265, 272, 280, 281, 306, 310, 312, 314, 315, 318, 319, 320, 322, 328, 336, 338, 341, 348, 351, 352, 355, 364, 365, 368, 371, 377, 385, 388, 396, 398, 399, 400, 401, 402, 404, 405, 406, 407 numaralı manzumelerdir.

2.3.3. Kafiye

Kafiye mısra sonunda tekrar eden revî harfidir. Kafiyenin metindeki işlevi ahengi sağlamaktır. Nazım biçimini belirlemede en önemli unsurdur. Kafiye tekrarlanan harf ile olur (Saraç, 2019, 583). Ancak bazen revî harfinden önceki sesler de tekrar edilebilir. Bu durumda kafiye iki çeşit olur:

1.Yalnızca revî harfinin tekrarı ile yapılan kafiyeler: Kafiye-i mücerrede,

2.Revî harfiyle beraber ondan önceki harflerin de tekrar ettiği kafiyeler: Kafiye-i mürekkebe (Saraç, 2019, 583).

Mücerred Kafiye

Mücerred kafiyede yalnızca revî harfi tekrar edilmektedir: bülbül, gül örneklerindeki lam harfi gibi ya da dünyā, binā kelimelerindeki elif harfi gibi (Saraç, 2019, 588). Nüzhet Efendi toplamda 144 şiirinde mücerred kafiye kullanmıştır:

Eşkümi vaṣf eylesün yāre varup bād-ı ṣabā

Tā ki olsun aŋa da maʿlūm efendi mācerā (19/1)

Gönül eyler bugün ʿālemde ancaḳ dil-rübādan ḫaẕ

Nitekim eyleye ḫasta ṭabīb-i ḫoş-devādan ḫaẕ (155/1)

Mürekkep Kafiye

Mürekkep kafiye ise revî harfinden önce gelen harfe göre üçe ayrılmaktadır: Mürdef, Mukayyed, Müesses (Saraç, 2019, 583). Kafiyenin mürdef olabilmesi için revî harfinden önce gelenin ridf harfi olması gerekir (Saraç,2019, 588). Ridf harfi revîden önceki sakin harftir. Bunlar da elif, zammeli vav ve kesreli ye harfleridir (Saraç,2019, 587). Nüzhet İsmail'in divanında mürdef kafiyeye sahip 211 manzume bulunmaktadır:

Ḥüsnüŋ ey mihr-i cihān oldı nümāyān ibtidā

Saŋa göz aydına geldi māh-ı tābān ibtidā (18/1)

Dest-i luṭfuŋla begüm ḫāṭırum ābād eyle

Şāh-ı ʿışḳ içün o vīrāneyi bünyād eyle (262/1)

Müesses Kafiye

Müesses kafiyede ise revîden önceki harfin te'sis ya da dahil harfi olması gerekmektedir. Te'sis harfi; revî ile arasında harekeli bir harf bulunduran eliftir. Dahil harfi ise te'sis ile revî arasındaki harftir (Saraç, 2019, 587). Örneğin ...māʾil, …kâmil gibi. Bunların bulunduğu kafiyeye müesses kafiye denilmektedir. Divanda toplamda 27 manzumede müesses kafiye vardır:

Ey ḫāk-i der-i kūyı olan ḫurşīde ġālib

Pāy-ı keremüŋ itmege būs geldi kevākib (40/1)

ʿUşşāḳa āh u nāle meger bir ʿalāmet imiş

Efġān u girye ise köhne bir ʿadet imiş (148/1)

Mukayyed Kafiye

Kafiyenin mukayyed olabilmesi için ise revîden önceki harfin kayd harfi olması lazımdır. Kayd harfi olarak tanımlanan harfler revîden önce bulunan ridf harfi dışındaki harflerdir (Saraç, 2019, 587). Örneğin …mest, …şikest, …elest. Nüzhet İsmail Efendi'nin divandaki 11 manzumede mukayyed kafiye kullanılmıştır:

Çün şüdem ʿāşıḳ tu-rā ey şūḫ der rūz-ı elest

Nezd-i men ḫoşter ne-şüd bi'llāh hüşyārī dem-est (48/1)

Dil şarāb-ı bezm-i ʿışḳ-ı yārden mest oldı mest

İtdi ser-gerdān anı cām-ı şeh-i rūz-ı elest (318)

2.3.4. Tekrarlar

2.3.4.1. Beyit/Mısra Tekrarları

İsmail Nüzhet Efendi'nin divanında 3 manzumede beyit tekrarı yapılmıştır. 8, 12, 17 numaralı manzumelerin her bentlerinin sonunda beyit tekrarı bulunmaktadır:

Bulmadum sen gibi ʿālemde begüm şīr-i neri

Lebi mül ruḫları gül ceyş-i fiten dīdeleri (8/1/4)

Seyr-i deryāda raḳīb ile seni sulṭānum

Ġayretümden göricek oldı deŋiz dört yanum (12/1/3)

Ferāġat eyle gel çekme kemān-ı cevr-i dünyāyı

Ḫalāṣ it tīr-i ṭaʿn-ı her denīden cān-ı rüsvayı (17/1/3)

Divanda bulunan 7 adet gazelde de mısra tekrarı ile redd-i matla yapılmıştır. Bunlar divandaki 94, 111, 131, 147, 203, 230, 260 numaralı manzumelerdir: 94 numaralı manzumede "Ol ġamzeler ki fitne vü nāza füsūn ider" mısrası ilk ve son beyitte tekrar edilmektedir. Sevgilinin güzellik unsurlarının büyüleyici olduğuna vurgu yapılmaktadır. 111. manzumede ise "Şāh-ı ʿışḳa her kim ki yār u nedīm olur" mısrası tekrar edilmektedir. 131. manzume aynı zamanda bir naziredir. Manzumede "Semend-i ḫᵛāhiş ile vaṣl-ı yāre dek giderüz" mısrası tekrar edilmiştir.

147 numaralı manzumede "Ne varsa ḫāne-i tende o düzd-i ġamze ḳaldurmış" mısrası tekrar edilmiştir. 203'de "Rāh-ı kūy-ı yāre git hāẕā ṣırāṭ-ı müstaḳīm" mısrası tekrarlanmaktadır. 230 numaralı manzumede "Ey ṭıfl-ı dil üftāde-i cānān olacaksın", 260 numaralı manzumede "İçmiş ol şūḫum şarāb-ı ʿişve" mısrası tekrar edilmiştir.

2.3.4.2. Söz Tekrarları

Manzumelerde yapılan ses tekrarları hem ahengi sağlamakta hem de anlama vurgu yapmaktadır. İsmail Nüzhet Efendi de şiirlerinde ahengi sağlamak adına bazen mısra tekrarı bazen de kelime tekrarları yapmıştır. 25 numaralı manzumenin her beytinde mısralar "Nedür ol" şeklinde başlamaktadır. Bu soruyu sorarak sevgilinin güzellik unsurlarını sıralamakta ve her bir unsura ayrı vurgu yapılmaktadır:

Nedür ol şīve-i reftār nedür ol ḳāmet-i bālā

Nedür ol ḫande-i nāzük nedür ol cilveler āyā (25/1)

33 numaralı manzumede ise yüz çizgisi anlamına gelen "hat" kelimesi her beytin başında kullanılmıştır:

Ḫaṭṭ-ı ruḫsāruŋ virüpdür ben dil-i bī-tāba tāb

Ḫaṭṭ-ı reyḥān ile virdi şeyḫ şābe ṣan kitāb (33/1)

Manzume 87'de gazelin ikinci mısralarında aynı kelime art arda tekrar edilerek ahenk sağlanmıştır. İkinci beytin ikinci mısrasında münevver kelimesi kullanılmıştır. Aydınlık anlamına gelen kelime sevgilinin yüz güzelliğini vurgulamak amacıyla tekrar edilmiştir:

Yüzüŋ dehrüŋ mehi mihründen elʿān

Münevverdür münevverdür münevver

Üçüncü beyitte kerem kelimesi tekrar edilmiştir:

Lebüŋden būse virmek ʿāşıḳına

Keremlerdür keremlerdür keremler

Dördüncü beyitte ise ʿadu kelimesi tekrar edilerek aşığı sevgiliye şikâyet edenlerin düşmanlar olduğunu vurgulanmıştır:

Saŋa ġamz eyleyenler ben faḳīri

ʿAdūlardur ʿadūlardur ʿadūlar

Beşinci beyitte sevgilinin güzellik unsurlarından yüz güzelliği ve onun kokusundan bahsedilmektedir:

Nigārā gül yüzüŋ üstünde ḫaṭṭuŋ

Muʿanberdür muʿanberdür muʿanber

Nüzhet Efendi son beyitte mahlasını zikretmektedir ve kendisini dilaver olarak nitelendirmektedir:

Bugün meydān-ı ʿışḳ içinde Nüzhet

Dilāverdür dilāverdür dilāver

Manzume 130'da her beytin ilk mısrası "bir bencileyin", ikinci mısrası ise "bir sen gibi" şeklinde başlamaktadır. 170 numaralı gazelde ise mısra sonlarında "tabak tabak, çanak çanak, ayak ayak, varak varak, yatak yatak, konak konak" şeklinde kelime tekrarları vardır. Divanda bunun gibi söz tekrarları şair tarafından ahenk unsuru olarak kullanılmıştır. Ayrıca bk. 90/5, 209, 265, 272

Aynı mısrada peş peşe kullanılan yapılardan bir diğeri de yir yir ifadesidir. Manzume 151/3, 156/3, 239/3, 264/1'de peş peşe kullanılarak anlama vurgu yapılmıştır.

2.3.4.3. Ses Tekrarları

Ses tekrarları da şiirde ahengi sağlayan önemli unsurlardandır. Nüzhet Efendi'nin divanında ahenk beyit, mısra ve kelime tekrarlarının yanında ses tekrarları ile de sağlanmıştır. Manzume 90'da ikinci beyitte "re" sesinin tekrarı görülmektedir:

Şimdi fürḳat vaḳtidür aḳsın ḳo eşküm dünyede

Yārdan mehcūr olanuŋ kārı dökmekdür şerār (90/2)

3.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL DİVANINDA MUHTEVA

3.1. EDEBİ TÜRLER

Edebî türler, manzum ve mensur olarak yazılan metinlerin muhtevasını ifade eden kavramlardır (Koç Keskin, 2010, 251). Nüzhet'in divanında da farklı edebî türleri görmekteyiz. Divanda toplamda 1 münacat, 3 naat, 1 cülusiye, 1 ramazaniye, 4 ıydiye, 1 tebrikname, 1 hamamiye, 1 şehrengiz yer almaktadır:

3.1.1. Münacat

Kelime anlamı "fısıldamak, fısıldaşmak, bir kimsenin kulağına bir şey söylemek" olan "necv" kökünden türeyen münacat Arapça kökenlidir (Canım, 2020: 211). Allah'a yalvarmak, dua etmek anlamında kullanılmaktadır (Canım, 2020, 211). Divan edebiyatı geleneğinde ise "*Allah'a yalvarmak, bağışlaması için yakarmak ve dua etmek amacıyla yazılan metinler*e" denilmektedir (Canım, 2020, 211). Genellikle manzum metinlerle kullanıldıysa da nesir metinlerde de münacat yazılabilmektedir. Münacatların temelini günahkarlıktan pişmanlık duyma ve af dileme oluşturmaktadır. Kişinin acizliğini, günahkâr oluşunu ve pişmanlığını dile getirdiği ve Allahtan bağışlanma dilediği metinlere denilmektedir. Özellikle bu metinlerde Allah'ın Rahman, Rahim, Gaffar, Settar, Kerim isimleri zikredilerek dua edilir (Canım, 2020, 211). Divan tertibinde genellikle ilk başta yer alırlar. Allah'ın yüceliğine ve birliğine vurgu yaptığı için tevhitlerle iç içe bulunabilmektedir (Canım, 2020, 211). Nüzhet İsmail Divanı'nda da mesnevi nazım şekli ile yazılmış olan bir adet münacat vardır. Aynı zamanda divanda yer alan ilk şiirdir. 18 beyitten oluşmakta olan mesnevide Nüzhet, kendi nefsiyle olan çekişmesinden bahsetmektedir. Nefsine esir olduğunu ve ondan kurtulmak istediğini dile getirir. Nefsini "kafir" şeklinde nitelendirir ve ona uyanın Allah'ın yolundan uzaklaştığını ifade eder:

Luṭf eyle ki bu ben maḥzūn

Olmışam kāfir nefsīme ẕebūn (1/3)

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ'dan ider beni baʿīd

Ḫavf iderem ki ol dīv-i sefīd (1/9)

Eğer nefsine uymaya devam ederse o kafirin kendisini bela kuyusuna düşüreceğinden endişe duymaktadır:

Böyle giderse eger ol kāfir

Düşürür çāh-ı belāya eŋ āḫir (1/6)

Allah'ın "Halık, Kadir, Hay, Settar, Gaffar, Rahman" isimlerini anmaktadır. Ona dua edip münacatta bulunmaktadır. Kendisinin günahkâr ve aciz bir kul olduğunu dile getiren Nüzhet, Allah'tan peygamberin ve Kuran'ın hakkı için bağışlama istemektedir:

Ḳıl cinān-ı ʿāliyātı mekân

Bi-ḥaḳḳ-ı Rasūl ü bi-ḥaḳḳ-ı Ḳurʾān (1/16)

Bir şehen-şāh-ı Kerem-kārsın

Ġaffār u Raḥmān u Settārsın (1/17)

3.1.2. Naat

Hz. Muhammed'i övmek ve ona methiyelerde bulunmak amacıyla yazılan metinlere naat denilmektedir. Ayrıca Hz. Peygamberi öven naatlar dışında dört halifeyi ve özellikle Hz. Ali'yi methetmek için yazılan naatlar da vardır (Canım, 2020, 216). Hem dinî açıdan hem de kültür tarihimizde Hz. Muhammet'e olan sevgi büyüktür. Edebî türler içerisinde de en çok kullanılan türlerin başında gelmektedir. Nazım alanında genellikle kaside nazım şekli ile kullanılmıştır (Canım, 2020, 216). Nüzhet'in divanında da mesnevi nazım şekli ile yazılmış bir naat bulunmaktadır. Mesnevi 25 beyittir. Hz. Peygamber'i methetmek amacıyla onun edebinden, ahlakından, kişiliğinin güzelliğinden bahsedilmektedir. Nüzhet İsmail Efendi Hz. Peygamber'i cihanın şahı olarak nitelendirmekte ve bütün şahların ona köle olduğunu dile getirmektedir. O'nu ilmin hazinesi, alemin güneşi, Müslümanların göz aydınlığı olarak nitelendirmektedir. O iki cihanın da sultanı, on sekiz bin alemin makbulüdür:

Dü cihānuŋ ekremisün hem şefīʿ-i mücrimīn

Seni inkār eyledi ḥāşā ki aʿdā müşrikin (2/4)

On sekiz biŋ ālemüŋ maḳbūli sensün Muṣṭafā

Ṭālibindür cān u dil biŋ şevḳ ile ey mehliḳā (2/6)

Bütün yeryüzü ve gökyüzünün yaratılma sebebi O'dur. Bunu bilen şair ondan yardım ister ve şefaat etmesi için yalvarır:

Yā Muḥammed bī-sitāre Nüzhete eyle raḥim

Bir żaʿīf-i mücrimem ki ṭāʿate irmez elüm (2/22)

O Hüda'nın dostu ve habibidir. Mahşer günü şefaat edecek olan merhamet sahibi peygamberdir:

Rūz-ı maḥşerde şefāʿat eyle bu ben mücrime

Baḥr-ı elṭāfuŋ içinde bakmasunlar cürmüme (2/23)

Ey Ḫudānuŋ sevgüli dostı sözüm eyle ḳabūl

Ben faḳīr-i nā-tüvānı eylemezsün sen melūl (2/24)

Nüzhet İsmail O'nun ümmetinden olmanın ve onu methetmenin çok büyük bir şeref olduğunu ifade ederek naat yazmanın önemine de işaret etmektedir:

Şol seni medḥ eyleyenler ḫāk-i pāyuŋdur senüŋ

Gice gündüz kārları hem naʿt-ı rāyuŋdur senüŋ (2/18)

3.1.3. Ramazaniye

Hicri takvime göre senenin ilk ayı olan Muharrem Ayı ve bu ayın ilk on günü; üç aylar olarak bahsedilen Recep, Şaban, Ramazan Ayları; Zilhicce ayında bulunan Kurban Bayramı İslam dininde önemli zaman dilimlerindendir. Kandil geceleri olarak adlandırılan günler de yukarıda zikredilen aylar içerisinde bulunmaktadır ve Müslümanlar için önemlidir. Ramazan Ayı da bu önemli zamanlardandır. Hicri ayların dokuzuncusu olan Ramazan ayı Osmanlı'da da önemli bir yere sahip olmuştur: İftar sofraları ve misafir ağırlama geleneği, teravih namazları, sokaklarda yapılan eğlence programları, sahurda davulcuların maniler söyleyerek sokakları dolaşması bu ayın sosyal hayata tesirlerinden bazılarıdır. Divan şairlerinin de ramazan ayı dolayısıyla padişahlara, yüksek rütbeli kişilere ve hamilere sundukları manzumelere ramazaniye denilmektedir (18.10.2023). Bu manzumelerde genellikle Ramazan ayının gelişi, oruç tutma, sahur, teravih, ramazan eğlenceleri, Kadir gecesi, bayram hilalinin görünmesi gibi bu aya mahsus unsurlar işlenmektedir. Nüzhet Efendi'nin de divanında bir adet ramazaniye vardır. Ancak metin tam değildir ve mahlas beyti de yoktur.

Nüzhet Efendi'nin manzumesi Sabit'in ramazaniyesini andırmaktadır. Manzume beş beyitten oluşan bir gazeldir. Şiirde sarhoşların ve içmeyi sevenlerin Ramazan ayı geldiğinde kandil yakarak Ramazan ayının gelişine saygı duymalarından, muhtesiplerin sarhoşların kadehlerini kırmasından ve normal zamanda devamlı meyhaneye gidenlerin ramazan ayında gidemeyip şaraba hasret kalmasından bahsedilmektedir:

Yaḳdı ḳandili hele bāde-keşān

İtdi māh-ı Ramażāna yine ġāyet tekrīm

Yāġlı cer ile bedir eyledi mey-ḫ̌āreleri

Ḳırdı ayaḳlarını muḥtesib-i şūḫ u ḥaşīm

İstiḳāmet ile mey-ḫāneye ḫidmetde iken

Ne revādur k'olasın bāde-i ḥasretle saḳīm

Rind-i ḳayyım ise ḳandīle ḳoyup şahpāyı

Başḳa keyfiyyeti var diyü ider ḫalṭ-ı ʿaẓīm (11)

3.1.4. Iydiye

Arapça "bayram" anlamına gelen ıyd kelimesi "ıyd-ı edha" terkibiyle Kurban Bayramı'nı "ıyd-ı fıtır" terkibiyle Ramazan Bayramı'nı anlatmak için kullanılmaktadır. Ramazan Bayramı hicri takvime göre Ramazan ayının bitiminde, Şevval Ayının başlangıcında ihya edilmektedir. Kurban Bayramı ise Zilhicce ayının 10-14. günlerinde imkânı olan Müslümanların, Allah'ın rızasını kazanmak için kurban kesmesi ve bunu ihtiyaç sahiplerine dağıtması şeklinde ihya edilir. Bayramlar toplum yaşantısında da oldukça önemlidir. Mutfak kültüründen, insanlar arası iletişim becerilerine kadar pek çok alanı etkileyen sosyolojik bir olgudur. Osmanlı toplumunda da halkın bayramları yaşayış şekli, bayramları nasıl karşıladıkları metinlere yansımıştır. Nüzhet'in divanında da dört adet ıydiye mevcuttur. Bunlar 31, 61, 64, 218 numaralı manzumelerdir. Manzume 31' de Nüzhet İsmail

Efendi, Kurban Bayramı'nı konu edinmektedir. Şair bayramı gönül şahının habercisi olarak nitelendirip ona hoş geldin şeklinde bir karşılamada bulunmaktadır:

Maḳdem-i eḍḥāya didi cān u dil idüp ṣadā

Ey berīd-i şāh-ı dil ehlen ve sehlen merḥābā (31/1)

Şairler bayramlardan bahsederken genellikle bayram hilalinden de söz etmektedirler:

Baġladı ʿīd-i hilālüŋ şeklini ḳadem tamām

Tā ki ol mihr-i cihān baḳsın deyü benden yaŋa (31/7)

Kurban Bayramı'ndan bahsettiği için bu bayrama özel kurban, koç, kuzu, koyun gibi kelimelere yer vermiştir:

Şīve-i reftāruŋa ḳurbān olayum gel ḳuzum

Ḳoç başıŋçün ḳoynuma ḳoyun seni eyle vefā (31/8)

Metinde Hz. İbrahim'i de hatırlatmakta ve ondan Halil diye bahsetmektedir:

Kaʿbe-i dil ey ḫalīl-i cān senüŋle ḫoş geçer

Bir iki gün luṭf idüp olma kenārumdan cüdā (31/10)

Nüzhet Efendi bayramın gelişini sevgiliyle yakınlaşma fırsatı olarak nitelendirmektedir:

ʿİyde irdük buseler ver çünki bir niʿmet durur" (31/9).

Manzume 61 Kurban Bayramı ile ilgilidir. Şair, bayramın gelmesiyle içindeki sevinci açığa çıkarmaktadır. Bayramı müjde olarak ifade etmektedir. Çünkü bayram dolayısıyla sevgilinin âşıklara öpücük verme ihtimali vardır:

Müjdeler erbāb-ı ʿışḳa kim yine ʿiyd oldı ʿiyd

Her kişi cānāne senden būseler eyler ümīd (61/1)

Şiirde Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'e kurban hadisesi dolayısıyla telmih yapılmaktadır:

ʿIşḳuna İsmāʿīlüŋ maʿmūr iderdi ḫāṭırum

Ol ḫalīl-i dil eger vīrānuma gelse ferīd (61/6)

Şiirde kuzu, koç, kurban ifadeleri de yer almaktadır:

Gel ḳuzum ḳoç bāşına ben bendeŋi ḳurbān idüp

Lāle-reng olsun ḳoyundu ḥūn-ı dilden bu saʿīd (61/3)

Şair sevgilinin bayram hürmetine kendine iltifat edip öpücük vermesini istemektedir:

Sāʿid -i mey būseŋ müsaʿīd ḳılar ise Nüzhetā

ʿIyd-i eḍḥā ḥürmetīne her işi olsun saʿīd (61/7)

Gazel 64 ise Ramazan Bayramı ile ilgilidir. Burada da âşık fırsat bulup sevgiliden hediye istemektedir ve kendisine iltifat etmesini beklemektedir:

Ṣalınup kūşe-be-kūşe dilberānla ʿāşıḳān

Bāde-i gülfām ile zevḳ u ṣafālar vaḳtidür (64/2)

Şāhidān dolaba binüp ṭālibān zār eylesin

Mevsim-i ʿıyddür begüm şimdi nevālar vaḳtidür (64/3)

Gazel 218 Kurban Bayramı'nı ele almaktadır. Sevgiliye selam verebilme ve onunla bayramlaşma imkânı olan âşık bu fırsatı değerlendirmek istemektedir:

ʿIyd-ı eḍḥādur benümle merḥabā itmez misün

Leblerüŋ emdürmege yaʿnī ʿaṭā itmez misün (216/1)

Sevgiliye can fedadır ve alemde sağ olması aşığın en büyük temennisidir:

Ḳoç başına cān fedā ʿālemde sen sāġ ol begüm

Küşte-i hicr u ġama sen bir duʿā itmez misün (216/3)

3.1.5. Cülusiye

Arapça "oturmak" kökeninden türeyen cülus kelimesi tahta çıkmak anlamındadır. Cülusiye ise Osmanlı şehzadelerinin padişah olarak tahta çıkması vesilesiyle yazılan metinlere denilmektedir (Canım, 2020, 28). Genel olarak kaside nazım şekli ile kaleme alınsa da amacı tahta çıkan padişahı övmek ve tebrik etmek olan manzum veya mensur metinlerin tamamına denilmektedir (Canım, 2020, 28). Nüzhet'in divanında "Kaside vü Tarih" başlığını taşıyan 3 numaralı kaside bir cülusiyedir. Sultan I. Mahmut'un tahta çıkması vesilesi ile onu övmek için yazılmıştır. Aynı zamanda tarih düşürme tarzı da bu kaside de kullanılmış ve sultanın

tahta çıktığı tarih olan H.1143 (M.1730) tarihi şair tarafından son beyitte verilmiştir. Sultan Mahmut için yazılmış olan 29 beyitlik bu kaside

Ṭulūʿ itdi yine burc-ı keremde bir meh-i tābān

Perīşān eyledi şeb gibi ẓulmi ol ṣubḥ-nişān (3/1)

beyti ile başlamaktadır. Nüzhet İsmail Efendi kasidesinde padişahın adaletli olduğundan, halkına iyi davrandığından, cömert olduğu kadar iyi bir savaşçı olduğundan bahsetmektedir. Hatta örnek verirken tarihteki büyük komutanlara ya da efsanevi kişiliklere benzetmektedir:

Anuŋ gibi ʿadālet-pīşe şāh-ı raḥmet-endīşe

Sarāy-ı salṭanatda görmemişdür dīde-ʾi devrān (3/6)

Güneş ruḫsar-ı ʿadlinden o şāhuŋ oldı tāb-āver

Bu deŋlü nār-ı ġayretdür derūnuŋ eyleyen sūzān (3/7)

Göreydi ʿadlüni Cemşīd ile Keyḫusrev-i Dārā

Olurdı āsitānı devletüŋde cümlesi derbān (3/8)

Ferīdūn-şevket u Dārā-ḥaşem bir şāh-ı ʿādil kim

Ġubār-ı dergehüŋden rūşenādur dīde-i aʿyān (3/16)

Sultan Mahmut'un tahta çıkması ile birlikte Osmanlı mülkü şeref bulmuştur ve alem aydınlanmıştır:

Anuŋ gibi şeh-i pākize-ḫūy-ı ehl-i tedbīrüŋ

Şeref-yāb oldı āḫir maḳdemiyle devlet-i ʿOṣmān (3/11)

Müzeyyen ḳıldı şemʿ-i kevkeb-i ẕātıyla ṭaraf-ı eflāki

Cülūs-ı ḫān Maḥmūdı ʿUtarid eyleyüp izʿān (3/14)

Kasidenin en son beytinde tarih düşürülmüştür ve tarih hicri 1143'tür:

Çıḳardum mebde-i tārīḫ içün ki ṭaḫta devletle

Cülūs itdi yine sulṭān Maḥmūd-ı felek-ʿünvān (3/29)

3.1.6. Tebrikname

"*Edebî bir terim olarak tebrik name; akraba, dost, devlet büyükleri, dinî şahsiyetler ve saygın kişilere doğum, sünnet, evlilik, terfi, dinî törenler (bayram, hacdan dönüş, lihye), cülûs, sıhhat bulma, zafer, kudûm (uzak bir yerden teşrif), yeni bir yapı inşa etme, satın alma, var olan bir yapının onarılması, yeni yıl vb. vesilelerle sunulan manzum veya mensur eserdir*" (Tuğluk, 2010, 42). Nüzhet'in divanında 410 numaralı kıta konu itibariyle bir tebriknamedir. Hatice adlı bir kızın doğumu vesilesi ile babasını tebrik etmek amacıyla yazılmıştır. Nüzhet tebrik ettiği kişinin adını belirtmemiştir. Sadece iyi temennilerde bulunarak sağlık ve iyilik dilemiştir:

Ḫudā maʿṣūmunı hem kendüni pīr ide ʿizzetle

Neşāṭ u şevḳa muʿtād ile olsun baḫtı ḳuvvetde (408/2)

Kızın adı Hatice olduğu için ahlakının da Hz. Hatice gibi olması için dua etmektedir:

Ḫadīce oldı nāmı nāmdāşı gibi yā Rabbī

O dürr-i pāki ḫıfẓ eyle derūn-ı dürc-i ʿişmetde (408/4)

En sonunda da Hatice'nin doğum tarihini vermektedir. Hatice H.1137/M.1724'de dünyaya gelmiştir.

Divanda ismi belirtilmeyen bir erkek çocuğun dünyaya gelmesi vesilesi ile yazılan bir tebrikname daha vardır. Farsça olan manzumede çocuğun doğum tarihi olarak H.1140/M.1727 yılı kayıt düşülmüştür. Nüzhet Efendi çocuğun ömrünün uzun olması için dua etmektedir:

Güft-em süḫan rā berāyı tārīḫ īzed-rā ez-derūn

Dāred īn ferzendi ki be-ʿömr-i füzūn

An gāh-ı o zi raḥm-ı māder rā āver bīrūn

Īn dü beytem der ṭarīḳ tārīḫ-rā Nüzhet dürr-i meknūn (398)

Bunların yanı sıra tarih manzumesi olan 399, 402, 403, 407 numaralı manzumeler de lihye olarak yazılan tebriknamelere örnektir. 407 numaralı manzume Arif Efendi için, 402 numaralı manzume Mühürdar Emin Ağa için yazılmış tebriknamelerdir.

3.1.7. Hamamiye

Hamamlar Türk toplumunun önemli bir parçası olarak geçmişten günümüze gelmiştir. Özellikle Osmanlı'da hem temizlik hem de eğlence mekânı (Koç Keskin,2010,318) olarak kullanılmıştır. Hamamın etrafında şekillenen kültürün, hamam eğlencelerinin ve hamama gelen güzellerin anlatıldığı metinler de hamamiye olarak adlandırılmıştır (Koç Keskin, 2010, 318). Hamamiye örneklerini çok gördüğümüz bir tür değildir. Ancak gelenekte hamamiye türünde eser veren şairler de olmuştur: Cafer Çelebi, Vücûdî, Gazâlî, Nîhalî Çelebi, Fuzûlî, Taşlıcalı Yahya, Nâbî, Mehmet Emin Beliğ ve Nedîm bu türde şiir yazan şairlerdir (Koç Keskin, 2010, 318). Hamamiye yazan şairler şiirlerinde genellikle hamama gelen güzelin güzelliklerinden bahsederler. Bu manzumelerde su, sabun, peştamal, dellak, bahur, gül suyu, külhan, lif gibi hamamı hatırlatan kavramları kullanmışladır (Koç Keskin, 2010, 318) Nüzhet İsmail de divanında hamamiye türüne yer vermiştir. 202 numaralı manzume bir hamamiyedir. Şiir sevgilinin sabah erkenden hamama gelmesiyle başlar. Güzelin geldiğini gören hamam bin şevk ile onun ayağını öpmek istemektedir:

Seḥerden geldi ḥammāma çün ol dildāre sīm-endām

Görince ayaġuŋ öpdi ʿaman biŋ şevḳ ile ḥammām (202/1)

Hamama gelen güzel tıpkı parlak bir ay gibi hamama ışık saçmaktadır:

Ṣanursın māh-ı tābān-veş ṣalup pertev çü ḥammāma

Anuŋ altındaki mermer muradınca gör aldı kām (202/2)

Sevgilinin güzelliğini görünce âşıklar feryat koparmaya başlar ve bu durum tıpkı bir kuşun tuzağa düşmesi gibidir:

Görince ol şehi ʿuşşāḳ ḳopardı āh u efġānı

Serinde kākülüŋ ancaḳ göŋül murġına itmiş dām (202/3)

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu türde kese, su, sabun, havlu gibi kavramlar kullanılmıştır. Nüzhet İsmail Efendi de bu kavramları kullanmaktadır:

Ṣabun ile sürüp kirüŋ çıkarsun anı kīseyle

Ḳoçup bilini ḥavlı-veş anı kendüye it gel rām (202/4)

En son beyitte de sevgilinin güzelliğine vurgu yapmaktadır:

Anuŋ gibi daḫı tāze nice dem görmedüm Nüzhet

Lebi yāḳut sözi şīrīn ḳamu bir şīve bir endam (202/5)

3.1.8. Şehrengiz

Bir şehir halkının yaşama biçimini, güzelliklerini; güzellerini ve güzel olarak tanımlanan meslek erbabını konu edinen şiir türüne şehrengiz denilmektedir (Akkuş, 2007, 234). Şehir ve o şehrin meslek erbabının ele alındığı metinler olan şehrengizler aynı zamanda güzel erkeklerin de tasvir edildikleri metinlerdir (Canım, 2020, 345). Şehrengizler muhtevalarına göre dörde ayrılabilir:

1. Bir şehrin ya da yerleşim yerinin mesleklerini ve meslek erbabını anlatan şehrengizler,

2. Bir şehrin güzelliğini konu edinen şehrengizler,

3. Hem şehrin güzelliklerini hem de mesleklerini ve meslek erbabını anlatarak yazılan sergüzeşt name mahiyetindeki metinler,

4. Farklı kavim veya ırkların güzellerinin anlatıldığı şehrengizler (Canım, 2020, 345).

Nüzhet İsmail Divanı'nda da küçük bir şehrengiz yer almaktadır. 390 numaralı manzume 11 beyitten oluşan bir kıtadır. Divan şiiri geleneğinde şehrengizler genellikle mesnevi ve kaside gibi uzun nazım şekilleri ile yazılmaktadırlar. Ancak Nüzhet'in divanındaki metin 11 beyittir. Manzumede şehrin güzelleri ve meslek erbabından 11 isim zikredilmektedir. 11 farklı mesleğe sahip Dellal-zâde, Kâtip-zâde, Dellâk-zâde, Kapıcı-zâde, Okçu-zâde, Kılıççı-zâde, Ketancı-zâde Monlâ-zâde, Atçeken-zâde, Hamamcı-zâde, Sûfî-zâde lakaplı kimselerin adı geçmektedir. Manzumede bu kişilerin hangi şehirde oldukları ya da hangi şehrin meslek erbabı oldukları geçmemektedir. Ancak Nüzhet İsmail Efendi İstanbulludur ve bu şehirde yaşamıştır. Divanında ya da diğer kaynaklarda başka bir şehre gittiğine dair de bir ipucu bulunmamaktadır. Bundan dolayı da manzumede İstanbul'un zarif insanlarını tasvir etmiş olması kuvvetle muhtemeldir:

Metāʿ-ı ṣabrı mezād itmek içün aʿlāda

Bāzār-ı ʿışḳ içre gezer hele **Dellāl-zāde**

Defter-i ʿışḳı beyāż itmek içün dünyāda

Eşk-i ʿuşşāḳı midād eyledi **Kātib-zāde**

Dām-ı tezvīri ile itmek içün üftāde

Ḳoydı ḥammām-ı ġama gör beni **Dellāk-zāde**

Bāb-ı viṣālüne olıcaḳ āmāde

Oynatdı külāh bize **Ḳapucı-zāde**

Tīr-i çeşmüŋ yimedük ḳalmadı bir üftāde

Çoḳ kerem ṣāḥibidür baḳsana **Oḳcı-zāde**

Tīġ-i ġam ṣalsa n'ola mülk-i dil-i bī-dāda

ʿĀṣıḳıŋ göŋlün arar gāhī **Ḳılıççı-zāde**

Çıḳarır şübhe mi var gör hele bu isnāda

Rişte-i ṣabrumı bāzāra **Ketāncı-zāde**

Ders-i reftārı oḳur şimdi varup üstāda

Fenn-i ʿişveyi tamām eyledi **Monlā-zāde**

Reh-i ʿışḳuŋda ol māhuŋ göŋül olalı üftāde

Semend-i nāz ile pā-māl idüpdür **At çeken-zāde**

Ḳor idüm āyīne-i kevneyne naḳdümi eger

Ḫalvete girse benüm ile **Ḥamāmcı-zāde**

Cidd u saʿyile ḳoçulmam diyü bu esnāda

Ṣafvetüŋ veş*ider gāhīce **Ṣūfi-zāde** (390)

3.2. TEMATİK YAPI

3.2.1. Aşk

Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında temel aldığı esas konu aşktır. Aşkı ele alış biçimi geleneksel anlayıştan beslenen klasik üslup şairleri gibidir. Divan edebiyatında da aşk sevgili, âşık, rakip tipleri üzerine kuruludur. Nüzhet İsmail Efendi de bu tipleri manzumelerinde kullanmıştır.

3.2.1.1. Sevgili

Nüzhet'in şiirlerinde sevgili güzelliği ile ön plandadır. Sevgilinin saçları ve kakülleri tıpkı bir kementtir, kakülleri ve zülüfleri kıvrım kıvrımdır:

Kebūdī cāme birle ol **siyeh kāküllerüŋ** seyr it

Ḳażā-yı āsımānīdür per-i āşüftegān (üzre) (263/3)

Geçdi sevdā-yı ser-i kāküli gerdānuma oldum Mecnūn

Yaʿni bend eyledi ol silsile-i **zülf-i kemend (**60/4)

Aşılmış zülf-i dildāre kemāl-i ḥırṣla ʿāşıḳ

Zihī ferḫunde ṭāliʿ kim bu deŋlü rifʿat el virmiş (152/3)

N’ola bağlansa ḳalsa ḫāk-i kūyunda dil-i zārum

O **pīç-ā-pīç** olan kāküllere kimler eṣīr olmaz (139/4)

Sevgilinin kirpikleri ok ve kaşları yaydır:

Ruḫlaruŋ bir dürd-i ḥamrā **ḳaşlaruŋ ḳurulı yā**

Bir kemānkeş gülşen içre tīr-endāḫt gūyiyā (28/1)

Tīrinüŋ peykānını alma vücūdumdan bugün

Luṭfunı gel itme şāhum ben faḳīrinden ırāġ (160/4)

Sīnem üzre tīr-i ġamzeŋ perr u bāl oldı hemān

Kūyuŋa uçmaḳ göründi yine **ey ḳaşı kemān** (229/1)

Dudağı, geleneğin güzelinde olduğu gibi gonca, lal ve hokka-i mercandır:

Ey **ġonca-leb** açıl ḳo biraz şerm u ḥayāyı

Güller gibi eŋ ṣoŋrası ḫandān olacaksın (230/3)

Ruḫuŋ ey **ġonca-leb** gūyā gül-i bāġ-ı leṭāfetdür

Ḫaṭṭ-ı müşkīnüŋ ise sünbül-i rengīn ḳıyāfetdür (84/1)

Ol **leb-i laʿlüŋ** ile eyledigiçün ābād

Günde biŋ kerre ölüpdür göre ḥussād (59/1)

Nüzhetā deryāyı ʿışḳa olma ġavvās lebleri

Ḥoḳḳa-i mercān dişi hem dürr-i nāb olmazsa şūḫ (58/5)

Özellikle yüz güzelliğini tasvir eden hal ve hat kelimeleri, sevgilinin beni ve yüz çizgisini tabir etmek için kullanılmıştır ve Nüzhet tarafından da çokça işlenmiş unsurlardır. Sevgilinin hattı hoş kokuludur, onun yüz çizgisine diyecek söz yoktur:

Nigārā gül yüzüŋ üstünde **ḫaṭṭuŋ**

Muʿanberdür muʿanberdür muʿanber (87/5)

Ḫaṭṭunı yāre hezār kerre didüm itme tırāş

Kesilür rāh-ı maḥabbetde anıŋçün biŋ bāş (146/1)

Görüp ruḫsāruŋ üzre **ḫālüni** reşk eyledi fülfül

Yitirdi ʿaḳl u idrāki görince **ḫaṭṭunı** sünbül (187/1)

Sevgilinin yüzü ay kadar parlak, saçları gece gibi siyah ve karanlık, yüzü gün gibi aydınlıktır:

Gün yüzüŋle şeb ṣaçuŋ vaṣıfda ey **māh-ı cihān**

Sūziş-i āhumla mihri bī-ḳarār itsem gerek (184/4)

Pür-ziyā mihr-i ruḫuŋ **māh-ı cihān-ārādan**

Dişlerüŋ olsa begüm n'ola ṣüreyyādan yeg (185/2)

Gözleri bir cadı gibi büyü yapmaya ve âşıkları tesiri altına almaya kadirdir. Füsun ederek sihir ile âşığı kendine bağlar:

Zülfüni dökdi yüzi üstüne itdi efzūn

Eyledi dehrümi siyeh **siḥr ile çeşmi cādū** (244/4)

Sevgilinin gamzesi ise tam bir katil, kan içici ve acımasızdır:

Aġyār-ı bed-kārı ḳatl ide hiç virmeye emān

Cellād-ı ġamzesi bī-raḥm u bī-emān ola (274/3)

Nüzhetā ol **ġamze-i Tātārı** gör sen gel bugün

Ḳatl idüp tīr-i müjeyle ol raḳīb bed-aḫteri (292/5)

Sevgilinin boyu şimşat ya da servi ağacı şeklinde tasvir edilmiştir, beli ise inceciktir:

Serv gibi ṣalınan baġda **ḳad-i cānān** imiş

Gülşen-i cennetde cevlān eyleyen ġılmān imiş (144/1)

ʿUşşāḳla ḥaşr olurmış her gice luṭf idüp

Ol **serv-ḳadd** dilā muʿceb-i ḳıyāmet imiş (148/4)

Yitişdi mīyve-i nāzı o **ḳadd-i naḫl-i şimşāduŋ**

Bahār eyyāmıdur şimdi yemişler āşikār oldı (299/2)

Sevgilinin güzellik unsurları, görüldüğü üzere doğayla ve doğada bulunan unsurlarla ilişkilendirilmiştir. Bazen bir çiçek ve ağaçla bağlantı kurulabildiği gibi bazen felekte yer alan güneş, ay ve yıldızlarla benzerlik ilgisi kurulmuştur. Klasik üslupta görülen bu tavır Nüzhet'te de belirgin şekildedir. Nüzhet'in şiirlerinde sevgili tipinin âşığa karşı olan tavrı da gelenekle örtüşmektedir. Sevgili âşığa karşı her zaman mesafelidir. Eziyet etmeyi sever, tegafül göstermez, lütuf ve ihsanı çok görür ve âşığa iltifat etmez ancak rakiplerle söyleşir. Bu durum da aşığın acı çekmesine ve ızdırap duymasına sebep olmaktadır:

Yiter ey rūḥ-ı revān bunca tegāfül Nüzhete

Bilme misün vaṣluŋ içün cānun anuŋ payladuŋ (333)

Bāġ-ı ḫüsnüŋde begüm ben gibi bülbül var iken

Zāġ-ı raḳīb ḳoḳlamada ey gül-i ḫandān seni (284/2)

Begüm aġyāre itmezsün dirīġ büse-i ruḫsāruŋ

Bize geldükde virmezsün niçün ol āb-ı ḥayvānı (302/2)

3.2.1.2. Âşık

Âşığın hâli ise Nüzhet'in şiirlerinde gelenekten gelen anlayışı koruyarak çaresiz, zayıf; bela ve eziyet çeken, gamlı, kederli ve hüzünlü görünümdedir. Devamlı acı çekmede ve feryat etmededir ancak sevgiliden bir karşılık gelmemektedir:

Derūn-ı ġamdayum ammā ki dilden çıḳmadı feryād

Velīkin ġamze-i meh-rūlar eyler sīnemi berbād

Belā tīşesi altında nice cān virdi gör Ferhād

Belā-yı ʿışḳdan olmuş degül bir kimse hiç āzād

Kimi görseŋ cihānda ol belāya mübtelā ancaḳ (16/2)

Âşığın gözyaşları sevgili içindir ve kimi zaman ağlamaktan kururken kimi zaman ise seller gibi akıp coşarak derya meydana getirecek kadar büyüktür:

Kemāl-i ḥırs ile ḳasd-ı der-āġūş eyleyüp ḳıldı

Kenār-ı dīdede seyl-i sirişküm lücceler peydā (30/4)

Âşığın bir ahı ve ahın da bir dumanı vardır. Ahının dumanı gökleri kaplar ve simsiyah eder. Ahının kıvılcımı ise gökleri yakmaya kadirdir:

Kevākib ṣanma çarḫ üzre görinen her gice ey meh

Ṭutuşdı ṣaḳf-ı eyvān-ı felek yir yir şerārumdan (239/3)

Âşığın ciğerleri yanmaktan büryan olmuş, kebap olmuştur:

Şol ḫayāl-i vaṣlunı fikr eylerüm her rūz u şeb

Ol sebebden ciger-i pür-ḫūn olupdur gör kebāb (34/3)

Vücudu şerhalarla doludur ama o yine de bu yaralardan ayrı olmak istemez:

Şerḥalardan olmasun ḫālī bu cismüm zāhidā

Sīnemüŋ bāġınuŋ anlar lāle-i nuʿmānıdur (120/3)

Bu kadar yaralı ve çaresiz olmasına rağmen dermanı yalnızca sevgilidedir. O âşığın doktoru, şifacısıdır. Âşığı iyileştirebilecek olan ne merhemdir ne de ilaçlı şerbettir. Yalnızca sevgili iyileştirici bir güce sahiptir:

İder mi laʿli dermānum diyü maʿcūn-ı cevherle

Ṭabībüm leblerüŋden ḫaste-dil şāfī cevāb ister (75/3)

3.2.1.3. Rakip

Nüzhet'in şiirlerinde yer alan bir diğer tip rakiptir. Geleneğe uygun olarak rakip, sevgili ile âşığın arasını açar, onları birbirleri ile görüştürmez. Bu sebepten âşıklar onu kötü, köpek ve arabozucu olarak niteler. Nitekim Nüzhet de aynı bakış açısını kullanmıştır:

İtme raḳīb segle dāʾim muʿārıża

Dirisen emīn olam hep emān ṭutuŋ (186/3)

İtdüm raḳīb-zādeyi bir luʿb ile şikār

Aldum bu ṭarz ile kāfirden intiḳām (210/4)

Yoluŋa ḳurbān olayum renc it ammā ey perī

Kendüŋe şol seg raḳībi mübtelā itmez misün (216/2)

3.2.2. Rintlik

Divanda rindane söyleyişe sahip şiirler de mevcuttur. Rint tipi tıpkı gelenekteki gibidir. Nüzhet Efendi de rint-meşrep olmakla övünür ve safa ehli olduğunu ifade eder:

Aŋlayan meşreb-i rīndānı olur ehl-i ṣafā

Şimdi ol mülke rıżā ile nigeh-bān oldum (4/13)

Dünyanın gamı ve tasası bir yana rindin eğlencesi ve meclisi bir yanadır:

Nüzhetā faṣl-ı bahār oldı gelüŋ zevḳ idelüm

Ḫūbları ṣayd idelüm mey ile ʿişret demidür (69/5)

Nüzhet Efendi'nin şiirlerinde kadehlerin güzel sakiler tarafından doldurulduğu, rebap çalan mutriplerin olduğu meclisler de yer almaktadır:

Yār meclisde küşād muṭrib ise naġme-nüvāz

Sāḳiyā bezme yüri sāġar-ı ṣahpāyı getür (97/3)

Ḳadeḥ devr eylesün yārāna olsun bī-riyā meclis

Sürünce ayaġı sāḳī olurmuş pür-ṣafā meclis (140/1)

Piyāle dönse ey sāḳī olurdı pür-ṣafā meclis

Ne ʿālemdür güzellerle pür olsun ʿāşıḳā meclis (142/1)

Bir zevḳ var ki meclis-i ʿışḳda dilberā

Āvāz-ı ḫūb ile itmede muṭrib rebāb ile baḥs (53/6)

Bu meclise gelenler aşk şarabından mest olurlar, kendilerinden geçerler ve ayılmak istemezler:

Şöyle mest olmış göŋül kim bezm-i ʿışḳ içre bugün

Ṣunsalar destine bir gül anı cām-ı mül ṣanur (70/3)

Çeşm-i yār ile bugün mest iken oldun ayıḳ

ʿĀşıḳa defʿ-i ḫumār itmege tedbīr nedür (101/2)

Bezm-i ġam içre içüp mest olurın

Eşk-i dīdem efendi şarāb-ı nābdur (110/2)

Nüzhet'in rindane şiirlerinde kadeh, cam, ayak, mey, şarap gibi kavramlarda ön plandadır:

Sāḳiyā ṣun bize cām-ı leb-ā-leb ki anuŋ

Bezm-i ʿışḳ içre faḳat dāfiʿ-i ġamdur hüneri (286/4)

Dil şarāb-ı bezm-i ʿışḳ-ı yārden mest oldı mest

İtdi ser-gerdān anı cām-ı şeh-i rūz-ı elest (318)

Nūş ider ḫūn-ı dilüm dīde-i mestānı ḳadeḥ

Gūyiyā bāde içer çarḫ meh-i tābānı ḳadeḥ (57/1)

Sürmedi sāḳī ayaḳ olmadı ġuṣṣa pā-māl

Bezm-i ʿışḳ içre göŋül ṣūfī-i nādān olalı (282/3)

Zahit tipi de Nüzhet'in şiirlerinde yer almaktadır. Zahit, geleneğimizde devamlı rintleri hor gören, onları ayıplayan bir tavra sahiptir. Bu sebeple rint-meşrep şairlerle zahitler arasında bir anlaşmazlık vardır. Şairler zahit tipine çatmayı ve onu rahatsız etmeyi severler:

Sīne-i sīme düşüp ʿālem-i rūyāyı bu şeb

Zāhidā gel görelüm bu düşe taʿbīr nedür (101/4)

Kenār olsaḳ leb-i cūda o serv-ḳadd ile ey zāhid

Şitā döndi bahāra şimdi vaḳt-i ʿayş u ʿişretdür (124/3)

Görse ol şīrīn-lebi zāhid bugün şehvet ile

Güşe-i vaḥdet maḳāmuŋ bil ki elān istemez (128/7)

Yāre didüm ʿālem-i rūyāda ḳoçdum ben seni

Zāhide dimiş bunı ʿaynınca taʿbīr eylemiş (143/4)

Saŋa taʿlīm-i zühd itmiş işitdüm zāhid ammā kim

Begüm itmez bu fānī dünyede kimse riyādan ḫaẕ (155/4)

3.2.3. Sosyal Hayat

Nüzhet İsmail Efendi'nin şiirlerinde sosyal hayata ve çeşitli halk inanışlarına dair unsurlar ve uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan birisi çerağ eylemektir. Osmanlı'da saraylarda ya da konaklarda yatılı olarak çalışanların belirli bir yaşa gelince evlendirilerek emekli edilmeleri usulüne "çerağ eylemek" denirdi. Sosyal hayata dair bu önemli unsur Nüzhet Efendi'nin bir şiirinde de şu şekilde geçmektedir:

Naḳd-ı sirişki begüm hebā yire dökmezüz

Ġulām-ı ʿatīḳdür anı şan biz çerāġ eylerüz (127/3)

Osmanlı'nın bazı dönemlerinde devlet tarafından şarap yasağı getirilmişti. Bu durum bazı şairlerin şiirlerinde de yer almıştır. Bu önemli olaya kısaca değinenlerden biri de Nüzhet Efendi'dir. O da bir beytinde şaraba getirilen yasaktan bahsetmektedir:

Dem-i miḥnetde nūş iderüz ḫūn-ı dil faḳaṭ

Şarāb-ı nāba ol vaḳt hep yaṣāġ eylerüz (127/4)

İnsanların ilgisini çeken önemli konulardan biri rüyalardır. Rüyaların gerçek olup olmadığı, ne anlam ifade ettiği, nasıl bir mesaj verdiği hep merak konusu olmuştur. Rüyaların, rüyalarda görülen cisim veya varlıkların bir mesaj taşıdığına inanılmış ve bu mesajların ne olduğu anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bunun için rüya tabirleri yapılmış hatta bu konu ile ilgili kitaplar yazılmıştır. İlgi çekici olması sebebiyle çok da rağbet görmüş bir olaydır. Nüzhet Efendi de insanların yakından ilgilendiği bir konu olan rüya tabiri yaptırmayı bir beytinde şöyle kullanmıştır:

Yāre didüm ʿālem-i rüʾyāda ḳoçdum ben seni

Zāhide dimiş bunı ʿaynınca taʿbīr eylemiş (143/4)

Bir para birimi olarak kullanılan fulus-ı ahmer terkibi kırmızı bakır para anlamına gelmektedir. Şair bu para ile bir hasır bile alamayacağını ifade etmektedir. Bu ifade o dönemde bakır paranın diğer madenler yanında değerinin düşük olduğunu gösteren sosyal hayata dair bir unsurdur:

Bir fülūs-ı aḥmer itmez būriyān şimdengirü

Ben diyār-ı ʿışḳa düşdüm saŋa zāhid elvedāʿ (157/4)

Nüzhet Efendi'nin divanında "başta hasır yakmak" şeklinde bir ifade geçmektedir. Bazı metinlerde "başta ateş yakmak" olarak geçen bu söz, önceleri bir adet iken sonradan bir deyim halini almıştır. Bazen çaresizliği bazen de bir protestoyu sembolize etmektedir. Nüzhet'in şemʿ redifli şiirinde de mum sevgiliye halini çaresizce arz edebilmek için başında hasır yakan bir âşık olarak gösterilmektedir:

Būriyā yaḳdı yine başını yāre ḳarşu

ʿArż-ı ḥāl eyledi şān bu gice sulṭāna [şemʿ] (164/3)

Osmanlı'da sosyal hayatın gündelik akışı dışında gerçekleşen bazı olaylar da halkı ve sosyal hayatı etkilemiştir. Bunlardan birisi de nadir gözlemlenen güneş tutulmasıdır. Nüzhet Efendi'nin "gün tutulması" şeklinde ifade ettiği bu olay nadir olarak yaşandığı ancak etrafı karanlık hale getirdiği için sosyal hayatı etkileyen dikkat çekici bir durum olarak kullanılmıştır:

Ḫalḳa-i zülfüni rūyunda niḳāb itse o māh

Gün ṭutulmuş gibi dünyā giye bi'l-cümle siyah (265/1)

3.2.4. Eleştiri, Hiciv

Nüzhet Efendi daha çok âşıkane edada şiirler yazsa da manzumelerdeki beyitlerin arasında eleştirdiği ya da hicvettiği bazı olumsuz durumları da dile getirmiştir. Bunların sayısı çok değildir. Örneğin sosyal bir eleştiride bulunarak "marifetin satışı ucuz olsa alan olmaz ancak cehalet satılsa para eder" şeklinde ilmin değer görmediğini ifade ettiği bir beyti bulunmaktadır:

Kālāy-ı maʿrifetüŋ bir pula müşterīsi yoḳ

Cihānda aḳça iden metāʿ-ı cehālet imiş (148/2)

3.2.5. Nasihat

Nüzhet İsmail Efendi nasihat ve öğüt verme dilini de kullanmıştır. Ancak hayata ya da dünyaya dair büyük ve önemli konular hakkında ciddi nasihatler verdiğini söyleyemeyiz. Daha çok nasihat dilini kullanarak sevgiliye, âşığa ya da kendine öğüt verdiği görülmektedir. Özellikle de güzellere dikkat edilmesi hususunda nasihat vermektedir. 6.manzumenin beşinci bendinde Nüzhet Efendi sevgiliye seslenerek biganelerin sözünü dinlememesi

gerektiğini, yoksa biganelerin onu uçuruma iteceğini ifade etmiştir. Eğer sevgili biganelere yakın olursa Nüzhet halinin perişan olacağından bahsetmektedir:

Güş urup bu sözümi diŋle benüm sen ammā

Gelmesün āyine-i ḫāṭıra bir şeyʾ aṣlā

Diŋleme eylese bīgāne eger pend saŋa

Ṭavrını ṭarzını bilmezsün anuŋ sen zīrā

Ḳorḳaram ki seni bir varṭaya eyler iʿṭā

İḥtirāz eyle ṣaḳın olma muḳarīn ṣanemā

Nüzhet'üŋ ḥāli olur ṣoŋrası bi'l-cümle tebāh

Kākülüŋ gibi geçer boynuŋa zencīr-i günah

7.manzume 6.bentte de "Her denīyyü'l- aṣ(ı)luŋ uyma ṣaḳın sözlerüŋe/ Ḳılma āzāruŋ ile ḫāṭuruŋı māl-ā-māl" mısralarında da nasihat üslubunu kullanmaktadır. Kendisine herkesin sözüne kanıp uyma şeklinde uyarıda bulunmaktadır.

3.2.6. Tarih Manzumeleri

Edebî gelenekte şairlerin, kendilerince öncelik verdikleri tarihleri şiir söyleyerek ifade ettikleri görülmektedir. İsmail Nüzhet Efendi de kendince önemli gördüğü tarihleri divanında farklı nazım şekilleri ile söylemiştir. Nüzhet'in divanında toplamda 14 adet tarih manzumesi yer almaktadır. Bunlar şu manzumelerdir: 396, 407, 408, 400, 397, 399, 404, 405, 3, 398, 401, 402, 406, 403. Bu tarih manzumelerinden biri kaside, beşi gazel, yedisi kıta, biri müfret şeklinde yazılmıştır. Aşağıda tarih manzumelerinin nazım şekillerinin, tarihlerinin, yazıldığı kişilerin ve yazılma sebeplerinin olduğu bir tablo verilmiştir.

Tablo 3. Tarih Manzumeleri Tablosu

Manzume Numarası	Nazım Şekli	Tarih	Yazıldığı Kişi	Yazılma Sebebi
396	Kıta	1096/1685	-	Vefatına Tarih
407	Kıta	1123/1711	Arif Efendi	Lihyesi İçin Tarih

408	Kıta	1137/1724	Hatice'nin Babası	Hatice'nin Dünyaya Gelişi İçin Tebrik
400	Gazel	1138/1725	Ahmet Efendi	Vefatına Tarih
397	Müfret	1140/1727	Seyfeddin	Doğumuna Tarih
399	Gazel	1140/1727	-	Lihye İçin tarih
404	Gazel	1141/1728	-	Sevdiği Birinin Övgüsüne ve Gönül Almasına Tarih
405	Kıta	1142/1729	Halife Hasan	Vefatına Tarih
3	Kaside	1143/1730	I. Mahmut	Tahta Çıkışına Tarih
398	Gazel	1143/1730	-	Doğumuna Tarih
401	Kıta	1143/1730	Hasan Ağa	Vefatına Tarih
402	Kıta	1150/1737	Mühürdar Emin Ağa	Lihye İçin Tarih
406	Kıta	1150/1737	Abdi Çelebi	Vefatına Tarih
403	Gazel	1159/1746	-	Lihye İçin Tarih

İlk tarih düşürme 396 numaralı kıta nazım şekli ile yazılmış manzumedir. Vezni aruzun mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün kalıbıdır. İsmi belirtilmemiş bir zatın vefatı için düşürülmüştür ve H.1096/ M.1685 tarihini işaret etmektedir:

Ṭażarruʿla niyaz ile didüm tārīḫ aŋa Nüzhet

Maḳāmuŋ eyleye cennet ol ḳadīm-i lā Yezāl Allāh

407 numaralı kıta Arif Efendi'nin sakal bırakmasına tarih düşürmedir. Yedi beyitten meydana gelmektedir. Metnin vezni mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün'dür. Tarih H.1123/M. 1711'dir. Sadece noktalı harfler kullanılarak hesaplanmıştır:

Ḥurūf-ı muʿceme bile didüm tārīḫini Nüzhet

Bulurdı bāġ-ı ḥüsnüŋ ḥamdüli'-llāh sebz ü reyḥānı

408 numaralı kıta Hatice isimli bir kız çocuğunun doğumu için babasını tebrik amacıyla yazılan bir tebriknamedir. Tarih H. 1137/ M. 1724'ü işaret etmektedir. Vezni mefāʿīlün/ mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün'dür:

Ḳudūmiyye getürmişler idiler böyle tārīḫde

Açıldı yāsemenler gūyiyā gülzār-ı behcetde

400 numaralı manzume dört beyitten oluşan bir gazeldir. Ahmet Efendi isimli bir zatın vefatı için tarih düşürülmüştür. Tarih H.1138/ M.1725'tir:

Nüzhetā ṣad ḥayf idüp fevtine tārīḫüŋ didüm

Eylesin yā Rab bu Aḥmed ʿAdn-i cennātıŋ mekān

397 bir müfrettir. Seyfeddin isimli bir çocuğun dünyaya gelmesi ile ilgili bir tarih düşürmedir. Tarih H.1140 ve M.1727'dir:

Duʿā-yı ḫayr ile Nüzhet didi tārīḫ aŋa

Bu ḳamer devrinde geldi dehre Seyf 'ed-dīn

399 numaralı manzume bir gazeldir. 12 beyitten meydana gelen metin ismi belirtilmemiş bir zatın sakal bırakmasına tarihtir. Vezni fāʿilātün/fāʿilātün/ fāʿilātün/fāʿilün'dür. Tarih H.1140/ M.1727'dir:

Ḫaṭṭuna teşbīh idüp tārīḫ der idi Nüzhetüŋ

Güllerün sünbüllerün açaydı hengāmı bahār

404'ün kim için olduğu belirtilmemiştir ancak Nüzhet Efendi'nin sevdiği birinin övgüsü ve gönül almasına tarihtir. Vezni feʿilātün/ feʿilātün/feʿilātün/feʿilün'dür. Gazel nazım şeklindedir. Düşürülen tarih H.1141 /M.1728'dir.

Ḫˇān-ı edʿiyye-i iḳbāl ile Nüzhet aŋa tārīḫ

Yapdı bir sözle göŋül meskenin ol rūḥ-ı revān

405 numaralı manzume Haremeyn Kadısı halife Hasan Efendi'nin vefatı için düşürülmüştür. Nazım şekli kıtadır ve beş beyitten oluşmaktadır.

feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün vezni kullanılarak yazılmıştır. Kıta H. 1142/ M. 1729 tarihini göstermektedir:

Nüzhetā ḥāleti fevtinde didüm tārīḫüŋ

Ṭūṭi-i rūḥı ide gülşen-i ʿAdn içre mekīn

3 numaralı metin bir kasidedir. Kasidenin son beytinde hicri 1143 miladi 1730 tarihi düşülmüştür. Bu tarih Sultan I. Mahmut'un tahta çıktığı tarihtir:

Çıḳardum mebde-i tārīḫ içün ki ṭaḫta devletle

Cülūs itdi yine sulṭān Maḥmūd-ı felek-ʿ ünvān

398 numaralı manzume Farsça olup aa xa kafiyesine sahiptir. Bundan dolayı gazel olarak değerlendirilmiştir. 2 beyitten meydana gelmektedir. İsmi belirtilmeyen bir erkek çocuğunun doğumu için söylenmiştir. Tarih H.1143/ M.1730'u göstermektedir:

An gāh ū zi raḥm-i māder rā āver[d] birūn

Īn dü beytem der ṭarīḳ tārīḫ rā Nüzhet-i dürr-i meknūn

401 numaralı manzume ise kıta nazım şekli ile yazılmış tarih düşürmedir. Hasan Ağa'nın vefatı için, fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün vezni ile yazılmıştır ve altı beyitten meydana gelmektedir. Hasan Ağanın vefatı H. 1143/ M.1730 tarihidir. Başlığında "Tārīḫ berāy-ı fevt-i Ḥasan Aġā" kaydı bulunmaktadır:

Ḥīn-i fevtünde didüm tārīḫ içün bu mıṣrāʿ ı

Gülsitān-ı ʿAdn içinde ola rūḥına maḥal

402, "Tārīḫ ḫaṭṭ-ı mühür-dār Emin Aġā" başlığını taşımaktadır. 6 beyitten meydana gelen xa xa xa kafiye dizilimine sahip bir kıtadır. Mühürdar Emin Ağa'nın sakal bırakmasına düşürülmüş bir tarihtir. Tarih H.1150/ M.1737'dir.

Kilk-i Nüzhet yazdı baḫtın ile tārīḫiŋ didi

Her vec(i)hden virdi ruḫsārına liḥye zīb ü fer

406 Haslar kalemi kisedarı Abdi Çelebi'nin vefatı için söylenmiş kıta nazım şeklinde bir tarih düşürmedir. H. 1150/ M. 1737'de vefat etmiştir. Noktasız harfler hesap edilmiştir:

Ġayr-ı menḳūṭ ile fevtine didüm bir tārīḫ

Rūḫuna ravża-i Firdevs ola cāy ḳarār

403 numaralı manzume gazel nazım şekli ile yazılmış tarih düşürmedir. Dört beyitten oluşmaktadır. Aruzun feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün kalıbı ile yazılmıştır. İsmi belirtilmemiş bir zatın yüzü ve sakal bırakması için yazılmış bir tarih düşürmedir. Tarih H.1159/ M.1746'dır:

Ḥarf-i mühmel ile Nüzhet buŋa bir ḥoş tārīḫ de

Geldi çün leşker-i ḫaṭṭ şehr-i ruḫa fer virdi

Görüldüğü üzere divandaki tarih düşürmeler birbirinden farklı nazım şekillerinde farklı edebî türlerle yazılmıştır. Divanda yer alan en eski kayıtlı tarih H.1096/ M.1685'tir. Divanda yer alan en son kayıtlı tarih ise H.1159/ M.1746'dır.

3.3. DİVANDA YER ALAN İSİMLER

İstanbullu Nüzhet İsmail Divanı'nda özel isimler ve yer isimleri yer almaktadır. Bunlardan bazıları gerçek isimler ve mekanlardır. Bazıları ise anlatılarda geçen ve genellikle geleneğin şairleri tarafından kullanılan unsurlardır.

3.3.1. Özel İsimler

3.3.1.1. Allah'ın İsimleri

Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında münacat ve naat türünde metinler vardır. Bu metinlerde Allah'ın isimleri geçmektedir. Bunun yanı sıra şair manzumeler arasında Allah'a yalvarmak amacıyla çeşitli hitap şekilleriyle adını zikretmektedir.

Allah (2/12, 7/3, 254/1,2,3,4,5,6,7, 265/4, 272/1,4, 396/4), Bârî (2/10, 17/5), Daver (3/10, 188/4), Gaffar (1/17), Halık 1/1, 2/12, 233/3), Hak (1/9, 5/18, 14/3, 15/7, 17/4, 30/5, 44/4, 143/2, 248/5 254/7, 332, 402/4, 406/2) Hay (1/1, 5/18), Hüda (2/10, 2/24, 3/10, 19, 157/5, 264/5, 289/1, 305/1, 396/2, 406/5, 408/3), İlahi (1/12, 45/5, 249/5, 406/4), İzed (14/3, 398, 399/9, 401/4), Kadir (1/1), Kirdgar (90/8, 131/5, 399/1) Mevla (5/16, 73/4, 399/10), Rahman (1/17, 3/10, 167/3, 200/4), Rab (3/24, 7/6, 43/3, 49/3, 113/4, 171/4, 220/3, 262/4, 400/4, 408/4), Sübhan (3/5, 407/1), Settar (1/17,), Taŋrı (2/25), Tüvana (1/1), Yezdan (3/4, 4/23, 5/17, 291/1, 402/2, 407/5).

3.3.1.2. Peygamberler

Âdem (67/2214/4, 227/2, 231/3), Ahmed (2/10), Eyyüb (10/5), İbrahim (Halil) (31/10, 61/6,172/2), İlyas (200/4), İsa (14/4, 36/1, 76/4, 105/2, 227/2, 240/4, 307/1, 407/1), İsmail

(61/6) Hızır (33/2, 200/4), Mesih (36/1, 137/4, 282/5, 291/3, 303/3), Muhammed (2/22, 337, 345), Mustafa (2/1,6), Musa (72/2), Nuh (225/5), Süleyman (2/5, 195/4), Yakub (3/15, 5/7, 10/3, 27/3, 119/4, 195/3, 259/2, 269/7), Yusuf (3/15, 4/3, 5/7, 8/3, 10/3, 14/2, 19/5, 27/3, 51/4, 92/2, 104/2, 119/4, 159/2, 188/2, 195/3, 203/3, 258/4, 259/2, 269/7, 284/6, 299/4, 324).

3.3.1.3. Efsanevi Karakterler

Bihzad (55/5, 59/5), Bijen (152/2), Cem-Cemşid (3/8,10,19, 5/13, 102/5, 343), Dara (3/8,16, 47/1), Efrasiyab (222/5), Ferhat (7/3, 16/2, 54/4, 125/3, 137/3, 145/4, 209/1, 262/3, 289/4), Feridun (3/16), Hüsrev-Keyhüsrev (10/6, 83/5, 125/3, 246/3, 262/3, 287/5), İskender (46/3, 107/1, 132/5, 283/1, 347, 400/1), Leyla (8/1, 76/5, 120/2, 191/5, 206/2, 225/3, 286/6, 277/3), (Lokman (188/3), Mecnun-Kays (6/1, 9/2, 51/5, 60/4, 76/5, 120/2, 137/3, 154/3, 191/5, 193/5, 194/5, 206/2, 209/4, 277/3, 286/6, 385) Rüstem (152/2, 222/5,), Şirin (54/4, 125/3, 209/2, 262/3).

3.3.1.4. Şairler, Nüzhet Efendi'nin Tanıdığı Kişiler ve Diğer Özel İsimler

Abdi Çelebi (406/1), Arif Efendi (407/2), Emin Ağa (402), Fennî (261/7), Feyzî (305/1,2,3,4,5), Halife Hasan (405/1), Hasan Ağa (401/1), Hatice (408/4), İsmail (195), Mahmut I (3/14, 29), Meryem (240/4), Mustafa Efendi (402/1), Nâilî (74/4), Nef'î (44/4), Nüzhet, Selman (113/5, 207/5) Seyfettin (397), Tıflî (166/5, 213/2, 277/5), Yahya (44/4).

3.3.1.5. Irk adları

Hindu (14/5, 25/2, 407/3), Rum (14/5, 28/3, 190/1), Tatar (77/5, 130/4, 173/2, 292/5).

3.3.2. Yer İsimleri

3.3.2.1. Ülkeler

Çin (16/5, 79/1, 121/4, 122/4, 158/2, 302/3), Hita (Hitay) (79/1, 122/4, 180/4), Hoten (26/1, 29/5, 119/1, 180/4), Mısır (73/2, 92/2, 104/2, 233/4, 269/7, 284/6).

3.3.2.2. Şehirler ve Semtler

At Meydanı (298/2), Bağdat (154/2), Hemedan (99/5), İsfahan (86/3, 96/3, 229/3), İstanbul (296/1, 5, 176/1), Kenan (4/3, 10/3, 14/2, 27/3, 92/2, 104/2, 228/1, 258/4, 284/6), Ok Meydanı (120/7).

3.3.2.3. Nehirler ve Irmaklar

Ceyhun (154/2), Nil (228/1, 233/1, 284/6, 285/1).

Bunlara ek olarak efsanevi bir yer olan Kaf Dağı'nın adı da divanda yer almaktadır.

Nüzhet İsmail Efendi'nin Divanı'nda yer alan yukarıda verdiğimiz özel isimler ve yer isimlerinin çoğu edebi gelenekte kullanılagelmiş örneklerdir. Bunların yanı sıra devrinde tanıdığı kişilerin özel isimlerine de yer verdiği görülmektedir.

3.4. DİL, İMLA VE ÜSLUP

3.4.1. Dil ve İmla

Nüzhet İsmail Efendi'nin divanının dili Türkçedir. İçerisinde Farsça manzumeler de bulunmaktadır. Divanın dili dönemin diline göre daha sade, açık ve anlaşılırdır. Arapça ve Farsça uzun tamlama ve terkipler fazla değildir. Rediflerin çoğunluğu da Türkçedir. Farsça manzumelerinde de karmaşık ve girift cümleler değil sade bir dil kullanılmıştır. Ancak divanın bazı yerlerinde imla sorunu bulunmaktadır. Bu imla sorunlarından en ciddisi nun ve nazal n harfinin kullanımıdır. İsmin belirtme hali eki olarak kullanılan nun harfi bazı yerlerde nazal n ile gösterilmiştir. Örneğin 2 numaralı manzumenin ilk beytinde ikinci mısra şu şekildedir: Rūz-ı maḥşerde aŋa it luṭf u iḥsānın ʿaṭā". Buradaki ihsanın kelimesi nazal n ile ihsanuŋ şeklinde yazılması gerekirken nun harfi ile yazılmıştır.

Aynı manzumenin altı numaralı beytinde de Talibüŋdür şeklinde yazılması gereken kelime nun harfi ile "Talibindür" şeklinde yazılmıştır.

2.manzumenin 24 numaralı beytinde ise "Ey Ḫudā'nuŋ sevgüli dostı" şeklinde kullanılmıştır. Huda'nun olması gereken kelime nazal n harfi ile gösterilmiştir.

22 numaralı gazelin dördüncü beytinde "Rumūz-ı nükte-i ṣāf-lebüŋ(i) keşf itme aġyare" mısrasında nazal n ile gösterilen "lebüŋ" kelimesi "lebini" anlamına geldiği için "saf-lebün" şeklinde nun harfi ile yazılmalıdır. Ancak yazmada nazal n ile gösterilmiştir. Ayrıca bu haliyle mısranın vezne uygun olabilmesi için de yanına parantez içinde i harfi eklenmiştir.

3.4.2.Arkaik Kelime ve Ekler

Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında arkaik kelimeler ve arkaik ekler de yer almaktadır.

Arkaik Ekler

-lAyIn

Eklendiği kelimeye "gibi" anlamı katan -layın, leyin eki Nüzhet Efendi'nin divanında şu şekilde kullanılmıştır: bencileyin: benim gibi. (130)

-UbAn

Ekin kullanıldığı kelimeler ve manzumeler şunlardır: Bu ek daha çok bahr-ı tavilde kullanılmıştır: Düşüben, eyleyüben, idüben, kıluban, diyüben, sürüben, gelüben

Durur

Peşine geldiği kelimeye -dir anlamı katan durur eki Nüzhet Efendi'nin divanında 17 yerde kullanılmıştır: 3/19,24, 9/1, 2,3,4,5, 19/4, 28/3, 31/9, 74/1, 138/4, 141/2, 201/4, 215/3, 407/2.

-gIl: Eklendiği fiile emir anlamı katan bu ek divanda şöyle geçmektedir: itgil 202/4

Arkaik Kelimeler

Divanda Nüzhet İsmail Efendi tarafından kullanılan arkaik kelimeler ve anlamları verilerek bulundukları manzumelerin numaraları belirtilmiştir.[6]

Aŋa: Ona (2/1, 4/5, 220/3, 246/4, 252/1, 256/1,4, 280/1), Anda: Onda (7/IV, 138/3, 154/1, 176/1, 250/3, 294/5, 335), Andan: Ondan (250/3, 401/5, 402/5), Anı: Onu (1/13,15, 3/4,25, 7/VI, 32/5, 70/3, 71/2), Anlar: Onlar (2/16, 4/4, 88/2, 120/3, 144/2, 156/4, 224/2,5, 232/2, 334, 395), Anuŋ: Onun (1/11, 2/12, 3/2,6,11, 6/V, 7/IV), Anuŋçün: Onun için (46/1, 317), Çaġlamak: 1.Tahmin, takdir etmek, 2.Zamanını beklemek, bulmak (Bahr-ı Tavil/1, 89/1,2), Daḫı: Dahi, Bundan başka (2/15, 18/2,3, 38/3, 43/5), Dimek: Demek, Söylemek (74/5, 224/1, 256/1), Diyü: Diye (2/10, 22/5, 31/7, 46/5) , Düşmen: Düşman (128/2, 278/4, 332, 399/10), Egin: Sırt, arka (60/2, 293/4, 330), Eyü: İyi (6/II, 134/5, 178/1) , Gice: Gece (79/3, 86/4, 106/3), İçre: İçinde, arasında, içine (70/3, 88/2, 92/2, 173/4), İçün: İçin, …diye (7/I, 10, 38/1), İrmek: Ermek (32/5, 115/3, 134/2), İrgürme: Ulaştırmak, eriştirmek (249/5, 297/4, 356), İşig: Eşik (6/I, 62/3, 79/3, 139/2, 168/4, 178/3), İtmek: Etmek (7/V, 22/1, 33/2, 80/4), Kārbān: Kervan (135/4, 405), Kanı: Hani, nerede (5/3, 57/3, 90/6, 185/1, 302/3), Kanda: Nerede, nereye (52/1), Kapu: Kapı (5/17, 6/I, 162/2, 331), Kapudan: Kaptan (363, 383), Kapucı: Bazı İslam- Türk devletlerinde ve özellikle Osmanlılarda hükümdar sarayının kapılarını bekleyen görevlinin unvanıdır. (390), Kardaş: Kardeş (1/13), Katı: Çok, çok fazla, pek (1/4,12, Bahr-ı Tavil/5, 32/1,5, 41/3, 100/3, 105/6) , Kayd: Endişe, Düşünce, Arzu, emel, güç (1/11, 8/I, 86/2, 199/1), Kettan: Keten sözcüğünün eski metinlerde kullanılan şekli (13.11.2023) (292/1, 390/7), Koçmak: Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak (64/6, 107/2, 134/4, 143/4, 211/4), Neylemek: Ne yapmak (9/III, 14/III, 34/2, 41/3), Nice: 1.Nasıl, 2.Çok, birçok, 3.Çok kez, 4.Ne, 5.Ne zaman vd. (55/3, 62/1, 129/2), Niçün: Niçin (145/2, 169/2,

[6] Kelimeler ve anlamlarının tespitinde Cem Dilçin tarafından hazırlanan Tarama sözlüğü, Türk Dil Kurumu'nun güncel tarama ve derleme sözlükleri ile Kubbealtı Lügati'nden faydalanılmıştır.

203/3), Od: Ateş (60/1), Otaġ: Çadır (88/5), Öŋdül: Ödül, armağan (323), Özge: Başka, gayri (30/5, 71/1, 79/3, 168/1), Penbe: Pamuk (109/2, 257/4, 291/4), Sevgüli: Sevgili (2/24), Şimdengirü: Bundan sonra, bundan böyle (15/IX, 20/3, 157/4, 167/5), Şol: Şu, o (94/2, 95/1, 175/4), Taŋrı: Allah (2/25), Urulmak: 1.Dikilmek, kurulmak, yapılmak 2.Vurulmak, çarpılmak 3.Giydirilmek (43/5, 215/1, 405/1), Yalıŋız: Yalnız, tek (55/4, 56/3), Yavuz: 1.Kötü, Fena, 2.Sert, keskin, güçlü, 3.Kötülük, fenalık (2/12), Yir: Yer (2/17, 151/3, 156/3), Yumak: Yıkamak (189/1), Yummak: Kapamak, üstünü örtmek (7/2)

3.4.3. Deyimler

Nüzhet Efendi'nin divanında çeşitli atasözü ve deyimler de bulunmaktadır. Bu atasözü ve deyimler aşağıda verilmiştir:

Adı (namı) çıkmak (16/1), Ağız Etmek (38/4), Ah etmek (2/9, 73/1, 208/1 225/3, 235/5), Aklını başına getirmek (23/4), Aklını (başından) almak (122/1), Aklını yitirmek (187/1), Aşka düşmek (13/2, 157/4, 289/3), Ayağına gelmek (6/2), Ayağını öpmek (152/1, 202/1, 228/2, 268/3), Ayak basmak (3/12, 292/2), Ayak sürmek (140/1), Ayağa düşmek (141/1, 159/5), Baş eğmek (80/2, 172/5, 304/1), (yoluna) Baş koymak (167/1), Başa baş gelmek (73/3), Başına tac etmek (56/2), Başına toplamak (42/4, 128/2), Başta hasır yakmak (164/3), Bel bağlamak (254/1), Benzi sararmak (271/2), Boynuna almak (288/6), Boynuna geçirmek (6/5), Can atmak (226/1, Canına okumak (290/1), Can vermek (6/2, 7/5, 15/3, 16/2, 67/7, 167/1), Can çekişmek (108/5), Ciğer dağlamak (Bahr-ı Tavil/ 1), Ciğer kebap olmak (2/20), Ciğeri yanmak (6/2), Çekip çevirmek (158/4), Çok görmek (5/1, 99/4), Dehşete düşmek (6/2), (her) Derde deva olmak (301/4), Derk etmek (15/5, 70/4, 201/5), Dinden (imandan) çıkmak (265/2), Dört gözle bakmak (23/1), El açmak (3/18), El çekmek (189/1), El urmak (88/2), El üstünde tutmak (3/22), El vermek (105/5, 152/1,2,3,4,5,6), Eli ermek (2/22, Ele girmek (130/1,2,3,4,5), Etrafını almak (141/4, 162/1, 176/2), Feda etmek (103/4, 164/5, 187/9, 357), Feryat eylemek (41/2, 54/3), Figan etmek (86/4, 273/3, 400/2), Gam çekmek (Bahr-ı Tavil/5, 82/3, 227/3, 270/3), Gark etmek (2/7, 163/3), Göklere çıkmak (104/5), Gönül almak (219/3,252/1,), Gönül yapmak (110/1), Gözü açılmak (99/2), Göze girmek (81/2, 285/2), Göz kulak olmak (221/1), Gözünü dört açmak (114/3), Gözünü karartmak (76/2), Gözüne uyku girmemek (244/2), Haber almak (149/2), Harap etmek (293/2, 353), Helak etmek (Bahr-ı Tavil 5, 126/4, 287/3), İcra etmek (73/2, 287/3), İman getirmek (36/1, 86/1), Kan ağlamak (15/3), Kan dökmek (216/4), Kan almak (105/6, 144/4), Kan içmek (4/6, 23/2, 195/4, 209/2, 303/4), Kanına girmek (295/5), Karar kılmak (4/9, 32/3, 76/6, 106/4, 399/2), Karşı durmak (167/5), Karşı gelmek (162/2), Kam almak (129/3), Kaskatı kesilmek

(76/3), Kıl gibi (72/2), Kırıp geçirmek (158/2), Kul olmak (59/3, 143/2, 278/2), Kulağına gelmek , Kulak urmak, Kulak tutmak, Kurban olmak (216/2, 269/4, 272/3), Koynuna almak (31/8), Laf urmak, Lafa (söze) tutmak (293/3), Leb-ber-leb söyleşmek (38/4), Meydan okumak (290/3), Nispet etmek (232/3), Pehluya çekmek (30/3), Püsküllü bela (37/6), Rast gelmek (203/5), Renk almak (317), Reva görmek(275/2), Rıza göstermek (123/5, 136/4), Sarıp sarmalamak (219/3), Selam etmek (232/5), Seyrana çıkmak (232/1), Sineye çekmek (303/1, 321, 71/2), Söz atmak (257/1), Şeytan azapta gerek (301/4), Taş kesilmek (72/4), Taş taş üstünde bırakmamak (146/2), Yabana atmak (6/3, 7/6, 287/5), Yakıp yıkmak (193/4), Yanıp yakılmak (7/1, 90/7, 113/3) , Yüz göstermek (5/4, 35/1), Yüz sürmek (13/3), Yüz tutmak (222/4), Yolu düşmek (193/7), Yüze çıkmak (33/3, 192/2), Zeval bulmak (3/24), Ziyan olmak (8/3)

3.4.4. Atasözleri

Kanı kan ile yumazlar, kanı suyla yurlar(189/1), Ocağına su koymak (257/3).

3.4.5. Arapça ve Farsça Unsurlar

Divanda 10 adet Farsça manzume yer almaktadır. Bunların tamamı da gazeldir. Farsça manzumelerin numaraları 45, 48, 49, 50, 65, 66, 341, 343, 345, 398. Bu gazellerin dışında Arapça ve Farsça bazı söz kalıplarının da divanda kullanıldığı görülmektedir. Bunlar Arapça Unsurlar ve Farsça Unsurlar şeklinde iki başlık altında verilmiştir:

3.4.5.1.Arapça Unsurlar

Divanda şairin kullandığı bazı Arapça söz kalıbı ya da ifadeler şunlardır:

Türkçeye yerleşmiş ve günlük hayatta çok kullanılan söz kalıplarından Vallah, billah, inşallah, hamdülillah, elhamdülillah kelimeleri divanda karşılaştığımız Arapça kökenli unsurlardandır. Kelimelerin geçtiği manzumeler: 3/13, 284/3, 12/II, 32/4, 107/2, 265/3, 266, 328/2, 407/7,

2.manzume 7.beyitte geçen Ṭarfetü'l-ʿayn ifadesi,

Manzume 15'de 5.bentte yer alan "Germiyet-i ruḫsārı ile mużṭaribü'l-hāl-ümem"ifadesi,

Manzume 203'de bulunan "hāẕā ṣırāṭ-ı müstaḳīm" ifadesi divanda bulunan Arapça kelime ve söz kalıplarına örnektir. (Ayrıca bkz. 90/9, 154/4, 159/2)

3.4.5.2.Farsça Unsurlar

Farsça bazı söz kalıpları da divanda bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Allah'ı anlatmak için kullanılan Farsça Daver, İzed ve Kirdgar kelimeleridir.

Manzume 7'de bulunan 3.bentte geçen "Fikr-i bī- fāʾide verāy-ı ḫilāf-ı ʿāde" ifadesi,

Manzume 31'de yer alan 9.beyitte ilk mısra Türkçe ikinci mısra tamamen Farsçadır. Bu durumda beyit iki farklı dil ile kurulduğu için buna mülemma beyit denilmektedir:

ʿİyde irdük buseler vir çünki bir niʿmet durur

Vācib ez her niʿmet-i şükrī çü dānī dilberā

3.4.6. Edebi Sanatlar

Nüzhet'in şiirlerinde bulunan edebi sanatlar başlık halinde belirtilerek divandan örnekler verilmiştir.

Mecaz-ı Mürsel

Bir kelimenin kendi gerçek anlamı dışında kullanılmasını sağlayan alaka, benzerlik dışında kuruluyorsa buna mecaz-ı mürsel denilir (Saraç, 2019, 114). Mecaz denildiğinde mutlak anlamda mecaz-ı mürsel anlaşılmaktadır (Saraç, 2019, 114).

Āh u zārından egerçi āsumān lerzān olur

Hecr-i ʿışḳuŋla göŋül bī-tābdur bir ḫastedür (121/2)

Gördüm bürehne cismini ammā ki ey *göŋül*

Mānend-i sịm pāk-beden söylerüm saŋa

İstiare

"Bir kelimeye aralarında benzerlik alakası dolayısıyla temel anlamının dışında yeni bir anlam vermektir" (Saraç, 2019, 121). İstiarenin temelini teşbih oluşturmaktadır ve teşbihin iki temel unsuru olan benzeyen ve benzetilenden birinin söylenilerek söylenilmeyenin kastedilmesi ile olur (Saraç, 2019, 121).

a. Açık İstiare

Benzeyeni düşürülen teşbihe açık istiare denilmektedir. Nüzhet Efendi'nin divanında en çok kullandığı sanatlardan biri açık istiaredir. Örneğin aşağıda verilen beyitlerde Nüzhet Efendi

sevgiliyi gonca ve padişaha benzetmektedir. Benzeyen sevgili zikredilmeyip sadece benzetilene yer verilerek açık istiare yapılmıştır:

Gönül *ol ġoncaya* üftāde ol kim reng-i dīv-āsā

Esīr-i kākül u gīsūları bād-ı hevādur hep (37/4)

Bir *şehüñ ʿ*ışḳı ile ben yine giryān oldum

Bāġ-ı ʿālemde bugün bülbül-i nālān oldum (4/1)

b. Kapalı İstiare

Açık istiareden farklı olarak kendisine benzetilenin açıkça bulunmadığı ancak onu hatırlatan ya da onunla ilgili bir unsurun bulunduğu istiaredir. (Saraç, 2019, 123). Nüzhet Efendi verilen örneklerin ilkinde gönlünün sevgili tarafından avlandığını ifade etmektedir. Kendisini bir avcı tarafından avlanan canlıya benzetmektedir. Ancak bunu açıkça söylemeyip bu durumu hatırlatacak bir öge olarak avlanmak fiilini kullanmaktadır:

Şikāf oldı bu sīnem tīr-i ġamzeñle cihān-ārā

Vücudum itdi ḫākister senüñ hecrüñ beni ḥālā (21/1)

Nüzhet Efendi bu beyitte de sevgiliyi bir cadıya ya da büyücüye benzetmektedir. Kendisine benzetilen unsur olarak cadı ya da büyücü kelimesi söylenmemektedir. Bunun yerine sihr ile aklını almak tabiri kullanarak cadı ya da büyücüyü hatırlatmaktadır:

Siḥr ile ʿaḳlum alan cān gibi bir cānāndur

ʿĀşıḳān şimdi anuñ hüsnine hep ḥayrāndur (122/1)

Teşbih

Teşbih, aralarında benzerlik ilgisi bulunan iki şeyden birinin diğerine benzetilmesidir. Teşbihte benzeyen ve kendisine benzetilen olmak üzere iki temel unsur bulunur. Bunun yanı sıra bu iki unsurun müşterek oldukları nitelik ve özelliklere benzetme yönü denilmektedir (Saraç, 2019, 133). Bazen de teşbih bir benzetme edatı kullanılarak yapılır (Saraç, 2019, 133) "*Bir teşbihte benzetme yönü söylenirse o teşbih mufassal, söylenmezse mücmel, teşbih edatı söylenirse Mürsel, söylenmezse müekked teşbih olarak adlandırılır"* (Saraç, 2019,135). Her ikisinin de söylenmediği teşbihe ise "teşbih-i beliğ" adı verilmektedir.

a. Teşbih-i Mufassal

Raḥmı yoḳ bī-dīnlere dil virmeyelüm hiç

Gül gibi açalum meclis-i yārān idelüm (202/3)

Nüzhet Efendi bu beyitte teşbihin bütün ögelerini kullanmaktadır. Benzeyen unsur kendisi, kendisine benzetilen ise güldür. Benzetme yönü gülün açılması benzetme edatı ise gibidir.

Ṣalınsun sāye-veş yanuŋca her gün *cān-ı şirīnüm*

O ṭıfl-ı nev-rese lāzımdur elbet dāye sulṭānum (217/2)

Bu beyitte ise Nüzhet Efendi canını gölgeye benzetmektedir. Benzetme edatı Farsça bir ek olan -veş'dir. Şair burada tıpkı bir insanın gölgesinin kendisini devamlı takip etmesi gibi âşığın sevgilinin yanından hiç ayrılmayıp devamlı sevgiliyi takip etmesi arasında bir benzerlik ilgisi kurmuştur.

b. Teşbih-i Beliğ

Nüzhet Efendi'nin divanda en çok kullandığı sanatlardan biri teşbih-i beliğdir. Belagat açısından değerli kabul edilen teşbih-i beliğ (Saraç, 2019, 135) şairlerin kullanmayı en çok tercih ettiği sanatlardandır. Nüzhet Efendi de bu sanattan oldukça faydalanmıştır. Verilen örneklerin ilkinde gam kaleye benzetilmektedir:

Encümi itse niṣār üstüme Ülker yaraşur

Ḳalʿa-i ġamda efendi şerer-efşān oldum (4/10)

Aşağıda verilen örnekte de sevgilinin gamzesinin hırsıza benzetildiği görülmektedir:

Çıḳarsa ʿışḳuŋ ile cānı tenden dil ḫabīr olmaz

Hele şol *ġamze-i düzdān* ki el-ḥāḳ naẓīr olmaz (139/1)

Kinaye

Bir sözü gerçek anlamının da kastedilmiş olmasıyla birlikte temel anlamı dışında kullanmaktır (Saraç, 2019, 147). "*Yani kinayeli söz bir açıdan hakikat bir açıdan mecazdır"* (Saraç, 2019, 147). Örneğin aşağıdaki beyitte melamet bir tırnağa benzetilmektedir ve bu tırnakla göğsün çizilmesi yaralarla dolu vücuttan kinayedir:

Melāmet nāḫunıyla sīneni yar cümle pür-rīş ol

Gerekse deşt-i fürḳatde gerek medḫūl-i pür-ʿīş ol (16/3)

Aşağıdaki beyitte sabah rüzgârının güzellerin elbiselerini perişan etmesinden bahsedilmektedir. Bu durum rüzgârın kuvvetinden dolayı üstün başın dağılmasından kinayedir:

Cāmesin itmiş perīşān gör ṣabā dilberlerüŋ

İki …. yāre Nüzhet eyle gel sen sīne-bend (62/5)

Tenasüp

Birbiriyle ilişkili ve uyumlu kavramların anlam güzelliği ve bütünlüğü oluşturmak için bir arada kullanılmasına tenasüp denilmektedir. (Coşkun, 2012, 138) Nüzhet Efendi aşağıdaki örnekte bir tuzak mazmunu kullanmakta ve bununla ilgili kavramları bir araya getirerek tenasüp yapmaktadır:

Dām-ı bī-emānı ḳurup rāh-ı ʿuşşāḳa

Günde var hezār düşen söylerüm saŋa (26/3)

Aşağıda verilen örnekte de derya, habab, sahil kavramları kullanılarak tenasüp yapılmıştır:

Seni çekdi murādı üzre deryā sāde pehlūya

Ḥabāb-āsā ʿaceb mi çatlasak ṣāḥilde biz cāna (30/3)

Tezat

Birbirinin zıttı olan kelimelerin bir arada ve birbiri ile ilişkili olarak kullanılmasına tezat adı verilmektedir (Coşkun, 2012, 147). Verilen beyitlerde batın-zahir, sabah-akşam ve gece-gündüz kavramları tezat sanatına örnektir:

Bāṭın ʿuşşāḳını ol meh-rū *ẓāhir*den seçer

ʿAdl u dād itmez o meh ki bir hemān görür geçer (114/1)

ʿĀşıḳ ʿad olmaya kim şām u seḥer hem şeb u rūz

Kim ki Mecnūn ile Ferhād gibi giryān olmaz (137/3)

Leff ü Neşir

"Anlatımda önce birtakım unsurların söylenilmesi, daha sonra bunların her biriyle ilgili başka unsurların dile getirilmesidir" (Saraç, 2019, 183). Klasik üslubu kullanan şairlerin çokça kullanmayı tercih ettiği sanatlardandır. Nüzhet İsmail Efendi'nin divanında da bu sanata örnekler vardır. Şair sevgilinin yanağı ile sabah, siyah saçları ile de akşam arasında mürettep bir kullanımla leff ü neşr sanatı uygulamıştır:

Şuʿle-i rūyuŋla siyeh kākülüŋ senüŋ

İtmiş benüm diyü ṣubḥ u şām baḫş (52/3)

Aşağıda verilen örnekte de hat-ı canan keşide ile Kuran, derman getirmek ile iman getirmek arasında leff ü neşir sanatı bulunmaktadır:

Ḫaṭ-ı cānān-keşīde ʿışḳ ile dermān getirür

Ṣanki Ḳurān oḳuyup ḳalbüne īmān getirür (86/1)

Mübalağa

Anlatımı güçlendirmek ve etkileyici kılmak amacıyla bir sözü olduğundan daha fazla veya az göstermeye abartma yani mübalağa denilmektedir (Coşkun, 2012, 160). Nüzhet Efendi mübalağa sanatından da oldukça faydalanmış ve özellikle aşığın çektiği sıkıntılar konusunda abartılı ifadeler kullanmıştır. Örneğin göz yaşının bir damlasını alemin ummanına benzetmekte ve ne kadar değerli olduğunu ifade etmektedir:

Kerīm içün sāġarı ṣun sāḳiyā zīrā benüm

Eşkimüŋ yek ḳatresi bu ʿālemüŋ ʿummānıdur (120/5)

Sevgilinin güzellik unsurlarını vurgulamak isteyen Nüzhet Efendi bu beyitte de sevgilinin kirpiklerini oklara benzetmektedir. Oklar o kadar tesirli ve delicidir ki gökler o kirpiklere karşı kalkan olarak kullanılsa da işe yaramamaktadır:

Ġamzesi tīrine ḳarşu hedef itme sīneŋ

Ṭutsalar gökleri müjgānuna ḳalḳān olmaz (137/2)

Tecahül-i Arif

"Şiir veya düz yazı bir metinde bilinen bir hususun bir nükteye bağlı olarak bilinmiyormuşçasına ifade edilmesidir" (Saraç, 2019, 235). İstifham sanatı ise tecahül-i ariften ayrı bir sanat olarak değerlendirilmemektedir. Bunun sebebi tecahül-i arifin

umumiyetle istifham yolu ile yapılmasıdır (Saraç, 2019, 235) Nüzhet Efendi sevgilinin güzellik unsurlarına vurgu yapmak için onları tek tek sıralayıp nedür ol şeklinde soru sormaktadır:

Nedür ol sīne-i pür-kīn ile ol ḳāmet-i bālā

Nedür ol kākül-i pür-çīn ile ol ḫaṭṭ-ı müşgīn-bū (246/4)

Verilen örnekte şair, yapılan her işin şahın fermanı ile karar kılındığını bilmektedir. Aslında cevabını bildiği soruyu anlamı güçlendirmek için tecahül-i arif sanatı yaparak kullanmaktadır:

Ṣanma ki ḫaṭṭuŋ gelince terk ider ʿuşşāḳ seni

Bilme misün ḫaṭṭ-ı şāh ile ḳılur her iş ḳarār (401/2)

Hüsn-i Talil

Bir şeyin meydana gelmesi için şairane bir sebep söylemeye hüsn-i talil denilmektedir (Coşkun, 2012, 165). Bir olay veya durumun ifadeye güzellik katacak biçimde söylenmesi için kendi sebebi dışında bir sebep göstermesidir (Saraç, 2019, 239). Aşağıdaki örnek sultan I. Mahmut'un tahta çıkışı için yazılan cülusiyeden bir örnektir. Burada bahsedilen yeni yetişmiş goncanın bahar rüzgârı ile açılarak güle dönüşmesi sultan Mahmut'un tahta çıkışı ile ilişkilendirilmiştir. Güllerin açılmadan önceki hallerine gonca denilmektedir. Bahar zamanı geldiğinde goncalar rüzgârın da etkisiyle açılarak güllere dönüşmektedir. Bu doğal bir süreçtir. Bu süreç tahta yeni çıkan padişahla ilişkilendirilerek hüsn-i talil sanatı yapılmıştır:

O gül bir nev-resīde ġonca idi gūyiyā evvel

Anı açdı nesīm-i nev-bahār-ı luṭ(u)f-ı Yezdān (3/4)

Şair buradaki örnekte de yaratılışının sebebini sevgiliye kul olmak ile ilişkilendirmiş ve dünyaya gelmesini bu duruma bağlamıştır:

Saŋa ḳul olmaḳ imiş dünyāya gelmekden ġaraż

Ḫaḳ teʿālā çün ezelden bunı taḳdīr eylemiş (143/2)

Telmih

Bir söz içerisinde kıssaya, efsaneye, tarihi bir hadiseye veya ayete, hadise meşhur bir darb-ı mesele bir inanışa işaret etmektir. Leyla ile Mecnun herkes tarafından bilinen efsanevi karakterlerdir. Mecnun'un Leyla'ya olan aşkı hemen hemen bütün divan edebiyatı şairlerince ele alınmıştır. Nüzhet Efendi de divanında bu karakterleri kullanmıştır:

Bir ṣaçı *Leylī*'nüŋ oldı çünki dil āşüftesi

Ol peri-yi ḫoş-hecenün *Mecnūn* ser-gerdānıdur (120/2)

Divanda yalnızca efsanevi karakterlere değil aynı zamanda Kuranda geçen peygamber kıssalarına ve peygamberlere de yer verilmiştir. Örneğin Hz. İsa'nın ölülere can vermesi sevgilinin aşıklara can vermesi ile ilişkilendirilerek şu şekilde kullanılmıştır:

Ṣanmaŋuz güştedür ol kūy-ı cüvānānda yatan

Ol *Mesīḥāya* muḳārīn kim ölür bī-cān olmaz (137/4)

Teşhis

İnsan dışındaki varlıklara insana has özellikler verilmesine teşhis, bu varlıkların konuşturulmasına intak adı verilir. Nüzhet Efendi feleği gaddar ve acıması olmayan bir insana benzetmektedir:

Ṣoŋra bu *ġaddār felek* dūr eyledi senden beni

Ṭālib oldu ġayra dil līkin bilirüm cürmüni (8/3/3)

Sevgilinin gamzesi bir hırsıza benzetilerek teşhis sanatı yapılmıştır:

Bir gözi şahpāz idüpdür murġ-ı göŋlümi şikār

Düzd-i ġamzesi çalup cān tuḫfesin itdi firar (90/1)

Cinas

"*Cinas, manzum veya düz yazı bir metinde anlamları farklı lafızlar arasındaki yazılış ve söyleyiş benzerliğidir. Bir ibarede cinas bulunması için en az iki lafız arasında benzerlik bulunması lazımdır*" (Saraç, 2019, 251). Divanda cinas sanatına dair çok fazla örnek olmasa da bazı kullanımlar mevcuttur. Örneğin Farsça beste kelimesi hem "bağlı" anlamında hem de bir musiki terimi olarak kullanılmıştır. Nüzhet Efendi ahının sevgilinin güzelliğine bağlı olduğundan yani sevgilinin güzelliğinden dolayı ah eylediğinden bahsetmekte hem de saba makamında yapılmış bir besteyi kastederek cinas sanatını kullanmaktadır:

Āhımuz ol māh-ı tābāna efendi bestedür

Dem-be-dem oḳunduġiçün ṣān ṣabāda bestedür (121/1)

Buradaki örnekte de yar kelimesi ve yara kelimesi arasında bir cinas yapılmıştır. İlk mısradaki ifade sevgili anlamına gelen yar kelimesinin -a yönelme hali eki almış şeklidir. İkinci mısradaki ise yara kelimesidir.

Ẕevḳ-i dili biz şimdi ġam-ı yāra degiştük

Bir tazece merhem ile ṣān yara degiştük (175/1)

Seci

Nesir metinlerde fasıla sonlarında aynı harfin tekrar edilmesiyle oluşan sanata seci denilmektedir. Seci nesrin kafiyesidir. Divanda bulunan bahr-i tavilde de bu sanat kullanılmıştır:

Gel e ey dil/ senüŋ ile/ yanalum aġ/layalum iŋ/leyelüm ā/teş-i ʿışḳ i/le ciger ṭaġ/layalum ṣu/ gibi gülzā/ra aḳup çağ/layalum rāz/-ı nihānum/ açalum ʿā/leme gevher/ ṣaçalum cān/ ile serden/ geçelüm kā/şif-i esrar/ olalum cān/ ile Ḥaḳḳā

Evelā bu/ ben-i miskīn/ ü ḥazīn ü/ ġam u ʿışḳ i/le ẕelīl ü/ maraż-ı miḥ/net ile zār/ u ʿalīl ü/ şehi mülk-i/ aḥḳar/ düşüben ʿış/ḳuna bir lā/le-ruḫuŋ serv/- ḳadüŋ sīm/-tenüŋ gül-/bedenüŋ ġon/calebüŋ dil/ber-i şīrīn/-dehenüŋ der/di netā

İktibas

Başkasına ait bir ifadenin tamamen veya kısmen söz içinde kullanılarak alıntı yapılmasına iktibas denilmektedir (Coşkun, 2012, 175). Şairler, genellikle Kur'an'daki ayetlerden ve yahut hadislerden iktibas yapmışlardır. Ancak iktibas bununla sınırlı değildir ve hikmetli sözlerin başka şairlerin şiirlerinden parçaların da alıntılandığı olmuştur. Hâfız-ı Şîrazî'nin şiirinde kullandığı şu mısrası buna örnektir:

Elā yā eyyühe'ş-sākī edir ke'sen ve nāvilhā

Ki meclis fitne-i aġyār-ı bed-kārden ḳatı tenhā (32/1)

Nüzhet Efendi, Baki'nin de "Görelüm āyīne-i devrān ne ṣūret gösterür" mısrasını bir şiirinde kullanmıştır:

Kūy-ı yāre varalum Nüzhet bugün ʿuşşāḳ ile

Görelüm āyīne-i devrān ne ṣūret gösterür (95/5)

İrsâl-i Mesel

Bir fikri veya verilmek istenilen mesajı anlaşılabilir kılmak için atasözünü veya hikmetli bir sözü delil getirmektir (Saraç, 2019, 285). Ancak irsal-i mesel yalnızca atasözleri ile sınırlı olmayıp şairin günlük hayattan, tarihten veya edebiyattan bir bilgiyi de mesel haline getirmesiyle yapılabilmektedir (Coşkun, 2012, 170).

Ṣaḳın ʿışḳ iline ṣūfī sen ʿāzim olma zīrā kim

Nice ḳorḳulu yirler var *yalıŋuz kār-bān gitmez* (135/4)

İrgürme vaṣluna raḳībi fürḳatde iken

Şeyṭān ʿaẕabda yaraşur eyleme ʿināb eti (301/4)

İsmail Nüzhet Efendi'nin Divanı'nda hem anlam hem de söz sanatlarını kullandığı görülmektedir. Bunların içinden de özellikle anlam sanatlarına daha çok yer vererek çoğunlukla teşbih-i beliğ, istiare, mecaz-ı mürsel ve mübalağa sanatlarını kullanmıştır.

4.BÖLÜM: İSTANBULLU NÜZHET İSMAİL DİVANI'NIN ÇEVİRİ YAZILI METNİ

4.1. NÜSHA TAVSİFİ

Eser, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu Demirbaş 01766'da bulunmaktadır. Kahverengi meşin cilt ile kaplıdır. 212x135mm. ölçüsündedir. 63 varaktan oluşmaktadır ve talik yazı ile yazılmıştır. Divanın iç kapağındaki zahriye kısmında iki adet "İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi" kaşesi ve "Rıza Paşa Kütüphanesi" kaydı mevcuttur. Kırmızı mürekkep ile "tedkik edilmiştir" ve 1766, 1930 tarihlerinin kaydı bulunmaktadır. Yine bu sayfada siyah mürekkep ile yazılmış "istiḥsabehu eż῾afü'l-ibād ῾Ömer Nüzhetī Sehhela'llāhu fi῾luhū fi'd-dünyā ve'l-āḫiret" kaydı vardır.

Divanda kırmızı ve siyah mürekkep kullanılmıştır. Şiirlerin bulunduğu alan kırmızı mürekkep kullanılarak cetvel içerisine alınmıştır. Cetvelle çizilmiş alan içerisinde 13 satır vardır. Cetvelli alanın dışında kalan kısımlarda da şiirler mevcuttur. Metinde aynı zamanda üstü çizili şiirler ve bantla kapatılmış beyitler vardır. Üstü çizilip düzeltilmiş manzumelerin bulunmasından dolayı divanın müellif hattı olduğu düşünülmektedir. Kitabın orta-üst kısımlarında nemlenmeden ötürü mürekkebin aktığı görülmektedir. Bundan dolayı da metinde o kısma karşılık gelen derkenarlardaki ifadelerin okunmasında güçlük yaşanmıştır.

4.2. METNİN OLUŞTURULMASINDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Her şiire birer numara verilmiştir.
2. Şiirlerin vezinleri [] içerisinde belirtilmiştir.
3. Şiirlerin her beytine birer numara verilmiştir.
4. Kelimenin orijinalinde olmayıp vezin gereği eklenen harfler () şeklinde gösterilmiştir.
5. Metnin kendisinde olmayıp metin tamiri yapılan kısımlar [] şeklinde belirtilmiştir.
6. Metnin bazı noktalarında bulunan imla yanlışları dipnotla gösterilmiştir.
7. Okunamayan kısımlar …… şeklinde gösterilmiştir.
8. Metinde yer alan üstü çizili şiirler metnin akışını bozmaması adına metne dahil edilmiş ancak dipnotla üstünün çizili olduğu belirtilmiştir.
9. Şiirlerin başında bulunan "ve lehu" ve "deneme" başlıkları divanda gösterilmeyip diğer başlıklar şiir numarası ile vezin arasında belirtilmiştir.
10. Şiirlerin bazılarında tef'ile eksikliği ya da fazlalığı gibi vezin sorunları mevcuttur. Vezin açısından problemli mısraların sonuna * işareti konulmuştur.
11. Varak takibine uyularak varağın 1b yüzünden başlamak suretiyle okunmuş ve vr.63a'da metin tamamlanmıştır.
12. Metin kurulurken derkenarlarda bulunan şiirler de metnin içerisine dahil edilmiştir.
13. Derkenarlarda yer alan şiirlerin metne eklenmesinde şu basamaklar izlenmiştir:

a. Kırmızı mürekkeple çizilerek çerçeve ile sınırı belirlenmiş bölümde yer alan şiirlere öncelik verilmiştir.

b. Çerçeveli alandaki şiirler bir b ve bir a varağı olacak şekilde okunduktan sonra yeni varağa geçilmeyip derkenarda yer alan şiirler eklenmiştir. Derkenarda yer alan şiirler de bir b yüzünden bir a yüzünden olacak şekilde metne dahil edilmiştir.

c. Derkenarlarda öncelik üst satırdan başlayarak gözetilmiş ve sonra sırası ile yan ve alt satıra geçilmiştir.

ç. Metindeki varak takibi sayfa sayfa gösterilmeyip her şiirin başında dipnot kullanılarak belirtilmiştir.

14. Derkenarların okunmasında genel olarak b varağından başlanılıp a varağından devam edilmiştir. Ancak şiirlerin bazıları derkenar a'dan başlayıp b'den devam etmektedir. Bu durum şiirin numarasının başına konulan dipnotla belirtilmiştir.

15. Metin dönemin ses özellikleri göz önünde bulundurulup yuvarlaklaşmaya dikkat edilerek okunmuştur.

16. Arapça ve Farsça kelimelerde, kelimenin kökenine göre aslına riayet ederek okunmaya çalışılmıştır. Ancak Türkçeleşmiş ifadeler yaygın kullanıma uyularak yazılmıştır.

17. Farsça metinlerin çeviri yazısında, Farsça okunuşa dikkat edilmiş ve ü, ö sesleri kullanılmamıştır.

18. Farsça metinlerin çevirisi ilgili beytin sonuna konulan dipnotta verilmiştir.

19. Arapça ve Farsça ekler "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" çalışması dikkate alınarak gösterilmiştir.

4.3.ÇEVİRİ YAZIDA KULLANILAN İŞARETLER

Tablo 4:

ء	ʾ	ص	ṣ/Ṣ
ا	a,e/ A,E	ض	ż/Ż
آ	a,ā/ A,Ā	ط	ṭ/Ṭ
ب	b/B B	ظ	ẓ/Ẓ
ت	t/T	ع	ʿ
ث	ş/Ş	غ	ġ/Ġ
ج	c/C	ف	f/F
ح	ḥ/Ḥ	ق	ḳ/Ḳ
خ	ḫ/Ḫ	ك	K, k/ ŋ
چ	ç/Ç	ل	l/L
د	d/D	م	m/M
ذ	ẕ/Ẕ	ن	n/N
ر	r/R	و	v,u,ü,ū,o,ö V,U,Ü,Ū,O,Ö
ز	z/Z	ه	h,a,e/ H,A,E
ژ	j/J	ى	y,ı,i,ī/ V,I,İ,
س	s/S		
ش	ş/Ş		

4.4. METİN

-1[7]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/feʿilün]

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ey Ḫālıḳ-ı bī-çūn u çerā
V'ey Ḳādir u Ḥayy u tüvānā

2 ʿĀcizlere dermān virici sen
Efḳarlara iḥsān idici sen

3 Luṭf eyle ki bu ben maḥzūn*
Olmışam kāfir-i nefsīme ẕebūn

4 Dā'im ol kāfire fermān-berdür
Cürm üʿiṣyānı ḳatı ekṣerdür

5 Ṣahn-ı zünūbda beni ṣıçradıyor
Boynuma ip ṭaḳup yaʿni oynadıyor*

6 Böyle giderse eger ol kāfir
Düşürür çāh-ı belāya eŋ āḫir*

7 Ẕerrece dergehüŋe yoḳ ṭāʿat
Ol kāfir-i bī-dīnedür cümle iṭāʿat*

8 Ḳorḳaram ki beni ıḍlāl eyler
İşümi ḫüzn ü melāl eyler*

9 Ṭarīḳ-i Ḥaḳ'dan ider beni baʿīd
Ḫavf iderem ki ol dīv-i sefīd*

[7]vr.1b-2a

10 Luṭf ile meded u ʿ ināyet ḳıl
Dil-i bī-çāremüze ḥimāyet ḳıl*

11 Eyle ḳaydundan anuŋ sen āzād
Mülk-i dilümi it ābād*

12 Eyledüm saŋa emānet īmānum
Yā İlāhī ḳatı çoḳ ʿ iṣyānum

13 Ṣon nefesde ola īmān yoldaş
Ben faḳīre anı eyle ḳardāş

14 Şemʿ -i baġtumı fürūzān it*
Kerem it luṭf-ı firāvān it*

15 Bir ʿ abd-i ācizdür bu Nüzhet faḳīr*
Yine nef(si)ne anı itme eṣīr

16 Ḳıl cinān-ı ʿ āliyātı mekān
Bi-ḥaḳḳ-ı Rasūl ü bi-ḥaḳḳ-ı Ḳurʾān*

17 Bir şehen-şāh-ı kerem-kārsın*
Ġaffār u Raḥmān u Settārsın*

18 Dergehüŋden itme ben ḥaḳīri dūr*
İt duʿ āmı ḳabūl beni mesrūr*

-2[8]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilatün/fāʿ ilün]

1 Tā ezelden āşıḳuŋdur bu göŋül yā Muṣṭafā
Rūz-ı maḥşerde aŋa it luṭf u iḥsānun ʿ aṭā

[8] vr.2a-3a

2 Sensün ol şāh-ı cihān kim nice şahlar bendedür
Sensün ol genc-i ʿil(i)m ki faż̧l u raḥmet sendedür

3 Ẕerredür ḥüsnüŋ yanında mihr-i ʿālem ey ḥabīb
Sīnesi mecrūḥ olan aḥḳarlara sensün ṭabīb

4 Dü cihānuŋ ekremisün hem şefīʿ-i mücrimīn
Seni inkār eyledi ḥāşā ki aʿdā müşrikīn

5 Sen Süleymānsun Süleymān saŋa bir mūr-ı żaʿīf
Muʿcizātuŋ eyler idi Ḳaf'da ʿanḳāyı naḥīf

6 On sekiz biŋ ālemüŋ maḳbūli sensün Muṣṭafā
Ṭālibüŋdür cān u dil biŋ şevḳ ile ey meh-liḳā

7 Ṭarfetü'l-ʿayn içre itdüŋ āsumāna sen ʿurūc
Ġarḳ ider bu ʿālemi ger eylese ʿilmüŋ ḫurūc

8 Hep seniŋçün ḫalḳ olundı bu zemīn u āsumān
Efḍalisüŋ enbiyānuŋ aḫter içre meh ʿayān

9 Ümmetüŋçün gice gündüz āh u efgān eyledüŋ
Hem bihişt ü dūzaḫı tāc ile seyrān eyledüŋ

10 Dü cihānuŋ şāhısun sen hem şefīʿ-i enbiyā
Dostum Aḥmed diyü vaṣf itdi seni Bārī Ḫudā

11 Ol ḳula ne ġam egerçi olur ise ümmetüŋ
Āsumān gibi yüce eylersün olsa himmetüŋ

12 Saŋa kim yavuz naẓarla baḳdı ise dünyede
Eyledi ol Ḫālıḳ Allāh yirin anuŋ cīfede

13 Sensün ol çāh-ı melāmetde olana dest-gīr
Şuʿle-i ḫüsnüŋ ise ʿālemlere mihr-i münīr

14 Rūy-ı ḥüsnüŋ virdi āfāḳa żiyāyı ser-te-ser
Ṭutdı dīnüŋ yiryüzüni ser-be-ser*

15 Gelmedeŋ kevne daḫı sen ẓulmet içreydi cihān
Gelicek sen şāh-ı ʿālem ḍoldı nūr ile hemān

16 Şol ḳula ne ġam ki bir kez ḳabrüne yüz[in] süre
Cānum anlara fedā kim meh cemālüni göre

17 Eyledüŋ cümle temāşā bir dem içre ʿālemi
İtmedigün yir sey(i)r ʿālemde ḫāşā ḳala mı

18 Şol seni medḥ eyleyenler ḫāk-i pāyuŋdur senüŋ
Gice gündüz karları hem naʿt-ı rāyuŋdur senüŋ

19 Vaṣf idemem vaż‘ ını ben [tā] zebānum olsa da
Ger bu ṣadrum ʿilm ile māl-ā-māl olup dolsa da

20 Maḳṣadum baŋa şefāʿat idesün yevmü’l-hisāb
Mihrüŋ ol tābından el-ḥaḳ cismüm olmadan kebāb

21 Bu maʿāsīden çevürme rūyuŋı maḥşerde hem
Almaya pāy altına tā ki beni cümle ümem

22 Yā Muḥammed bī-sitāre Nüzhet’e eyle raḥ(i)m
Bir żaʿīf-i mücrimem ki ṭāʿate irmez elüm

23 Rūz-ı maḥşerde şefāʿat eyle bu ben mücrime
Baḥr-ı elṭāfuŋ içinde baḳmasunlar cürmüme

24 Ey Ḫudā'nuŋ sevgüli dostı sözüm eyle ḳabūl
Ben faḳīr-i nā-tüvānı eylemezsün sen melūl

25 Kim virürse sen şefīʿ-i ʿālemīne ṣad selām
Eylesün ol ḳula iḥsān Taŋrı cennātın tamām

-3[9]-

ḴASīDE VÜ ṬĀRīḪ

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ṭulūʿ itdi yine burc-ı keremden bir meh-i tābān
Perīşān eyledi şeb-gīr-i ẓulmi ol ṣub(u)ḥ-pīşān

2 Zihī şāh-ı kerem-kār u kerem-baḫş u kerem-ver kim
Anuŋ destinde ḫaṣıldur riḳāb-ı Ḫusrev-i ḫāḳān

3 Kef-i cūdı yanında baḫş idüp ins ü melek cümle
Şehādet eylediler ḳaṭreden kim dereyüm? ʿummān

4 O gül bir nev-resīde ġonca idi gūyiyā evvel
Anı açdı nesīm-i nev-bahār-ı luṭ(u)f-ı Yezdān

5 Yaḫud bir gevher-i zī-ḳıymet u nādidedür kim ol
Çıḳardı genc-i ḥikmetden ʿaṭālar eyleyüp Sübḥān

6 Anuŋ gibi ʿadālet-pīşe şāh-ı raḥmet-endīşe
Sarāy-ı salṭanatda görmemişdür dīde-ʾi devrān

7 Güneş ruḫsār-ı ʿadlinden o şāhuŋ oldı tāb-āver
Bu deŋlü nār-ı ġayretdür derūnuŋ eyleyen sūzān

[9] vr.2b-3a derkenar

8 Göreydi ʿadlüni Cemşīd ile Keyḫusrev-i Dārā
Olurdı āsitānı devletüŋde cümlesi derbān

9 Şeh-i zūr-āver-i şīr-i jiyān-ı ʿarṣa-i heycā
Dilīr-i şīr-efgendür dir isem şānına şāyān

10 Bi-ḥamdi'llāh ki gösterdi enāma böyle sulṭānı
Ḫudā-yı āferīde her dü-ʿālem Dāver ü Raḥmān

11 Anuŋ gibi şeh-i pākīze-ḫūy-ı ehl-i tedbīrüŋ
Şeref-yāb oldı āḫir maḳdemiyle devlet-i ʿOşmān

12 Ḳadem başdı dir isem ferdimüzce vardur işbātum
Semendi naʿlidür ḳılmış felekde şol meh-i tābān

13 Şafaḳ şanma etegüŋ itdi peydā al kemḫādan
Sürūr-ı müjdeden raḳṣa girünce şāhid-i devrān

14 Müzeyyen ḳıldı şemʿ-i kevkeb ile ṭarf-ı eflāki
Cülūs-ı Ḫān Maḫmūd'ı ʿUtarid eyleyüp izʿān

15 Seḥerde beŋzedi ḫurşīd-i ʿālem-tāb Yaʿḳūb'a
Viṣal-ı Yūsuf ile ḳıldı terk-i külbe-i aḥzān

16 Ferīdūn-şevket ü Dārā-ḥaşem bir şāh-ı ʿādil kim
Ġubār-ı dergehüŋden rūşenādur dīde-i aʿyān

17 Hele görsün şalınmak nic'olurmış şāhid-i ḫurşīd
Çıkup ṭāvūs-ı ḳadr-i āsumāna eylesün cevlān

18 Degül nergis çemende destin açmış ʿarṣa-i ġabrā
İder cūd u seḫāsından ümīd-i baḫşiş ü iḥsān

19 Ḫudāvendā ser-efrāzā şeh-i sulṭān-ı Cem-ḳadrā
Senüŋ evṣāf-ı ʿizz ü devletüŋe yoḳ durur pāyān

20 Ne ḥācet medḥün itmek şāʿir-i muʿciz-beyānāta
Ki oldı mihr-i vaṣfı cümle āfāḳa żiyā-efşān

21 Ġaraz ʿarż-ı ʿubūdiyyetidür dergāhına yoḫsa
Ne mümkin esb-i ṭabʿum ṣaḥn-ı medḥünde ola pāyān

22 Degül ḥaddüm sitāyiş-güne güftār eylemek bi'-llāh
Ṭutarlar şiʿrümi el üzre gerçi ṣāḥib-i ʿirfān

23 Nihāyet buldı eşʿāruŋ duʿāya ibtidā eyle
Gelüp ey Nüzhet-i āşufte-ṭarz-ı bī-ser ü sāmān

24 Zevāle irmesin Yā Rabb şems-i devleti şāhuŋ
Ki tā bāḳī durur çarḫ-ı felekde kevkeb-i raḫşān

25 Ne deŋlü var ise dünyāda kār-ı eşʿab u düşvār
Cenāb-ı Ḫażretine eylesin İzed anı āsān

26 Niyāz-ı ʿan-samīmüm bu ki pāy-ı esbüŋe olsun
…….[10] dīn ü devletüŋ üftāde-i ġalṭān

27 Bu şiʿr-i pür-leṭāfet yaʿnī maḥsūd-ı dem-i ʿĪsā
Duʿā-yı şāh-ı ālī-şān ile bulmış iken pāyān

28 Hemān cūş itdi deryā-yı süḫan bād-ı meserretle

[10] Manzume derkenarda yer almaktadır. Kelimenin geldiği kısımlar kâğıdın nemlenmesinden dolayı okunamamaktadır:

Getürdi sāḥil-i ṭabʿa bir iki gevher-i raḫşān

29 Çıḳardum mebde-i tārīḫ içün ki ṭaḥta devletle
Cülūs itdi yine Sulṭān Maḥmūd-ı felek-ʿünvān (H.1143/M.1730)

-4[11]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Bir şehüŋ ʿışḳı ile ben yine giryān oldum
Bāġ-ı ʿālemde bugün bülbül-i nālān oldum

2 Ḳalmadı cān eṣīri şöyle ki aṣlā tende
Dilberā hecrüŋ ile ben hele bī-cān oldum

3 Düşdi murġ-ı dilimüz yine o çāh-ı ẕeḳana
Mıṣr-ı ḥüsn içre bugün Yūsuf-ı Kenʿān oldum

4. Dest-i ḳudret ne güzel yazmış o yā ḳaşlarını
Baḳdum ey mihr-i ḥüs(ü)n anlara ḥayrān oldum

5 Ḫurşidi gördüm o şevketle ki pā-mālüm olur
Ben de bu cism-i nizārla aŋa sulṭān oldum

6 Ḳanum içürmek içün ġamze-i ḫun-rīzine yārüŋ
Mey gibi sāġar içinde yine pinhān oldum

7 Zülfüŋe irmiş idüm ḫaṭṭunı gördüm ṣoŋra
Gūyiyā ḳaṭre idüm luṭf ile ʿummān oldum

8 Sīnemi deldi bugün yine o ḫūnī nigehüŋ
Yapsaŋ a böyle güher baḳsana vīrān oldum

[11] vr.3a-4a

9 Ḳılar isem yiridür meh gibi çarḥ üzre ḳarār
Ben o meşhūde-i āfākuma ḳurbān oldum

10 Encümi itse niṣār üstüme Ülker yaraşur
Ḳalʿa-i ġamda efendi şerer-efşān oldum

11 Aŋlayan ḥal-i ġamı cismüme ḳılsun ki naẓar
Tīr-i ṭaʿn ile deh(i)r içre neyistān oldum

12 Gelmesün ʿışḳuŋ ile ẕerre olan yanuma kim
Şuʿle-i āhum ile mihr-i dıraḫşān oldum

13 Aŋlayan meşreb-i rīndānı olur ehl-i ṣafā
Şimdi ol mülke rıżā ile nigeh-bān oldum

14 Gördüm ey ġonca yüzüŋ gül gibi ḫandān olmış
Yine ol şevḳ ile ol zevḳ ile ḫandān oldum

15 Pāyına naḳd-i sirişküm ideyüm diyü niṣār
Ey ṣanem kūyuŋa biŋ cān ile derbān oldum

16 Nigeh ü ġamzeŋ ile itdüŋ idi beni ḳatl
Çoḳ şükür ola ki eŋ ṣoŋa şehīdān oldum

17 Derd ü ġamdan işümi her gice zār itmişdi
Cān u dilden o şehen-şāha ṣenā-ḫˇān oldum

18 Şāʿirem şāʿir-i şīrīn edāyam ki hemān
Ṭabʿ-ı pāk ile nice biŋ süḫan elḫan oldum

19 Nice lāf urmayayum böyle güher naẓm ile ben
Āteş-i ṭabʿum ile bir yüce ṣuʿbān oldum

20 Esb-i ṭabʿumla ḥarīm-i süḫan içre Nüzhet
Ṭāʿına? ġālib olup fāris-i meydān oldum

21 Yitişür lāf u güzāf ile duʿā-yı keremüŋ
Nice bir ṣubḥ u mesā ney gibi nālān oldum

22 Ṭutmaya sīne-i bī-kīnesi hiç kir ü elem
Şimdi ben şevḳ ile edʿiyye-i cānān oldum

23 ʿÖmrüni luṭfı gibi eylesün efzūn Yezdān
Böyle iḫlāṣ ile edʿiyyesini ḫˇān oldum

-5[12]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḳudūmüŋe senüŋ cānum göŋül müştāḳ idi ammā
Bu dārātı baŋa çoḳ gördi līkin bu denī dünyā

2 Tecellā-yı cemālüŋ ārzūsıyile çün geldüm
Görünmez ol teʾemmülden gözüme bir eṣer aṣlā

3 Didüm bir bende-i ḫāṣa ḫiṭāb eyle suʿālüme
Ḳanı ol maʿden-i şefḳat ḳanı ol māh-ı şeb-ārā

4 Gelür mi ol meh-i ṭalʿat bu şeb bu bezm-i ʿirfāna
Bize yüz gösterür mi ki ola bu devlet-i aʿlā

5 Didi ṣad ḥayf ile ol şaḫṣ-ı ḫoş-ṣoḥbet*
Çıkar bu fikri ḳalbüŋden varup ey ʿāşıḳ-ı şeydā

6 İrince bu ḫiṭāb-ı bed-maḳāl çün gūş-ı hūşuma

[12] vr.4a-5a

Derūn-ı sīneden ol dem ḳopardum āh [u]vāveylā

7 Baŋa oldı bu meclis ol gice çün külbe-i aḥzān
Göŋül Yaʿḳūb'ı dūr itdi seni Yūsuf gibi zīrā

8 Olup ḫāmūş-ı ser-gerdān nice biŋ dürlü ḥayretle
Sükūt olur begüm gül olmaz ise bülbül-i gūyā

9 Sulūk itdi o dem yārān lehv [ü] luʿba ammā kim
Benüm bir şeyʾe meylüm yoḳ ṣanasın Ḳaf'da ʿanḳā

10 Melālünle ferāġat kūşesin beytü'l-ḥazen itdüm
Gözüme dar göründi ol gice bu ḳubbe-i mīnā

11 Neşāṭ u rūḥ-efzāyam süḫanla līk şol demde
Senüŋle ben ḳuluŋ olsa şehā ancaḳ tek ü tenhā

12 Yüzüŋ göstermedi ṣanmaŋ ḳamer ʿālemlere ancaḳ
Benüm ḥüznümden ol gice siyehler giydi ser-tā-pā

13 Sirişküm aḳdı māʾ-i Şaṭ gibi bu dīde-i terden
İnan ey pādişāh-ı Cem-ḥaşem va'llāh ḫilāfum lā

14 Saŋa bir söz diyeyüm doġrusın di dīnüŋ ʿışḳuna
Beni yād eyledüŋ mi ol vaḳ(i)t luṭf eyleyüp maḥżā

15 Ḫuṭūr itdi mi ol şüphe ʿaceb kim ḫāṭıra Nüzhet
Ne işler bensüz eyā ol esīr-i fürḳatem ḥālā

16 Kemālüŋ gün gibi artup yaşuŋ tā göge dek ire
Begüm yardımcın olsun her ḫuṣūsda Ḥażret-i Mevlā

17 Ziyāde eylesün ḥüsnüŋ senüŋ günden güne Yezdān
Ḳapuŋdan ḳılmasun ben aḫḳarı ancaḳ cüdā aṣlā

18 ʿAdū şerrinden itsün Ḥaḳ seni maḥfūẓ-ı bī-mekdūr
Beni ʿışḳuŋla pür ḳılsun hemān ol Ḥayy u bī-hemtā

19 Cihān durduḳça bākī olasun devletle ʿizzetle
Zevāli görmesün ḥüsnüŋ mih(i)r gibi senüŋ ḳatʿā

-6[13]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

-I-

1 Ġamzesi tīr-i ecel her nigehi bir ġammāz
Ḳapuŋa geldi senüŋ zār iderek ehl-i niyāz
2 Eylesün āhı işigünde göŋül dūr [u] dırāz
Naẓar-ı pür-ʿġażabı dünyede ḫurşīd-i güdāz
3 Ḫışm ider baŋa o meh eyleyicek ʿarż-ı niyāz
Gel begüm olma ṣaḳın ʿāleme sen kāşif-i rāz
4 Ḥālümi ʿarż idicek baŋa ider ʿişve vü nāz
Gerçi ḥüsnile alur māh deh(i)rden bāz*
5 Olmadı benüm ile bir gicecik hem-āgūş
Eyledi zühd ü riyā semtini biŋ cān ile güş

-II-

1 Cān virsek yoluŋa bilmez imiş hīç ḳıymet
Aŋlamaz gelse ayaġına nice biŋ devlet
2 Her ḳaçan vaṣl disem gösterür ol dem ġurbet
Siḥr ider çeşmi ile beni alur bir ḥayret
3 Ḫāṣılı cevr ü sitemle dili itdi der-i ẕillet*
Kim ki gördiyse beni ḳalbine düşdi dehşet

[13] vr.5a-6a

4 Cigerüm yaḳdı hele āteş-i āh-ı fürḳat
Nice ḫāk itmesün ey dil beni böyle ġayret
5 Be yüri ʿāşıḳ içinde bu da bir nām olsun
Defteri hicre hele bir eyü aḥkām olsun

-III-

1 Ḥalḳ-ı ʿālem güzelüm hep saŋa olmış meftūn
Deşt-i ḥayretde ise göŋlüm olup bir Mecnūn
2 Eşk-i dīdem şanemā ʿālemi eyleye zebūn
Raḥm ider ḥālüme bir kez baḳar ise gerdūn
3 Ḫˇāce-i mekteb ise baŋa ider meşk-i cünūn
Kīneden eyle begüm kendüŋi sen ṣāf-derūn
4 Gel şehā vaṣluŋ ile kārımuzı it altun
Evveli ḥālümüze şefḳat iderdüŋ ḳad-i mevzūn*
5 Ṣoŋra itdüŋ dilümi hicr ile çün dīvāne
Tir gibi ḳavs-ı ġamuŋla beni atduŋ yabana

-IV-

1 Ḫasteyem dūr olalı sen şeh-i devrānumdan
Ḳalmadı tende eṣer şöyle ki aṣlā cānumdan*
2 Gitmedi hicr u elem bil ki daha yanumdan
Bir mürüvvet dilerem cān ile sulṭānumdan
3 Gelmeye baŋa ḫiṭāb sen meh-i tābānumdan
Mültefit olma ṣaḳın kimseye yārānumdan
4 Āb virem ḥalḳa bugün dīde-i giryānumdan
Ḥuccet-i ʿışḳı oḳu çāk-i giribānumdan
5 Göŋlüŋ ey mihr-i hüs(ü)n tek baŋa māʾil olsun
Vaṣluŋa gāhice dil şevḳ ile nāʾil olsun

-V-

1 Eyledüm cān u teni ben saŋa cümle ihdā
Her neye mālik isem cümle senüŋdür cānā

2 Güş urup bu sözümi diŋle benüm sen ammā
Gelmesün āyine-i ḫāṭıra bir şeyʾ aṣlā
3 Diŋleme eylese bīgāne eger pend saŋa
Ṭavrını ṭarzını bilmezsün anuŋ sen zīrā
4 Ḳorḳaram ki seni bir varṭaya eyler iʿṭā
İḫtirāz eyle ṣaḳın olma muḳarrīn ṣanemā
5 Nüzhet'üŋ ḫāli olur ṣoŋrası bi'l-cümle tebāh
Kākülüŋ gibi geçer boynuŋa zencīr-i günāh

-7[14]-

TERCİʿ-İ BEND[15]

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

-I-

1 Gel e ey kilk-i hüner-perver ü esās-ı ṣenā
Saŋa düşdi yine envāʿ-ı niyāz ile recā
2 Sende bir sīnesi kāġeẕ gibi cānānun içün
Gözlerüŋ yaşlu dilüŋ baġruŋ ise ser-tā-pā
3 Yārinüŋ bāşı içün olsun eyādī sefḳat
Eyle taḫrīre gelüp nāme-ʾi Ferḫunde-liḳā
4 Yan yaḳıl ʿışḳ ile bir nebze içinde anuŋ
Bilmiyor ḫāl-i dilüm çünki o şūḫ-ı ġarrā
5 Dāmenüŋ luṭfuŋ ile ḳıl be-miyān-ı keremüŋ
Ṣarf-ı ẕihn ile aŋa hemçü gürūh-ı şuʿarā
6 Tā ki şol rütbe ola cümle eşʿāruma fāyiḳ *
Yār alur ise eger destine olsun lāyıḳ

-II-

1 Bād-ı āhumla iderse yem-i ġam dilde ḫurūş
Mevc-i ʿışḳ ile şikest olsa ne ṭaŋ keşti-i hūş
2 Düşmeyem mihnet-i dünyāya diyü ẕilletle

[14] vr.5a-6a derkenar
[15] Manzume bu başlığa sahip olsa da nazım şekli itibariyle terkib-i benttir.

Yāre-i ʿışḳ-ı dilārā ile oldum med-hūş
3 Ḫayli yumarlar idi zühre terennümde eger
Naʿme-i āh u fiġānumı benüm eylese güş
4 Gözümüz bakar iken ḫalḳa-i çeşmüm ideyüm
Laʿl-i eşküm ile mengüşına yārüŋ mengüş
5 Yār ruḫsāruŋ ile oldı sirişküm mey-i āl
Merdüm-i dīdelerüm ise begüm bāde-fürūş
6 Bende mest olmışam ey zülfi ser-i memdūda
Gelmiyor bir iki söz söyler ise bī-hūde

-III-

1 Görse aġyār ile cānāne seni dildāde
Yaʿni hem-meclis olup ṣoḥbet ider bir cāda
2 Düşer elbetde anuŋ ḳalbine bir reşk ü ḥased
Fikr-i bī- fāʾide verāy-ı ḫilāf-ı ʿāde[16]
3 Ṣanki teslīme müsellem diyü fikr-i fāsid
Getirür ḳalb-i ḥazīne vü dil-i nā-şāda
4 Yoḫsa teklīf mütekellifde degil daʿvāmuz
Ben neyem ġayẓ ideyüm sen kerem-muʿtāda*
5 Sen de ʿışḳı ile bir dilber-i şīrīn süḫanuŋ
Döndüŋ Allāh'a şükür ʿaynı ile Ferhād'a
6 Doġrusun söyle ki cānānın olan māh-çebīn
Aġlamaz mısın eger ġayrılara olsa ḳarīn

-IV-

1 Eyleyüp ey gül-i ter ḫār ile her dem ṣoḥbet
ʿAndelībüŋ çeke efġān ile āh u miḥnet
2 Yılda bir kerre güşāde olasın anda daḫı
Bülbül-i zāruŋ olan görmeye aṣlā ülfet
3 Olmazam fāriġ u āzāde fiġān eylemeden

[16] "Faydasız fikir ve genel kanının aksine görüş"

İtmez ise daḫı ol şāh-ı cihānum raġbet

4 Āsitānuŋda seg-i kūyuŋam ey çeşm-i ġazāl
Baŋa dünyāda yiter böyle saʿādet devlet

5 Dāʾim ol mesned-i ṣıḥḥatde begüm ʿizzetile
Ġonca-i ṭabʿuŋı mesrūr ide dest-i ḳudret

6 Ḳullar ʿālemde ʿacep cümle ḫaṭāsuz mı olur
Yoḫsa şāhen-şeh-i devrān ʿaṭāsuz mı olur

-V-

1 Yazduġın nāmede āzāruŋa ḳurbān olayum
Sögdügün telḫ ile güftāruŋa ḳurbān olayum

2 Ġamzenüŋ tīrine ey sīm-tenüm cān vireyüm
Ḥāṣılı hançer-i rüzgāruŋa ḳurbān olayum

3 Ḳāmetüŋ ʿarʿarına doġrusı üftāde olup
Nāz ile ḳılduġı reftāruŋa ḳurbān olayum

4 Cānuma mey reşk-i cihān itmek içün vaʿde virüp*
Ṭurduŋ ol ʿahdine iḳraruŋa ḳurbān olayum

5 Ḫāṭırum gāhice gel böyle ḫarāb it ki senüŋ
Ḳılduġun vazʿ-ı dil-efḳāruŋa ḳurbān olayum

6 Sen hemān mesned-i iḳbālde ber-ter olasın
Ṣaḥn-ı ṣıḥḥatde duʿām ile muʿammer olasın

-VI-

1 Ṣanma teklīf tekellüfle idem baḥṣ u cidāl
Şāh-ı ʿālīye taʿarruż ide mi bende-miṣāl

2 Böyle bī-hūde yire yā nice olduŋ maġżūb
Sen benüm ḥālümi bilmez misin ey ehl-i kemāl

3 Sevdigüŋ bāşı içün olsun eyā kān-ı kerem
Nüzhet-i ḫaste-dili luṭf idüp itme pā-māl

4 Bir anuŋ gibi saŋa bende-i şermende mi olur*
Anı ḫalḳ eyledi ancaḳ saŋa Rabb-i müteʿāl

5 Her denīyyü’l- aṣ(ı)luŋ uyma ṣaḳın sözlerüŋe

Ḳılma āzāruŋ ile ḫāṭuruŋı māl-ā-māl

6 Doġruyam oḳ gibi yolında senüŋ ey ḳaşı yā

Atma yabana beni ger …[17] luṭf it ṣanemā

-8[18]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

-I-

1 Eşk-i çeşmümle çeküp milket-i ʿışḳ içre çeri

Tīg-i ḫışm ile beni itdi şikest gör o peri

2 Ḳayd idüp başına āzāde iken līk seri

Ġamzesin seyr ideli ḳalmadı ṣabrum eşerī

3 Ḳays rüsvā diseler bendeŋe zīrā ki yeri

Sen saçı Leylī içün ġayrıya ḳılmam naẓarı

4 Bulmadum sen gibi ʿālemde begüm şīr-i neri[19]

Lebi mül ruḫları gül ceyş-i fiten dīdeleri

-II-

1 Cān u serle güzelüm yoluŋa ḳurbān oldum

İtmedi āhum eşer ḳalbüŋe ḥayrān oldum

2 Gāh ġam leşkerine dünyede sulṭān oldum

Derd-i ʿışḳuŋla gehī āteş-i sūzān oldum

3 Gāh gülşende gezüp bülbül-i nālān oldum

Gene kūyuna gelüp cān ile ziyān oldum

4 Bulmadum sen gibi ʿālemde begüm şīr-i neri

Lebi mül ruḫları gül ceyş-i fiten dīdeleri

[17] Okunamayan kelime şu şekildedir:

[18] vr.6a-6b

[19] Metinde şīr u ner şeklinde vav harfi ile gösterilen bu ifade diğer beyitlerde şir-i ner şeklindedir. Metin bir terci-i bend olduğu için vasıta beytinin diğer bentlerle aynı olması gerekmektedir. Bu sebeple burada da şir-i ner terkibi gösterilmiştir.

-III-

1 Bende olurdı saŋa Yūsuf göreydi ḫüsnüni
Nice ʿuşşāḳ itmesün pür şerḥalarla cismini
2 Murġ-ı göŋlüm ʿışḳuŋ ile mesken itmez gülşeni
Virmişem ḫāk-i dehende gird idüp yāre teni
3 Ṣoŋra bu ġaddār felek dūr eyledi senden beni
Ṭālib oldu ġayra dil līkin bilirüm cürmüni
4 Bulmadum sen gibi ʿālemde begüm şīr-i neri
Lebi mül ruḫları gül ceyş-i fiten dīdeleri

-IV-

1 Seni ārzū itmededür murġ-ı göŋlüm her zamān
Oldı fikr-i vaṣluŋ ile cismimüz berg-i ḫazān
2 ʿĀlemi ġarḳ eyleye bugün bu çeşm-i ḫun-feşān
Öldürürse ġam beni āhum yiter baŋa nişān
3 Ey göŋül āh ile her şeb eyleme zār u figān
Nüzhetā ol māha söyler dem-be-dem pīr-i muġān
4 Bulmadum sen gibi ʿālemde begüm şīr-i neri
Lebi mül ruḫları gül ceyş-i fiten dideleri

-9[20]-

Vezni tespit edilememiştir.

-I-

1 Çeşm-i dildāruŋ olmış felek bendesi
Güli ḥacīl itmiş bāġda ḫandesi
2 Āfāḳı ṭutdı ʿuşşāḳuŋ āh u nālendesi
Ḫışm-ı nigehle oldum bende-i şermendesi
3 Ol māhuŋ zülfüne yasemendür didüm didi
Evc-i ḫüsnümde olan ḳılca cānuŋ durur senüŋ

[20] vr. 7a-7b

-II-

1 Sırrum ʿayāndur ḫaṭṭ-ı yār-ı pür-ʿitābumda
Şerh oldı ders-i ʿışḳ ṣan kitābumda
2 Pervāne mihr-i şuʿā-ʿı dil pür-nisābumda
Ol māh-ı şeb-ārāya vaḳt-i ḫiṭābumda
3 Ruḫsārunda ḫalüŋ ʿanberdendür didüm didi
Al kāġıd üzre noḳṭa-i dūd-ı dehānuŋ durur senüŋ

-III-

1 İrişdi ḫurşīde dilberā senüŋ ġamuŋ
Neyleyem ammā ki nādāndur hem-demüŋ
2 Ḫayāl-i vaṣluŋla oldum bu şeb maḥremüŋ
Diḳḳatle naẓarda gördüm emmişler femüŋ
3 Gül rūyuŋ üzre yāḳut dehendür didüm didi
Yoḳ āyinede ʿaks-i dāġ-ı nihānuŋ durur senüŋ

-IV-

1 Çekmiş ʿiẕārına ḫaṭṭ-ı ṭuġrāyı şāhı
Evc-i felege irmiş līk ʿuṣṣāḳuŋ āhı
2 Dünyāyı ṭutsa yiri dilüŋ dūd-ı siyāhı
Şitāb ile gider göricek yolda o māhı
3 Güşe-i destārında lale-tendür didüm didi
Bāġda dāne-i eşk-i ḫun-feşānuŋ durur senüŋ

-V-

1 Ṭaḳmış miyānına gör tīġ u ḫançeri
Kesmiş kūyundan ʿāḳıbet şāḫ-ı ṣanavberi
2 Terk itdüm yolunda ben daḫı cān ile seri
Gördüm ʿiẕārı üzere zülf-i muġberi
3 Ol pīç-kāküle ne fitendür didüm didi
Berāy-ı silsile-i reʾs-i nātüvānuŋ durur senüŋ

-VI-

1 Var mı bir kimse yār içün ḳılmaya zārı
Ṣubḥ u şām nāledür hemīşe ʿāşıḳuŋ kārı

2 Mecnūn gibi kuhsārda dökdüm şerārı
Seyr-i bāġ ider reftārda gördüm o yāri

3 Ḳonmuş dıraġt-ı tāze ṭūṭī-i çemendür didüm didi
Nüzhet o ṣūret-i ḫayāl-i cānānuŋ durur senüŋ

-10[21]

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Gel begüm ʿāşıḳ-ı ālüfte-i sāmānuŋ içün
ʿIşḳ ile eyledigüŋ her gice efġānuŋ içün

2 Māh-ı tābānuŋ olan dilber-i ferḫunde içün
Evc-i ʿizzetle olan mihr-i dıraḫşānuŋ içün

3 Āh ile vāh ile Yaʿḳūb dilüŋ zārı içün
Mıṣr-ı ḫüsn içre olan Yūsuf-ı Kenʿānuŋ içün

4 Gāhi āzürde olan ʿāşıḳ-ı āşufte içün
Dāʾimā ḳılduġın iḥsān-ı fırāvānuŋ içün

5 Miḥnet ü ġam ile Eyyūb dilüŋ derdi içün
Merhem-i vaṣluŋ aŋa itdügi dermānuŋ içün

6 ʿAfv ider iseŋ ṣuçlarını eyle ne vār*
Eski bendeŋdür eyā Ḫusrev-i ālī-miḳdār

-11[22]-

RAMAŻANİYE

[21] vr. 6b derkenarda
[22] vr. 7a derkenarda

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 ….lara oldı sebeb ẓulm-i ʿaẓīm
Ṣūf-i ….. düşdi yine kerem-i taʿẓīm[23]

2 Yaḳdı ḳandili hele bāde-keşān*
İtdi māh-ı Ramażāna yine ġāyet tekrīm

3 Yāġlı cer ile bed(i)r eyledi mey-ḫ̆āreleri
Ḳırdı ayaḳlarını muḥtesib-i şūḫ u ḥaşīm

4 İstiḳāmet ile mey-ḫāneye ḫidmetde iken
Ne revādur k'olasın bāde-i ḥasretle saḳīm

5 Rind-i ḳayyım ise ḳandīle ḳoyup ṣahpāyı
Başḳa keyfiyyeti var diyü ider ḫalṭ-ı ʿaẓīm

-12[24]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

-I-

1 Dün ü gün ʿışḳuŋ ile çarḫa çıḳar efġānum
Mihri yaḳdı güzelüm sūz-ı dil-i nālānum

2 Şerḥalar oldı zebān-ı ten-i bī-sāmānum
Yaʿni bir şeyʾ diyeyüm ey şeh-i ʿālī-şānum

3 Seyr-i deryāda raḳīb ile seni sulṭānum
Ġayretümden göricek oldı deŋiz dört yanum

-II-

[23] Metinde noktalı şekilde boşluk bırakılan yerler mürekkep izi silindiği için okunamamıştır:

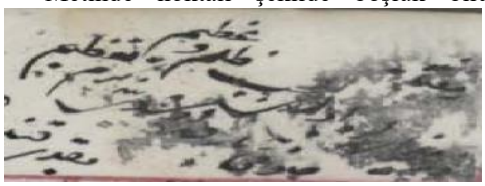

[24] vr.7b-8b

1 Ṣūret-i ḫūb virür deyr-i cihāna zīnet
Yoḫsa ey dil kim iderdi bu ḥarāba raġbet
2 Ṭaʿn iderler baŋa ey şūḫ-ı cihān ehl-i meẕemmet
Rāzumı keşf ideyüm ḫāṭıra gelmezse kesāfet
3 Seyr-i deryāda raḳīb ile seni sulṭānum
Ġayretümden göricek oldı deŋiz dört yanum

-III-

1 Ḳoyuna māʾil ise ger ḳuzucuḳdur ol māh
Ṣūfiyā itme taʿarruż aŋa luṭf it her gāh
2 Görmesem āyine-i rūyuŋ olur ḥāl-i tebāh
Yoḳ bu ḳavlümde ḫilāfum hele vʾallāh biʾllāh
3 Seyr-i deryāda raḳīb ile seni sulṭānum
Ġayretümden göricek oldı deŋiz dört yanum

-IV-

1 Tīr-i cevrüŋle yiter sīnemi ey ḳāşı kemān
Eyledüŋ cümle şikāf şöyle ki mānend-i nişān
2 Ḳılalı bāşumı top u ser-i zülfüŋ çevgān
Mūlarum cümle lisān oldı saŋa dir elʾān
3 Ġayretümden göricek oldı deŋiz dört yānum
Seyr-i deryāda raḳīb ile seni sulṭānum

-V-

1 Fikr-i ḳaddüŋle senüŋ serv-i ḫırāmān ḳānum
Derd-i ʿışkuŋla begüm līk yaman aḥvālüm
2 Esb-i nāzuŋ ile gücentme dil-i pā-mālüm
Derd idinmiş güzelüm bu sözi Nüzhet dāʾim
3 Seyr-i deryāda raḳīb ile seni sulṭānum
Ġayretümden göricek oldı deŋiz dört yanum

-13[25]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

-I-

Ḳaddüŋ ey ṭūṭi-dehen serv-i ḫırāmān olalı
Bāġ-ı ḥüsn içre bugün tāze gülistān olalı
Kāfir aġyār ise sen māh ile yārān olalı
Ehl-i diller güzelüm ʿışḳ ile nālān olalı
Bī-ḥużūr oldı göŋül sen meh-i tābān olalı

-II-

Gerçi çāk itmez idüm sīnemi Yaʿḳūb gibi
Yirlere sürmez idüm rūyumı çārub gibi
Şerh idem yine saŋa ḥālümi mektūb gibi
Nāz ider baḫtum ise gör baŋa maḥbūb gibi
Milket-i ʿışḳa düşüp başuma sulṭān olalı

-III-

Pāyına yüz süreyüm çekme ayāġuŋ ḳo beni
Ḫāk olup kūyuŋ içinde göreyüm tā ki seni
Gird idüp bāda virem fikr-i vaṣ(ı)l ile teni
Rūyuna baḳdıġiçün ṭaşladı jāle semeni
Ey lebi ġonca yaŋaġuŋ gül-i ḫandān olalı

-IV-

Var mı bir ḳand-ı dehen sen gül-i tenden ġayrı
Bulmaduŋ cevr-keşī dünyede benden ġayrı
Gitmedi bir yire dil gör ki çemenden ġayrı
Ḫālüme kimse nazar itmedi senden ġayrı
Dehr-i dūn içre gezüp derd ile giryān olalı

[25] vr.8b-9a

-V-

Tīġ u leşker çeküben milket-i ʿışḳa sefer itdüm
Ṭāş dikdüm o yola luṭf ile bir ḫūb eşer itdüm
Ẓulmet-i hicri sürüp deştini cümle şerer itdüm
Şerḥalardan pür olup sīneme bir kez naẓar itdüm
Nüzhetā hicr ile ben çāk-i girībān olalı

-14[26]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

-I-

Dilberā nālem benüm bir gün seni vīrān ider
Ḳaddüŋi dāl eyleyüp hem cismini ʿuryān ider
Giceler her ṣubḥa dek zār iderek nālān ider
Naʿre-i āhum şu çarḫı ʿāḳıbet büryān ider
Ger duʿām al kim seni bu ʿāleme sulṭān ider

-II-

Ruḫlaruŋ keb-i semendür ḳaddüŋ ise bir serv*
Boyuŋa öyküdügiçün bin ölüptür gör serv*
Ġamzeŋ oḳlarıyla cānā hem daḫı pürdür serv*
Ḳāmet-i bālā ki ʿuşşāḳa diler ki serv*
Vaṣf-ı ḫüsnüŋde seni dil Yūsuf-ı Kenʿān ider*

-III-

Kim didi vardur naẓīrüŋ bu cihānda dilberā
Dehr-i dūnı dūzaḫ itsün dilerüm ki Ḥaḳ aŋa
Neyleyem ʿışḳuŋla rüsvā olmadayum ben gedā
Āh u zārumdan utanup cevri az eyle baŋa
Ṣoŋra ḫūblar sevmede īzed seni şādān ider

[26] vr.9a-9b

-IV-

ʿIşḳuŋ ey meh düşse dāġa ṣu gibi bil eridür
Ṣanma zevraḳ baḥr-ı ġamda cümle ʿāşıḳ seridür
Āh u nalem ṭutsa āfāḳı ser-ā-ser yiridür
Dilberā ʿīsī demüŋle mihr-i cānum diridür
Dāʾimā çekdügi derdi yār idüp dermān ider

-V-

Meh yüzünde …..[27] ol ḫāl-i Hindū seni bīn
Ṣanki gelmiş milket-i Rūm'a dilā āhū-yı Çīn
Naḳd-i cānum dest-i yāre ideyüm bir zer-nigīn
Ol sebeble vaṣl-ı dildāre ḫarīdār olayın
Nüzhetā ʿışḳ āteşī naẓmuŋ senüŋ sāsān ider

-15[28]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

-I-

Bir sīneye şādlıḳ ola mihmān ne belādur
Nāleŋ var iken ḫāhiş-i cānān ne belādur
Ey dil dime ki tārīk-i efġān ne belādur
Vuṣlat-ı hevesi ḳo ġam-ı hicrān ne belādur
Var ṭālib-i derd ol yüri dermān ne belādur

-II-

Yaḳsun felegi āh idicek sīnede nāruŋ
Nāle ola her ṣubḥ u mesā ney gibi kāruŋ
Gül arama ki çekmeyesin hecrini ḫāruŋ
Dāʿim ḍolaşup gezme ser-i kūyını yarüŋ

[27] Kelime şu şekildedir:

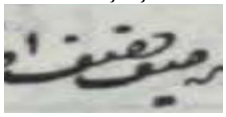

[28] vr. 9b-10b

Bilmez misin ol āfet-i devrān ne belādur

-III-

Cān virmeli bir tāze ile nātıḳ olınca
Ḳan aġlamalı būsesine lāyıḳ olınca
Zār olmalıdur mihr-i dile lāḥik olınca
Āh itmemege çāre mi var ʿāşıḳ olınca
Ḥabs-i nefes [ü] çāk-i girībān ne belādur

-IV-

Dök nākd-i sirişkini dilā dünye dolınca
Varma ser-i kūyuŋa anuŋ ḫüsni ṣolınca
İt ḳūşe-i vaḥdetde göŋül girye bulınca
Cemʿiyyet-i ḫāṭır mı ḳalur ʿāşıḳ olınca
İllā ġam-ı gīsū-yı perīşān ne belādur

-V-

Bir mertebe virdi ki dilā ʿışḳ ḳılan ḫalḳa elem*
Derk eyleye kim başdı ise ʿālem-i maʿnīye ḳadem *
Germiyet-i ruḫsārı ile *muẓṭaribü'l-hāl-ümem*[29]*
Dünyāyı kirişmeyle esīr eyledi bilmem
Cāzū mıdur ol ġamze-i fettān ne belādur

-VI-

Dil ḥālini ʿarż eyledi cānāna nigehle
Pür oldı o dem maṭlab-ı peymāne nigehle
Eyler gehī bu ḳalbümi vīrāne nigehle
Göz ḫapsine ṣaldı dil-i mestāne nigehle
Bir kūşede mey-ḫāne vü zindān ne belādur

[29] "Milletler kargaşa içinde"

-VII-

Ṣāfī dinür el-Ḥaḳ dil-i nā-ṣāfada merhem

Güftār-ı belāġatde begüm kim ola bize mahrem*

Ṣūfī ger ṭaʿn ide bu ṭabʿ-ı güher-baḫşa ne ġam*

Biz rind-i sebük rūḥ-ı cihānuz bize hemdem

Rind olmayıcaḳ ṣıḳlet-i yārān ne belādur

-VIII-

İẓhār-ı elem itme ṣaḳın kimsene femden

Bī-ḫaber olma göŋül fenn-i laṭīfdür ġamdan*

Bu nükte[yi] gūş eyle gelüp sāz ile bemden

Var ḫāk-i reh-i ehl-i dil ol ḳaçma sitemden

Erbāb-ı dile ġayret-i aḳrān ne belādur

-IX-

Güftārunı vaṣf itmede Nüzhet-i lālem

Gevher-i nazmuŋ ile şöyle ki māl-ā-mālem*

Rind u maġbūn degülem ḥāṣılı ey sūfī celālem*

Nefʿī sözini vird-i zebān eyledi ʿālem

Şimdengirü yā defter-i dīvān ne belādur

-16-[30]

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

-I-

Kerem ıssı dinilen şāhdan hep bī-ʿaṭā ancaḳ

Fenā künci diyü nāmı çıḳanlar pür-cefā ancaḳ

Dil-i bīmāra baḳmazlar ṭabībān bī-devā ancaḳ

Maḥabbetden eṣer yoḳ ḫūb-rūlar bī-vefā ancaḳ

Hemān mihr-i maḥabbet didügin derd ü belā ancaḳ

[30] vr.10b-11a

-II-

Derūn-ı ġamdayum ammā ki dilden çıḳmadı feryād
Velīkin ġamze-i meh-rūlar eyler sīnemi berbād
Belā tīşesi altında nice cān virdi gör Ferhād
Belā-yı ʿışḳdan olmış degül bir kimse hiç āzād
Kimi görseŋ cihānda ol belāya mübtelā ancaḳ

-III-

Melāmet nāḫunıyla sīneni yar cümle pür-rīş ol
Gerekse deşt-i fürḳatde gerek medḫūl-i pür-ʿīş ol
Saŋa lāyıḳ olan ey dil yüri ʿuşşāḳa ser-ceyş ol
Gerek şāh ol gerekse fī fenā-fi'llāh-ı de[r]vīş ol
Cihān bir kimseye ḳalmaz ser-encāmı fenā ancaḳ

-IV-

Ġamuŋ ẕevḳin bilenler vaṣl içün hiç ḳatt ḳat olmazlar
Kerem itsün diyü her şaḫṣa varup ṣıḳlet olmazlar
Ġına ḳalbin(i) māʾil eyleyenler ġāret olmazlar
Olanlar devlet-i dünyāya ṭālib rāḥat olmazlar
Yine faḳr-ı fenāya sālik olmaḳ pür ṣafā ancaḳ

-V-

Düşürdi vuṣlat-ı cānān bizi cān ile teşvīşe
Velīkin ʿahdine durmaz budur sīnemde endīşe
Ḫayāl-i laʿl-i dildāruŋla Nüzhet māʾil ol maʿīşe
Dirīġ itmez vefāsın ġayrılardan ol cefā-pīşe
Saŋa maḫṣūṣdur cevr u cefāsı Rūḥīyā ancaḳ

-17[31]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

[31] vr.11a derkenar

-I-

1 Turş-rū olma ey dil çünki bir şīrīn-zebānuŋ var*
Kesāfet gelmesün ruḫsāruna mihr-i cihānuŋ var
2 Ḳad-i dilber gibi bu bāġda serv-i revānuŋ var
O çeşm-i şāhbāza virmege bir ḳuşca cānuŋ var
3 Ferāġat eyle gel çekme kemān-ı cevr-i dünyāyı
Ḫalāṣ it tīr-i ṭaʿn-ı her denīden cān-ı rüsvāyı

-II-

1 Sarāy-ı dūn-perverdür saŋa bu yirde rāḥat yoḳ
Leṭāfet yoḳ gülünde ʿandelībinde nezāket yoḳ
2 Keremden yoḳ eşer ḳaṭʿā ʿaṭādan hiç ʿalāmet yoḳ
Cihānda derd-i ʿışḳ-ı yāre beŋzer istirāḥat yoḳ
3 [Ferāġat eyle gel çekme kemān-ı cevr-i dünyāyı
Ḫalāṣ it tīr-i ṭaʿn-ı her denīden cān-ı rüsvāyı]

-III-

1 Ḥaḳīḳat-bīn olan yārāna sen de bende ol ben de
Vefādāruŋ olan ġam-ḫˇāre üftāde olup sen de
2 Miṣāl-i cūy her serve olup dildāde dil-bende
Surūr-ı vaṣl-ı dilber ile dāʾim ḫande ḳıl ḫande
3 [Ferāġat eyle gel çekme kemān-ı cevr-i dünyāyı
Ḫalāṣ it tīr-i ṭaʿn-ı her denīden cān-ı rüsvāyı]

-IV-

1 Ẕebūnı olma her bir dil-rübā-yı sifle-meyyālüŋ
Yazıḳ çignetme esb-i imtināna cism-i pā-mālüŋ
2 ʿAzīmet ḳıl ṭarīḳ-i Ḥaḳḳa gümrāh itme efʿālüŋ
Mey-i ʿışḳ ile mest ol tā o deŋlü bilme aḥvālüŋ
3 [Ferāġat eyle gel çekme kemān-ı cevr-i dünyāyı
Ḫalāṣ it tīr-i ṭaʿn-ı her denīden cān-ı rüsvāyı]

-V-

1 Ṭarīk-i ʿışḳa cümle ṣarf idüp naḳd-i dil-i zārı

ʿAḳıt mānend-i cū gözden dem-ā-dem eşk-i ḫunbārı

2 Keremler eyledi Bārī bize gösterdi dildārı

Viṣāl-i yāre irdüŋ Nüzhet itme nāle vü zārı

3 Ferāġat eyle gel çekme keman-ı cevr-i dünyāyı

Ḫalāṣ it tīr-i ṭaʿn-ı her denīden cān-ı rüsvayı

BAḤR-I ṬAVīL-İ NÜZHET[32]

[20+20: 40 Feʿilātün Tefʿilesi]

1.Gel e ey dil/ senüŋ ile/ yanalum aġ/layalum iŋ/leyelüm ā/teş-i ʿışḳ i/le ciger ṭaġ/layalum ṣu/ gibi gülzā/ra aḳup çağ/layalum rāz/-ı nihānum/ açalum ʿā/leme gevher/ ṣaçalum cān/ ile serden/ geçelüm kā/şif-i esrar/ olalum cān/ ile Ḥaḳḳā

Evelā bu/ ben-i miskīn/ ü ḥazīn ü/ ġam u ʿışḳ i/le ẕelīl ü/ maraż-ı miḥ/net ile zār/ u ʿalīl ü/ şeh-i mülk-i/ aḫḳar*/ düşüben ʿış/ḳuna bir lā/le-ruḫuŋ serv/- ḳadüŋ sīm/-tenüŋ gül-/bedenüŋ ġon/ca-lebüŋ dil/ber-i şīrīn/-dehenüŋ der/di netā*

2.Meh-[i] tabın/da anuŋ ben/desi gün ʿā/şıḳ u dildā/desi şīrīn-/lebinüŋ doġ/rusı şermen/desi Leylī /ṣaçınuŋ bes/tesi dürr-i/ dehen-i dürc/--i leṭāfet/ yüzi gülzār/-ı melāḥat/ dişi lüʾlüʾ /beŋi Hindū/ gözi cādū/ ḫaṭ-ı ḫoş-bū/lebi verd-i/ ḥamrā*

İdüp ol şū/ḫa murād-ı/ dil-i āşuf/te-i ālüf/te-i dildā/de-i üftā/de-i efgen/de-i biŋ nāz/ ile iẓhār/ didüm ey yār/ seḫāvet/ḳıluban ḥür/met idüp ʿiz/zet idüp şef/ḳat idüp ġon/ca leb ü gül/ dehenünden/ baŋa bir bū/se ḳıl iʿṭā

3.Diyüben düş/düm o servüŋ/ ayaġı ṭo/zına yüzler/ sürüben nāz/ ile iʿzāz/ ile dil sāz/ ile luṭf i/le kerem ey/le begüm*/dil-i maḥzū/numı şād ey/lesün ben*/deŋi āzād/ idesün od/ idesün bād/ idesün ḳal/bümi ābād/ idesün yār/ u dilārā

Çü benüm sen/sün efendüm/ ve murād u/ dil[i] kim dil/ber-i şīrīn/-süḫanum yā/semenüm pā/dişeh-i mülk/-i Ḫıṭā vü/ Ḫotenüm bu/ edā-yı yār/ u dil āzār/ u ṭarrār/ u ʿayyār/ u ḫoş-ṭarz/ u eṭvār/-ı sözüm ey/le ḳabūl ve /beni bu luṭ/fa sezā*

4.Gelüben şī/ve ile ʿiş/ve ile cil/ve ile ḫan/de-künān çün/ gül-i gülzār/-ı cinān açdı dehān ol/ büt-i ḫoş-he/ce hemān*/ didi biŋ nāz/ ile cānum/da senüŋ ben/ de senüŋ ey/ gül-i raʿnā/ bu meṣeldür/ daḫı *elʿab/dü ve yemli/kehu kāne/ li mevlāhu*[33]

Diyüben ben/ dil-i āvā/re-i āġū/şa çeküp ol/ meh [i]çün hā/le ṣarıldum/ iki destü/mi idüp mūy/-ı miyānı/na kemer leb/-i şeker-i /şikenünden/ gül ü ġonca/ dehenünden/hem ʿizār-ı/ semenünden/ ḳıluban cā/nına layık/ nice būse/ ihdā*

[32] Bahr-ı tavil vr.11b-12a'da yer almaktadır.

[33] "Köle ve malı efendisinindi"

5.Ḳatı çoḳ ḥüsn/ edā ey/leyüben vir/di ṣafā cān/ u dil āyī/nesini pāk/ idüben reng/ u jeġār-ı/ ġam u ālām/muḥannes* /didi tekrar/ idüben sö/züni pür sū/zını dil-sā/zını şād ol/ yüri şimden/girü ġam çek/me ṣaḳın ey/ dil-i āşuf/te vü şeydā

Yirini gün/gibi eflāk/ idüben sī/neŋi çāk ey/lemeyüm ḫan/çer-i ġamzem/le helak ey/lemeyüm ḳıl/ma varup āh/ ile nāle **[12a]** Ne revādur/ki saŋa cevr/ ü cefālar/ ḳıluban hec/rüm ile ʿ ış/ḳum ile her/ dün ü gün āh/ u fiġān ey/leyesin yā/ ne sezā*

6.Gel e inṣāf/idelüm biz /daḫı ey dil/ ne edādur/ ne ʿaṭādur/ ne seḫādur/ ne vefādur /ne rıżādur/ nice luṭf u/ şefḳat*/ ben anuŋ ʿā/şıḳıyam ṭā/libiyem ṣā/dıḳıyam rā/ġıbıyam muḥ/liṣiyem ʿā/şıḳ-ı dirī/nesiyem ben/de-i bī-kī/nesi ḫālā

Dilerüm dā/ʾim ola ʿiz/zetile dev/letile ṣoḥ/betile vüs/ʿatile rif/ʿatile reʾ/fetile şef/ḳatile ḥür/metile yār/ mütezāyid/ ola idrā/ki ʿalīm o/la kelīm o/la selīm o/la ḥalīm o/la ḥakīm o/la fehīm o/la o şūḫ-ı/ ġarrā*.

-18[34]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ḥüsnüŋ ey mihr-i cihān oldı nümāyān ibtidā
Saŋa göz aydına geldi māh-ı tābān ibtidā

2 Gülbün-i ʿışkuŋ daḫı nā-reste şāḥ-ı bāġ iken
Eyledi mi murġ-ı dil- āvāre efġān ibtidā

3 Gülsitān-ı vaṣluŋı yād eyleyüp rūz-ı ezel
Ġonca-veş ben eylerem çāk-i girībān ibtidā

4 Sen daḫı bir ney-süvār-ı kūçe gerd-i şehr iken
Vadi-ʾi ʿışḳuŋda itdüm nice pūyān ibtidā

5 Ḥāme rū-māl eyledi tertīb içün inṣāf idüp
Nüzhetā itdügi şol tertīb-i dīvān ibtidā

-19[35]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Eşkümi vaṣf eylesün yāre varup bād-ı ṣabā
Tā ki olsun aŋa da maʿlūm efendi mācerā

[34] vr. 12b
[35] vr.12b-13a

2 Kūyına varsam fiġān u zār ile ey ġonca-leb
Naʿme ….[36] oldı ṣanurlar bülbül-i destan-serā

3 Faṣl-ı eyyām-ı çemendür murġ-ı ḫoş-elḫān-ı bāġ
Yaḳasın çāk eyleyüp efġān iderler bī-riyā

4 ʿĀrıżuŋ üstünde ḫālüŋ gūyiyā ʿanber durur
Kākülüŋ ise serinde bir belā-yı pür-cefā

5 Külbe-i aḥzāna dönse ḫānemüz Nüzhet n'ola
Olmışam Yūsuf menendi bir perī-rūdan cüdā

-20[37]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Mihr eylesün ol māh-liḳāya düşdi recā
Göŋlüm alsun yine dil-rübāya düşdi recā

2 Ḫāk olduḳ yolında getürsün kūy-ı dilbere
Ey āh yüri var ṣabāya düşdi recā

3 Recāmuz ol şūḫa pāyuŋ öpmedür faḳaṭ
Ṣūfī şimdengirü ḫāk-i pāye düşdi recā

4 Ġam tekyesinde iŋlemege bir vesiledür
Efġān u giryeye çün nāya düşdi recā

5 Taḳsīm olınca dilberāna nāz u şīveler
Nüzhet cihānda ʿāşıḳ-ı şeydāya düşdi recā

[36] Kelime şu şekildedir:

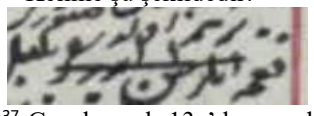

[37] Gazel varak 13a'da yer almaktadır ve gazelin üstü çizilidir. Divanda bu şekilde üstü çizili şiirler vardır. Ancak şiirler metnin akışını bozmamak adına divandan çıkarılmayıp metne dahil edilmiştir.

-21[38]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Şikāf oldı bu sīnem tīr-i ġamzeŋle cihān-ārā
Vücudum itdi ḫākister senüŋ hecrüŋ beni ḥālā

2 Göŋül tıflı dem-ā-dem ders ider evṣāf-ı ḥüsnüŋde
Budur ol şāh-ı maḥbūbān budur ol ḳāmet-i Ṭūbā

3 Nice şāh olmasun ʿāşıḳ irerken vaṣl-ı dildāre
Anuŋ gibi güher-baḫta ider iḥlāṣ emīr-āsā

4 Ṣaḳın aldanma ey dil zāhid-i ḫuşk-ı süḫan-gūya
Saŋa pend ile vaṣl olmaz bilürsün ol teb-i raʿnā

5 İşitdüm Nüzhetā cānān yine aġyāre vaṣl olmış
Görün lāyıḳ mı şeyṭāna anuŋ gibi gül-i zībā

-22[39]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ṣarıl ol şehsüvāruŋ pāyına ey dil rikāb-āsā
Dilersen pāye kesb itmek cihānda āfitāb-āsā

2 Hevā-yı ʿışḳ ile ol dil-rübāya ser eṣīr olsa
Birāz şişse ḳabarsa gözlerüm cānā ḥabāb-āsā

3 Sirişküm ebr-i raḥmet gibi her cāna feşān ide
Hemān bir kendüŋ içün aġlama sende dolāb-āsā

4 Rumūz-ı nükte-i ṣāf-lebüŋ(i) keşf itme aġyare
Açılma nāşināsāne begüm her dem kitāb-āsā

[38] vr.13a'da bulunan gazelin üstü çizilidir.
[39] vr. 12b derkenar

5 Görüp kendüŋi ḫod-bīn olmasun Nüzhet diyü dilber
Ruḫ-ı mirāt-ı ṣāfa ḥaṭṭını çekdi niḳāb-āsā

-23[40]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḫaṭında yoḳ eṣer būy-ı vefādan ey göŋül ḳatʿā
O çār ebrūya itdüm dört göz ile ben naẓar zīrā

2 Beni tek maḥrem it esrār-ı çeşm-i nīm-ḫˇābuŋa
İçerse ḫūnī ġamzeŋ ḳanumı içsün n'ola ṣıḥḥā

3 ʿİlācı derdine dūr itme der bārī ṭabīb-i çarḫ
Deva-sāz olmasun ʿāşıḳlara luṭf eyleyüp maḥzā

4 Ne maʿcūn olduġuŋ bildük getür ʿaḳlını başına
Emīn olma o ṭıfluŋ ḫīlesinden ey dil-i şeydā

5 Teġāfül ṣanma yād itmedigün Nüzhet aduŋ ṣıġmaz
Dehānuna ki mālikdür ne yapsın ol gül-i raʿnā

-24[41]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Olursa derd-i hecrüŋle eger sūz-ı derūn peydā
İder sūzīle eflāki yine eyler cünūn peydā

2 Füsūn-ı fitneyi cānā o çeşm-i nīm-ḫˇābuŋla
Senüŋ ol ṭurra-i ṭarrāruŋ eyler büsbütün peydā

3 Şarāb-ı nāz ile mest oldı çünki çeşm-i fettānuŋ

[40] vr.13a derkenar
[41] vr.13b

ʿAceb midür yeŋi başdan şarsa …….[42] peydā

4 Kerem ḳıl rişte-i cānumla bend it ḫançer-i nāzuŋ
[O ẓālim eyledi dilde meded bir bir füsūn peydā][43]

5 Olaydı bir nigāh-ı iltifāt çeşmüŋe nāʾil*
Olurdı kilk-i Nüzhet'ten efendi ṣad fünūn peydā

-25[44]

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Nedür ol şīve-i reftār nedür ol ḳāmet-i bālā
Nedür ol ḫande-i nāzük nedür ol cilveler āyā

2 Nedür ol ḫāl-i Hindūlar nedür ol çīn-ebrūlar
Nedür ol ġamzesi tīr-veş nedür ol ḳaşları yā*

3 Nedür ol ḫam-be-ḫam gīsū nedür ol pīç pīç- kākül
Nedür ol dīde-i āhū nedür ol ruḫları zībā

4 Nedür ol sīm gibi cismi nedür ol meh gibi rūyı
Nedür ol ʿāşıḳa cevri nedür ol nāz u istiġnā

5 Nedir ol cübbe-i ḳākūm nedür ol vaʿdeler Nüzhet
Nedür ol gerden-i billūr nedür ol ruḫ-ʿabīr-āsā

-26[45]-

[42] 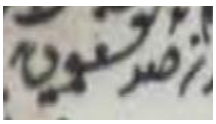

[43] Gazelde bu mısranın üstü çizilidir. Ancak üstü çizilen bu kısmın yerine beyti tamamlayacak başka bir ekleme yapılmamıştır. Bundan dolayı beyit eksik kalmaktadır. Beytin tamamlanması için üstü çizili mısra gazele dahil edilmiştir.

[44] Varak 13b'de yer alan bu gazelin de üstü çizilidir.

[45] Vr.13b-14a

Vezni tespit edilememiştir.

1 Kūy-ı yār ʿuşşāḳa vaṭan söylerüm saŋa
Ḫabbeẕā ḫūb-ı mülk-i Ḫoten söylerüm saŋa

2 Dildārı āġūşa çekdigüm sorma ey raḳīb
Ol güft ü gūyı ben ḳaçan söylerüm saŋa

3 Dām-ı bī-emānı ḳurup rāh-ı ʿuşşāḳa
Günde var hezār düşen söylerüm saŋa

4 Tāze yitişüp gülşen-i ḥüsn içre bugün
Ruḫlaruŋ gül gibi berg-i semen söylerüm saŋa

5 Vaṣf-ı miyānun eyler isem efendi ben eger
Nüzhet ol serv-ḳaddi sīm-ten söylerüm saŋa

-27[46]-

[feʿilātün/feʿilatün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ceyş-i eşküm ṣanemā sen şeh-i devrāna fedā
Ḳanlu merdümler olur şöyle ki sulṭāna fedā

2 Sīm-i eşküŋ degül ey ʿāşıḳ-ı āşufte-revīş
Naḳd-i cān u dili ḳıl ġamze-i ḫūbāna fedā

3 Naḳd-i ẕevḳüŋ n'ola eylerse göŋül Yaʿḳūb'ı
O cefālar ḳılıcı Yūsuf-ı Kenʿān'a fedā

4 Ḳuşca cānın eger eyler ise bülbül ne ʿaceb
Bāġ-ı ʿālemde cefā-yı gül-i ḫandāna fedā

[46] vr. 14a'da

5 Ḥāṣılı kūyını ʿālemde o gül ġonca-femüŋ
Nüzhetā eylemezüz ṣaḥn-ı gülistāna fedā

-28[47]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ruḫlaruŋ bir dürd-i ḥamrā ḳaşlaruŋ ḳurulı yā
Bir kemānkeş gülşen içre tīr-endāḫt gūyiyā

2 Bir gün ola mı ʿaceb kim dilberā şeydā göŋül
Revzen-i ḳalbüŋ şikeste itmeye dest-i ḳażā

3 Leblerüŋ mül dişlerüŋ dür dīdeler sāḥir durur
Rūm ilinde ḥāṣıl olmış ṣanki bir āhū şehā

4 Āteş-i siḥrünle yaḳup itme ḫākister tenüm
Āb-ı vaṣluŋla it ıṭfā luṭf idüp gel dilberā

5 Nüzhetā āyīne-i ḳalbüni pāk it ġuṣṣadan
Bilme misün ḥizmeti pāyānı dervīşe dilā

-29[48]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Seyr it o laʿl-teng-i dehen söylerüm saŋa
Baḳ gerden-i beyāża semen söylerüm saŋa

2 Gördüm bürehne cismini ammā ki ey göŋül
Mānend-i sīm pāk-beden söylerüm saŋa

3 Zülf ü leb ile gör ḫaṭ-ı nev-ḫīz dilberi
Āb u hevāsı ḫoşça çemen söylerüm saŋa

[47] vr.14a-14b
[48] vr.14a-13b derkenar üst satır.

4 Almaz iseŋ de baḳ hele yekden çekirdegi
Bir nev-resīde sīb-i ẕeḳan söylerüm saŋa

5 Varsa ḫaṭāsı tevbe eyā ḫāṭır-ı nigār
Gīsūlarını müşg-i Ḫoten söylerüm saŋa

6 Ṣorsan leb ile dişlerinüŋ aṣlını eger
Dürc-i laʿlde dürr-i ʿAden söylerüm saŋa*

7 Gördüm nihān-ı Nüzheti bu gice ey perī
Bir nāzükāne merd-i süḫan söylerüm saŋa

-30[49]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 ʿAceb mi şevḳ ile cūşīde olsa sīne-i deryā
Der-āġūş itdi ol dürr-i yetimi çünki bī-pervā

2 Şināverlik iden ẕann eyleme deryāda dilberdür
Düşübdür ṣuya bil ki ʿaks-i māh-ı āsumān-peymā

3 Seni çekdi murādı üzre deryā sāde pehlūya
Ḫabāb-āsā ʿaceb mi çatlasak ṣāḥilde biz cāna

4 Kemāl-i ḥırs ile ḳasd-ı der-āġūş eyleyüp ḳıldı
Kenār-ı dīdede seyl-i sirişküm lücceler peydā

5 Ḳabūl-ı Ḥażret-i cānān olursa Nüzhetā şiʿrüm
Kenāra çekmedeŋ özge ṣafā kesb eylerüm Ḥaḳḳā

-31[50]-

[49] vr.13b derkenar
[50] vr.14a derkenar

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Maḳdem-i eḍḥāya didi cān u dil idüp ṣadā
Ey berīd-i şāh-ı dil ehlen ve sehlen merḥābā

2 Müceb-i pā-būs-ı dilberdür ḳudūmün ḥāṣılı
Hep duʿā kūyuŋ senüŋ ḥasret-keşān-ı mübtelā

3 Maḳdemüŋ āṯār-ı feyż-i ḥikmet-i Rabbānidür
Mevsimüŋ esmār-ı şāh-ı ṣāḥa-i bāġ-vefā

4 Ey cemāl-i ḥüsn [51]ile şöhret-resān-ı nüh felek
Ey nigāh-ı ġamzesi ʿālemlere derd u bela

5 Mübtelāyān-ı cihānuŋ dilber-i ferḫundesi
Ḫāṭır-ı āşüfdegāna cevr ile virdüŋ ṣafā

6 Bī-tekellüf ḫāne-i āġūş-ı ʿuşşāḳa gelüp
Gerdenünden cāna lāyıḳ būseler eyle ʿaṭā

7 Baġladı ʿīd-i hilālüŋ şeklini ḳadem tamām
Tā ki ol mihr-i cihān baḳsın diyü benden yaŋa

8 Şīve-i reftāruŋa ḳurbān olayum gel ḳuzum
Ḳoç başıŋçün ḳoynuma ḳoyun seni eyle vefā

9 ʿİyde irdük buseler vir çünki bir niʿmet durur
Vācib ez her niʿmet-i şükrī çü dānī[52] dilberā

10 Kaʿbe-i dil ey ḫalīl-i cān senüŋle ḫoş geçer
Bir iki gün luṭf idüp olma kenārumdan cüdā

[51] Kelime metinde nun harfi ile gösterilmesi gerekirken kef harfi ile nazal n şeklinde yazılmıştır.
[52] "Her bir nimete şükretmek vaciptir, bilirsen."

11 Şüphesiz Nüzhet ḳarīn olursa tenhāda begüm
Būs ider laʿlüŋ diyüp ehlen ve sehlen merḥabā

-32[53]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 *Elā yā eyyühe'ş-sākī edir ke'sen ve nāvilhā*
Ki meclis fitne-i aġyār-ı bed-kārdan ḳatı tenhā[54]

2 Ṭulūʿ itmiş meh-i bedr-i münīrdür ṭalʿat-ı dildār
Naẓar ḳıl diḳḳat ile ey göŋül sen gözlerüŋ sil hā

3. Ḳarār itmez şeb u rūz şīşe-i çarḫ içre çün sīmāb
Fiġān u āh u zārumdan felekde meh daḫı belhā

4 Cihānı ġarḳa-i seyl-āb-ı eşk itdüŋ bugün elḥaḳ
Yiter ey dīde-i pür-ḫūn bi'llāh yiter din hā*

5 Viṣāl-i yāre irmek Nüzhet'e düşvār ḳatı ey baḫt
Recā olʿāşıḳ-ı şeydāya anı sen seh(i)l ḳıl hā

-33[55]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ḫaṭṭ-ı ruḫsāruŋ virüpdür ben dil-i bī-tāba tāb
Ḫaṭṭ-ı reyḥān ile virdi şeyḫ şābe ṣan kitāb

2 Ḫaṭ -ber āverde olan dildāre meyl itmek gerek
Ḫıżr elinden teşne-leb nūş eylemez mi āb-ı nāb

[53] vr.14b
[54] "Ey saki bardağı doldur ve sun. Çünkü bu meclis kötü yabancıların fitnesinden kesinlikle uzaktır."
[55] vr.14b-15a

3 Ḫaṭṭ-ı dīdār ile ḳaṣdı aŋlarum ʿāşıḳlara
Bir kerem yüze çıḳarmaḳ līk tünd-i pür-ʿitāb

4 Ḫaṭ keremdür ben dil-i āşuftene ey ġonca-leb
Mālik oldum ḫaṭṭ ile bezm-i viṣāle deh cevāp

5 Ḫaṭṭ-ı kān-ı cevhere gūyā ki zülfüŋ virdi yol
Ṣanki bārān-ı keremdür ẓāhir oldı ez-seḥāb

6 Ḫaṭṭ-ı gül-rūyı ʿaraḳ-rīzün görüp Nüzhet begüm
Bir ġazel naẓm eyledi her mıṣraʿı biŋ dürr-i nāb

-34[56]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Fenn-i şiʿre yeltenirmiş dilber-i ʿālī-cenāb
Naḳd-i cān ile alurdum naẓmuŋ itmezdüm ḥicāb

2 Neyleyem girmez bu destüm içre ebyātı anuŋ
Girse iderdüm lebüm üzre aŋa ben cām(e)- ḫˇāb

3 Şol ḫayāl-i vaṣlını fikr eylerüm her rūz u şeb
Ol sebebden ciger-i pür-ḫūn olupdur gör kebāb

4 Ḫāme-i zerrīnün alsa destine ger bir vaḳ(i)t
Ṭutar āfāḳı efendi būy-ı ʿanberle gülāb

5 ʿĀrifāne ʿāşıḳ-ı yektā dilerse Nüzhetā
Gel seni ben itdürem ol yāre cānā intisāb

-35[57]-

[56] vr.15a
[57] vr.15a-15b

[fāʿīlātün/fāʿīlātün/fāʿīlātün/fāʿilün]

1 Ḥıfẓ içün ṣanma ṭutar yüzine cānānum niḳāb
ʿĀşıḳa ol vech ile yüz gösterüp eyler ʿitāb

2 Ḳāmeti şöyle bülenddür pāyını her ṣubḥ u şām
Cismini dāl eyleyüp būs eylemişdür āfitāb

3 Rū-be-rū meclisde mūrı ġuṣṣa-yı pā-māl içün
Gūyiyā ālāt-ı cengdür cām içinde şol şarāb

4. Muntazırdur saŋa bezm ehli bugün ancaḳ begüm
Ḫūn-ı ʿāşıḳla ḳızarmış durmada tāze kebāb

5 Sīne-i cānāna oldum mest-i vāle Nüzhetā
Nice dem ḳaldum o ilde gelmedi çeşmüme ḫˇāb

-36[58]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dem-i ʿİsī'ye ger īmān getürse ol büt-i tersā
Mesīḥ-āsā iderdüm naẓm ile çoḳ mürdeler iḥyā

2 Deger yıldız ḳadar aḳça yüzüŋ görmek senüŋ zīrā
Felekde yoḳ hilal-ebrūŋa beŋzer bir meh-i ġarrā

3 Ne var tekmesi fenn-i nāz olursa meşreb-i dilber
Göŋül metn-i niyāz üzre nice şerh eyledi imlā

4 Sevād-ı şām-ı zülfünde şikeste eyledi göŋlüm
N'ola olsam bu sevdā ile cümle ʿāleme rüsvā

[58] vr.14b derkenar

5 ʿAceb mi ġonca-veş olsaḳ güşāde nāleler ḳılsaḳ
Gülistān-ı ruḫ-ı cānāniye bir bülbül-i gūyā

6 Ḫayāl-i ġamze-i ser-tīzüŋ ile dil-fikār oldum
Ṭabībüm şerbet-i laʿlüŋi it ben ḫasteŋe eczā

7 Gel ey keştī-i süvār baḥr-ı istiġnā kenār ol gel
Ki eşk-i dīde-i Nüzhet'ten oldı mevceler peydā

-37[59]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿilün/mefāʿilün]

1 Ḫayālüm künc-i ġamda zülf-i müşg-i dil-rübādur hep
Şitāda rūzgār-ı gülşenüm bād-ı ṣabādur hep

2 O vaḥşet-zādeyüm ki rişte-i pīrāhen-i dāyim
Dek-i neẓẓāre-i çeşmān-āhū-yı Ḫıṭā'dur hep

3 Teġāfüller o şūḫ-ı yār-i perverden yine ey dil
Baḳıl çeşm-i ʿibret ile nigāh-ı āşinādur hep

4 Göŋül ol ġoncaya üftāde ol kim reng-i dīv-āsā
Esīr-i kākül u gīsūları bād-ı hevādur hep

5 Ṣafā perverdedür şol mertebe mir'āt-ı sīneŋ kim
Ḫamūş olur iken ṭūṭīlerüŋ şīrīn-edādur hep

6 Hevā-yı zülf ile olsam perīşān ġam degül Nüzhet
Bu bāġuŋ sünbül-i ḫoş-būsı püskülli belādur hep

-38[60]-

[59] vr.14b derkenar
[60] vr.15a derkenar

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Neşesi ʿāşıḳadur anuŋ içün görme ʿaceb
Sāḳiyā leblerüŋe beŋzemese māʾ-i ʿineb

2 ʿĀşıḳ-ı mürde-dilüŋ cānı mı var virmege
Naḳd-i ʿömrün eger ol rūḥ-ı revān itse ṭaleb

3 Bāġ-ı ʿālemde bulunmaz hele şeftālūsi
Ḳızıl elmada daḫı yimez o sīb-i ġabġab

4 Aġız itme baŋa ey ġonca-dehānum gördüm
Senüŋ aġyār ile söyleşdigini leb-ber-leb

5 Nüzhet-i ḫaste-dil ey ṭıfl-ı debistān-ı vefā
Ṭaleb-i vaṣlına cürāt idemez eyler edeb

-39[61]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 İtmesün ṣūfī ʿayıb çāk-i girībānum görüp
Olmasın dīvāne-künd ü māh-ı tābānum görüp

2 ʿAceb ol mihr-i ḫüs(ü)n bugün lisān-ı ḥāl ile
Āşinālıḳ eylemez mi dāġ-ı pinhānum görüp

3 Gelmedi cūş [u] ḫurūşa oldı ser-tā-ser ḫacil
Lücce-i dünyā efendi çeşm-i giryānum görüp

4 Rūyına dökmüş muṭarrā kākülün ol meh yine
Künc-i ġamda bu dil-i ḥāl-i perīşānum görüp

[61] vr. 15b

5 Ṭaşlara çaldı başuŋ ṣarrāf-ı ʿālem Nüzhetā
Vaṣf-ı yārī kütb ider kilk-i dür-efşānum görüp

-40[62]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ey ḫāk-i der-i kūyı olan ḫurşīde ġālib
Pāy-i keremüŋ itmege būs geldi kevākib

2 Üstād-ı ezel ḫaṭṭunı naḳş eyledi zīrā
Münḳād ola emrüne senüŋ ṭarf-ı cevānib

3 Bu ḥüsn ile sen olsaŋ eger evc-i melāḥāt
Mihr u meh olur cihenüŋ üzre iki ḥācib

4 Düzd-i nigehüŋ eyledi tārāc metāʿ-ı cānı
Ol ġulġuledür ṭıfl-ı dili eyledi ġāʾib

5 Ḫāl-i ruḫ-ı cānāna ider ʿanberi teşbīh
Nüzhet göre ʿaṭṭār -ı deh(i)r bana münāsib

-41[63]-

[mefʿūlü/mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün]

1 ʿĀlemde hemān küşte-i hicrāndur devlet
Āb-ı ḥayevān gibi dünyada nihāndur ülfet *

2 Feryād ideyüm ʿışḳ ile ʿālemlere cānā
Zīrā ki dile şimdi her āndur fürḳat*

3 ʿĀşıḳ-ı bī-ṣabr olana çekmegi sengīn görinür*
Neylesün ki ḳatı çoḳ saḫt-kemāndur ʿuzlet

[62] vr.15b-16a
[63] vr.16a

4 Bülbül gibi ʿışḳ āteşine kendüm uraldan
Dīdemde uçar ḫaylī zamāndur vaḥdet

5 Görüp ol şekl ile ṣanmaŋ ki gedādur ṣanemā*
Maḳbūl-i şeh-i ḫūb-ı cihāndur Nüzhet

-42[64]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Şehr içre eger olmasa cānān-ı maḥabbet
Germ olmaz idi bil ki bu meydān-ı maḥabbet

2 Dil mülküni seyr eyle gelüp ey şeh-i ʿışḳ
Sīnemde nice gör hele ʿummān-ı maḥabbet

3 Bir kerre gözüm gördi o kākül-şikeni
Girdi elüme şöyle ki dāmān-ı maḥabbet

4 Cemʿ itmede ol başına ceyş-i ġamını
Olmaḳda gülünce ḫaṭı sulṭān-ı maḥabbet

5 Nüzhet diseler lāyıḳ olur ki şehe naẓmum
Şol defter-i eşʿāruma dīvān-ı maḥabbet

-43[65]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Cām-ı leb-i dilberden olup ben yine ser-mest
Yeksān görinür gözlerüme nīst eger hest

2 Bir şūḫ-levendün yem-i ʿışḳunda bu zevraḳçe-i ten*
Derkenār eylemek ümīdi ile oldı şikest*

[64] vr.16a
[65] vr.16a derkenar

3 Bu bāġda ol bostancı dilberüŋ ʿacebā
Yā Rabb ire mi miyve-i vaṣluna anuŋ dest

4 Sāḳīnüŋ ayāġını öperken görüp aġyār
Pest-pāye mi ẓann eyledi eyā bizi ol pest

5 Ẓāhir urulurduk o ebrūsı kemāna çü ḫadeng*
Olsaydık eger biz daḫı Nüzhet gibi ṣāḥib-i şaṣt*

-44[66]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Ṣūfiyā ṣanma bu ḫaṣlet böyle ḳalır bāḳī
İçe gör bāde[y]i maḥbūb [u] dilārāyı gözet

2 Dīde-bān ḳoydı seni gülşen-i bāġ içre şehüŋ
Bāġbān ol daḫı sen ġonca-i zībāyı gözet

3 Bulayum dirisen eger dür ü mercān u gevher
Māhi-veş aġzın açup ol leb-i ḥamrāyı gözet

4 Ḫaḳḳā ki …… olan beytiyle cānā[67]
Şevket-i Nefʿī daḫı meşreb-i Yaḥyāyı gözet

5 Açup ol dīdelerin sen daḫı ḫˇābdan Nüzhet
Yıllarca efendin olan ol dilber-i raʿnāyı gözet

-45[68]-

[66] vr.16b. Bu metin şekil itibar ile bir kıtadır.
[67] Beyit şu şekildedir:

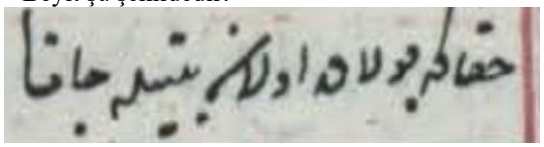

[68] vr.16b

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Māh der mihr-i cemālet ʿāşıḳ-est
Ber şeker-guftār-i ḳandet fāyıḳ-est[69]

2 Der reh-i ʿışḳet berāy-i ṣıdḳ-i men
Ān siyeh-çeşmān güvāh-i ṣādık-est[70]

3 Ez gedāyān rū megerdān şāhidā
Luṭf gired bā vey tu rā ān lāyıḳ-est[71]

4 Dūr bāş ez [ḳavs][72]- ebrūyān dilā
Mihr-i īşān hemçü nāvek lāḥıḳ-est[73]

5 Kūy-i cānān rā ilāhī zūd resīd
Raḥm kun Nüzhet egerçi fasıḳ-est[74]

-46[75]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Ḫāne-i sīnemde cānān ṣanki mihmān oldı ṭut
Ḳalb-i ʿāşıḳlar anuŋçün cümle vīrān oldı ṭut

2 Ḳaṭre ḳaṭre gelse yaşum ger ʿaceb mi dīdeden
Gūyiyā bī-kār olup müjgān neyistān oldı ṭut

3 Sīne mi kūs-ı Sikender nāle mi āheng-i ney
Dūd-ı āhum başum üzre şīr-i eyvān oldı ṭut

[69] "Ay, senin cemalindeki parlaklığa aşıktır, senin şeker gibi tatlı sözüne musallattır."
[70] "Senin aşkının yolunda benim sadakatim için o kara gözlüler gerçek bir tanıktır."
[71] "Ey güzel, dilencilerden yüz çevirme, ondan mutlu olurlar sana layık olan da budur."
[72] Kelime metinde "mukavves" şeklinde yazılmıştır ancak mukavves kelimesi vezni bozmaktadır. Bu sebeple aynı anlama gelen mukavves kelimesinin yerine kavs kelimesi kullanılarak metin tamiri yapılmıştır.
[73] "Ey gönül yay kaşlılardan uzak dur onların sevgisi tıpkı bir ok gibi arkandan gelir."
[74] "İlahi, sevgililerin mahallesine çabuk ulaşıldı, Nüzhet günahkâr ise de sen ona merhamet et."
[75] vr.16b-17a

4 Ser-fürū itdürdi emr-i ḫaṭṭuna ʿāşıḳları
Ol gözi cādūyı cānā şāh-ı ḫūbān oldı ṭut

5 Baŋa aġdādur diyü aʿyāra ṭaʿn itme bugün
Hey ʿacebseŋ Nüzhetā gāhīce yārān oldı ṭut

-47[76]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Eylesün laʿl-i lebüŋ cām-ı musaffāyı şikest
Nitekim ġamzeŋ idüpdür mülk-i Dārā'yı şikest

2 Ser-fürū itdi Ḫoṭen mülki ser-ā-ser zülfüne
Eylemiş ebrū-yı Çīnüŋ māh-ı ġarrāyı şikest

3 Ṭutalım ṭāʿin olursın ʿāşıḳa *zāhid çi sūd*[77]
Bī-ḫıred hīç eyleye mi ʿaḳl ü dānāyı şikest

4 Ḫānḳāh-ı tende bir āh çekdigüm ṭıfl-ı dilüm
Mevlevī-i çeşmimüŋ oldı o dem nāyı şikest

5 Fāris-i ṭabʿum çıkup meydāna tīġ-i naẓm ile
Ḥamle-i evvelde itsün reʿs-i aʿdāyı şikest

6 Şehperin açdıḳda Nüzhet murġ-ı eşʿārum benüm
Kūh-ı Ḳaf'da eyler idi perr-i ʿanḳāyı şikest

-48[78]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Çün şudem ʿāşıḳ tu rā ey şūḫ der rūz-i elest

[76] vr.17a
[77] "Ey zahit farz edelim ki sen aşığı kınarsın, bunun ne faydası var?"
[78] vr.16b derkenar

Nezd-i men ḫoşter neşud bi'llāh huşyārī zem-est[79]

2 Yek nigeh mā rā nekerdī āmedem çun kūy-ı tū
Tuḫfe-yi cān berserem naḳd-i dil-i zārem be dest[80]

3 Yār-i mā ger b'ugzerī der sūy-ī gulşen-i ʿarʿarān
Ez tevāżuʿ an sehī-ḳad rā şevend ber ḫak pest[81]

4 Zülf-i tū borde çünīn ṣabram zi dil ki merdümān
Ṣayd-ı māhī mīkoned ez ḳaʿr-i cūy-ı şaṭṭ besest[82]

5 Telḫ rū Nüzhet meşev ez dest-i cevr-i dilberān
Kīn mesel rā ḫūb dāni dest ber bālā-yı dest[83]

-49[84]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Kaʿbe-i dil-şudegān-est zihī menzil-i dūst
Zemzemeş laʿl u ṣafā vuṣlat-i ū saʿd-i dil-i dūst[85]

2 Ḫāk-i pāy-i şütürān şude-est çūn gerdūn
Dest-i men key biresed āh ber ān mahfil-i dūst[86]

3 Ḥıfẓ kun ez heme ṭūfān-ı yem-i ġam yā Rab
Āmed īn keştī-i peyġām ez ān ṣāḥil-i dūst[87]

[79] "Ey sevgili, elest gününde âşık oldum olalı vallahi nezdimde ayık geçirdiğim bir an bile bana hoş gelmedi."
[80] "Can hediyem başımın üzerinde, perişan gönlümün armağanı elimde olduğu halde senin mahallene geldiğimde bana bir kez dahi bakmadın."
[81] "Sevgili eğer çam ağaçlarının olduğu yerden geçerse o servi boylu için tevazudan yere kapanırlar."
[82] "Senin saçın gönlümün sabrını öylesine alıp götürdü ki bazen insanlar (bununla) ırmağın derinliklerinde balık avlıyorlar."
[83] "Ey Nüzhet güzellerin eziyetinden dolayı yüzünü asma, çünkü el elden üstündür deyimini sen iyi bilirsin."
[84] vr.17a derkenar
[85] "Dostun menzili aşıkların Kabesi'dir. Lal dudağı ve safası onun zemzemidir. Ona kavuşmak dostun gönlünün saadetidir."
[86] "Felek var oldukça develerin ayağının toprağı olmuştur. Ah! Benim elim dostun o meclisine nasıl varsın?"
[87] "Ya Rab! Sen herkesi gam denizinin tufanından koru. Bu haber getiren gemi dostun sahilinden geldi."

4 Her ki yek bār kuned tuḫfe-yi cān ū rā yār
Geştem ān çend der īn vādī dilā māʾil-i dūst[88]

5 Nüzhetā men nekeşem bār-ı ġam-ı dünyā rā
ʿĀşıḳam çīzī nezībed çü ḫaber ez maḥmil-i dūst[89]*

-50[90]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Der nezāket ḫāṭır-ı şāʿir ki cām-ı bāde-est
Ez berā-yi ān zi ġam-ı du cihān āzāde-est[91]

2 Reh-nümāyi mīkuned der ser-firāzī rāhimān
Zīn rū ber āsitānet māh-tāb uftāde-est[92]

3 ʿArż-i vuṣlat kerd mā rā yār ger gūyem velī
Der heme ʿaḳl-i kesān īn kār ḫilāf -i ʿāde-est[93]

4 Ey ḫayāl-i sāḳī-i men der serāy-i dil biyā
Cām-ı çeşm u bāde-yi eşkem tu rā āmāde-est[94]

5 Nüzhetā zevk-i cihānı men begūyem gūş kun
Dīd-i men çu[n] geşt ṣaḥrā vaṣl-ı rūy'stāde est[95]

-51[96]-

Vezni tespit edilememiştir.

[88] "Kim bir kez gönülden bir hediye verirse ona dost olur. Ey gönül, dosta meylederek bu vadiden birkaç kez geçtim."
[89] "Ey Nüzhet, ben dünya derdinin yükünü çekemem, ben aşığım. Dost meclisinden gelen haberden başka bir şey beni hoşnut etmez."
[90] vr.17a derkenar
[91] "Şairin gönlü nezakette şarap kadehi gibidir. Onun için iki cihanın tasasından kurtulmuştur."
[92] "Bizim yolumuz iftiharla rehberlik eder, bu yüzden senin kapına ay ışığı düşmüştür."
[93] "Ey sevgili bize bir göründün dersem ancak bu herkes için alışılmadık bir durumdur."
[94] "Ey benim sakimin hayali, gönül sarayına gel. Göz kadehim ve gözyaşı şarabım senin emrindedir."
[95] "Ey Nüzhet, cihanın zevkini sana anlatayım da bir dinle; gözüm çölde dolaştı, tek gördüğüm: karşıda duran vuslatın yüzü. "
[96] vr.17a-17b

1 Meftūnluġuma zülfüŋdür bāʿiṣ
Bildüm ki oldur ümmü'l-ḫabāʾiṣ

2 Gelsün reftāra biŋ ʿişve ile
Ṭutsun āfāḳı yüz biŋ ḥavādiṣ

3 Bāġda itmişler söz dudaġına
Ġoncalar olmış şimdi mübāḥiṣ

4 Yūsuf'la sensün ḥüsn ile meşhūr
Ey māh-ı ʿālem olmışam bāḥiṣ

5 Kuhsār-ı ġamda derd-i ʿışḳ ile hey
Nüzhet gedādur Mecnūna vāriṣ

-52[97]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 ʿĀrıż-ı dilber içün itme gel müdām baḥṣ
Sen ḳanda ol ḳanda yoḳ yire merām baḥṣ

2 Cārī olan benem diyü ʿuşşāḳ içinde
Eylemiş laʿl-i lebüŋle göre cām baḥṣ

3 Şuʿle-i rūyuŋla siyeh kākülüŋ senüŋ
İtmiş benem diyü ṣubḥ u şām baḥṣ

4 Dünyāda budur ancaḳ mihr u meh diyü
Dilberā eylediler ḫāṣ u ʿām baḥṣ

5 Kūy-ı dilberde cedel itme gel raḳīb ile

[97] vr.17b

Nüzhet getürmez bilürsin her muġām baḥs̱

-53[98]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Murġ-ı dil eyler yār-i pür-ʿitāb ile baḥs̱
Güncişk-i nizār eyleye mi hiç ʿuḳāb ile baḥs̱

2 Geh pinhān ider ḫaṭṭın gāh āşikār
Şeyḫ-i şābdur ider ṣān kitāb ile baḥs̱

3 Ġulġule ṣalma dehre tīġuŋla ey Mirrīḥ
Olmaz muʿayyen o çeşm-i nīm-ḫ̆āb ile baḥs̱

4 Ṭut gūş-ı ṣirācı be bezme gelüp ṣūfī
Eyle istimāʿ idelüm şarāb-ı nāb ile baḥs̱

5 Zülf-i yāre götürme yüri ʿanberi ṣabā
Gedālar eylemez ʿālemde kām-yāb ile baḥs̱

6 Bir zevḳ var ki meclis-i ʿışḳda dilberā
Āvāz-ı ḫūb ile itmede muṭrib rebāb ile baḥs̱

7 Gördüm yāri bāġda pür-ġadab hemān
Benem diyüp ider māh-tāb ile baḥs̱

8 Dūd-ı dehānumdan ṭulūʿ ider şuʿle-i ʿāleme
Gel dilā eyleyelüm āfitāb ile baḥs̱

9 Her şiʿr-i şāʿire Nüzhet itme şiʿrüŋ naẓīr
Āb-ı ḥayāt eyleye mi sade āb ile baḥs̱

[98] vr.17b-18a

-54[99]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 ʿĀşıḳa itmez maḥabbet ol boyı şimşād hīç
Ger düşerse ʿışḳuna dil olmaya āzād hīç

2 Dilde naḳş oldı ḥayālüŋ gün gibi ey meh senüŋ
Devletüŋde pādişāhum kimseye yoḳ dād hīç

3 Gerçi bī-ḥad ẓulmüŋ ammā līk raḥmuŋ bī-ḥisāb
Doġrusı bu kim ġamundan eylemem feryād hīç

4 Dāḥı? kūh-ı bī-sutūnı itmedi ābād dostum
ʿIşḳ-ı Şīrīn ile zaḥmet çekmedi Ferhād hīç

5 Nice bir cevr u cefā bilseŋ efendi Nüzhet'e
Mülk-i dil vaṣluŋla bir gün oldı mı ābād hīç

-55[100]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Ḫāṭır-ı vīrānum ol şuḫ itmesün ābād hīç
Ḫāne-i maʿmūr olur mı ḳābil-i bünyād hīç

2 Eyledüm gerçi temennā vuṣlat-ı yārī veli
Uymadı sāz-ı ḳabūle naʿme-i feryād hīç

3 ʿĀşıḳa raḥm olduġın aʿdā nice fehm eylesün
Āşikāre gösterür mi ṣanʿatuŋ üstād hīç

4 Ḳalʿa-i sīnem ḫarāb eyler nigāhuŋ yal(ı)ŋız
Ġamzeden ḥalcet degildür isteme imdād hīç

[99] vr.18a
[100] vr.18a derkenar

5 Nüzhetā mümkin midür tanẓīr o zāt-ı Ekreme
Ḳābil-i taʿlīm olur mı ṣanʿat-ı Bihzād hīç

-56[101]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteye ʿālemde olmaz bir ʿilāc
Vaṣl-ı yār ile iderse yeri taḥṣīl-i mizāc

2 Pek niyāz itmiş bu şeb āhuma cānāne dīden
Eylesün māh-ı nevi luṭf eylesün başına tāc

3 Yalıŋız dil ṭālib-i ruḥsār-ı cānān ṣanmaŋuz
Būse-i yāre efendi cümle ʿālem iḥtiyāc

4 Ben ġarīḳ-i ʿışḳ olaldan başum üzre baḥr-ı eşk
Eylemiş nīlūferī luṭfıyla bir zerrīn sirāc

5 Ḫāmesi bir lüʾlü-i āb-ı ḥayāt olsa yeri
Çārsu-yı nükte içre şiʿr-i Nüzhet'dür revāc

-57[102]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Nūş ider ḫūn-ı dilüm dīde-i mestānı ḳadeḥ
Güyiyā bāde içer çarḫ meh-i tābānı ḳadeḥ

2 Bāġda ehl-i bez(i)m nergis ile güller olup
Sāḳidür yāsemeni laleʾ-i nuʿmānı ḳadeḥ

3 Sālik-i ʿışḳdur efendi yine pür-dāġ-ı dilüm
Dilberā eşk-i çeş(i)m aḳmadadur ḳanı ḳadeḥ

[101] vr.18b
[102] vr. 18b

4 Yār ile hemdem olup bāde içerken bu gice
Ṣuladı ser-be-ser ol serv-i ḫırāmānı ḳadeḥ

5 Nüzhetā bu ġazelüŋ doġrusı yektā oldı
Ehl-i rindān dir aŋa bezm-i süḫandān-ı ḳadeḥ

-58[103]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ḳāʾil olmaz dil eger ṣāḥib ʿitāb olmazsa şūḫ
Olmaz āhenk naġmede muṭrıb rebāb olmazsa şūḫ

2 Ḫaṭ- ber-āverde olan dildārı zāhid itme terk
Ders-i ʿışḳ taḳrīr olur mı hiç kitāb olmazsa şūḫ

3 Gelmeye bezm-i cihānda hīç revnaḳ meclise
Laʿl-i dilber gibi sākī bu şarāb olmazsa şūḫ

4 Ṭutalum ki āsumān-ı ḥüsne mihr olmış velī
ʿĀşıḳ ile neyleyem hem-cām-ı ḫˇāb olmazsa şūḫ

5 Nüzhetā deryāyı ʿışḳa olma ġavvās lebleri
Ḥoḳḳa-i mercān dişi hem dürr-i nāb olmazsa şūḫ

-59[104]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ol leb-i laʿlüŋ ile eyledigiçün ābād
Günde biŋ kerre ölüpdür göre ḥussād*

2 Gel göre āhum ile dehri siyāh eyledigüm
Neyleyem ki şeb u rūz gūşına girmez feryād

[103] vr.18b- 19a
[104] vr.19a

3 Alnı açıḳ gezemez hem daḫı dāmen-keş olup
Ḳaddüŋe ḳul olalı gülşen içinde şimşād

4 Sāḳiyā cām-ı lebüŋ ile bizi gel mest it
Eyle dünyāda bugün sen daḫı bir ḳul āzād

5 Ruḫlaruŋ vasfını yazmaḳda bu dem kilk-i faḳīr
Yoḳdur anuŋ gibi bir dünyede dāhı Bihzād

6 Yılda bir kerre daḫı vaṣl ile taʿmīr itmez
Ḫāne-i ḳalbümi Nüzhet göre itdi berbād

-60[105]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Luṭf yoḳ zerre ḳadar hicri ise her dem od
Yazıḳ ey mihr-i ḥüs(ü)n eşkümi sen eyleme red

2 Heves-i cāha düşüp ḫūblaruŋ ʿışḳun ḳomazuz
Efserī dürri olan hiç giye mi egne nemed

3 Naḳş ider sīnemi ol şūḫ-ı cefā ġamze ile
Şād ol ey şīfte-dil vuṣlata oldı bu sened

4 Geçdi sevdā-yı ser-i kāküli gerdānuma oldum Mecnūn[106]
Yaʿni bend eyledi ol silsile-i zülf-i kemend

5 Dem-be-dem gerçi ider şiʿrini inşā Nüzhet
Bilmediler ki kimüŋ ʿāşıḳıdur gör eḥad

[105] vr.19a-19b

[106] Mısranın bu haliyle vezni fazla çıkmaktadır. Mısradan "gerdanuma" kelimesi çıktığında vezin düzelmektedir. Ancak kelimenin çıkarılması durumunda da anlam bozulmaktadır.

-61[107]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Müjdeler erbāb-ı ʿışḳa kim yine ʿiyd oldı ʿiyd
Her kişi cānāne senden būseler eyler ümīd

2 Merḥabā elden gelürse mübtelāŋa ḳıl kerem
Ḫāṭırı beytü'l-ʿatīḳdür luṭf ile eyle cedīd

3 Gel ḳuzum ḳoç bāşına ben bendeŋi ḳurbān idüp
Lāle-reng olsun ḳoyundı ḥūn-ı dilden bu saʿīd

4 Būse-i laʿl-i ṣafā- baḫşına saʿy içün n'ola
Kaʿbe-i kūyuŋ ṭavāf itsek begüm görme baʿīd

5 Pāy ile ayāġını öpmege vardıḳda o şūḫ
Tācını atdı havāya bāşdan şeyḫüŋ mürīd

6 ʿIşḳuna İsmāʿīl'üŋ maʿmūr iderdi ḫāṭırum
Ol ḫalīl-i dil eger vīrānuma gelse ferīd

7 Sāʿidī būseŋ müsaʿīd ḳılar ise Nüzhetā
ʿIyd-i eḍḥā ḥürmetīne her işi olsun saʿīd

-62[108]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Muntaẓırdur cān u dil teşrīfine ey serv-ḳad
Nice yıl dönse bu devrān olmaya böyle raṣad

2 Bād-ı cevrüŋ dilberā vīrān idüp mülk-i dili
Taḫt-gāh-ı sīneme ẓulm-i şehen-şāh bī-ʿaded

[107] vr.19a derkenar
[108] vr.19b

3 İşigi ṭāşını bālüŋ[109] eyle dil yārüŋ bugün
Olmaya dünyāda bundan ġayrı bir devlet ebed

4 Sünbüli beŋzer der idüm zülf-i cānānuma līk
Olmasa eyninde anuŋ şol ḳabā-yı lāciverd

5 Cāmesin itmiş perīşān gör ṣabā dilberlerüŋ
İki …[110] yāre Nüzhet eyle gel sen sīne-bend

-63[111]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Yoḳ mıdur dünyāda niʿmet vaṣl-ı dilberden leẕīẕ
Sāde sükker olmaya ḳand-i mükerrerden leẕīẕ

2 Var mıdur bir nesne kim teşbīh idem leblerüŋe
Yād olmaz olsa bir şey āb-ı Kevṯer'den leẕīẕ

3 Ġuṣṣa-ı cānān dem-ā-dem ʿāşıḳa cān yidürür
Şöyle şīrīndür dilā pālūde-i terden leẕīẕ

4 ʿIşḳ-ı dildār başum üzre bir mücevher tācdır
Līk cānumdan ʿazīzdür dāḫı şol serden leẕīẕ

5 Fikr-i meh-rū ile Nüzhet bir ġazel naẓm itdi kim
Her ḥurūf-ı vāhidī kibrīt-i aḥmerden leẕīẕ

[109] Bu mısradaki "balin" kelimesinde bir yazım yanlışı olması muhtemeldir ancak dizenin yazmadaki hali şudur:
[110] Okunamayan kısım şu şekildedir:

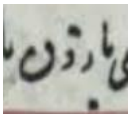

[111] vr.19b-20a

-64[112]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 ʿIyd irişdi pādişāhum merḥabālar vaḳtidür
Ḳaṭre-i ḥüsnüŋ baŋa ver kim ʿaṭālar vaḳtidür

2 Ṣalınup kūşe-be-kūşe dilberānla ʿāşıḳān
Bāde-i gülfām ile zevḳ u ṣafālar vaḳtidür

3 Şāhidān dolaba binüp ṭālibān zār eylesün
Mevsim-i ʿıyddür begüm şimdi nevālar vaḳtidür

4 Leblerüŋden būse vir luṭf eyleyüp ey māh-çebīn
Sīne-i mecrūḥuma zīrā devālar vaḳtidür

5 Derkenāra bü'l-heves olduġuma ʿayb itme kim
Ḫān-ı iḥsān olsa sulṭāndan gedālar vaḳtidür

6 İctināb itme ṣaḳın ey sīm-ten ḳoçdur belin
Nüzhet'i sende çerāġ eyle seḫālar vaktidür

-65[113]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 ʿĀlemi rā zülf-i ū dīvāne kerd
Dil-şikestān rā be ḥod aşinā kerd[114]

2 Neşʾe-yi ṣahpā-yi laʿleş zühd rā
Ḫidmet-āmūz reh-i meyḫāne kerd[115]

3 Men ḳucā ʿişret kunem bā ān ki ū

[112] vr.20a
[113] vr.19b derkenar
[114] "Onun saçı cihanı deli etti, gönlü kırgınları kendisiyle yakınlaştırdı."
[115] "Onun al dudağının verdiği neşe, takvayı meyhane yolunun çırağı yaptı."

Kāse-i Ḫurşīd rā peymāne kerd[116]

4 Ustuḫān-i ehl-i devlet rā humā
Āsiyāb-ı çarḫ rā dendāne kerd[117]

5 ʿIşḳ-ı ferzendi temāşā kun k'aceb
Nüzhet-i ālūfte rā ferzāna kerd[118]

-66[119]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Dīd laʿleş bāde ān dem der ḳadeḥ mestāne şud
Seyr kerdī zülf-i ū ʿaḳl-i cunūn dīvāne şud[120]

2 Ān ḥikāyethā ki guftem ez sırr-i neyl-i viṣāl
Hīç teʾs̱īreş nekerdī ser-be-ser efsāne şud[121]

3 Ḫāṭıram işkeste şud gerçi zi cevr-i rūzgār
Bīn cezā-yı ū ki zülf-i dilberem rā şāne şud[122]

4 Sūḥt ān şemʾem zi neng-i güft u gū der ḥaḳḳ-i men
Līk ez ḫākisterem peydā hezār pervāne şud[123]

5 Īn çi keyfiyyet ki Nüzhet der zāmān-ı laʿl-i ū
Ḫalvet-i ehl-i veraʿ hem-rengī-yi meyḫāne şud[124]

[116] "Ben onunla nasıl eğlenebilirim çünkü o güneşin çemberini kadeh yaptı."
[117] "Huma kuşu devlet erkanının ileri gelenlerini feleğin değirmeninde öğütmüştür."
[118] "Çocukça aşkı bir temaşa et. Hayret ki perişan Nüzhet'in aklını başına getirdi."
[119] vr.19b derkenar
[120] "Al dudağı kadehteki şarabı görür görmez sarhoş oldu, onun saçını temaşa ederken deli akıl hepten delirdi"
[121] "Kavuşma nimetlerinin sırrına dair anlattığım hikayeler ona hiç etki etmedi, tamamen efsane oldu."
[122] "Zamanın zulmünden her ne kadar gönlüm kırıksa da onun aldığı mükafata bir bak: sevgilimin saçlarına tarak olmuş."
[123] "Benim hakkımdaki dedikoduların utancından dolayı o sevgili beni yaktı. Ancak külümden binlerce pervane peyda oldu."
[124] "Ey Nüzhet bu nasıl bir şey, o şarap içtiği vakit zühd ehlinin halveti adeta meyhaneye döndü."

-67[125]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

1 Laʿ linden o şūḫuŋ n’ola olsam müteleẕẕiẓ
Maʿ cūn-ı cevāhirle hep ʿ ālem [müteleẕẕiẓ]

2 Ḫālüŋ görüben olsa saŋa dil n’ola bende
Olmaz mı hiç ol dāneden Âdem müteleẕẕiẓ

3 Var ṭatlulıġun aŋla o tīr-i sitemüŋ ki
Zaḫmumdan olur ḫāṭır-ı merhem müteleẕẕiẓ

4 Eşküm yüzüŋe ʿ āşıḳ olup itse n’ola cūş
Gülden olur elbetde şu şebnem müteleẕẕiẓ

5 Ben pençe-i ḥasretle idem kāviş-i sīne
Zülfüŋle ola şāne-i perçem müteleẕẕiẓ

6 Lāyıḳ mı şeh-i ʿ ālem olup sende fenādan
İḥsānuŋ ile olmaya bir dem müteleẕẕiẓ

7 Düşnāmına cān virse n’ola Nüzhet o şūḫun
Ṣahpādan olur ḫāṭır-ı pür-ġam müteleẕẕiẓ

-68[126]-

[mefʿ ūlü/fāʿ ilātü/mefāʿ īlü/fāʿ ilün]

1 Baḳ rūy-ı dil-rübāya ḫaṭ-ı müşk-bārı gör
Gülzāra gel leṭāfet-i faṣl-ı bahārı gör

2 Dāʾim çemende ḫār ile eyler mülāʿ abet
Ey ʿ andelīb ġamzesi ol gül-ʿ izārı gör

[125] vr.20a derkenar
[126] vr.20a derkenar

3 Yoḳ farḳı seng-i makbereyi mesned itmeden
Pā-māl olan o ṭıfl-ı peder iftiḫārı gör

4 Çıḳmış ḫırām-ı nāz ile gülzāra seyre gül
Aġyār-ı bed nihād ile şol yād-gārı gör

5 Ey nūr-ı dīde eyle naẓar şiʿr-i Nüzhet'e
Elfāẓ-ı pāk ü maʿni-i nükte güzārı gör

-69[127]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilatün/feʿilün]

1 Leb-i yāri umalum ṣıdḳ ile ġayret demidür
Gel muḳīm ol bu söze dem daḫı vuṣlat demidür

2 N'ola ger eyler isem āteş-i pinhānumı iẓhār*
Ṣaḳın ʿayb eylemeŋüz yāre şikāyet demidür

3 Yine āgūşa çeküp yār ile hem-vaṣl olalum
Virelüm naḳd-i dil u cānı maḥabbet demidür

4 Nice bir ġuṣṣa-i pinhān idelüm sīnede cānā*
Gülelüm oynayalum nāz ile ṣoḥbet demidür

5 Nüzhetā faṣl-ı bahār oldı gelüŋ zevḳ idelüm
Ḫūbları ṣayd idelüm mey ile ʿişret demidür

-70[128]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ruḫlaruŋ seyr eyleyenler dilberā bir gül ṣanur
Ben ġarīb āşüfteni gülşende hem bülbül ṣanur

[127] vr.20a-20b
[128] vr.20b

2 Her ḳaçan zülfüŋ dökülse ʿārıżuŋ üzre bu dil
Gülşen-i cennetde ḥāṣıl oldı şol sünbül ṣanur

3 Şöyle mest olmış göŋül kim bezm-i ʿışḳ içre bugün
Ṣunsalar destine bir gül anı cām-ı mül ṣanur

4 Ders-i ʿışḳı derk idüp rumūzunı fehm itmeyen
Ruḫlaruŋ üzre begüm şol ḫāllerüŋ fülfül ṣanur

5 Güş idenler vāsf-ı yārle şiʿrüm inşā itdigüm
Nüzhetā kilküm avāzuŋ hep göre ġulġul ṣanur

-71[129]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Eşk-niṣārla çeşmimüŋ ʿaceb seḫāsı var
Özge derde uġramış aŋlarum belāsı var

2 Gördüm ayīnede cām-ı ḫˇāb içre yār
Sīneye almış anı gör ne ṣafāsı var

3 Ruḫsāruŋla maḥabbet itse ʿaceb mi berg-i gül
Perdesi ṣıyrılmış ne ʿırż u ne ḥayāsı var

4 Dehri pür şerāre ḳılsa ṭaŋma ki āhum
Genclükdür başında maḥabbet havāsı var

5 Urur gāhīce sīneme zaḫm-ı ġamzesin o yār
Nüzhet neyleyem yāre ne luṭf u ne devāsı var

-72[130]-

[129] vr.20b-21a
[130] vr.21a

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Āhımuŋ tīri egerçi seng ü ḫarādan geçer
Bilmezem sen māh-rūya eylemez aṣlā eṣer

2 Mū miyānun fikri ile ḳıl gibidür cānumuz
Eyle gel cism-i nizāra ʿayn-ı ʿibretle naẓar

3 Gice gündüz öykinür yārüŋ leb-i şīrīnine
Ol sebebden oldı ṭatlu gör efendi bu şeker

4 Bir zamān ṭaʿn eyler idi dilberüŋ dendānına
Reng içün ʿālem iç(i)re ṭāş kesilmişdür güher

5 Şol melāḥat mülki içre bir şeh-i dil dir? faḳaṭ
Ḳoḳmaġa ʿārif olana Nüzhetā bir gül yiter

-73[131]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Bugün āh eylemek ṣanmaŋ efendi nāya ḳalmışdur
Şu ʿālemde şerer-efşān dil-i şeydāya ḳalmışdur

2 Sürüp aġyār-ı Firʿavn'ı çıḳardı kūy-ı Mıṣrından
ʿAṣā-yı ancaḳ icrā eylemek Mūsā'ya ḳalmışdur

3 Nice teşbīh idem şol āfitābı rūyuŋa ben ki
Ruḫuŋla başa baş gelmek gül-i raʿnāya ḳalmışdur

4 Bugün peykānı gönderdüŋ yaruŋ ol ġamze[yi] cānā
Hemān ʿāşıḳlaruŋ kārı bu dem Mevlā'ya ḳalmışdur

[131] vr.21a-21b

5 Bulımadan şu ʿālemde göŋül bir ḫūb-ı müsteŝnā*
İşüŋ Nüzhet senüŋ bir kāmkār pāşāya ḳalmışdur

-74[132]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Gül āb-ı tābi-i ruḫ-ı cānāna reşk ider
Şebnem durur ki mihr-i dıraḫşāna reşk ider

2 Yansam ʿaceb mi āteş-i ʿışḳ ile ṣubḥa dek
Ol şemʿ-i pür-zede ruḫa pervāne [reşk ider]

3 Senüŋ cefān ile daḫı āzürde olmamış
Ṣabr u tahammül-i dile dīvāne reşk ider

4 İçmüş o deŋlü bāde-i nāzı güzel senüŋ
Her gerdişine cilve-i mestāne reşk ider

5 Ṣanmaŋ ki Nāʾilī'ye naẓīre dimek diler
Nüzhet bu ṭarẓ ile aŋa rindāne reşk ider

-75[133]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Göŋül ḫāk-i cenāb-ı şāh-ı ʿışḳa intisāb ister
Murādı yaʿni bir maḥbūb-ı ṣādıḳ bī-ʿitāb ister

2 Sirişküm cām-ı çeşmümle ṣunar çün merdüm-i dīdem
O dem ki ṭıfl-ı dil bir olmadıḳ yirde şarāb ister

3 İder mi laʿli dermānum diyü maʿcūn-ı cevherle
Ṭabībüm leblerüŋden ḫaste-dil şāfī cevāb ister

[132] vr.21a-20b derkenar üst satır
[133] vr.20b derkenar

4 Görünmez bir ḳażādur tīri cānā ol ḳaşı yāyuŋ
Anı menʿ itmege çün hāle seng-i āsiyāb ister

5 Ḫaṭı vaṣfında ol meh-rū efendi tabʿ-ı Nüzhet'ten
Mufaṣṣal olmaḳ üzre bir mümessek ḫoş kitāb ister

-76[134]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Siyeh-ḫāre girībānunda ol zer dügmeler kim var
Muḳārin māha şeb içre ṣanasun sebʿa-i seyyār

2 Mükaḥḥal ṣanma çeşmi göz ḳarardur ḳatlüme her gün
O şemşīr nigeh ile āh efendi ġamze-i ḫun-ḫār

3 Aġaç oldı kesildi ḳaṣḳatı ʿarʿar ḫacāletden
Ḫırām-ı ḳaddüni çünki görüp ey kebk-i ḫoş-reftār

4 ʿİlāc ger dem-i ʿīsīde olursa eylemez minnet
O dil ki derd-i ʿışḳ-ı dilberān ile ola bīmār

5 Ne cānı var benümle daʿvi-yi ʿışḳa gele Mecnūn
Senüŋ devründe ey Leylī ṭırāz-ı zülf-i ʿanber-bār

6 Ḳarār itmez dil-i ġam-dīdemüz bir yirde ḥayretle
O şūḫ-ı ʿişve-cū Nüzhet idelden vuṣlatuŋ iḳrār

-77[135]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 O gīsū-yı siyeh ki ʿārıż-ı dildāra düşmüşdür
Anuŋla ḫaṭır-ı üftādemüz āvāre düşmüşdür

[134] vr.21a derkenar
[135] vr.21a-20b derkenar alt satır

2 N’ola bülbül uçursa ḳuş diliyle medḥ idüp ʿışkuŋ
Çemende gül gibi bir bāz(ı)? pür diyāra düşmüşdür

3 Gözüŋ ḫūn-ı dil-i ʿuşşāḳ-ı zāra teşne olmışdur
O mestüŋ ʿaynıdur kim kūçe-i ḫammāra düşmüşdür

4 Göŋül fikr-i ruḫunla vechi vardur pīç u tāb itse
Ḥaḳīḳatde o bir mūdur miyān-ı nāra düşmüşdür

5 Atılmış oḳ gibi biŋ kez yabāna ḳavs-ı naḫvetle
Göŋül mānend-i Nüzhet bir gözi Tātār’a düşmüşdür

-78[136]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Fiġān u āh-ı şeb-gīri nice bilsün seḥer-ḫīzler
Ne leẕẕetde leb-i cānān bilür mi ehl-i perhīzler

2 Alurlar ṣabr u ʿaḳl u cān u dil eşyāsını cümle
Ḫaṭ-ı müşgīn u meh-rūlar güzeller şīve-engīzler

3 Var iken zaḫm-ı tīr-i ġamzesi sīnemde durmazlar
Ḳıyarlar yoḳ yire ʿāşıḳlara ol çeşm-i ḫun-rīzler

4 Alup biŋ nāz ile evvel seni ḫavf eylerüm ey dil
Uṣanup soŋrası hiçe ṣatarlar ḳahpe …-īzler[137]

5 Tenüm gūyā benüm fulād-ı mihekdür Nüzhetā her gün

[136] vr.21b
[137] Kelime şu şekildedir:
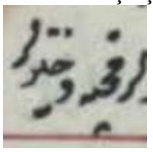

…….[138] tīġ-i cevri sīnede şemşīr-i ser-tīzler

-79[139]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḳaşuŋ ey āfitāb-ı ṭalʿatum sibah-ı ġarrādur
O zülf-i Çīn u pür-çīnüŋ Ḫıṭā müşkinden aʿlādur

2 Ṭavāf-ı Kaʿbe-i kūyunda saʿy itmemüz cümle*
Zülāl-i vaṣluŋ ol şūḫ-ı dilārādan temennādur

3 İşigi ḫākine yüzler sürer her gice tenhāca
Felekde meh daḫı üftādesi özge temāşādur

4 Mütūn-ı ʿişveyi ögretdi cümle ḫˇāce-i ḥüsni
O ṭıfl-ı nāzenīn fenn-i cefāda ulu dānādur

5 Yolında pāy-māl olan begüm Nüzhet degül ancaḳ
Gedādur pādişādur hem daḫı aʿlā vü ednādur

-80[140]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Sīnede ʿışḳı bütün yār-ı dil-ārāmuz var
Dest-i ümmīdde hele bir gül-i raʿnāmuz var

2 Deşt-i ġamda oḳıdur Ḳays'la kitāb-ı ʿışḳı
Şeyḫ (ü) dānāya baş egmez dil-i şeydāmuz var

[138] Kelimenin şekli şudur:

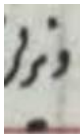

[139] vr.21b
[140] vr.22a

3 N’ola ʿālemde bugün ʿışḳ ile bed-nām olsaḳ
Laʿl-i cānān gibi bir sāġar-ı ṣahpāmuz var

4 Tūtiyā itmek içün dīde-i nābīnaya
Ḫāk-i pāyından anuŋ yine temennāmuz var

5 Mest u maġrūr görürsen beni ʿayb eyleme kim
Nüzhetā sīnede bir dilber-i ġarrāmuz var

-81[141]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün]

1 Gerçi cānān çoḳ olur ben gibi ammā ki ḳalīldür
Nūr-ı ḥüsnüŋ ṣanemā bu söze bil-cümle delīldür

2 Gözüne girmek içün bir şeh-i ālīşānuŋ
Merdümedān[142] felege cism-i nizārum mīldür

3 Zülfüni tāze ġazeller ile vaṣf eyledilerse
Ṣaḳın inanma begüm cümlesi ḳāl u ḳīldür

4 Ġarḳ-ı āb eylesem ʿālemleri ṭūfān gibi zīrā
Baḥr-ı ʿummān benüm eşküme nisbet sīldür

5 Ṣūfī-i semʿa- fürūş irse de ʿālī rütbe
Nüzhetā ʿāşıḳ u āvāreye bī-şüphe zelīldür

-82[143]-

[141] vr.22a

[142] Mısradaki noktalarla gösterilen kısım tam olarak okunamamıştır. Kelimenin “merdüman” olması muhtemeldir ancak bu durumda da kelimenin yazımında hata olduğu görülmektedir:

[143] vr.22a-21b derkenar üst satır

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Fikr-i zülfüŋle dimāġ-ı maġzımuz pür-şūr olur
Zaḫm-ı müşk-i sūde elbetde şehā nāsūr olur

2 Teşne-leb olsa revādur tāb-ı ḥasretle begüm
Kim ki ḳaddüŋ sāyesinden ben gibi mehcūr olur

3 Ġam-kesārından cefā gördükce illā ġam çeker
Böyle dādından dil ü dīvānemüz mesrūr olur

4 Nīş-i āzār-ı girān-ı ….[144] cihāna ṣabr irmez
ʿAyş-ı nūş-ı ẕevḳ u rāḥatla dilā meʾcūr [olur]

5 Ġam degül mest-i mey-i naḫvet olursa dilberüm
Ḫaṭṭ-ı ruḫsārı gelince şüphesiz maḥmūr olur

6 Berg-i bār-ı ʿömrüni pejmürde eyler rūzigâr
Nüzhetā her kim felekde gül gibi mesrūr olur

-83[145]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 ʿIydda ḫāneme teşrīf ide şāyed diyü yār
Ṣuladı yolları saḳā gibi eşk-i ḫunbar

2 Merḥabā itme el ucı ile ḳāʾil degilüz
Ne var ey ṣūḫ-ı cihān eyleyelüm ʿazm-i kenār

3 Bayram ayı gibi bir kez görürüz yılda yüzüŋ

[144] Kelime kâğıdın nemlenmesi sonucu net okunamamaktadır:

[145] vr.21b derkenar

Aŋladıḳ gün gibi māhiyyetin ey dilber ʿayyār

4 Rāsttır ʿuşşāḳa dilā kār-nühüft olmaduġı
Yār āheng-i ṣabā eyleyerek seyr-i ḥişār

5 Nüzhete ġonca dehānından eger bir būse
Ḫusrevā degmez ise virme bu şīrīn-güftār

-84[146]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ruḫuŋ ey ġonca-leb gūyā gül-i bāġ-ı leṭāfetdür
Ḫaṭ-ı müşkīnüŋ ise sünbül-i rengīn ḳıyāfetdür

2 Ser-i zülfüŋ dökülse ṭalʿat u dīdāruŋa dirler
İḫāṭa eylemiş mihri seḥāb-ı bī-kesāfetdür

3 Gel ey dil çarḫa girdükde raḳīb-i ʿaḳrana ḳarşu
O raḳḳāṣa ṣarıl zencīr gibi sāʿat bu sāʿatdür

4 Nigāh-ı keç degildür ḫālümi görsün diyü ol māh
Benām-ı çeşm ile ʿāşıḳlara gūyā ʿişāretdür

5 Görinen Nüzhetā ẓann itme ruḫsārında ḫaṭṭıdur
Ḳanad açmış idüm pervāz diyü kebk-i melāḥatdür

-85[147]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 O ḫāl-i ʿanberīnüŋ gerden-i pāke muvāfıḳdur
N’ola daʿvā-yı benlik eylese ḳavlinde ṣādıḳdur

[146] vr.22a derkenar
[147] vr.22a-21b derkenar alt satır

2 Cevāb-ı telḫ ile her bī-meẕāḳuŋ aġzı dadın vir
Şeh-i mülk-i melāḥatsün ʿadālet saŋa lāyıḳdur

3 Ḳadeḥ der-dest olan maʿmūm-ı merkdür ġayrıdan zīrā
Çemende ġonca şād u lāleler ḳana boyanıḳdur

4 Beni ġarḳ-ı yem-i ʿışḳ eyledi yār nüvāzişle*
Bıraḳdın soŋra gözden bu ne ṭarz-ı āşīnālıḳdur

5 Fiġān-ı bülbülüŋ gül meclisinde ḥüsni yoḳdur hīç
Yıḳılsa belki Nüzhet böyle vādi bī-ḥayālıḳdur

-86[148]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ḫaṭ-ı cānān-keşīde ʿışḳ ile dermān getirür
Ṣanki Ḳurān oḳuyup ḳalbüne īmān getirür

2 ʿĀşıḳ u şeydālarını bendene ḳayd itmegiyçün*
Zülf-i zencīrini ey dil baŋa her ān getirür

3 Baḳıcaḳ rūyuma biŋ nāz ile ʿişve iderek
Çeşm-i pür-ḫāke hemān kuḥl-ı Ṣıfāhān getirür

4 Gice her ṣubḥa değin āh u fiġān eylemeler
Getirürse yine ʿāşıḳlara bu şān getirür

5 Süḫan-ı yārümi güş eyleyicek Nüzhetiyā
Gūyiyā āb-ı ḥayatdur ki baŋa cān getirür

-87[149]-

[148] vr.22a-22b
[149] vr.22b

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün]

1 Yaŋāġuŋ alına dirler gül-i ter
Çemende ḳaddüni öger ṣanavber

2 Yüzüŋ dehrüŋ mehi mihründen elʾān
Münevverdür münevverdür münevver

3 Lebüŋden būse virmek ʿāşıḳına
Keremlerdür keremlerdür keremler

4 Saŋa ġamz eyleyenler ben faḳīri
ʿAdūlardur ʿadūlardur ʿadūlar

5 Nigārā gül yüzüŋ üstünde ḫaṭṭuŋ
Muʿanberdür muʿanberdür muʿanber

6 Bugün meydān-ı ʿışḳ içinde Nüzhet
Dilāverdür dilāverdür dilāver

-88[150]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Maḥabbet mülki ʿālemde benüm eski ocāġumdur
O māhuŋ cāy-ı ārāmı velī zānū-yı sāġumdur

2 Görince laʿl-i yāḳūtı o yārüm sūḳ-ı dehr içre
Hemān el urdı anlara didi benüm dudaġumdur

3 Ġam-ı cānān ile geşte olaldan dūd-ı āhumla
Şerārum bāşum üstinde yanar altun çerāġumdur

[150] vr.22b-23a

4 Ne deŋlü şerḥa çekilmiş nice biŋ dağlar urmış
Bu sīnem kūhsār içre muḥaṣṣal dāġ u bāġumdur

5 Emīr oldum ʿalem çekdüm hemān ben milket-i ʿışḳa
Dehānum dūdı ey Nüzhet benüm mavi otaġumdur

-89[151]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1. Nāvdān-ı ḫūn olup dīdem dem-ā-dem çāġlar
Yaḳarum ben sīnem üzre gice gündüz dāġlar

2 Hep vücūdumda benüm bī-kār olupdur şerḥalar
Her yerinden ḫūn-ı göŋlüm şu gibi hep çāġlar

3 Oldı dil dīvāne ey meh şol çerāġ-ı ḥüsnüne
Gāhice dīvāne olup kendü kendüŋ bāġlar

4 Yoḫsa bu cevre nihāyet yoḳ mıdur dostum ʿaceb
Böyle ālāmı efendi çekmeye şol dāġlar

5 Görmeyelden şol ʿizār-ı gül gibi sīmīn-teni
Bülbül-āsā Nüzhetā efġān idüp dil āġlar

-90[152]-

[fāʿīlātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Bir gözi şahpāz idüpdür murġ-ı göŋlümi şikār
Düzd-i ġamzesi çalup cān tuḫfesin itdi firār

2 Şimdi fürḳat vaḳtidür aḳsın ḳo eşküm dünyede
Yārdan mehcūr olanuŋ kārı dökmekdür şerār

[151] vr.23a
[152] vr.23a-23b

3 Bu firāḳa bāʿ iş olanlar dilerüm dünyede
Olsun āyīne-i ḳalbi sırr u ġamla pür-ġubār

4 Vuṣlat-ı cānān olursa bir daḫı baŋa naṣīb
Naḳd-i cānum sāʾil-i baḫtuma ideyüm niṯār

5 Ḥasret-i nār-ı firāḳ-ı yāre dūş iden beni
Ṭāliʿ-i bed-baḫtum ile rūzgārdur rūzgār

6 Ḳanı ey şāh-ı melāḥat kūyuŋ içre her gice
Meclis-ārālıḳ iderdüm ḥüsnine pervāne-vār

7 Yanayum yaḳılayum fikr-i ḫayāl-i vaṣl ile
Varsun aʿdā ile cilve eylesün ol şehriyār

8 Ben gibi dār u diyār-ı yārdan dūr kimseyi
Şol Resūlī ḥürmetiyçün itmesün hiç Kirdigār

9 Nār-ı ḥasr ile ḳo yansun cism-i zārum Nüzhetā
Bu meṯeldür şöyle ki *min nār-ı müşted intiẓār*[153]

-91[154]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātü/fāʿ ilün]

1 Sīnesinde ol bütüŋ bir dāġ-ı müstesnāsı var
Āsumān-ı behcetüŋ gūyā meh-i ġarrāsı var

2 Būse-i laʿ lüŋ dirīġ itmez ʿ uṭāş u vuṣlata
Ey güzeldir ḫoş güzeldür ki anuŋ ammāsı var

[153] "Yoğun bekleyişin ateşinden"
[154] vr.23a-22b derkenar üst satır

3 Vaṣl u hicrüŋ ……..[155] işʿār ider
Ṭarf-ı destārında yārüŋ bir gül-i raʿnāsı var

4 Sāye-i her tār-ı gīsūsunda ṣad dārü'ş-şifā
Ey göŋül seyr it ne rütbe ʿāşıḳ-ı şeydāsı var

5 Bir nefes virmez niyāza ruḫṣat-ı cevlān-giri
Nüzhetā şimdi anuŋ bir nāz-ı nev peydāsı var

-92[156]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Vechi vardur yüzüŋe mihr-i dıraḫşān diseler
ʿAyn-ı ḥaḳ'dur gözüŋe fitne-i devrān diseler

2 Lāyıḳ ol çāh-ı zenaḥdānı görüp ehl-i dilān
Mışr-ı ḥüsn içre saŋa Yūsuf-ı Kenʿān diseler

3 Kākülüŋ fāḫte-dil-i lāne idelden ötürü
Doġrıdur ḳāmetine serv-i ḫırāmān diseler

4 Dāġ-ı ʿışḳuŋ yiri var dāḫı zemīn-i tende*
Yaraşur bāġ-ı dile ger gül-i ḥandān dişeler

5 Sīnemi deldi yine ġamze ser-ā-pā Nüzhet*
Yine rencūr oluruz ney gibi nālān diseler

-93[157]-

[155] Kelime sayfanın nemlenmiş olması ve yazıların bozulmasından dolayı okunamamıştır:

[156] vr.22b derkenar
[157] vr.23a derkenar

1 Ey dil benüm naẓarum zülf-i yāredür
ʿÖmrüm ümīdi ḥāṣılı sinn-i hezāredür

2 Şimşīr-i ġamze vü tīr-i nigāh ile
Cānum efendicigüm yāre pāredür

3 Gönlüm hevā-yı seyr-i ruḫ-ı dilberānla
Bir baḥra düşdi ki ol bī-kenāredür

4 Baḳdum dehān u leblerüne didüm begüm
Ṣan dürc-i gevher içre laʿl-i pāredür

5 Ṭaʿnumdan olmadı Nüzhet benüm ḫalāṣ
Baḫtumda ben gibi bir bī-sitāredür

-94[158]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Ol ġamzeler ki fitne vü nāza füsūn ider
Tīġ-i sitemle baġrumı bir demde ḫūn ider

2 Şol ḫandeler ki teng-i dehānında gizlüdür
Derd-i derūn-ı ḫātır-ı zārum füzūn ider

3 Ol gīsūvān ki ziynet-i destār-ı yār olur
Ḳays-ı belā-keş-dile meşḳ-cünūn ider*

4 Şol cilveler ki vaḳt-i naẓarda olur berīd
Ölmek yolında ʿāşıḳına rehnümūn ider

5 Ol dil-rübāya söyle ki cevr itmesün felek

[158] vr.23a-22b derkenar alt satır

Bir dilberüŋ yüzinden āyende zebūn ider

6 Şol nükteler ki piste-i ḫāmūş-ı yāre ḥāṣ
Bir ʿuḳdedür ki ḥall anı āh-ı derūn ider

7 ʿAḳlum tāġıtsa siḥrile Nüzhet ʿaceb midür
Ol ġamzeler ki fitne vü nāza füsūn ider

-95[159]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Gül gibi her ḫāra cānān durma ülfet gösterür
Gel görüŋ insanı kim şol dīve ruḫṣat gösterür

2 Ceyş-i aġyār geldi ḳondı kūy-ı ʿuşşāḳa ḳarīn
Ṣanki bir kāfir gelüp İslāma şevket gösterür

3 Her ne deŋlü merḥamet it dir isem yāre hemān
Dest urup ol ḳabża-i nāza ḫusūmet gösterür

4 Nāz ile āl ḫāre giymiş ol ḳad-i bālāsına
Dā'imā Mirrīḫ-ṣıfat cāna küdūret gösterür

5 Kūy-ı yāre varalum Nüzhet bugün ʿuşşāḳ ile
Görelüm āyīne-i devrān ne ṣūret gösterür

-96[160]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Dikeni verde bugün ġamze-i cānān dinilür
Müje-i yāre dilā ḫançer-i bürrān dinilür

[159] vr.23b
[160] vr.24a

2 Zāhidā ṣanma nigāruŋ seri üzre kākül
Bāġ-ı ḥüsn içre aŋa sünbül ü reyḥān dinilür

3 Şāhidüŋ gül yüzi üstünde olan ḫaṭṭı degül
Nezd-i ʿuşşāḳda buŋa kuḥl-i Ṣıfāhān dinilür

4 Ḳadd-i dildāre işitdüm çemen içre şimdi
Ziynet-i gülşen olan serv-i ḫırāmān dinilür

5 Kūyuŋ içinde ḳaçan Nüzhet'üŋ āġāze ider
Ḥarem-i gülde öter bülbül-i nālān dinilür

-97[161]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ey ṣabā var yüri tez ol ḫaṭ-ı zībāyı getür
Ġayrısın ḳoya hemān mālik-i sevdāyı getür

2 Dīgere ṭālib olup dāmene düşmüş bilirüz
Gelmedeŋ şāh-ı elem var dil-i ednāyı getür

3 Yār meclisde küşād muṭrib ise naġme-nüvāz
Sāḳiyā bezme yüri sāġar-ı ṣahpāyı getür

4 Şāh-ı ʿışḳa dimeŋüz yāri getür bezmümüze
Hiç dinür mi megese Ḳaf'dan ʿanḳāyı getür

5 Gāh gāh dise o meh-ṭalʿat eyā sākī saŋa
Kaʿbe-i kūyuma var Nüzhet-i şeydāyı getür

-98[162]-

[161] vr.24a
[162] vr.24a-23b derkenar üst satır

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Ol ḫandeler ki kūşe-i lebden ẓuhūr ider
Bir teşnedür ki māʾ-i ʿinebden ẓuhūr ider

2 Aġyārı gördügünde göŋül lerze-nāk olur
Bir raʿşedür ki şiddet-i tebden ẓuhūr ider

3 Ḫālüŋ varaklı olsa neşāṭum ziyād olur
Keyfüm yetince ḥubb-i ẕehebden ẓuhūr ider

4 Zülfüŋ anınca ḫāṭıra laʿlüŋ gelür begüm
Bir vehmedür ki ṭūlā-yı şebden ẓuhūr ider

5 Nüzhet baḳınca rūyuŋa bir būse virdi yār
Bildüm o demde kām ṭalebden ẓuhūr ider

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Laʿlüŋ senüŋ ey ġonca dehen çeşme-i cāndur
Güftār-ı dilārāmuŋ aŋa āb-ı revāndur

2 Göŋlüm gözüm açılur eyā sāḳī-i meh-veş
Ol muġbeçe meclisde ḳaçan ḫande-gāndur

3 Biz bülbül āşüftesiyüz çünki o şūḫuŋ*
Ruḫsār-ı dilāvīzi gül-i bāġ-ı cihāndur

4 Çoḳ görme eger eyler isem seyr-i cemālüŋ
Zīrā ki seḫā görmeyeli ḫayli zamāndur

[163] vr.23b derkenar

5 Teşrīfin ile reviş olur dīde-i Nüzhet
Ḫāk-i ḳademüŋ var ise kuḥl-i Hemedān'dur

-100[164]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Görinen çāk-i ḳabādan güzelüm sīne midür
Yoḫsa ey ṭūti-i sükker-şiken āyīne midür

2 Fikr-i zülfüŋ ile ʿ ışḳuŋ dil-i vīrānemde
Ejdehālar ile pür gizlice gencīne midür

3 Ḳatı ʿ işyānı ẓuhūr eyledi ṭıfl-ı eşküŋ
Bugün ey ḫāṭır-ı pür-ġam ʿ aceb āẕīne midür

4 Oḳ gibi yayduġı ….[165] o çeşm-i mestüŋ
Bilmezem doġrusı şol ġamze-i pür-kīne midür

5 Dimez ol tāze zaḫ(ı)m ʿ ışḳuma üftāde olan
Nüzhet-i dil şodeh ʿ āşıḳ-ı dirīne midür

-101[166]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Kākülüŋ iki bulup ḥüsnüŋe taġbīr nedür
Dilber-āṣā bu ḳadar bendeŋe taʿ ẕīr nedür

2 Çeşm-i yār ile bugün mest iken oldun ayıḳ

[164] vr.24a derkenar

[165]Kelime eski Türkçe ög ya da ögün- kökünden gelen bir ifade olabilir. Bu haliyle "ögnine" şeklinde okunmalıdır. Ancak anlam olarak beyte tam uymadığı görülmektedir. Bundan dolayı kelimeyi yukarıda noktalarla gösterip burada metindeki haline yer verdik:

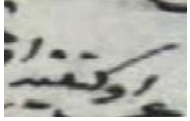

[166] vr.24a-24b

ʿĀşıḳā defʿ-i ḫumār itmege tedbīr nedür

3 Ḳurı ġavġā mıdur āyā cāmiʿ-i ḥüsne varup*
Vāʿiẕüŋ pendine baḳ sen hele taḳrīr nedür

4 Sīne-i sīme düşüp ʿālem-i rūyāyı bu şeb
Zāhidā gel görelüm bu düşe taʿbīr nedür

5 Āşıḳuŋ cismini ʿışḳ ile bugün zer eyler
Nüzhetā rūy-ı dilārādaki iksīr nedür

-102[167]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Naġme-i rūz-ı firāḳum bülbül-i gūyāmdur
Bāʿiş-i āh-ı derūnum zülf-i ʿanber-fāmdur

2 Şerḥadan menʿ itme zāhid ʿāşıḳ-ı şūrīdeyi
Cāme-i surḫı ḳo giysin cismine bayrāmdur

3 Sen gibi bir māh-rūnuŋ fürḳatüŋ çekmek baŋa
ʿĀlem-i dünyā içinde ol da bir şūḫ nāmdur

4 Ḥūt eyyāmında cānā dāne-i fikrüŋ senüŋ
Ben gibi faḳr-ı viṣāle kesret-i inʿāmdur

5 Laʿlüni ṣordum lebüŋden leẕẕetüŋ didi begüm
Sāġar-ı Cemşīd içinde bāde-i gülfāmdur

6 Ḥırḳa-pūş olmış görürsen ḳurb-ı kūy-ı ʿāşıḳuŋ
ʿĀzim-i Kaʿbe olup düşünde giy iḥrāmdur

[167] vr.24b

7 Gelmedeŋ ḫaṭṭuŋ visālüŋ ṣubḥunı iẓhār idüp
Nüzhete eyle müyesser gelecek aḫşāmdur

-103[168]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Ḫāk-i pāyüŋ kuḥl ider dil gör o māha bendedür
Bu vefāyı ḫoş bilüp iḥsānına şermendedür

2 Bāġa teşrīf eyledükce çāk idermiş sīnesin
ʿArʿar-ı şimşād efendi ḳaddüŋe efgendedür

3 Zāhidā gel münkir olma ol şehüŋ endāmını
Şol libāsı ḫüsnüni gör cismine zībendedür

4 Ṣanma ki elden ḳoyam dāmānını benden şehā
Eylemem ʿışḳuŋ fedā tā k'ey bu cānum tendedür

5 Āteş-i fürḳatde ḳaldum teşne oldum rūyuna
Gel ḫaber vir ey ṣabā ol çeşm-i cādū ḳandadur

6 Āb-ı zemzem leblerüŋ ṣorduḳça ʿāṣıḳlar didi
Sāḳiyā cām-ı meyüŋ ẕevki faḳaṭ gülşendedür

7 Baḳmazuz memlū olursa bu deh(i)r maḥbūb ile
Arzū-yı vaṣl-ı Nüzhet dilberā hep sendedür

-104[169]-

[fāʿ īlātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Ḳaṣd-ı ṣayd-ı māhı iden ṣanmaŋuz cānándur
Baḥr-ı ʿışḳa ʿaksi urmuş bir meh-i tābándur

[168] vr.25a
[169] vr.25a

2 Sevḳ-i hicre çıḳaran ʿālemde ṣabrum riştesin
Mıṣr-ı ḥüsn içre şuhūrı Yūsuf-ı Kenʿāndur

3 Fikr-i ḫālüŋle akanlar dīde-i pür-ḫūndan
Dāne-i eşküm degildür ḳaṭre-i ʿummāndur

4 Gülşen-i ḥüsnünde feryād eyleyen bülbül gibi
Ey şeh-i mülk-i melāḥat bu dil-i nālāndur

5 Nüzhet'üŋ āh u fiġānı göklere irse revā
Sen mehüŋ ʿışḳıyla zīrā şimdicek yārāndur

-105[170]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Varup ʿarż ideyüm derd-i dilüm ol şūḫ-ı mekkāre
Merīḍ-i ʿışḳıyam ḳılsun baŋa luṭf eylesün çāre

2 Ṭabīb u muġbeçe hem millet-i ʿīsā ser-efrāzī
ʿAceb mi beŋzemezse ṭavr u ṭarzı ġayr-ı dildāre

3 Ḫayālüŋ güne güne ḳıldın ʿandan ḫāne-i dilde
Derūnı döndi baʿż-ı ʿāşıḳīnüŋ zīr-i küffāre

4 Ṣunup dārü'ş-şifā-yı leblerüŋden şerbet-i laʿlüŋ
Ḥekīmāne ʿilāc itdi bize eczā vü meh-pāre

5 Çoġı dil-ḫaste oldı nabż-gīr olsun diyü ammā
Felekde el virir mi böyle devlet her dilfikāre*

6 Ḳan alayum dir iken cānın çoḳ müselmānuŋ*

[170] vr.24b derkenar

Ḳatı kāfirce işler eyledi ʿuşşāḳa bīmāre

7 ʿAcāyib ṭatlu merhemdür viṣāli Nüzhetā anuŋ
Şifā-yı ṣadr olur idi ṣarılsa bu dil-i zāre

-106[171]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Nev-bahār-ı ḫüsnüŋi ḥaṭṭuŋ ḳılaldan sebze-zār
Aḳdı göŋlüm sen şeh-i ḫūbāna hemçü cūy-bār

2 ʿÖmr-i nevḥa mālik olsa çeşmimüŋ merdümleri
Ḳıṣṣa-i Ṭūfān-ı eşküm idemez o eşk-bār

3 Her gice germiyyetinden bād-ı ruḫsāruŋ ile
ʿIşḳ ile şemʿiŋ başında sevdigüm odlar yanar

4 Ey hilal-ebrū yirüŋ var kūşe-i destārda
Bir dür-i yek dānesin sen ol ṣadefde ḳıl ḳarar

5 Esb-i ṭabʿile hele bu vādi-i dirīnede
Ḥamdulillāh Nüzhetā ḫaylice bulduk iştihār

-107[172]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Ḫāṭır-ı ʿuşşāḳa ṭaʿn-ı aġyārdan ne żarar
Mirāt-ı Sikender'e kir u ġubārdan ne żarar

2 Ḳoçdur belin ey ṣanem itme ictināb
Bi'llāh sīm-tene cism-i nizārdan ne żarar

[171] vr.25a derkenar
[172] vr.25b

3 Nice bir zār eyleyor bāġa gelüp bülbüller
Söyle ey muṭrib-i ʿışḳ güllere ḫārdan ne żarar

4 Sūziş-i dilden oldı baḫtum aḥteri siyeh
Böyle şerer-feşān külḫana nārdan ne żarar

5 Ġam degül tāʿn olursa şiʿrüme zāhid
Nüzhet eşcār-ı puḫteye ḫāk-i bārdan ne żarar

-108[173]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Bülbülem ben dir isem ol gül-i ḫandān çekişür
Var mı sen gibi ʿaceb ʿāşıḳa her ān çekişür

2 Göŋlüm āġūşa çeker ol mehi ol da ġamına
Dem-be-dem ḥūrī ile bir benī insān çekişür

3 Dāmenüŋ tutmış o meh- ṭalʿatuŋ aġyār-ı dehr
Dīn içün müʾmin ile gör hele şeyṭān çekişür

4 Her ḳaçan seyr-i gülistān ider isem sensüz
Durmayup baŋa hemān serv-i ḫırāmān çekişür

5 Bunca demdür ki seni görmeyeli ey meh-rū
Ol vaḳ(i)tden beridür Nüzhet'i gör cān çekişür

-109[174]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Firāḳuŋla mekānum dilberā hep kūh-ı mihnetdür
Rusūm-ı ʿışḳı fehm iden kişiye ol da devletdür

[173] vr.25b
[174] vr.25b-26a

2 Vücūdum mülkine zāhid benüm her penbe-i dāġum
Ṣalābet baḫş iden ʿālemde bir kān-ı mürüvvetdür

3 İderse çeşm-i düzdānuŋ metāʿ-ı ṣabrumı ġāret
Ne diyem rāh-ı ʿışḳ içre bu da bir eski ʿādetdür

4. Ḫayāl-i fikr-i müjgānuŋ taṣavvur iderek el ān
Tenümde mūlarum cānā benüm hep ḫār-ı miḫnetdür

5 Ġadab ālūde olduḳda görinen ġamzeŋ ucunda
Ṣanırsan ḳaṭre-i eşküŋ degildür cān-ı Nüzhet'dür

-110[175]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 ʿĀşıḳıŋ göŋlüŋ yapan begüm bir cevābdur
Söyleye ol sözi güzel pek ṣevābdur

2 Bezm-i ġam içre içüp mest olurın
Eşk-i dīdem efendi şarāb-ı nābdur

3 Mevżī-i sīnesiyüm dil-rübā göŋül
ʿUşşāḳ rāḥat bulacaḳ bir cām-ı ḫābdur

4 Şeb-i fürḳat içre gören o meh sīmāyı
Ayıŋ on dördünde ṣān māh-tābdur

5 Nüzhetā būy-ı zülf-i çeşm-i cādūnuŋ
ʿAyniyle ʿālemde müşk ü gül-ābdur

-111[176]-

[175] vr.26a
[176] vr.26a- 26b

1 Şāh-ı ʿışḳa her kim ki yār u nedīm olur
Ehl-i dil olur ol begüm ḥalīm olur

2 Gülşende yār ile görsem raḳībi farażā
O ṣaḥn-ı laṭīf dile nār-ı caḥīm olur

3 Çekersem āh-ı serd pür-ġażab olma serverā
Ḫūb-rūlar ekṣeri ḳalb-i selīm olur

4 Delse sīnemi ġamzeŋ zār eylesem n'ola
Feṭḥ-i ḫazīne olsa ceng-i ʿaẓīm olur

5 Efendi ehl-i ṭabʿ olur Nüzhet'üŋ gibi
Şāh-ı ʿışḳa her kim ki yār u nedīm olur

-112[177]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Seyl-i eşkümle bulaldan ṣaḥn u ferşe zīb u fer
Oldı ṭāvus-ı ḫayālüŋ bāġ-ı dilde cilve-ger

2 Būse-i laʿl-i leb u ruḫsāra ḫursend olmayan
Şüphesüz eyler ḳumāş-ı vaṣl-ı dilberden żarar

3 ʿĀşıḳ-ı dilbende cānā cāy-ı āsāyiş olan
Ben maḳarrum āsitān-ı yārdur ancaḳ maḳar

4 Engübīn-i vuṣlatuŋ ümīdi ile dostum*
Kūyuŋa uçardı olsa cān u dilde bāl u per

5 Zülf-i müşgīni hevāsıyla ol āhū çeşmümüŋ

[177] vr.25b derkenar

Vādi-i sīnemde Nüzhet şimdi ejderler gezer

-113[178]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḫurūş-ı cūşiş-i eşküm benüm ʿummāna nāz eyler
Şerār-ı āhum ise āteş-i sūzāna nāz eyler

2 Ruḫuŋ yādıyla cānā sīnem üzre şerḫalar kim var
Çemen ṣaḥnında ki berg-i gül-i ḫandāna nāz eyler

3 Anuŋ kārı daḫı yanmaḳ yaḳılmaḳ çünki her bezme
Dilā pervāneye şemʿ-i şeb-ārā yana nāz eyler

4 Buḫūr-ı dāġ-ı yaḳdum daʿvet itdüm gelmedi yā Rab
Görülmüş mi bu deŋlü hiç perī insāna nāz eyler

5 Bu naẓm-ı dil-ġarīb-i yādigār-ı ṭabʿuŋ ey Nüzhet
Hele ben bildügim şiʿr-i ter-i Selmān'a nāz eyler

-114[179]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Bāṭın-ı ʿuşşāḳını ol meh-rū ẓāhirden seçer
ʿAdl u dād itmez o meh ki bir hemān görür geçer

2 Her ḳaçan güftāra gelsen şevḳ ile ey dil-nüvāz
Ṭurmayup ṭūṭī gibi şīrīn-lebüŋ sükker ṣaçar

3 Kūyuŋ ögnünden geçerken dilberā şeydā göŋül
Sen şehī görsem diyü çeşmini dört yirden açar

[178] vr.26a derkenar
[179] vr.26b

4 Gördügümce sen mehi dilese eşküm cūş ider
Ṣanki bir ḳul şāhınuŋ başına gevherler ṣaçar

5 Nüzhetā muʿtāduŋ olsun naẓar it bu naẓmuŋa
Gūyiyā miftāḥ-ı maʿnīdür ki ṭabʿunı açar

-115[180]-

[müsterfʿilün/müstefʿilün/fāʿlün]?

1 Başumda sevdān bir ḥamāʾildür
Görmeyen ʿışḳuŋ ḳara cāhildür

2 Bunca yıldır ki ḫiẕmetüŋ eyler*
Bu dil faḳīrün ki nāʾyildür*

3 Luṭfunı ümmīd eylerüm her dem
Vaṣlına irmek nice ḳābildür

4 Oḳırın ḫaṭṭuŋ gül varaḳ üzre*
Dünyāda anuŋ ʿaḳlı kāmildür

5 Nüzhet ḳuluŋdan eylersen suʾāl*
ʿĀlemde ancaḳ saŋa māʾildür

-116[181]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿilün]

1 Ġamuŋla āh u zār itsem baŋa dīvānedür dirler
Pür olsa eşk ile çeşmüm ṭolu peymānedür dirler

2 N'ola ṣad pāre kılsan tīġ-i ġamzeŋle dil-i zārı
Bu bir gīsū-yı müşgīne var ise şānedür dirler

[180] vr.26b-27a
[181] vr.27a

3 Dem-i fürḳatde ey meh-rū bu dīde ḫun-feşān olsa
Görüp zühhād ḥumkundan aŋa mestānedür dirler

4 Cemālüŋ şemʿine ḥayrān olursam ey şeh-i ḫūbān
Heves-kārān-ı pür-sūḫte olan pervānedür dirler

5 Nice kāẕib degildür Nüzhetā ol müddeʿīler kim
Adına mey-kedelerüŋ begüm mey-ḫānedür dirler

-117[182]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Nideyem sen meh ile hem dem olan aġyārdur
Gūyiyā bāġda hemān şāḥ-ı gül-i pür-ḫārdur

2 Ḳaradur gerçi nigāruŋ seri üzre kākül
Līk ol dīde-i āhūsı göŋül sehhārdur

3 Dehen-i yāre ider kendüyi teşbīh ġonca
Göre fehm itmedi ol bī-ḫaber anı gülnārdur?

4 Gūşe-i deyrde görüp ḫalḳa riyālar idiyor
Didüm ey ṣūfī-i sālūs saŋa bu yer dārdur

5 Nice olmaz ġazelüŋ gül gibi rengīn Nüzhet
Cümle naẓmı süḫanuŋ şol leb-i vaṣf-ı yārdur

-118[183]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Nigāh-ı ġamze-i cādūsı yārüŋ dil-firībümdür
Fünūn-ı ʿışḳa terġīb itdirür zülfi edībümdür

[182] vr.27a-27b
[183] vr.26b derkenar

2 Hezārān bülbüli māt-ı terennüm eylerem bir kez
O gül-berg-i zaḥ(ı)m baŋa dir ise ʿandelībümdür

3 Ḳumāş-ı vaṣl-ı yāre men ʿaceb mi müşterī olsam
Metāʿum cān u dil sīm u zerüm ṣabr u şekībümdür

4 Begüm dilgīr-i ʿışḳ u renciş-i baḫt olmazam zīrā
Ġam u ālām-ı miḥnet dilber-i şūḫ u ḥabībümdür

5 Olursa n'ola bir kez nabż-gīr-i ḫāṭır-ı Nüzhet
Merīḍ-i ʿışḳıyam cānā leb-i laʿlüŋ ṭabībümdür

-119[184]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāīlün/mefāʿīlün]

1 O şūḫuŋ gerden-i pākendesi berg-i semendendür
Nesīm-i nükhet-i kākülleri müşk-i Ḫoten'dendür

2 Ḳarar itmezdi dil bu dām-gāh-ı dünyede līkin
Kemend ol murġ-ı vaḥşī ṭarza zülf-i pür-şikendendür

3 Cefālar bī-vefālıḳlar baḳılsa baḫta rācīʿdür
Ne varsa cümle bendendür ḳuzum ẓann itme sendendür

4 O Yūsuf ṭalʿatuŋ ẕikr-i viṣāli ile mesrūruz
Dil-i Yaʿḳūb'a ḫubrūy neşʾe ṣanki pīrehendendür

5. Ḫaṭı güldükçe artar arzūlar laʿl-i dildāre
Leṭāfet cūybāre neşve-i ṣaḥn-ı çemendendür

6 ʿAṭā it nū-be-nū elbās-ı vaṣluŋ Nüzhet'e zīrā

[184] vr.27a derkenar

Senüŋ ey şehsuvār-ı mülk-i ʿişve eski bendendür

-120[185]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ḳanḳı dil ki ṣābir-i hicr-i ġam-ı cānānıdur
Ehl-i ʿışḳuŋ ol begüm āyīne-i devrānıdur

2 Bir ṣaçı Leylī'nüŋ oldı çünki dil āşüftesi
Ol perī ḫoş-lehçenün Mecnūn ser-gerdānıdur

3 Şerḥalardan olmasun ḫālī bu cismüm zāhidā
Sīnemüŋ bāġınuŋ anlar lāle-i nuʿmānıdur

4 İctināb itme gedādur diyüben nāçīzden
Genc-i istiʿnānuŋ el-hāḳ maʿdelet sulṭānıdur

5 Kerīm içün sāġarı ṣun sāḳiyā zīrā benüm
Eşkimüŋ yek ḳatresi bu ʿālemüŋ ʿummānıdur

6 Ṣūfiyā terk it riyāyı iḥtilāṭ it yār ile
Seni rüsvā eyleyen hep kendinüŋ ḫaylānıdur

7 Ḫānḳah-ı dil pür oldı tīr-i ġamzeŋle şehā
Sīne-i Nüzhet begüm var ise Oḳ Meydānı'dur

-121[186]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Āhımuz ol māh-ı tābāna efendī bestedür
Dem-be-dem oḳunduġiyçün ṣān ṣabāda bestedür

[185] vr.27b
[186] vr.27b-28a

2 Āh u zārından egerçi āsumān lerzān olur
Hecr-i ʿışḳuŋla göŋül bī-tābdur bir ḫastedür

3 Ṣanmaŋuz kim şol ṣadā āvāze-i berḳ u raʿd
Belki ʿāşıḳlar fiġānı göklere peyvestedür

4 Çīn u çīn olmış dökülmüş kākülüŋ ruḫlarına
Yaʿni on gül bağlamışlar gel gör e bir destedür

5 Kūy-ı yāre varmaġa itme şitāb Nüzhet ṣaḳın
Çün bilirsün ehl-i tedbīrüŋ işi āhestedür

-122[187]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Siḥr ile ʿaḳlum alan cān gibi bir cānāndur
ʿĀşıḳān şimdi anuŋ ḫüsnine hep ḫayrāndur

2 Gerden-i semeni üzre siyeh-ebrūlar begüm
Nāme-i ḥüsne çekilmiş iki dāne ʿünvāndur*

3 Çehresine dökülen kākül-i ʿanber-fām degül
Ḳıl ḳalemle yazılan bir varak-ı bütāndur

4 Noḳṭa-i ḫāli ile dīde-i āhūsı anuŋ
Ḥükm ider Çīn u Ḫıṭā mülkine şāh şāhāndur

5 Ben nice ṣabr ideyüm kilküm ise ey Nüzhet
Vaṣf ider ḥüsnüni ḫālün ki o da bī-cāndur

-123[188]-

[187] vr.28a
[188] vr.28a-28b

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dehānuŋ aç söze başla begüm güftārı görsünler
Mey-i gül-fām ile dolmış leb-i serşārı görsünler

2 Dirilsün ehl-i diller seyr içün hep rāh-ı dīvāna
Göŋül mülkine ʿadl u dād iden ḫünkārı görsünler

3 Ḳosunlar derd-i dünyāyı yaraşmaz ʿāşıḳa ol ġam
Benüm gibi olarda fürḳat-ı dildārı görsünler

4 Müneccimler teʾemmül itmesün gök üzre Mirrīḫi
O āsīb-i deh(i)rde ġamze-i ḫunḫārı görsünler

5 Viṣālüŋe rıżā virmez güzeller dime ey Nüzhet
Virürler Kaʿbe ḫaḳḳıyçün göŋül yalvarı görsünler

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Devām-ı vaṣlun ile zinde olmak gerçi devletdür
Ser-i gīsūŋa asılmaḳ begüm bir başka rifʿatdür

2 Degül ḫācet duçār olmaḳ benümle luṭf ise ḳaṣduŋ
Varaḳ-pāreyle ḫāṭır-pürs olursan ʿayn-i vuṣlatdur

3 Kenār olsaḳ leb-i cūda o serv-ḳadd ile ey zāhid
Şitā döndi bahāra şimdi vaḳt-i ʿayş u ʿişretdür

4 Düşer lerze derūn-ı ʿāşıḳa gördükde ruḫsāruŋ
Dem-i vaṣla naẓarla fürḳatüŋ ey şūḫ rāḥatdur

[189] vr.27b derkenar

5 N’ola rām olmasa ol gözleri mestāne ʿuşşāḳa
Ġazāl-i vaḥşi-i deşt [u] beyābān-ı melāḥatdür

6 Bir eyle Nüzhet’üŋ dāmānını naḳd-ı nüvāzişle
Muḥibb-i muḫlisüŋdür dergehüŋde ḫayli müddetdür

-125[190]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ġamuŋdan ey felek bir gün senüŋ şād olmamuz vardur
Kederden ġuṣṣa vü mihnetden āzād olmamuz vardur

2 Ḫarāb itdi egerçi neşʾe-i ġamla bizi devrān
Gül-i ẕevḳ u ṭarabla yine ābād olmamuz vardur

3 Ḫayāl-i laʿl-i Şīrīn’üŋ ile ey Ḫusrev-i ḫūbān
Şu kūh-ı bī-sutūn-ı ġamda Ferhād olmamuz vardur

4 Heves-kār-ı hevā-yı zülf-i yārüm ey ṣabā seyr it
Yaḳında biz bu sevdā bile berbād olmamuz vardur

5 N’ola mahzūn olursa pīç u tāb-ı hicr ile Nüzhet
Bu mātem ḫānede devletle muʿtād olmamuz vardur

-126[191]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Füsūn u fitne meşḥūr-ı nigāh-ı ḫun-feşānuŋdur
Ġazālān-ı ḥarem ṣayd-ı ḫadeng-i can sitānuŋdur

2 Sen ol sulṭān-ı mülk-i ʿişve senüŋ āsitānuŋdur
Ṣafā bir sāʾil-kāse be-dest-i ḫüsn ü ānuŋdur

[190] vr.28a derkenar
[191] vr.28a derkenar alt satır

3 Kesilmezsem n’ola ḳatʿa yanındaŋ bir ḫayāl itmem
Senüŋ ey āfitābum sāye-i serv-i revānuŋdur

4 Ḥelāk eylersen aṣḥāb-ı vefāyı cümleten zīrā
O cellād-ı nigāh-ı cān-rübā ṣāḥib-ḳırānuŋdur

5 Şu tīr-i ġamzeŋe vurġunluġum şu rūzgār içre
Ezelden ey kemān-ebrū senüŋ de ḫāṭır …nuŋdur[192]

6. Nemek efşān-ı zaḫm-ı ʿandelībān-ı cihān ey dil
Hevā-yı laʿl-i dilberle olan āh u fiġānuŋdur

7 O şūḫı Nüzhetā dil-beste-i ṭabʿuŋ iden ancaḳ
Senüŋ şiʿr u dürer-bāruŋdaki ḥüsn-i zebānuŋdur

-127[193]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Fikr-i yār ile ḳaçan biz seyr-i dāġ eylerüz
Naʿme-i zār-ı dili bülbül-i bāġ eylerüz

2 Çeksek ʿaceb mi zāhidā dāġ üzere şerḥalar
Luṭf-ı ʿışḳ ile güyiyā dāġı bāġ eylerüz

3 Naḳd-ı sirişki begüm hebā yire dökmezüz
Ġulām-ı ʿatīḳdür anı ṣan biz çerāġ eylerüz

4 Dem-i miḥnetde nūş iderüz ḫūn-ı dil faḳaṭ
Şarāb-ı nāba ol vaḳt hep yaṣāġ eylerüz

[192] Metnin bu kısmında oldukça lekeli ve silinmiş bir görüntü olduğu için kelime okunamamıştır:

[193] vr.28b

5 ʿĀzim-i vaṣf-ı leb-i yār olursaḳ Nüzhetā
Binā-yı ḫāne-i şiʿri metīn u ṣāġ eylerüz

-128[194]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/faʿilātün/fāʿilün]

1 Gerçi benden dünyede bir kimse dermān istemez
Līk ʿāşıḳlar da senden nāz u hicrān istemez

2 Ceyş-i ʿışḳı başına cemʿ eylemiş ol māh-rū
Dūd-ı āhum dāġıdur düşmen hırāsan istemez

3 Ḳulluġuŋ ʿarż itme yāre eyle ehl-i rindligin
ʿĀşıḳ arar kendözine yoḫsa derbān istemez

4 ʿAnber-i sārāya virmem būy-ı ḫaṭṭuŋ ben senüŋ
Daḫı var iken lebüŋ dil laʿl [ü] mercān istemez

5 Manẓar-ı luṭfuŋ egerçi açılursa üstüme
Vaṣluŋa irmege benden ġayrı her ān istemez

6 Mülk-i ʿışḳa rūyuŋ eyler şol żiyā-baḫşı şehā
Göŋlümüz bir ġayrı senden māh-ı tābān istemez

7 Görse ol şīrīn-lebi zāhid bugün şehvet ile
Güşe-i vaḥdet maḳāmuŋ belki elān istemez

8 Dilberā gül ruḫlaruŋ bir kez ṣoranlar ṣıdḳ ile
ʿĀlem-i fanīde bir dem āb-ı ḥayvān istemez

9 Hep tażarruʿlar begüm ancaḳ cüdādandur saŋa

[194] vr.28b-29a

Mürde olsa kūyuŋ içre Nüzhet'üŋ cān istemez

-129[195]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Disem ey rūyı ḳamer ḥālümi sen cāna biraz
Şöyle ki murġ-ı göŋül āb-ı lebe ḳāna biraz

2 Nice bir derd u elem hey nice bir ġuṣṣa vü ġam
Varalum şād olalum kūy-ı cüvānāna biraz

3 Gel dilā geşt u güzār eyleyelüm dehri bugün
Varalum kām alalum milket-i ḫāḳāna biraz

4 Gāhice şād olalum gāh ile ġam-nāk olalum
Mey içüp mest olalum bāri ẓarīfāna biraz

5 Nüzhetā ẓulm-i şehen-şāha taḥammül ḳatı çoḳ
Çıḳayum ʿarż ideyüm ḥālümi dīvāna biraz

-130[196]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

1 Bir bencileyin bülbül-i gülzār ele girmez
Bir sen gibi bir şive-i reftār ele girmez

2 Bir bencileyin ʿāşıḳ ile olmaġa hemdem
Bir sen gibi hiç yār u vefā-dār ele girmez

3 Bir bencileyin cevr u sitemkeş daḫı yoḳdur
Bir sen gibi ẓulm idici her yār ele girmez

[195] vr.29a
[196] vr.29a-29b

4 Bir bencileyin tīrine ḳarşu daḫı kim var ki dura*
Bir sen gibi de ġamze-i Tātār ele girmez

5 Bir bencileyin ʿāşıḳa yār olmaġa Nüzhet
Bir sen gibi hiç ġonca-i bī-ḫār ele girmez

-131[197]-

[mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün]

1 Semend-i ḫ̬āhiş ile vaṣl-ı yāre dek giderüz
Sefīne-dār-ı ümīdüz kenāra dek giderüz

2 İdersem ol mehi bir kerre keştiye süvār
Ṣafā vü ẕevḳ u ṭarabla ḥışāra dek giderüz

3 Bu dāġ-ı sīne vü sūz-ı derūn u āh ser-dile
Kerem Kerem diyüp ol şīvekāra dek giderüz

4 Gönülde ḥasret-i dilberle oldı ġam pedīd
Metāʿ-ı şevḳi bulunmaz diyāra dek giderüz

5 Raḳībe mihr u maḥabbet edāsı itdigiçün
ʿAdālet ıssı olan Kirdgār'a dek giderüz

6 Hevā-yı ʿışḳ ile Nüzhet refāḳat eyleyüp yine*
Sefīne-dār-ı ümīdüz kenāra dek giderüz

-132[198]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ḫaṭṭ gelmek ile ṭalʿat-ı dildār bozulmaz
Şeb olmaġ ile şuʿle-i seyyār bozulmaz

[197] vr.28b derkenar
[198] vr.29a derkenar

2 Vir būse ṣaḳın ʿāşıḳına itme tekāsül
Öpmek ile ol laʿl-i şeker-bār bozulmaz

3 Dāġum bozulur ṣanma dilā sinemden*
Bu şehr-i mücessemdeki dīnār bozulmaz

4 Bir çāre göreŋ olmasa yoḫsa raḳībüŋ
Çoḳ eski binādur hele nā-çār bozulmaz

5 Her āynaya āh itsem olur rūyuna maḥfūz
Mirʾāt-ı Sikenderdür o zinhār bozulmaz

6 Ṣābit mi ḳıyās itdüŋ idi renc-i sipihri
Ẓann eyleme ki sāʿat-i devvār bozulmaz

7 Eşküm ideyor şerhaları çeşmümi zāʾil
Nüzhet dime ki ṣafḥa-i rūzgār bozulmaz

-133[199]-

[fāʿilātün/fāʿilatün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Derdimi hicrüŋle bīmār olmayan bilmez*
Ḥālümi ʿışḳuŋla ġam-ḫᵛār olmayan bilmez*

2 Bir vefalı dilberüŋ zāhid bugün*
Ḳıymetin bend-i cefā-kār olmayan bilmez*

3 Vaṣf-ı ḫaddüŋde senüŋ nüktelerüm
Āşinā-yı tāze güftār olmayan bilmez*

4 ʿIşḳ ile aḥvālümi cānā benüm maʿşūḳdan

[199] vr.29b

Sen gibi ʿışḳa giriftār olmayan bilmez*

5 Felekden Nüzhet'üŋ çekdiklerin şahum*
Vāṣluŋı cān ile ṭaleb-kār olmayan bilmez

-134[200]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Ṭuġrā-yı ḥaṭṭınadur inḳiyādımuz
Fermān-ı şāha yoḳ hiç ʿināmuz

2 Ḳoçsaḳ bilini ʿaceb mi zīrā
Vaṣlına irmekdür hep murādımuz

3 Al sen cānları tek hemān cānā
Sen şāha vardur iʿtimādımuz

4 İrmez gūşına şöyle bülenddür
Göklere irmiş līk dādımuz

5 Nüzhet ölürsek hecr-i yār ile
Ḳalur ʿālemde eyü ādımuz

-135[201]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dilā kūy-ı cüvānāna bunı bil ki fiġān gitmez
O māha vāṣıl olanlar begüm gündüz ʿayan gitmez

2 Senüŋ ʿışḳuŋla bu göŋlüm gör e bir ṭās-ı rūyindür[202]
Ṭoḳınursa aŋa hicrüŋ ṣadāsı bir zamān gitmez

[200] vr.29b-30a
[201] vr.30a
[202] Rūyin kelimesi aslında nun harfi ile yazılmaktadır ancak metinde kef harfi ile nazal n şeklinde gösterilmiştir. Burada aslına uyularak nun harfi ile okunan haline yer verilmiştir.

3 Ne deŋlü gitse de ḥüsni ḫaṭı geldükde cānānuŋ
Velī bir ḳaç zamān dāḫı melāḥatden nişān gitmez

4 Ṣaḳın ʿışḳ iline ṣūfī sen ʿāzim olma zīrā kim
Nice ḳorḳulı yirler var yal(ı)ŋuz kār-bān gitmez

5 Gider her gün benüm ʿömrüm velīkin dāġ-ı cānānum
Vücūdumdan daḫı Nüzhet benüm hiç ol dehān gitmez

-136[203]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Kākül-i dildāra düşsün tek hevā-yı göŋlümüz
Ḫastedür ister efendī ḫoş devāyı göŋlümüz

2 Cāna lāyıḳ gördüm ol meh-rūyı çünki ben faḳīr
Çekdigümce sīneye eyler ṣafāyı göŋlümüz

3 Berg-i gül gibi yaŋaġı ġonca-veş hem lebleri
Dāʾim eyler gör o gülşende nevāyı göŋlümüz

4 Dem-be-dem gel merhem eyle vaṣl ile zaḫm-ı tene
Yoḫsa virmez bu ġama hergiz rıżāyı göŋlümüz

5 Nüzhetā lāyıḳdur itse dür diyü naẓmum fürūş
Çārsū-yı ʿışḳ içinde bu edāyı göŋlümüz

-137[204]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Kimsenüŋ ki güzeli gül gibi ḫandān olmaz
ʿIşḳ ile nāle ider bāşına sulṭān olmaz

[203] vr.30a-30b
[204] vr.30b

2 Ġamzesi tīrine ḳarşu hedef itme sīneŋ
Ṭutsalar gökleri müjgānuna ḳalḳān olmaz

3 ʿĀşıḳ ʿad olmaya kim şām u seḥer hem şeb u rūz
Kim ki Mecnūn ile Ferhād gibi giryān olmaz

4 Ṣanmaŋuz güştedür ol kūy-ı cüvānānda yatan
Ol Mesīḥā'ya muḳārīn kim ölür bī-cān olmaz*

5 Ṭutdı āhum göre āfāḳı ser-ā-ser Nüzhet
Dem-be-dem böyle gider ḫāne-i ʿışḳ vīrān olmaz*

-138[205]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Şād olur eyyām-ı ġamda bu dil-i mahzūnumuz
Ẕevḳ ider vaḳt-i şitāda keṯret-i maḥbūnumuz

2 Dūd-ı āhumdan olur zülf-i perīşān ol mehüŋ
Eyledi teʾṯīr efendī sāḥire efsūnumuz

3 Sūḳ-i ʿışḳuŋ biz daḫı cevher-fürūş ṣarrāfıyuz
Şāhdān dendānidür anda dür-i meknūnumuz

4 Bezm-i ġamda bādedür fikr-i leb-i dildār hem
Sāġar-ı mīnā durur bu dīde-i pür-ḫūnumuz

5 Keṯret-i ʿışḳ-ı şefāʿat dilde Nüzhet şöyle kim
Encümi eyler perīşān naʿre-i meskūnumuz

-139[206]-

[205] vr.30b
[206] vr.31a

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefaʿīlün/mefāʿīlün]

1 Çıḳarsa ʿışḳuŋ ile cānı tenden dil ḫabīr olmaz
Hele şol ġamze-i düzdān ki el-ḥāḳ naẕīr olmaz

2 Devir eylerse kūyuŋ her gice meh görme istibʿād
İşigüŋ ḫāki gibi ʿāşıḳa ʿālī serīr olmaz

3 Ṭabībā merhem-i vuṣlat var iken çekme zaḥmet kim
ʿİlācuŋ ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteye rāḥat-peẕīr olmaz

4 N'ola bağlansa ḳalsa ḫāk-i kūyunda dil-i zārum
O pīç-ā-pīç olan kāküllere kimler eṣīr olmaz

5 Nigāra Nüzhet'e āsān ola ancaḳ budur himmet
Viṣālüŋ fetḥi gibi dünyede emr-i ʿasīr olmaz

-140[207]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḳadeḥ devr eylesün yārāna olsun bī-riyā meclis
Sürünce ayaġı sāḳī olurmuş pür-ṣafā meclis

2 Gülünce ol mehi ṭalʿat kızarır mey gibi rūyı
Leb-i dildāra olmış gör efendi mübtelā meclis

3 Görünce hicri dilberden varup mey nūş iderler kim
Olurmuş ḫaste ʿuşşāḳa begüm ancaḳ devā meclis

4 Olup sāḳī o meh-peyker ṣunarsa cām-ı ʿuşşāḳa
Hiç olmaz dünyede bunuŋ gibi bir dil-güşā meclis

[207] vr.31a

5 Bugün bu bāġ-ı dehr içre seniŋçün hem de yāriŋçün
Düzülmüş berg-i gülden ḥāẓır olmış Nüzhetā meclis

-141[208]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Nükte-i ḥāl-i ġam-ı ʿuşşāḳa ṣūfī pür-heves
Yaʿni ol şāhenşāh ile olmaḳ dilermiş hem-nefes*

2 Sīnem içre tīr-i cānān gūyiyā ṭūtī durur
Ḫūn-ı dildür şekker aŋa ten ise zerrīn ḳafes

3 Şeyḫ-şāba varalum bir himmet itsün tek bize
Düşelüm ayaġına luṭf eylesün virsün nefes

4 Ḫalḳa-i bezme getürmiş yāri aʿdālar bugün
Almış eṭrāfını gūyā ġoncaların ḫār u ḫās

5 Bir ġazel naẓm eylemege Nüzhetā yektā ola
Miyve-i vaṣlına yārüŋ olur ise dest-res

-142[209]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Piyāle dönse ey sāḳī olurdı pür-ṣafā meclis
Ne ʿālemdür güzellerle pür olsun ʿāşıḳa meclis

2 Ḳoyup cām-ı muṣaffāya leb-i sāḳī-i mey diyü
Olur muydu bu ʿālemde aŋa hergiz bahā meclis

3 Süzülse çeşm-i ḳattālüŋ yaŋāġuŋ āl āl olsa
Virür vaṣl ol diyü cānān hemān gel gör rıżā meclis

[208] vr.31a-31b
[209] vr.31b

4 Dudaġuŋ mey gibi rengīn dehānuŋ cām-ı yāḳutdur
Bu ḫaṣletlerle gör şikest olurdı dilberā meclis

5 İçelüm bādeyi Nüzhet ṣaçalum cürʿa[yı] ḫāke
Seḫālar gösterüp dehre ki olsun pür-vefā meclis

-143[210]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Çīn çīn idüp efendī zülfi zencīr eylemiş
ʿĀşıḳ-ı şeydālaruŋ derdine tedbīr eylemiş

2 Saŋa ḳul olmaḳ imiş dünyāya gelmekden ġaraż
Ḫaḳ teʿālā çün ezelden bunı taḳdīr eylemiş

3 Sīnem üzre dāġlar yaḳup benüm āh itdigüm
Güş idüp aġyār hemān cānāna taḳrīr eylemiş

4 Yāre didüm ʿālem-i rüʾyāda ḳoçdum ben seni
Zāhide dimiş bunı ʿaynınca taʿbīr eylemiş

5 Āl ile ḫücreye aldum ol perī[y]i Nüzhetā
Hep görenler dediler kim yāre tesḫīr eylemiş

-144[211]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Serv gibi ṣalınan baġda ḳad-i cānān imiş
Gülşen-i cennetde cevlān eyleyen ġılmān imiş

2 Nergisüŋ ʿışḳıyla yanmış sīnesi gör lālenüŋ
Anlarında ṭāʿını zāhid gibi reyḫān imiş

[210] vr.31b-32a
[211] vr.32a

3 Āhımuz evc-i felege irmesine bāʿ iş̱ āh
Āsumān-ı ḥüsn içinde bir meh-i tābān imiş

4 Ḳan alan dilden ṭabībā neşter-i luṭfuŋ degül
……..dan[212] efendi ġamze-i cānān imiş

5 Nüzhetā ʿ alemde yārüŋ vaṣf iden ḥüsnüŋ faḳaṭ
Bülbül-i gūyā dil ile kilk-i dür-efşān imiş

-145[213]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 ʿ Işḳ ile düşdüm ateşe ey serv-i ḳadd yetiş*
Ḳılmadaŋ yirümi ḫākister meded meded yetiş

2 Cevri çoḳ yāre niçün bende-i efgende olur
Yüri cevre bugün tiz tiz var ḥad yetiş*

3 Ḳulluḳda dāʾim ol hem emrine rām daḫı *
Şöyle ki ol pādişāhuŋ luṭfuna tā ebed yetiş

4 Bī-sütūnuŋ ḳoymaġa tīşe-i ġamla dilberüŋ
Var dilā Ferhād-mānend menend? yetiş*

5 Nüzhetā Kaʿ be-i kūyuna yüzler sürelüm*
Vaṣla budur var ise bir sened yetiş*

-146[214]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

[212] Kelime şu şekildedir:
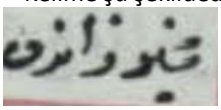
[213] vr.32a-32b
[214] vr.32a derkenar

1 Ḫaṭṭunı yāre hezār kerre didüm itme tırāş
Kesilür rāh-ı maḥabbetde anınçün biŋ bāş

2 Yıḳdı mülk-i dili eyvān-ı raḳībüŋ sen de
Sāġ ḳalırsan eger ey āh ḳoma ṭāşını ber-tāş*

3 Zāl dünyāya işitdürme ṣaḳın āhını gel
Ey göŋül eyleme nāmerde varup ʿışḳunı fāş

4 Merhem-i vaṣluŋ ile zaḫm-ı dile ḳıl çāre
İtme cevrüŋle ṭabībüm anı gel ehl-i firāş

5 Nüzhetā ʿarż idüp ol şāha metāʿ-ı şiʿrüm
Döşedüm ayaġınuŋ altına mānend-i ḳumāş

-147[215]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ne varsa ḫāne-i tende o düzd-i ġamze ḳaldurmış
Bu ḥayretle göŋül dīvāne olmış kendüŋ aldurmış

2 Ġamundan bıt bıt oynar yüregi ..…[216] ẓann itdüm
Meger ḳoynundan ol meh sāʿatin bu gice çaldurmış

3 Ḫayāl-i reʾtiŋle dal olunca ḳadd-i kūtāhım
Gözüm dünyāyı baḥr-ı eşke bir ḳaç kerre daldurmış

4 Ṣalınmış nāz ile serv-i revānum ṣaḥn-ı gülzāra

[215] vr.32a-31b derkenar alt satır
[216] Okunuşundan tam emin olamadığımız dize şu şekildedir:

Nezāketle derūn-ı ḫalḳa ḫayl-i fitne ṣaldurmış[217]

5 Ne naḳd-ı ḫāṭırum ḳalmış ne kālāy-ı göŋül Nüzhet
Ne varsa ḫane-i tenden o düzd-i ġamze ḳaldurmış

-148[218]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 ʿUşşāḳa āh u nāle meger bir ʿalāmet imiş
Efġān u girye ise köhne bir ʿadet imiş

2 Kālāy-ı maġrifetüŋ bir pula müşterīsi yoḳ
Cihānda aḳça iden metāʿ-ı cehālet imiş

3 Mecbūr ʿışḳı olmak felekde bir tāze-rūnuŋ
Efendī cümlesi anuŋ bir ġurı ġayret imiş

4 ʿUşşāḳla ḥaşr olurmış her gice luṭf idüp
Ol serv-ḳadd dilā muʿceb-i ḳıyāmet imiş

5 Vaṣf-ı dehanuŋ itmeden ḳaṣdı Nüzhet'üŋ begüm
Ḫayāl-i laʿl-i lebüŋ öpmege bir nezāket imiş

-149[219]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dilā ṣanma bu ʿuşşāḳ kim cihān içre ṣafālanmış
Bulunmaz kim bu vādīde bir üftāde vefālanmış

2 Bugün aġyārı gördüm çehresinde bir melālet var
Leb-i cānān-ı dildārdan ḫaber aldum cüdālanmış

[217] Bu dizenin altına bir mısra ilave edilmiştir ancak metin net okunamamaktadır.
[218] vr.32b
[219] vr.32b-33a

3 Ġanī olmış bugün ʿālem senüŋ ʿışḳuŋla ey meh-rū
Yiridür görsem ey cānā seni hergiz vefālanmış

4 Görünce al ruḫsaruŋ beni ḥayrān u mest itmiş
Görüp maḥzūn beni ʿālem ṣanurlar ki ḫayālanmış

5 Faḳīr-i müstemend gördüm hemān bir ʿāşıḳuŋ cāna
Raḥ(i)m ḳıl şāh-ı ʿālem ki ḳuluŋ Nüzhet gedālanmış

-150[220]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Yār ile her şeb u rūz eyleyelüm ṣoḥbet-i ḫāṣ
Olalum biz de göŋül baḥr-ı vefāda ġavvāṣ

2 Ḫaṭṭ-ı cānāna naẓar itmededür şīfte-i dil
Yaʿni bir ḥāfıẓ oḳur sūre-i Yāsin ile İḫlāṣ*

3 Eyleme rūyunu pinhān dīdelerümden ṣanemā*
Düşmüşem çāh-ı zenaḫdāna beni itme ḫalāṣ

4 Saŋa ṭaʿn eyler ise zāhid egerçi hünerüŋ
Gösterüp faẓl u kemālüŋ yüri var yüzüne baṣ

5 Ḫāb-ı ġafletde iken būse-i ruḫsāruŋ alur
Nüzheti çek güzelüm zülf-i dilāvīzine āṣ

-151[221]-

[faʿilātün/faʿilātün/fāʿilün]

1 Olsa kūyuŋ içre bir cevher-i ḫav(u)ż
Hem vefā künci ola ol ter-i ḫav(u)ż

[220] vr.33a
[221] vr.33a

2 Ceng içün ʿarʿar ile ābın hemān
Çekse olur gülşene leşker-i ḫav(u)ż

3 Her dıraḫtuŋ sāyesinde dostum
Eşk-i dīdemden olur yir yir ḫav(u)ż

4 Āşıḳ u ṣādıḳlara elbet ola
Cism-i yāri görmege rehber-i ḫav(u)ż

5 Ṣubḥ irünce Nüzhetā pāk olmaġa
Yār içün maḫṣūṣ ola bir zer-i ḫav(u)ż

-152[222]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ayaġuŋ öpmege cānāneden çün ruḫṣat el virmiş
Sen inṣāf eyle ey ḫāṭır kime bu devlet el virmiş

2 Çıḳardı Bījen-āsā çāh-ı ġamdan ḳalb-i nā-şādı
Kemend-i Rüstem-i vuṣlatla yāre şefḳat el virmiş

3 Aşılmış zülf-i dildāre kemāl-i ḥırṣ ile ʿāşıḳ
Zihī Ferḫunde ṭāliʿ kim bu deŋlü rifʿat el virmiş

4 Ṣaf-ı ceyş-i nigāhı rūyı gerdān itmege duydum
Sipāh-ı ġamze imdād itmiş ol āfet el virmiş*

5 Çıḳup tā ḳaṣr-ı vaṣla Nüzhet olmış ziynet-i ṣoḥbet
O pā-māl-i ġama şimdi işitdüm fırṣat el virmiş

-153[223]-

[222] vr. 32b derkenar
[223] vr.33b

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿīlātün/fāʿilün]

1 Ḳaşlaruŋ miṣlī degül mi dilber-ārādan ġaraż
Fiʾl-meṣel rūyuŋ degül mi mihr-i dünyādan ġaraż

2 Dişlerüŋ dürr-i ʿAden'dür leblerüŋ sükker-feşān
Ruḫlaruŋdur bāġda şol dürd-i ḥamrādan ġaraż

3 Kāfir aġyār pāya māʾil ʿāşıḳ ise ḳaddüŋe
Bu degül mi yoḫsa ey meh zīr u bālādan ġaraż

4 Güşe-i vaḥdetde ġam-nāk olma ey dil gel beri
Hicr-i yāri defʿ içündür cām u şahpādan ġaraż

5 Nice bir ṭaʿrīf idersin Nüzhetā ol meh-veşi
Hep anuŋ içün degül mi şiʿrüm inşādan ġaraż

-154[224]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Zāhidā şafḥa-i ʿışḳuŋ sözleri olmaz ġalaṭ
Ḫāl-i yārdur her ḥurūfuŋ üstüne anda faḳaṭ

2 Eşk-i dīdem şöyle Ceyḫūn oldı kim çāġlarumış?
Güş idüp cūşā gelür Bāġdād öginde māʾ-i Şaṭ

3 Naʿramuŋ sāzına cānā neyler āheng olımaz
Var ise efġān-ı Mecnūn ide peyrevlik faḳaṭ

4 Olmayam mı şol miyān-ı yāre āşüfte göŋül
Bilme misin bu sözi *lā-ḫayra illā fīʾl-vasaṭ*[225]

[224] vr.33b
[225] "Ortası dışında iyi bir şey yok"

5 Gice gündüz nāẓır ol sen ḫaṭṭ-ı yāre Nüzhetā
Nūr-ı çeşmi arturur derk ile cānā ḥüsn-i ḫaṭṭ

-155[226]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Gönül eyler bugün ʿālemde ancaḳ dil-rübādan ḫaẓ
Nitekim eyleye ḫasta ṭabīb-i ḫoş devādan ḫaẓ

2 Bugün aġyārı gördüm mest u maġrūr kūy-ı maḥbūbda
Didüm eyler mi hiç segler senüŋ gibi ṣafādan ḫaẓ

3 Gönül vaʿde idermiş heftede bir būse ol meh-rū
ʿAceb eyleye mi ʿuşşāḳ bu nevʿ üzre vefādan ḫaẓ

4 Saŋa taʿlīm-i zühd itmiş işitdüm zāhid ammā kim
Begüm itmez bu fānī dünyede kimse riyādan ḫaẓ

5 Ne deŋlü ġurbet eylerse bu şiʿre yiridür aʿdā
Kişi itmez mi ey Nüzhet bunuŋ gibi edādan ḫaẓ

-156[227]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Dilberā ṣahpāyı nūş it ḳıl ḥicābını ref(i) ʿ
Ruḫlaruŋ gül-veş açılsun ġadabuŋ olsun def(i)ʿ

2 Eylerüm daʿvāyı ḥüsnüŋ virdi ḫurşīde kesel
Ey şeh-i mülk-i melāḥat olmazam bundan def(i) ʿ

3 Zāhid[ā] taʿn itme serde zülf-i yār sevdasına
Bād-ı ġam zāʾil olur mı olsa yir yir mürtefiʿ

[226] vr.33b-34a
[227] vr.34a

4 Lāle-veş şerḥalaruŋla it çerāġan sīnede
Arasında dāġlar yaḳ olsun anlara şem(i)ʿ

5 Ehl-i diller şiʿr-i dil-sūzum görüp dirler baŋa
Nüzhetā sende maʿānī leşkeri olmış cem(i)ʿ

-157[228]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Bu cihānda kūyuŋ içre itmedi dil intifāʿ
Ger sözün taḥḳīḳi budur dilberā itme nizāʿ

2 Seg raḳībe ḫar diyince bizi ṣuçlı düşürür
Ḫāṭır içün zāhidā daʿvāmuz eyle istimāʿ

3 Gāv- mānend itme pertāv ḫalḳa-i tevḥīdde
Tekye-i ʿirfānda ṣūfī eylemez kimse semāʿ

4 Bir fülūs-ı aḥmer itmez būriyān şimdengirü
Ben diyār-ı ʿışḳa düşdüm saŋa zāhid elvedāʿ

5 Hicr ilinde āh ile geçsin anuŋ ʿömri hemān
Yā Ḫudā Nüzhet'ten itme ʿışḳ-ı yāri inḳıṭāʿ

-158[229]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Aldı biŋ cevr ile bu dil u cānı zülf ü ḫaṭṭ*
Birden kemende çekdi iki yārānı zülf ü ḫaṭṭ*

2 Çīn olmadaŋ ḳaşı tīġ-i nigāh-ı ḫışm ile
Ḳırdı geçirdi milket-i ḥāḳānı zülf ü ḫaṭṭ

[228] vr.34a-34b
[229] vr.33b'derkenar

3 Çekmez ṣuʿūbet alur dest-i żabṭına eger*
Rāyet çekerse hind ile ḳor anı zülf ü ḫaṭṭ

4 Aldı ḥarīm-i ʿışḳına pejmürde ḥāl iken
Çekdi çevürdi ʿāşıḳ-ı nālānı zülf ü ḫaṭṭ

5 Nüzhet ḳomadı yüz baḳacaḳ rūy-ı dilbere
Ṭuṭdı ser-ā-ser ʿārıż-ı cānānı zülf ü ḫaṭṭ

-159[230]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/faʿilün]

1 Ḥāl-i ʿışḳı dimem ey ṣūfī saŋa itme nizāʿ
Bu meşeldür *külli sırrin cāveze'l-işneyn-i şāʿ*[231]

2 Kimde olur cān ʿazīz ol Yūsuf-ı ferḫundeden
Rişte-i meyl-i maḥabbet olmaz ise inḳıṭāʿ

3 Ṭāliʿ-i şūmum durur aġyāra tebʿiyyet ider
Ey göŋül ben ḳanḳı maḥbūba idersem ittibāʿ

4 Fülk-i dil bulsun dir iseŋ baḫr-ı mihnettden ḥalāṣ
Sīne ger her vażʿına bu rūzigārıŋ çün şirāʿ

5 Āyaġına düşmek içün doġrulur meyḫˇāreler
Nüzhetā pīr-i müġān itse ʿaceb mi ıḍṭıḥāʿ

-160[232]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Şevḳ-i laʿlüŋle yaḳar dil sīneme her demde dāġ

[230] vr.34a derkenar
[231] "İkilinin ötesine geçen her sır kamuoyuna açıklandı"
[232] vr.34b

Ḫāne-i sulṭanda yansa ger ʿaceb midür çerāġ

2 Āh u nāle eyledükçe sūziş-i āhum bu şeb
Hep görenler didiler kim gör dutuşmuş bu ocāġ

3 Mey alup pīr-i muġandan hem o sāḳī meh-veşi
Gel dilā biz idelüm bugün senüŋle seyr-i bāġ

4 Tīrinüŋ peykānını alma vücūdumdan bugün
Luṭfunı gel itme şāhum ben faḳīrinden ırāġ

5 Yoluna virmek ne idi cānı Nüzhet dünyede
Ḳaṭl içün aġyārı ol meh virse şemşīrine zāġ

-161[233]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Sāḳiyā cām-ı lebüŋ ḳalbimüzi eyledi ṣāf
Gördi çün luṭfunı dil itdi bu iḥsānına inṣāf

2 Ġoncalar gāhīce taḳlīd idermiş lebüŋe
Ṣaḳın inanmayıŋuz bu söze bi'l-cümle ḫilāf

3 Mürde ʿuşşāḳa bugün virdi ḥayāt diyü göre
İdemedi vaṣf-ı lebüŋ gülşen içinde vaṣṣāf*

4 Māʾil ol duḫtere der-gāhice dāḫı pesere
Zāhidüŋ pendi daḫı kendü gibi lāf u güzāf

5 Dilberā Nüzhet'i gör kuyunu her gün dolaşur
Yaʿni bir ḥācı olam diyü ider Kaʿbe ṭavāf

[233] vr.34b-35a

-162[234]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Yüzi üstünde durur kākül-i cānān ṣaf ṣaf
Gülün eṭrāfın alur sünbül ü reyḥān ṣaf ṣaf

2 Peyk-i eşküm varıcaḳ ḳapuŋa ey serv-i revān
Dizilür ḳarşu gelür hep aŋa derbān ṣaf ṣaf

3 Dün u gün merdüm-i çeşmüm ile ceng itmek içün
Düzelür durmayup leşker-i müjgān ṣaf ṣaf*

4 Ḫāk-i pāyını senüŋ çeşmüne kuḥl itmek içün
Rāh-ı gülşende durur serv-i ḫırāmān ṣaf ṣaf

5 Nüzhetā ḥālet-i nezʿ inde kelam-ı şehedātın*
Dizilür itmege güş ḳarşuŋa yārān ṣaf ṣaf

-163[235]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Eşkimüŋ yek ḳaṭresi dür dirüm olmışdur ṣadef
Ḫāk-i pāy-ı yāre cānā ol düri ḳılduḳ telef

2 Ṣanma göz kim döndürem cismümi ol yā ḳaşlıdan
Sīnemi müjgānuna itdüŋ efendi bül'-hedef

3 Ġarḳ olur ʿāşıḳ ṣafāya eylese keyf-i ʿarż
Ol mehüŋ gül-ruḫları rengīn hem mānend-i def

4 Kūyuŋa gāhī varam ben gāh ʿışḳuŋ sīneme
Gelsün ancaḳ yārene teklīf teklīf ber-ṭaraf

[234] vr.35a
[235] vr.35a-35b

5 Mülk-i ʿışḳı ser-te-ser emrüme rām itmek içün
Nüzhetā āhumı leşker sīnemi itdüm şeref

-164[236]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Şuʿle-i mihr-i ruḫ-ı yāre çü pervāne şemʿ
ʿIşḳ ile yanmaġa geldi yine meydāna şemʿ

2 Almasa mihr u maḥabbetle içerden fetīli
Yaḳılur mıydı varup meclis-i yārāna [şemʿ]

3 Būriyā yaḳdı yine başını yāre ḳarşu
ʿArż-ı ḥāl eyledi şān bu gice sulṭāna [şemʿ]

4 Ceyş-i pervāne ile taḥtuŋa bürehne gelüp
Tāc-ı āteşle ḳuʿūd itdi emīrāne şemʿ

5 Leẕẕet-i ṣoḥbet-i aṣḥāba feda-yı ser idüp
Nüzhetā geldi yine meclis-i cānāna şemʿ

-165[237]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Sūz-ı ʿışḳ ile o meh-rū yaḳdı dilde tāze dāġ
Ḥamduli'-llāh dostlar olduḳ hele bizde çerāġ*

2 Naʿl-i cismüm üzre cānā şerḥalar kes luṭf ile
Yoḳ tekellüf ḫāṭır-ı nāşāduma dāġ üsti bāġ

3 Didi ol ḳuzum yeminler eyleyüp ḳoç başına
Ṣāġ sözümdür bu seni ben ḳoymazam ʿālemde sāġ

[236] vr.34b derkenar
[237] vr.34b derkenar

4 Ḫāʾhiş-i ʿazm-i ser-i kūy-ı dilārādur kemāl
Ḫāṭıra bir gelmesün ol yirden etmem ben firāġ

5 Herkese bir dürlü ṣūret gösterür mirʾāt-veş
Nüzhet ol āyīneyi şūḫundan ol sen gel ırāġ

-166[238]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Virür hem meclise revnak-lebüŋle gerden-i şeffāf
Olur elbetde yādı şevk-i sāġarla şarāb-ı ṣāf

2 Süzülmüş çeşm-i mestüŋ ruḫ ḳızarmış tābiş-i meyden
ʿAceb mi ceyb-i ʿāşıḳ olsa dest-i şevk ile pür-nāf

3 Açılsun gül gibi tek ḫāṭıruŋ ey gülbin-i ʿişve
Dolāb-āsā gözüm itsün sirişkün dem-be-dem itlāf

4 Seni zerrīn zār içre nihāl-i gül ḳıyās itdüm
Ḳad-i bālā-terüŋ zeyn eyledükde câme-i zer-bāf

5 Kenār-ı ṭabʿ-ı Ṭıflīde ne rütbe cilve-ger seyr it
Mülebbes câme-i lafẓ ile Nüzhet şāhid-i evṣāf

-167[239]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 ʿĀşıḳā ʿibret gözüŋle gel ruḫ-ı cānāna baḳ
Rāhına serin ḳoyup cān virdügin fettāna baḳ

2 Ṣan mey-i ḥamrā gibi bir tāze ol şūḫuŋ yüzi
Mest ü lā yaʿḳıl olan sen ʿāşıḳ-ı ḥayrāna baḳ

[238] vr.35a derkenar
[239] vr.35b

3 Zāhidā bī-hūde efkār ile efkār olma sen
Tekye-i ʿirfāna var da ṣādıḳ-ı Raḥmān'a baḳ

4 Pend-i bī-hūdiyle ʿārif olamaz kimse begüm
Bir miṣil ḳoy da cihānda sen daḫı yārāna baḳ

5 Tīġ-i pāk-i naẓmuŋa kimler durur ḳarşu senüŋ
Ḥamduli'llāh Nüzhetā şimdengirü merdāna baḳ

-168[240]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḫayāl-i ḳaddüni fikr eylerüm ġayrı ḫayālüm yoḳ
Cihan bāġında bundan özge bir daḫı nihālüm yoḳ

2 Ruḫ-ı cānān ile zāhid dilüŋ şimdi ṣafāsı ḫoş
Düşelden ʿışḳa hem ṣāḥī olaldan hiç melālüm yoḳ

3 Cihānı sūziş-i dilden iden pervāneyem ben tāb
Çerāġ-ı ʿışḳa yandırdum görinür perr u bālüm yoḳ

4 İşigi itlerine āşināluḳ eylerüm her gün
Seri kūyunda cānānuŋ efendī gice ḥālüm yoḳ

5 Ben ol faḳr-ı zebūn-ı derd u hicrānam ki ʿışḳ ile
Hele Nüzhet miṣālüm yoḳ melālüm yoḳ mecālüm yoḳ

-169[241]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ġam diyāruŋ geşt idersün ġayrı seyrānuŋ mı yoḳ
Rūyı meh bir dişleri dür ḫūb cānānuŋ mı yoḳ

[240] vr. 35b
[241] vr.36a

2 Gördügün her yāre aġyāre taṣriʿler niçün*
Yāri ṣayd itmege ey dil yoḫsa imkānuŋ mı yoḳ

3 Dāʾimā cāy idinürsin ġam diyāruŋ ey göŋül
Kim nedür noldı sebeb bir māh-ı tābānuŋ mı yoḳ

4 Mū-miyān-ı yāri gördüŋ ḳılmaduŋ cānuŋ niṯār
Virmege yoluna yārüŋ ḥani yā cānuŋ mı yoḳ?

5 Yār būse virmeden maḳṣad seni şol vuṣlata
Bil ki bir gün irdürür ey Nüzhet iẕʿānuŋ mı yoḳ

-170[242]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Meclis-i ʿışḳ içre durur ser-i ʿāşıḳ ṭabaḳ ṭabaḳ
Ḫūn-ı dil nūş ider göre ġamzeŋ çanaḳ çanaḳ

2 Bugün aʿdāya ḳarşu semend-i nāz ile
Seyr eyle mülk-i dili gel begüm ayaḳ ayak

3 Mekteb-i ʿirfāna gelsin yāri isteyen
Yazılı ders-i ʿışḳı görsün varaḳ varaḳ

4 Sīne çekmek içün yine bu şīfte-i dil
Arayup ol meh-veşi bu şeb yataḳ yataḳ

5 Nüzhet giriftār-ı zülf-i dilber diyü taʿn itme
Çekilür ʿışḳ-ı dilber efendi ḳonaḳ ḳonaḳ

-171[243]-

[242] vr.36a
[243] vr.35b derkenar

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Oldum o deŋlü dünyede ben dūş-ı iftirāḳ
Her mū bedende ẓann iderdüm naḳş-i iştiyak

2 Düşdüm cihānda yümm-i ġam faḳrına ki anuŋ
Gördüm kenārı ṭūl-ı emelden daḫı ırāḳ

3 Çekdi livāʾ-i ḥasretini eyleyüp sefer
Ḳurdı derūn-ı sīneye şāh-ı ġamuŋ oṭāḳ

4 Yā Rab bi-ḥaḳḳ-ı ḥażret-i rūḥ'ul- emīn hiç
Virme cihānda bir kişiye ḥasret u firāḳ

5 Nüzhet ṣabāya minnet ider cān ile varup
Tā ki o şūḫa ben ḳuluŋı itmesün nifāḳ

-172[244]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Kūyuŋda senüŋ bir gice mihmān olabilsek
Bu ḳadr ile reşk- āver-i devrān olabilsek

2 Āzürde- tīr ḳıldı beni āzar-ı ʿışḳuŋ
Vaṣluŋla ḫalīl āh gülistān olabilsek

3 Pervāne gibi ḳalmadı hiç tāb u tüvānum
Ol şemʿ-i ruḫa bu gice sūzān olabilsek

4 ʿArż itmege minnetümi aydı derd-i derūnum
Bezm-i ḥarem-i yāre ġazel-ḫᵛān olabilsek

[244] vr.36a derkenar

5 Nüzhet gibi baş egmez idük şāh-ı cihāna
Bir kerre saŋa bende-i iḥsān olabilsek

-173[245]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Dāġ urduŋ sīneye luṭf-ı firāvān eyledüŋ
Var ol ey cān-ı ṭabībüm baŋa dermān eyledüŋ

2 Ḳalʿa-i göŋlüm ile ceng itmege ey māh-veş
Ġamze-i Tātār'uŋ ile tīr-i bārān eyledüŋ

3 Lāle-veş ḳalbümi pür-ḫūn eyledüŋ şemşīr ile
Yazıḳ ey mihr-i ḥüs[ü]n destini hep ḳan eyledüŋ

4 Dilberā ben nā-tüvāndan dūr idüp ġonca-femüŋ
Bülbül-āsā bāġ-ı ʿālem içre nālān eyledüŋ

5 ʿAḳl u fikr-i Nüzhet'i tārāc ider kāküllerüŋ
Belde-i İslām'ı küffār ile tālān eyledüŋ

-174[246]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Yār içün aġyār ile ceng ide dil ġayret senüŋ
Tā diye aʿdālaruŋ şimdengirü devlet senüŋ

2 Vādi-i hicrāna ṣalma gel begüm āşıḳları
Kim ola ḫūbān içinde ʿizzet u raġbet senüŋ

3 Göricek aġyārı didüm var yüri hey bed-liḳā

[245] vr.36a-36b
[246] vr.36b

Gönüne (?)[247] çöp batmasun tīz ol hemān ġurbet senüŋ

4 Her gice āġūşa çek ol ḳadd-i yāri sen dilā
Ġayrı iş yoḳdur saŋa illā ki bu hiẕmet senüŋ

5 ʿĀleme kilküŋ feşān eylerse gevher yeridür
Ṭabʿınuŋ şīrīn edāsı var bugün Nüzhet senüŋ

-175[248]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ẕevḳ-i dili biz şimdi ġam-ı yāra degiştük
Bir tazece merhem ile ṣān yara degiştük

2 Cānān ile mābeynimüze girme sen ey dil
Cān naḳdini ol ġamze-i ḫun-ḫˇāra degişdük

3 Dāġ urduġuma sīneme ṭaʿn eyleme zāhid
Maʿmūr teni biz ḳulle-i kūhsāra degişdük

4 Elmās-ı sirişküm n'ola gözden ola rīzān
Ṣūfī anı şol laʿl-i güher-bāra degişdük

5 Nüzhet yaraşur şiʿrüŋ o sīmīn bedene
Bülbül gibi ol ruḫları gülzāra degişdük

-176[249]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Çün mey-i nāb iledür şöhreti İstānbūl'uŋ

247

248 vr.36b-37a

249 vr.37a

Hem birer ḫūbı olur anda olan her ḳuluŋ

2 Cāmiʿe ʿazm idicek nāz ile ol serv-i revān
Alır eṭrāfını ʿuşşāḳ-ı cihān her yoluŋ

3 Ġamzeŋ oḳları gelüp itdi ḫarāb şehr-i dili
Oldı ol demde begüm cān-ı faḳīr maḳtūluŋ

4 Kevkeb-i baḫtum ise ben gibi bir bī-idrāk
Neylesün müşkil olur ḥāli göŋül maʿzūluŋ

5 Dilberā Nüzhet-i bī-çāre saŋa eşkī degül
Cānı virür yolıŋa olsa eger maḳbūluŋ

-177[250]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Dāġ-ı cismüm ʿışḳuŋ ile māh-ı tābān eyledüŋ
Ḫānḳāh-ı bī-fere bir şemʿ fürūzān eyledüŋ

2 Ṣaḳladuŋ bunca zamāndur ḫaṭṭuŋ ʿiẕārıŋda līk
Bildüŋ ʿāşıḳ olduġum anı nümāyān eyledüŋ

3 Eyledüŋ cism-i ḥaḳīre nāz ile bir kez nigāh
Muḳavves ebrūnuŋ ḫadengin dilde pinhān eyledüŋ*

4 Cümle der[d] virdüŋ viṣālüŋ güllerüŋ ben ʿāşıḳa
Dilberā bu ḳaṭre-i nā-çīzi ʿummān eyledüŋ

5 Bāġ-ı eşʿār içre Nüzhet şāhbāz-ı ṭabʿ ile
Kilk-i dür-efşānunı yāre şenā-ḫˇān eyledüŋ

[250] vr.37a-37b

-178[251]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḳarışdurdı biribirine ḫākin kūy-ı dildāruŋ
Eyü ḫalt eyledi ḳo yüzüne şol eşk-i ḫunbāruŋ

2 Yüzüne dime gibi olmasın ʿacīb ḳıyāfetle
Hele ben bildügim yoḳdan (?) ḳılıçdur tīġ-i zer-kāruŋ

3 İşigi itlerine vaḳf olan kūy-ı muʿallāsı
Vefā meydānına naẓardur ol şūḫ-ı cefākāruŋ

4 Uṣūl ile o zülfe beste ol dīvānelük itme
Muḫālifdür dem-ā-dem kārı zīrā çarḫ-ı ġaddāruŋ

5 Gören çeşmān-ı yāri Nüzhetā ʿayn-ı ḥaḳīḳatle
Ne güne oldugın aḥvālini aŋlar dil-i zāruŋ

-179[252]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Kūy-ı viṣālde hem-civārdur kemerüŋ
Ol ortalıḳda saŋa yārdur kemerüŋ

2 Gūyā kirās lebüŋe eyleyüp ḳaṣd
Ṣarmış nihāl ḳaddüni mārdur kemerüŋ

3 Bāġ-ı melāḥate şimdi geçilmiyor
Ol bilde düzd-i nāmdārdur kemerüŋ

4 Ḳılmış o taḫt-ı sīneme ṣanki culūs
Şehr-i sefīde şehr-i yārdur kemerüŋ

[251] vr.37a-36b derkenar üst satır
[252] vr.36b derkenar

5 Nüzhet gibi etegüŋ der-miyān idüp
Bende-i ḫiẕmet-güzārdur kemerüŋ

-180[253]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 İtdi pūşīde ʿizāruŋ ḫaṭ-ı ʿanber şikenüŋ
Dutulursa n'ola ʿömr ü güni seni sevenüŋ

2 Kendüsin ṭatlu şatar idi egerçi sükker
Eridi gördügi dem leẕẕet-i ḳand-i dehenüŋ

3 Aluram boynuma ben cümle ḳazanı diyerek
Yaḳalar gerdenüŋi …. [254] iderüz …….[255]

4 Göricek dīde-i pür-ḫūnunı ey zülf-i şiken
Dīdem āhusı mıdur mülk-i Ḫıṭā vü Ḫoten'üŋ

5 Āfitāb olsa n'ola şöhretüme reşk āver
Nüzhetā peyreviyüz Mihri-i şīrīn-süḫanuŋ

-181[256]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Jāle-āsā dökerüz üstine eşki çemenüŋ
Ol sebebden açılur gül gibi şol ġonca-femüŋ

2 Neyledi nitdi hele ʿāleme destar-ı keçün

[253] vr.37a derkenar

[254] 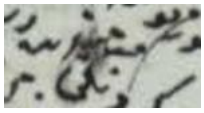

[255] 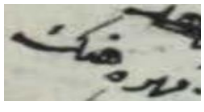

[256] vr.37b

Tācını itdi şikest bāġda gör e yāsemenüŋ

3 ʿAyn-ı iḥsān diyü [257]medḥ ile luṭf it güzelüm
Bilürim ki çeke der baŋa o çāh-ı ẕeḳanuŋ

4 Nice biŋ ādemi bülbül gibi zār eyledi gör
Laʿl-i yāḳut gibi rengīn olıcaḳ şol dehenüŋ

5 Kākül-i yāre elüŋ irmedügiçün Nüzhet
Ṭaʿnını çekmedeyüz görsene ehl-i süḫanuŋ

-182[258]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Her pīr-i ʿışḳa begüm tāze dil-rübā gerek
Mihr-i maḥabbete bāʾiṣ ḥāṣılı mehliḳā gerek

2 Dök tā kūyuna dek naḳd-i sirişküŋ gözüm
Teşrīfde ol ḳadd-i nāza zīrā ki rehnümā gerek

3 Ġalṭān it pāy-ı yāre raḳībüŋ serini kim
Metāʿ-ı vuṣlat almaġa elde şīr-i bahā gerek

4 Bīgāne saŋa dil vire layık degildür şehā
ʿIşḳun baḥrine düşen cümlesi āşinā gerek

5 Vāsf-ı ḥüsnüŋ itmesün mi Nüzhet ey perī
Bes şāʿir olan ādeme tāzece edā gerek

-183[259]-

[257] Metinde bu kelimeden sonra lutf kelimesi yer almaktadır. Ancak hem anlamı hem de vezni bozduğu için metin tamiri yapılarak şiirden çıkarılmıştır. Böylece anlam ve vezinde yaşanan bozukluk düzeltilmiştir.
[258] vr.37b-38a
[259] vr.38a

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 ʿIşḳ ile ʿāleme rüsvāy olayın nolsa gerek
ʿĀḳıbet gülşen-i ḥüsnüŋdeki gül ṣolsa gerek

2 İdelüm eşki revān dīde-i ḫunbārlardan
Bārān-ı belā ile göŋül baḥr-ı ʿömr dolsa gerek*

3 Nice ʿışḳ ehline ṭaʿn idilür ey ṣūfī-i zerrāḳ
Cephesi ḫaṭṭ-ı dilā her ne ise olsa gerek

4. İricek faṣl-ı ḫazān nāle ider bāġ-ı deh(i)r
Sünbül ü reyhanı şol dest-i ḳażā yolsa gerek

5 Be yüri cevher olan cānumuzı ey Nüzhet
Ṣarf iderüz rāh-ı cüvānana anı nolsa gerek

-184[260]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ iün]

1 Ey göŋül şād ol senüŋle ʿazm-i yār itsem gerek
Ḫāk-i pāyına varup cānum niṯār itsem gerek

2 Rāh-ı kūyuŋda senüŋ yolına bu ṭıfl-ı dili
Ey şeh-i mülk-i kerem kir u ġubār itsem gerek

3 Baḥr-ı eşke bü'l-heves olduġuma bāʾiṯ bu kim
Sen dişi lüʾlüʾ-yi cānā der-kenār itsem gerek

4 Gün yüzüŋle şeb ṣaçuŋ vaṣıfda ey māh-ı cihān
Sūziş-i āhumla mihri bī-ḳarār itsem gerek

[260] vr.38a

5 Kūy-ı yārde ṭaşlara sürsem yüzüm ʿayb itmeŋüz
Rūy-ı zerdüm zer diyü Nüzhet ʿayār itsem gerek

-185[261]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ḳanı bir cām-ı ṣafā laʿl-i dilārādan yeg
Var mı bir bāde ʿaceb ol leb-i ḥamrādan yeg

2 Pür-ziyā mihr-i ruḫuŋ māh-ı cihān-ārādan
Dişlerüŋ olsa begüm n'ola şüreyyādan yeg

3 Bitmez ʿālemde benefşe ḥaṭ-ı yāre beŋzer
Olmaya sünbül ise zülf-i muṭarrādan yeg

4 Bāde-i ḫandesidür silsile cünbānı ise
Ḳanı bir velvele-efgen dil-i şeydādan yeg

5 Nüzhet'üŋ oldı ise n'ola gedā-yı kūyuŋ
Böyle devlet mi olur ʿāşıḳa dünyādan yeg

-186[262]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Her demde sīnede bir nev-cüvān ṭutuŋ
Ey mürdegān gelüp tāze cān ṭutuŋ

2 Kūy-ı nigāra gidersün şeb içre sen
Kimseye dime baŋa şemʿadān ṭutuŋ

3 İtme raḳīb seg ile dāʾim muʿārıża
Dirsen emīn olalum hep emān ṭutuŋ

[261] vr.37b derkenar
[262] vr.38a derkenar

4 ʿİzzet bulam dir iseŋ ey bütān hemān
Būs-ı dehānuŋızı rāy-gān ṭutuŋ

5 Nüzhet gedāyı ser-i kūy-ı yār geçer
İsterse sen anı şāh-ı cihān ṭutuŋ

-187[263]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Görüp ruḫsāruŋ üzre ḫālüni reşk eyledi fülfül
Yitirdi ʿaḳl u idrāki görince ḫaṭṭunı sünbül

2 Egerçi çeşm-i pür-ḫūnem velākin şād u mesrūr dil
Küşād olmaz mı bir ādem olursa sāġarı pür-mül

3 Miyānuŋ zencīr-i ʿışḳa ṣaḳın bend itme kim zīrā
Dev(i)rdür zāhidā olur bu idrāküŋ teselsül*

4 Yazarken vaṣf-ı ḥüsnüni işiden ḫāmemüŋ ṣavtın
İrem bāġında ṣanurlar oḳur gülden bey(i)t bülbül

5 Ne mümkindür ki söylensin şikenc-i ṭurraya eşʿār
Olursa āşinā Nüzhet palās ṭabʿ ile ḫam kākül

-188[264]-

[feʿilatün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Yine bir şūḫa esīr oldı ki bu ʿāşıḳ- ı meyyāl
Ṣaḥn-ı gülşende anuŋ ḳaddine ʿarʿar pā-māl

2 Şāh-ı sīret ü melek-ḫaṣlet ü Yūsuf-ṣūret
Maʿden-i mihr-i vefā māh-ı sipihr-i iḳbāl

[263] vr.38b
[264] vr.38b-39a

3 Çeşm u fessād leb-i mīm müdāvā-yı ṭabīb[265]
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dile ḥāşılı Loḳmān-ḫıṣāl

4 Dāver-i mülk-i seḫā hem şeh-i iḳlīm-i ḥayā
Mālik-i aḥsen-i aḫlāḳ u şīrīn-maḳāl

5 Kāküli silsile-i beste-i ʿaḳl u idrāk
Mū-miyān ḫāṭır-ı ʿāşıḳ gibi perü hem ḫayāl*

6 Gerden u sāʿid u sāḳīsi anuŋ ṣan billūr
Ṣafḥa-i sinesi cānā gümüş āyīne-miṣāl

7 ʿĀrıżı yāsemen-i ravżа-i bāġ-ı ʿişve
Ruḫları devḥa-i gülzār-ı cinānda gül-i āl

8 Dişleri lüʿlüʿüne kevn ü mekān oldı ṣadef
Leẕẕet-i būs-ı dehānı ṣanasun āb-ı zülāl

9 Böyle bir ẕāt-ı şerīf şūḫa fedā eyledi cān
Nüzhet-i ʿaşıḳ u ālüfte vü bī-ṣabr u mecāl

-189[266]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Dilberā pendüm ṭutup cevr u cefādan gel çek el
Ḳanı ḳan ile yumazlar şöyle kim vardur meṣel

2 Leşker-i ḫaṭṭ ḫaṭṭ-ı reyḥān rūyuŋ ise gül varaḳ
Bir kitāb-ı bī-miṣildür bu söze yoḳ hiç cedel

3 Yiridür deryā-yı ḥüsnüŋ mevc urıcaḳ dünyeyi

[265] Fessad ve mim kelimelerinin vezin gereği bir buçuk elif miktarı gösterilmesi gerekmektedir.
[266] vr.39a

Virse ger şol āfitāb-ı ṭalʿate rūyuŋ ḥalel

4 Ṣafḥa-i derd u elemdür sīne-i ṣad çākimüz
Ġamze-i cānān ider tezhīb anı altun-ı ḥall

5 Ġam yime şimdengirü sen ṭaʿn-ı aʿdādan ṣaḳın
Nüzhetā mülk-i süḫanda naẓmuŋ oldı bī-bedel

-190[267]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Vaṣl-ı dildārı ṭaleb eyleme zīrā ki muḥāl
Deşt-i Rūm içre şikār olmaya ol çeşm-i ġazāl

2 Künc-i ġam içre görüp dedi ki ol māh-ı felek
Sen misin ṭālib-i zülfümle olan mūy-ı ḫayāl

3 Rāh-ı ʿışḳunda senüŋ virmeye cān naḳdini ol
Tiz ṭuluʿ eylesün ammā yine yitsün çü hilāl[268]

4 Ey göŋül bu şeb-i ġam zāʾil olur mı ʿacebā
Görinür mi ki bize bir kere şol rūz-ı viṣāl

5 Ceng idüp ḫaṭṭ ile zülf-i ʿizārında bu şeb
Feṯḥ olup ḳalʿa-i ruḫ zülfüne virmedi mecāl

6 Gelmek istermiş anuŋ ṭaʿnı ḫadengi ḳanuma
Eyle ey peyk-i sirişk o şehi ṭur istiḳbāl

7 Virdi dīvānuna tāb eyledi eşʿārunı ḫūb
Nüzhetā heft bey(i)tüŋ sebʿa-i seyyāre-miṣāl

[267] vr.39a-39b
[268] Bu mısrada eylesün kelimesi yanlışlıkla iki defa yazılmıştır.

-191[269]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dil-i ālüfteye meyl it efendüm dil-nüvāzum gel
ʿİlāc it derd-mendindür ṭabībüm çare-sāzum gel

2 Zaḫ(ı)m ḫurde şikāruŋdur göŋül murġı senüŋ cānā
Helāk itme anı tīġ-i ġamuŋla şāhbāzum gel

3 Çemende munṭaẓırdur şāḫ-ı ʿarʿar ḳaddüne luṭf it
Ḳudūmüŋle müşerref ḳıl anı sen serv-i nāzum gel

4 Naẓar ḳıl künc-i ġamda bī-kes ü bīmār u maḥzūnam
Begüm cānum efendüm mehçebīnüm ʿişve-nāzum gel

5 Ḫamuŋla Nüzhet'üŋ Mecnūna döndi gel kerem eyle
Ḳoma deşt-i melāmetde anı Leylī ṭırāzum gel

-192[270]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilatün/feʿilün]

1 Heves-i zülfüŋ ider bu dil-i meyyālümi āl
Geçer elbetde reyāḥīn ile maḳbūle-sifāl

2 Dest-i ṣāḳīde gören cām-ı muṣaffā-yı ṣanur
Gülbin-i bāġ-ı melāḥatde açılmış gül-i āl

3 Maşrıḳ-ı ḥüsni başup leşker-i ḫaṭṭ-ı maġrib
Ḳarası çıḳdı yüze ḫāl-i diger gūn miṣāl

4 Dimiş ol şūḫ-ı gül-endām eger nāle ile
Ḳoymazam ḳulluġuma olur isem hemçü hilāl

[269] vr.38b derkenar
[270] vr.39a derkenar

5 Uçmaḳ isterse ser-i kūyuŋa varsun Nüzhet
Ġamzenüŋ tīri olur aŋa begüm per ile bāl

-193[271]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Zīb-āġūş itmege bir keç külāh ister göŋül
Taht-gāh-ı sīnesinde pādişāh ister göŋül

2 Laʿ lüni öpmek bile mümkin degilken āh ile
Vuṣlatı ṭurmaz o şūḫun yine āh ister [göŋül]

3 Ḫām teklīf itmeden evvel ne ḳābil vaṣl-ı yār
ʿAffa yārī olmaġa elbet günāh ister göŋül

4 Yaḳdı yıḳdı ḫānesin ruḫsār u ġamzeŋ el-amān
Ey şeh-i mülk-i kerem senden nigāh ister göŋül

5 Daʿ vi-i Mecnūn iderken ḥażret-i müftī-i ʿ ışḳ
Āhuvan-ı çeşm-i dilberden güvāh ister göŋül

6 Dāmen-i şevki ḫalāṣa çāre dest-i ġuṣṣadan
Dergeh-i pīr-i müġān gibi penāh ister göŋül

7 Ey ṣabā ser-menzil-i yāre düşerse ger yoluŋ
Nüzhet-āsā tūtiyā-yı ḫāk-i rāh ister göŋül

-194[272]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Bezm-i cihānda ṣūfī gel sen de ḫoş-dem ol
Sāluslıġı terk it esrāra maḥrem ol

[271] vr.39a-38b derkenar alt satır
[272] vr.39b

2 Dāḫil-i kūy-ı dil-rübā olmaḳ isterseŋ göŋül
Ḥarīm u ṣaḫnına düş mānend-i şebnem ol

3 Ey dil fāriġ-i sevdā-yı zülf-i yār olup
ʿAyş it cihānda lāle-veş şād u ḫurrem ol

4 Ceng itme ḫışn-ı visal ile mānend-i ṭop-ı ġam
Yüklenme yār ġavġāyı var rind-i ʿālem ol

5 Mecnūnluḳ itmek ise bāġ-ı ʿālemde maḳṣaduŋ
Gel būy-ı kākül-i dil-rübāya hemdem ol

6 İʿcāz-ı naẓm ile rūḥ-baḫşendesün bugün
Mülk-i süḫanda Nüzhetā tek hemān ādem ol

-195[273]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Benüm bāġ-ı cihān içre gül-i ḫandānum İsmāʿīl
İrişmiş göklere ʿışḳuŋ meh-i tābānum İsmāʿīl

2 İrince ʿıyd-ı eḍḥāya senüŋ kūyuŋda ʿuşşāḳuŋ
Beni ḳurbān iderler saŋa ancaḳ cānum İsmāʿīl

3 Gidersün ġayrılarla bī-niyāz seyrāne Yūsuf-veş
Velī Yaʿḳūb'ı aŋmazsun yazıḳ cānānum İsmāʿīl

4 Fusūn-ı fitne-perverdür nigāh-ı çeşm-i ḳaṭṭālüŋ
Delerler sīnemi dāʾim içerler ḳanum İsmāʿīl

5 Edānī meclisüŋ şemʿ-i ruḫuŋla eyledüŋ pür-nūr

[273] vr.39b-40a

Velī Nüzhet gibi ben de saŋa ḥayrānum İsmāʿīl

-196[274]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Varup açılma gül gibi ṣaḳın her yerde sulṭānum
Cihānuŋ ḫalḳı uġrarlar yazıḳ hep derde sulṭānum

2 Nigāhuŋ tīrini gördüm geçürdüm sīneden bir bir
Ḳalıpdur cānum arzūsı faḳaṭ ḫançerde sulṭānum

3 Viṣālüŋ derd-i ʿuşşāḳa muḥaṣṣal pek mücerrebdür
Müdāvā-yı şifāsun aŋlarum her derde sulṭānum

4 Yaŋāġuŋ gül gibi rengīn u laʿlüŋ mey gibi pür-zīb
Bulunmaz ḳadd u reftāruŋ senüŋ ʿarʿarda sulṭānum

5 Hevā-yı kākülüŋ pür-ġam ise de Nüzhet'e niʿmet
Mekānuŋ ideyüm gelsün anuŋ ben serde sulṭānum

-197[275]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Faṣl-ı nevrūzda hele ol mehi ḫürrem gördüm
Çoḳ şükür bu dil-i bīmāruma merhem gördüm

2 Āferīn sīneŋi yaḳmış şeh-i ʿışḳuŋ şereri
Seni ey lāle bugün kendüme hem-dem gördüm

3 Dilberā tīr-i ġamuŋ sīnede pinhān iderem
Anı ben kendü dil-i zāruma maḥrem gördüm

[274] vr.40a
[275] vr.40a-40b

4 Eyledüm bezm-i viṣālinde temāşā lebüni
Gūyiyā ben de Süleymān gibi ḫātem gördüm

5 Nüzhet'üŋ naẓmını erbāb-ı süḫan içre dilā
Dürr-i nāb ile yazılmış ḳatı mükrem gördüm

-198[276]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Çeşmümi saġar sirişküm bāde-i nāb eyledüm
Mest u serḫoş eyleyüp ol şūḫı zer-ḫˇāb eyledüm

2 Zīr-i ḫaṭṭuŋda ruḫuŋ māhiyyetüŋ idrāk içün
Ben bu şeb ey āfitābum seyr-i mehtāb eyledüm

3 Nāveküŋ gülben miṣāl olsa ʿaceb mi eşk ile
Ġonca-i peykānunı gül gibi seyrān eyledüm

4 Bāde-i laʿlüŋle sīb-i ġabġabuŋ itdüm ḫayāl
Ben kenār-ı çeşm-i terde ʿālem-i āb eyledüm

5 Ḫayme-i dūd-ı siyāha zer ṭınāb olsun diyü
Rişte-i sūz-ı dili Nüzhet ben ıṭnāb eyledüm

-199[277]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Şol kākül-i müşgīne hevādār olabilsem
Bir silsileye ḳayd u giriftār olabilsem

2 Dāġlar yaḳmadayum sīne-i ṣad çāküme her şeb*
Maḳbūl-i lāle-i faṣl-ı bahār olabilsem

[276] vr.40a derkenar
[277] vr.40b

3 Ḫāk eyler idüm cān u teni kūyuŋ içinde
Bezm-i viṣāle maḥrem u pür-iʿtibār olabilsem*

4 Evc-i felekde meşhūr olurdum ḫurşīd gibi
Şol māh-veşüŋ vaṣlına sezāvār olabilsem

5 Dir imiş mülk-i dil-i Nüzhet'i tārāc iderem
Anı ṣayd eyler idüm ben de ḫaberdār olabilsem*

-200[278]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Dāmen-i dildārı ḳoyup ʿazm-i gülistān idelüm*
Sīnede dāġlar yakalum şemʿ-i şebistān idelüm*

2 Naḳd-i cānı ḳoyalum hem dili hem pīreheni
Gelelüm bir yire hep ṣoḥbet-i cānān idelüm

3 Raḥmı yoḳ bī-dīnlere dil virmeyelüm hiç*
Gül gibi açılalum meclis-i yārān idelüm

4 İrişe belki bize Ḥıżr ile İlyās duʿāsı
Dil-i bī-tābumuzı ẕākir-i Raḥmān idelüm

5 Nüzhetā mest olup bāde-i ʿışḳ ile bugün
Zaḫm-ı sīnem açalum ʿālemi ḥayrān idelüm

-201-[279]

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ṣanmaŋ ʿarʿar ʿāşıḳā tīr-i hedeftür ḳāmetüm
Murġ-ı cāna müjdedür hep perr u bāl-i rifʿatüm

[278] vr.40b-41a
[279] vr.41a

2 Ḳaşlaruŋ endīşesiyle ten hilāl olsa revā
Mülk-i naẓm içre efendi meh gibidür şöhretüm

3 Ṣanmaŋuz şeydā olurın görsem ol sīmīn-teni
Bil ki cūş eyler göricek anı baḥr-ı ḥayretüm

4 Ḳıymetin yoḳdur dir imiş gör ki ol şīrīn-lebe
Anuŋ içün yoḳ durur yāḳuta her giz raʿbetüm

5 Nüzhetā sīnemde dāġ-ı yāri gösterdüm didüm
Derk it ey zāhid bugünden ġayrı sen keyfiyyetüm

-202[280]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Seḥerden geldi ḥammāma çün ol dildāre sīm-endām
Görince ayaġuŋ öpdi hemān biŋ şevḳ ile ḥammām

2 Ṣanursın māh-ı tābān-veş ṣalup pertev çü ḥammāma
Anuŋ altındaki mermer muradınca gör aldı kām

3 Görince ol şehi ʿuşşāḳ ḳopardı āh u efġānı
Serinde kākülün ancaḳ göŋül murġına itmiş dām

4 Ṣabun ile sürüp kirün(?) çıkarsun anı kīseyle
Ḳoçup bilini ḥavlı-veş anı kendüye itgil rām

5 Anuŋ gibi daḫı tāze nice dem görmedüm Nüzhet
Lebi yāḳut sözi şīrīn ḳamu pür-şīve pür-endām

-203[281]-

[280] vr.41a
[281] vr.40b derkenar

[fāʿ ilatün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Bir yüce dergehde ey dil olmaḳ istersen muḳīm
Rāh-ı kūy-ı yāre git *hāẕā ṣırāṭ-ı müstaḳīm*[282]

2 Büsbütün bilmek dilersen hāl-i derd-i ʿ ışḳumı
Erre-i ġamzeŋle cānā bendeŋi eyle dü nīm

3 Ey perī ādem niçün saŋa melekdür dimesün
ʿİşve dursun? ḥüsn ile Yūsuf gibi miṣlüŋ ʿ adīm

4 Ṣūretā bir pāk-rū tāze cüvān āyinelik
Yüz virür elden ele eyler güzer mānend-i sīm

5 Rāst geldüm pīr-i ʿ ışḳa didi kim Nüzhet baŋa
Rāh-ı kūy-ı yāre git *hāẕā ṣırāṭ-ı müstaḳīm*

-204[283]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 ʿ Işḳla giryān olup nāle vü efġān idelüm
Uralum sīḫa bu cism u teni büryān idelüm

2 Senüŋ esrāruna ta mihr-i münīr ṣatma bizi
Bu ḳadar hicr u ġamı biz nice pinhān idelüm

3 İde mi vaṣl-ı peyāmuŋ bize irsāl o perī
ʿ Acebā şol gün olur mı dil(i) şādān idelüm

4 Mey ile mest olalum beyt-i riyāya varalum
Zāhidi vaṣf-ı lebi yār ile ḥayrān idelüm

[282] "Bu düz bir yol"
[283] vr.41b

5 ʿIyd-i eḍḥā gelicek būse-i ruḫsāruŋ alup
Kaʿbe kūyuŋda senüŋ Nüzhet'i ḳurbān idelüm

-205[284]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Zülfüni iki bölüp gīsū gibi ben büksem
Güller içre güzelüm sünbüli gūyā döksem

2 Yalıŋuz her ….[285] seni görüp ……[286] ide
Üstüḫ̌ān-ı tenümi ʿışḳuŋ ile hep söksem

3 Girsen ey meh-rū bugün sen yal(ı)ŋuz ḥammāma
Ḳurna başına varup saŋa biraz ṣu döksem

4 Ruḫların būs iderek Kaʿbe-i kūyuŋda hemān
Sensün ey meh bu sipihrüŋ güli diyü ögsem

5 Nüzhetā vaṣlına ben ṭālib olup virmez ise
Dönsem ol sīm-tenüŋ ardına doġrı sögsem

-206[287]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ḫaṭṭ-ı ruḫsāruŋ içindür böyle nālān olduġum
Ol sebebdendür begüm her gice giryān olduġum

---

[284] vr.41b

[285] 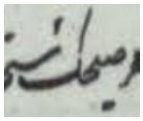

[286] 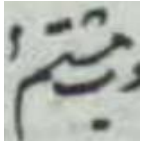

[287] vr.41b- 42a

2 Şol ṣaçı Leylī içün degül mi yā dünyāda ben
ʿIşḳ ile Mecnūn-ṣıfat ʿālemde destān olduġum

3 Āh idersem mū-miyānuŋ çün n'ola ḳıl deŋlü yoḳ
Ġam degül baŋa begüm ʿışḳuŋla sāmān olduġum

4 Kūy-ı yāre vāṣıl oldı bu şeb içre ben faḳīr
Ol sebebdendür efendī böyle ḫandān olduġum

5 Gitmege bendi ʿadem mülkine görseydi raḳīb
Nüzhetā āġūş-ı yārde bir gice mihmān olduğum*

-207[288]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Gülşen-i ʿışḳuŋ bugün ben bülbül-i nālānıyam
Kişver-i hicrüŋ efendi çoḳ şükür sulṭānıyam

2 Bī-ḳad(i)r olsam n'ola zāhid yanında mūr-veş
Ṣaḥn-ı güftāruŋ velīkin nāmdār-ı merdānıyam

3 Sīnem üzre şerḥalar cümle zebān-ı ḥāl olup
Mekteb-i derdüŋ efendī ḫˇāce-i hicrānıyam

4 Ḳāmet-i dil-cūsı yārüŋ naḫl-i nāz u ʿişvedür
Gülsitān-ı vaṣlınuŋ ben şimdicek ḥayrānıyam

5 Müddeʿīler urmasın lāf şāʿirüz ancaḳ diyü
Şāh-ı naẓmam Nüzhetā mülk-i süḫan Selmān'ıyam

-208[289]-

[288] vr.42a
[289] vr.42a-42b

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Sāḳī var iken mey niçün āh eyleyelüm
Lāyıḳ mı ki bu naḳdi tebāh eyleyelüm

2 Ursun o cefā-pīşe ḳo tīriŋ tenüme
Tā cāy-ı dili menzil-i māh eyleyelüm

3 İtsün o şikār murġ-ı dili zülfi ile
Ey dil anı ṣayd biz gehi gāh eyleyelüm

4 Eylesün cūy sirişküm yine ṭuġyān güzelüm
ʿArṣa-i dehri bugün tāze giyāh eyleyelüm

5 Ṭabʿ-ı Nüzhet'dür efendī çü maʿāni şehri
Şāh-ı eşʿāra gelüŋ anı penāh eyleyelüm

-209[290]-

[müstefʿilün/müstefʿilün/müstefʿilün/müstefʿilün]

1 Emdüm leb-i şīrīnüni Ferhād kim Ferhād kim
Öpdüm dehān-ı laʿlüŋi āzād kim āzād kim

2 Virdüm yoluŋa cānumı içsün ḳo ġamzeŋ ḳanumı
Yapduŋ dil-i vīrānumı ābād kim ābād kim

3 Üftādeyüm reftāruŋa dildādeyüm güftāruŋa
Cevr u ġam u āzaruŋa muʿtād kim muʿtād kim

4 ʿIşk ile bir şīrīn-tenüŋ üstādıyam kūh-kenüŋ*
Ey Ḳays-ı rüsvā ben senüŋ hemzād kim hemzād kim

[290] vr.41b derkenar

5 Nüzhet ḳuluŋı eyle şād derd u ġamuŋ itme ziyād
Mülk-i dile ḳıl ʿadl u dād bī-dād kim bī-dād kim

-210[291]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Gülşende eylese ol serv-ḳad ger ḳıyām*
Şāḫ-ı ṣanavbere bi'l-cümle ḥarām olur ḫırām

2 Meşām-ı cān-ı ʿuşşāḳ-ı dil-fikāra
Misk gibi ḳoḳar ol zülf-i ʿanber-fām

3 Ḍarb-ı ṣadā-yı müʾezzin ile sürer gibi
Miḥrāb-ı niyāza yüzüŋ bezm-i imām

4 İtdüm raḳīb-zādeyi bir luʿb ile şikār
Aldum bu ṭarz ile ol kāfirden intiḳām

5 Cānum irer selāmete ol şūḫ u dilrübā
Nüzhet virürse bendesine nāz ile selām

-211[292]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ṭıfl-ı dilümi zülf-i ʿanber-fāma düşürdüm*
Murġ-ı naẓarı āh yine bir dāma düşürdüm

2 Ḫaṭṭ āver olınca naẓar itdüm ruḫ-ı yāre
Seyr-i çemeni ḥāṣılı aḫşāma düşürdüm

3 Yād-ı leb-i laʿlüŋ ile mey-ḫāne-nişīnüm
Göŋlüm heves-i bāde-i gül-fāma düşürdüm

[291] vr.42a derkenar
[292] vr.42b

4 Ḳoçdum belüŋ emdüm leb-i şīrīnüŋi zīrā
Vuṣlat demini yār ile bayrāma düşürdüm

5 Dāʾim ola mı vuṣlat-ı cānān diyü endīşem var*
Nüzhet yine meylüm ṭamaʿ-ı ḫāma düşürdüm

-212[293]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Şāʿirānuŋ şimdicek muʿciz-dem-i ʿĪsā'sıyam
ʿĀḳıluŋ ednāsıyam cāhillerüŋ aʿlāsıyam

2 Mihr-i ʿışḳuŋ ẕerresiyem baḫr-ı şevḳüŋ ḳaṭresi
Zāhidā ḳad(i)r-şināsın dāḫı ḫāk-i pāsıyam

3 Ẓāhir āfer-sūdeyüm ḫāk-i meẕelletde velī
Ḳaf-ı istiġnānuŋ ammā muḫteşem ʿanḳāsıyam

4 Rāżım[ı] pend eylese ehl-i kemāle cān ile
Līk taʿn-ı müddeʿīnüŋ lāfınuŋ ammāsıyam

5 Deşt-i ḥayret Nüzhetā biŋ yāş ḥaḳḳumdur benüm
Cism-i Mecnūn'uŋ bugün ben cümle-i eczāsıyam

-213[294]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Uġratmaz idi yanına yār ḫançer olaydum
Oḫşatmaz idi kākülüni berber olaydum

2 Virmezdi ʿalāḳa bilürem ẕerre ḳadar āh
ʿĀlemde eger Ṭıflī gibi dilber olaydum

[293] vr.42b-43a
[294] vr.43a

3 Yaḳmazdı beni āteş-i ʿışḳına o ḫūnī
Ḫāl-i ruḫ-ı dil-cūsı gibi ʿanber olaydum

4 Almazdı ele göŋlümi ol sīm-tenüm ger
İksīr-i viṣāli ile ṣūfī zer olaydum

5 İtmezdi tırāş ruḫlaruŋ ol şūḫ ʿacebdür
Nüzhet göre mūsı gibi bir server olaydum

-214[295]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Olalı ʿışḳuna ol mūy-miyānūŋ maḥrem
Ḳalmadı sīne-i bī-kīnede ḳıl deŋlü elem

2 Ṭūṭī şekli görinür āyīne-i tende hemān
Cāme-i sebz ile ol şūḫı taṣavvur itsem

3 Her seḥer üstüne dürler niṣār itmededür
Ġoncanuŋ göŋlüne girsem diyü durmaz şebnem

4 Dāne-i ḫālüŋ içün ey şeh-i mülk-i ʿişve
Cennet-i kūyunı cāy eyleyemez mi ādem

5 Vuṣlat-ı yār eger biŋ yıl olur ise dilā
Nüzhet-i ʿāşıḳ-ı āvāreye gelmez bir dem

-215[296]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Urıldum oḳ gibi vallāh o ḳaşı yāya sulṭānum
Göŋül virdüm muḥaṣṣal sen gül-i ḥamrāya sulṭānum

[295] vr.43a-43b
[296] vr.43b

2 Ṣalınsun sāye-veş yanuŋca her gün cān-ı şirīnüm
O ṭıfl-ı nev-rese lāzımdur elbet dāye sulṭānum

3 Benüm mecmuʿ-ı aḥvālüm saŋa rūşen durur līkin
Perīşān kākülüŋ ṣaldı beni sevdāya sulṭānum

4 ʿAceb mi ey perī tālib olursam būseŋe zīrā
İgende meyl ider ādem leẕīẕ ḥalvāya sulṭānum

5 Lebüŋ vaṣfında şiʿr-i tāze mażmūn yazmalı el-ḥaḳ
Naẓīr olmaz cihānda Nüzhet-i şeydāya sulṭānum

-216[297]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 ʿIyd-ı eḍḥā'dur benümle merḥabā itmez misün
Leblerüŋ emdürmege yaʿnī ʿaṭā itmez misün

2 Yoluŋa ḳurbān olayum renc it ammā ey perī
Kendüŋe şol seg raḳībi mübtelā itmez misün

3 Ḳoç başına cān fedā ʿālemde sen sāġ ol begüm
Küşte-i hicr u ġama sen bir duʿā itmez misün

4 Ḳanumı döksün yire ḫūnī nigāhuŋ dilberā
Ḳuluŋam ḳurbānıŋam vallāh recā itmez misün

5 El-firāḳ āh Nüzhetā vü ahter-i tābından hemān ?
Fürḳati yārüm gibi ey çarḫ cüdā itmez misün

-217[298]-

[297] vr.43b
[298] vr.44a

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ey kān-ı cefā ġamze-i ḫun-ḫᵛār benüm olsun
Tek cān u dil-i ʿāşıḳ-ı nāçār senüŋ olsun

2 Çarḫ-ı felek itsün yirümi ḫāk-i meẕellet
Ḫāk-i der-i dildār-ı vefādār benüm olsun

3 Kūyı yiter ol ġonca-femüŋ bu dil-i zāra
Ṣūfī yüri var kūşe-i gülzār senüŋ olsun

4 Bi'-llāh ḫoş olur ḫaste göŋül derd u elemden
Ol sāḳī-i gül-rūy u dilā zār benüm olsun

5 Güftāra gelüp nāz ile ol şūḫ dedi Nüzhet
Hicr u ġam u fürḳat gibi nem var senüŋ olsun

-218[299]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Zāhid güzel sev insān degül misün
İnsānsın da yoḫsa müslümān degül misün

2 Seḥer ile ʿaḳluŋ alup ʿāşıḳ-ı zāruŋ
Dil mülkini tārāc iden gözi fettān degül misün

3 Gül gibi ḫār ile hem-dem olmada her dem
Ne şu şūḫ-ı cefākāruŋ işine ḥayrān degül misün

4 Jegār ṭutup āyīne-i dil ġam-ı yārdan
Anı pāk itmedigiçün hele giryān degül misün

[299] vr.44a

5 Būs itmedüŋ ol gül-i ruḫsārını yārüŋ
Nüzhet nice sen şimdi peşīmān degül misün

-219[300]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ruḫunda ḫaṭṭı üzre zülfini dirsün derişdürsün
Bize gülden ṭabaḳda müşg ile ʿanber ḳarışdursun

2 Kemāl-i mertebe incindi ḫālüŋ merdüm-i çeşme
Anı ey māh-pāre ben de bilmem kim barışdursun

3 İrişdüŋ sāḥil-i maḳṣūda ġayrı fülk-i āmālin
Göŋül alsun aşaġa mülketin ṣarsun ṣarışdursun

4 Ḳaşuŋ miḥrābınuŋ ḥayrānı itsün cānı āvīze
Kemend-i āhı çarḫ-ı ṭāḳ-ı vālāya irişdürsün

5 Gelüp bu nev-zemīne kümeyt-i kilk-i Nüzhet'le
Yaraşırmış (?) eḥibbā esb-i ṭabʿuŋ at yarışdursun

-220[301]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 O gül-ruḫ ʿāşıḳ-ı dil-ḫastesine sīne göstersün
Ramaḳ var mı ḥayātından diyü āyīne göstersün

2 Niyāz it ey ṣabā cānāneye şol zülf-i müşgīnüŋ
Keremler eylesün bu ḫāṭır-ı miskīne göstersün

3 Hüner ister ise ol şūḫ-ı mirʾātı nidem yā Rab
Göŋül bir āhdan ġayrı aŋa āyīne göstersün

[300] vr.44a -43b derkenar üst satır
[301] vr.43b derkenar

4 Yazarsa naḳşini māni olunmaz gülşenī zārum
Cemālüne ḫaṭunı ḫırḳa-i peşmīne göstersün

5 Bahā biçdürmek ise ḳaṣdı kālā-yı visālüne
Dil-i Nüzhet gibi bir merdüm-i ḫoş-bende göstersün

-221[302]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Tenümde dāġlar ile şerḥalar hep göz kulāġ olsun
Gözetsün rāh-ı kūy-ı yārüni ehl-i firāġ olsun

2 Emekdāruŋdur eski ṭıfl dilā-yı āteşīn-ruḫsār
Anı yaḳ nāz-ı ʿışḳuŋla ḳo varsun bir çerāġ olsun

3 Elimüz değmiş iken sāḳiyā gel ġadr-i leng itme
Getür bir şīşe ṣahpā ile köhne bir ayāġ olsun

4 İşitdük ayaġı sürçüp raḳīb-i bed-liḳā ölmüş
Elemler çekmesün ol şūḫ-ı şengül başı saġ olsun

5 Şeb-i ġam āteş-i āh ile anuŋ gündüze reviş
Dil-i bīmāra Nüzhet āferīnler yüzi aġ olsun

-222[303]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Göŋül cām-ı ṣafāyı bezm-i şādīden içer bir gün
Felek terk eyler evżāʿuŋ murād üzre düşer bir gün

2 Gelür deryā-yı fürḳatden kenāra keştī-i ḫāṭır
Nesīm-i bād-ı vaṣl-ı dilrübā lābüd eser bir gün

[302] vr.44a derkenar
[303] vr.44a derkenarda alt satır

3 Niḳābın refʿ idüp ʿarż-ı cemāle şāhid-i maḳṣūd
Sipehsālār mur-ı ġuṣṣa-i pā-māl ider bir gün

4 Yaḳar ṭop-ı meserret ḳalʿa-i derd u ġamı Nüzhet
Ḫarāba yüz ṭutar ḳalmaz birinden hiç eṯer bir gün

5 Olup Efrāsiyāb-ı hicre ġālib Rüstem-i ṭāliʿ
Begüm āyīne-i dilden kederler hep gider bir gün[304]

-223[305]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Begüm eşküm yanında lücce-i dünyāyı neylersün
Dil ehli var iken cānā sen ol ednāyı neylersün

2 Ṭaleb itme varup bāġa ṣaḳın ey ʿāşıḳ-ı miḥnet
Kifāyet eyler ol ruḫlar gül-i raʿnāyı neylersün

3 Gehī kūyı dil-ārāda gehī ḫāne-i ġurbetde
Gehī ġamgīn gehī şādān göŋül sen cānı neylersün

4 Dişi lüʾlüʾ beŋi fülfül velīkin çeşm-i ḳattāldür
Şikenc-i kākülüŋ ḳoyup ʿabīr sārāyı neylersün

5 Ḥaḳīḳatde şehüm saŋa bu Nüzhet ʿabd-i aḥḳardur
Yazıḳ kūyuŋdan iḫrāc idüp ol şeydāyı neylersün

-224[306]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Zülf-i dilberden dime ʿuşşāḳ perīşān olmasun

[304] Bu beyit varak 44a derkenar sağ sütunda yan yazılı şekildedir. Beytin ilk mısrası ile ikinci mısranın yeri değişiktir. Ancak redifin olduğu beyit ikinci mısrada olması gerektiğinden metne düzeltilerek eklenmiştir.
[305] vr.44a-44b
[306] vr.44b

Tā ki lāyıḳ mı dimek maḳbūl-i sulṭān olmasun

2 Ṭutma gūş[ı] nāṣıḥuŋ pendine cānā dünyede
Göŋlüŋ ey mihr-i ḥüs(ü)n anlara ḥayrān olmasun

3 Yap nigāh-ı luṭfuŋ ile ġāne-i sīnem begüm
Şāh-ı ʿādilsün senüŋ devründe vīrān olmasun

4 Sīnesin kim itmez ise tīġ-i ġamla çāk çāk
İrmesün rūz-ı viṣāle dest-kārān olmasun

5 Devr iderler kūy-ı yāri Nüzhetā mihr ile māh
Ṣaḳınuŋ anlar daḫı ʿuşşāḳ-ı cānān olmasun

-225[307]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1. …….[308]ḫar-ı lā yefhem olanlaruŋ sinesisün*
Semend-i kūy-ı cānānuŋ velīkin sen necisisün

2 Olursa baḥr-ı ġam içre n'ola dil keştīsi maġruḳ
Yazıḳlar cümle saŋadur begüm zīrā reʾīsisün

3 Ser-i kūyunda cānānuŋ n'ola āh eylesen zāhid
Belī ẓāhirde ol Leylī ṣaçuŋ sen daḫı Ḳaysı'sun

4 O şehle ḳāḍı-ı ʿışḳa ṣaḳın varma olur müttehem*
Sirişküŋ naḳdinüŋ ey dil niçün sen müddeʿīsisün

5 Ḫalāṣ olduŋsa ey Nüzhet ṭūfān-ı ṭaʿn-ı aʿdādan

[307] vr.44b-45a

[308] 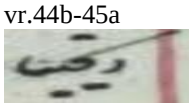

Dil-āvīz ṭabʿ ile baḥr-ı şiʿ irde Nūḥ gemisisün

-226[309]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 ʿĀşıḳ oldum nāgehān ol dil-keşāna görmeden
Cān atar her dem göŋül bāġ-ı cināna görmeden

2 Naḳd-i eşki ḫarc iderse yiridür dil yār içün
Manṣıb içün aḳça virülür zamāna görmeden

3 Vaṣf-ı zülf-i yāri çün gūş eyleyüp murġ-ı dil*
Ārzū eyler bugün ol āşiyāna görmeden

4 Yārüni itme ferāmuş görmedüm luṭfuŋ diyü
Fetḫ olur mı zaḥmeler hīç ḳahrāmana görmeden

5 Vaṣl-ı yāre irdügünce māl u mülkin ḳıl ʿ aṭā
Nüzhet'i gör cān virür zāde filāna görmeden

-227[310]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īün/mefāʿ īlün]

1 Ġam-ı cānān ile ey dil hele sen şād u ḫurremsün
Muḥaṣṣal sırr-ı ʿ uşşāḳa geregi gibi maḥremsün

2 Beşersün sen de ʿ īsī-veş begüm güftār-ı ḳandüŋle
İdersün zinde dünyāyı velīkin rūḥ-ı Ādem'sün

3 Olursan luṭf-ı cānāndan baʿ īd ġam çekme ey dil
Ḫayāl u fikr-i vaṣlına anuŋ elbetde hem-demsün

[309] vr.45a
[310] vr.45a-45b

4 Serīr-i mülk-i ḥüsn içre yatur bī-bāk u bī-pervā
Güher efseri kec ḳılmış begüm bir şāh-ı bī-ġamsun

5 Bu şiʿr-i ābdāruŋla bugün ʿālemde ey Nüzhet
Bela kuhsārına ziynet viren bir ḳaṭre-i nemsün

-228[311]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīün/mefāʿīlün]

1 N'ola mānend-i Nīl eşküm olursa dīdeden rīzān
ʿAzīzüm ṣabrımuŋ ġāret-giridür bir meh-i Kenʿān

2 Dili yaġmāya ġamze şeb-revāne ḥāmeler dizdi
Kimisi ayaġını öpmege ruḫṣat diler el-ān

3 Felekde āfitabā söyleyegördüŋ mi ʿömründe
O māhuŋ ben gibi ebkem şumārı var mıdur her ān

4 Delipdür dāne dāne ḫūn-ı eşküm cümle müjgānum
Geçirdüm rişte-i ḫaṭṭuna ……[312] ṣubḥa-i mercān

5 Bizümle bir gice peymānelerle ol gözi ḳanzil
Ṣafā vü ʿayşa ruḫṣat virdi Nüzhet eyledi peymān

-229[313]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Sīnem üzre tīr-i ġamzeŋ perr u bāl oldı hemān
Kūyuŋa uçmaḳ göründi yine ey ḳaşı kemān

[311] vr.45a-44b derkenar üst satır

[312]

[313] vr.44b derkenar

2 Devr-i ḫaṭṭuŋda ruḫ-ı alına meyl itsem n'ola
Bülbül-i şūrīdenüŋ ʿişret-gehidür gülsitān

3 Bu sebük ʿuşşāḳa gerçi rāḥat'ül-ervāḥ lebüŋ
Muṭribe söyle ṣabā ḳılsun nevā-yı Iṣfahan

4 İstiḳāmet ārzūsın ḫāṭıruŋdan zāʾil it
Ey perī ādem degildür ol raḳīb-i bed-gümān

5 Dāne-i ḫāli hevāsıyla ḳarardı baḫtımuz
Nüzhetā kendüme itdüm her ne ittümse ʿayān

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ey ṭıfl-ı dil üftāde-i cānān olacaḳsın
Maḥpus-ı teh-i çāh-ı zenaḫdān olacaksın

2 Gözden nice bir girye olursun rīzān*
Ẓannum bu ki yād- āver-i ṭūfān olacaksın

3 Ey ġonca-leb açıl ḳo biraz şerm u ḥayāyı
Güller gibi eŋ ṣoŋrası ḫandān olacaksın

4 Sāyem gibi ey ḳaşı hilāl itme fütāde
Āḫir giderek bir meh-i tābān olacaksın

5 Nüzhet yazılur ṭarf-ı külāhında ezelden
Ey ṭıfl-ı dil üftāde-i cānān olacaḳsın

[314] vr.45a derkenar
[315] vr.45a-44b derkenar alt satır

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Şerḥalar bālā-yı dāġ-ı sīnede ey meh çebīn
Bāġ derdüŋ verd u lāle kevnine beŋzer hemīn

2 Sīne def ney nāle ḳāmet çeng olur naġme fiġān
Her ḳaçan meydāna girse raḳs içün raḳḳās emīn

3 Ey melek sensüz dilersem cennet Ādem olmayam
Yārsuz bir dāneye degmez iken ḥuld-i berīn

4 Ol ḳadar dil-ḫaste-i ʿışḳam ki destümden henüz
ʿĀciz u dermānda ḳaldı nāle vü āh ü enīn

5 Miyve-i vaṣluŋdan anuŋ çekmezem el sāġ iken
Ṣolsa da bāġ-ı cemāli Nüzhetā itdüm yemīn

-232[316]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Nāz ile seyrāna çıḳmış ol meh-i ṭalʿat bugün
Ruḫları gülşende virdi güllere ziynet bugün

2 Vecde geldi cümle ʿarʿar ḳaddün istiḳbāline
Ḳāmet-i dil-cūsı virdi anlara ḫilḳat bugün

3 Baḥr-ı ʿışḳ içre gezüp bir ḫayli dem zevraḳ ile
ʿAks-i dendānıyla itdi dürlere nisbet bugün

4 Ḫūn-ı ʿuşşāḳı mey idüp pehlivān-ı ġamzesi
Kūşe-i gülşende eyler maḥfīce ʿişret bugün

[316] vr.45b

5 Eylemiş sāde selamun bize irsāl ol perī
Būy-ı cānum geldi gūyā cismüme Nüzhet bugün

-233[317]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ṣanasun aḳdı Nīl gibi gözüm yaşı cüdālıḳdan
Senüŋle fānī oldular ṣu geçmezdi aralıḳdan

2 Benüm ʿaḳlumı aldun rūy-ı dille ey yüzi enver
Niçün rūyunu döndürdüŋ a ẓālim āşinālıḳdan

3 Bu dünyāda saŋa beŋzer ʿaceb bir dil-rübā var mı
Virildi ḥüsn-i gül-rūyuŋ begüm ol ṣunʿ-ı ḫālıḳdan

4 ʿAceb mi ʿāşıḳ olsam dünyede sen māh-ı ruḫsāra
Şeh-i Mıṣr oldular cānā nice kimse gedālıḳdan

5 Dem-ā-dem cevr idersün Nüzhet-i bī-çāreye cefā
Ne bulduŋ ġamzesi cellād felekde bī-vefālıḳdan

-234[318]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Kişver-i dilde benüm sen hele sulṭānumsan
Māḥaṣal ey gül-i ter bāʿis-i ʿünvānumsan

2 Naḳd-i cānum vireyüm hicr u ġamuŋ almaḳ içün
Virseler ʿālemi virmem seni cānānumsan

3 Vaḳt-i vuṣlatda göŋül eylese nāle yaraşur
Ḥüsnünüŋ bülbülüyem sen gül-i ḫandānumsan

[317] vr.45b-46a
[318] vr.46a

4 Rūz-ı fürḳatde virem mihr-i dıraḫşāna begüm
Ẕerre-i ḫāk-i der-i kūy-ı cüvānānumsan

5 Şāhidā gāhice güftāra gelüp nāz eyledi
Nüzhetā sen de benüm ʿāşıḳ u ḥayrānumsan

-235[319]-

[müstefʿ ilātün/müstefʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Sevdā-yı visālüŋle göŋül ḫalḳa ögünsün yürüsün
Dāmān-ı dilārā gibi yerlerde sürünsün yürüsün

2 Gördükce şitāb eyler iken kūyuŋa doġrı seḥā dil
Ol sīne-i mecrūḥunı seng ile dögünsün yürüsün

3 Peykānuŋ urup sīneme ḳanlaruŋ aḳıt kim
Giysün o ḳızıl cāme[yi] cismine bürünsün yürüsün

4 Her şām u seḥer gülşen-i ḥüsnüŋde begüm murġ-ı dilüm
Zār iderek āh eyleyerek bülbüle dönsün yürüsün

5 Aḥvālüni ʿarż eyle bugün ol mehe Nüzhet
Vir bu ġazeli meclis-i ḫāṣsında oḳunsun yürüsün

-236[320]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ ilü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

1 Defʿ eyle ser- i zülfi bīnāgūş görünsün
Ol nükte-i serbeste-i maʿ şūḳ görünsün

2 Ḫaṭṭuŋla nihān olsa n'ola gird-i dehānuŋ
Ṣan çeşme-i ḥayvāndur o cünbūş görünsün

[319] vr.46a
[320] vr.45b derkenar üst satır

3 Dil daʿvi-i ṭāḳat mı ider kerem nigāha*
Bir kez hele ol ġamzesi serḫōş [görünsün]

4 Ṭıflān-ı perī-rūlar ile ülfeti artar
Ẓāhirde dil-i ḫaste ḳo bī-hūş [görünsün]

5 Teng it o mehüŋ cāmesin ey Nüzhet-i nā-şād
Tā çāk-i ḳabādan teni bir ḫōş görünsün

-237[321]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Eṣer var mı reh-i çeşmümde diyü ṭarf-ı dilberden
Baḳar ṭıfl-ı sirişk revzen-i sārāy dīde-i terden

2 Yolında terk-i ser itdi efendī iḫtiyār ile
Ferāġat mı ider hiç göŋlümüz ol tāze berberden

3 Gelüp dil ṣuffesinde cānum ile yār u hem-demdür
Bu deŋlü doġruluḳ meʾmūl olur muydı o ḫançerden

4 Ḳaranlıḳdur bize şeb ile zülfüŋ farḳuŋ itmek līk
Münevverdür yüzüŋ ey māh-ı ʿālem mihr-i enverden

5 Bugün mey nūş iderken Nüzhetā ṣad luʿb idüp elḥaḳ
O şūḫuŋ aldı aġzı ölçüsini sāḳī sāġardan

-238[322]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Kenār-ı dīdede ayāġum olmasun nolsun
Ḫızānede güzelüm dirhem olmasun nolsun

[321] vr.45b derkenar
[322] vr.46a derkenar üst satır

2 Şikāyet itme ṣaḳın ġam-ḫorīden ey ḫāṭır
Naṣībi dil-şüdegānın hem olmasun nolsun

3 Ṣafā-yı vuṣlata muʿṭād olunca aʿdālar
Felekde çekdügi göŋlüŋ ġam olmasun nolsun

4 Siyāh-rūluġa ḳāʾil olan nigār-ı diger
Miṣāl-i ḫātem ʿaceb mükrem olmasun nolsun

5 Ḥarīf-i meclis-i üns olsa Nüzhet'üŋ ne güzel
Viṣāl-i şemse iren şebnem olmasun nolsun

-239[323]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ṣabā vuṣlat peyāmunı getürdi ṭarf-ı yārümden
Bu deŋlü ben ḥaḳīḳat ummaz idüm rūzgārumdan

2 Herāyīne dil-i vīrānemi ġamdan mücellā it
Ḫazer ḳıl ey yüzi āyīne āh u inkisārumdan

3 Kevākib ṣanma çarḫ üzre görinen her gice ey meh
Ṭutuşdı ṣaḳf-ı eyvān-ı felek yir yir şerārumdan

4 Ölürsem ben eger ümmīd-i būs-ı ḫāk-i pāyuŋla
Ne tozlar ḳopacakdur ʿāḳıbet seyr it firārumdan

5 O şūḫ-ı ʿişve-cūnuŋ tār-ı zülf-i ʿanber-efşānı
Muḥaṣṣal farḳ olunmaz Nüzhetā cism-i niẓārumdan

-240[324]-

[323] vr.46a derkenar
[324] vr.46a-45b derkenar alt satır

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 O perī-rūya melek dimesün ādem ne disün
Ṣorılursa lebi āyā dil-i ḫoş-dem ne disün

2 Ṭaleb it būs-ı lebüŋ şevḳ ile yoḫsa o perī
Seni ḥazīnle görüp çeşmüni pür-nem ne disün

3 N'ola teslīm ise eṭvāruŋa ẓāhid o mehüŋ
Hüner u ḥilmi gibi ḥüsni müsellem ne disün

4 Bu dem-i ʿĪsī-i laʿlüŋ ile bi-ḥaḳ Meryem
Saŋa cānum dimesün ḫātır-ı pür-ġam ne disün

5 Ḳomadun maʿni-i bīgāne bu şiʿre Nüzhet
Saŋa taʿrīż idüp ol ruḥ-ı muḫteşem ne disün

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Āşıḳā sen dilber olsan ġāhī nāz itmez misün
Dostum sen āşıḳ olsaŋ biŋ niyāz itmez misün

2 Vaṣluŋı ben eyler isem dilberā senden ṭaleb
Ḳāmetiŋçün doġrı v'ey nāzı dırāz itmez misün

3 Ebkem ketm eyleme esrārunı luṭf it ne var
Ben senüŋ ṣādıḳ ḳuluŋam keşf-i rāz itmez misün

4 Ġonca gibi durma ḫāmūş çoḳ keremler eyleyüp
ʿĀşıḳ-ı mehcūr ile ṣoḥbet birāz itmez misün

[325] vr.46b

5 Bunca demdür ki çeker Nüzhet gedā hicr u ġamuŋ
Derdüne vaṣluŋı anuŋ çāre-sāz itmez misün

-242[326]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

1 Ey o dil ki fürḳat-i cānān ile mesrūrsun
Gerdiş-i cevr-i felekden şüphesüz mehcūrsun

2 Ḳaralar giy ey göŋül mānend-i zülf-i dilberān
Āfitāb-ı maṭlaʿ -ı dīdār-ı yārdan dūrsun

3 Ḫāk-i ẕilletde fütāde bir esīrüŋ ben gedā
Sen ise ey şāh-ı ʿālem ḥüsnüne maġrūrsun

4 Bād-ı āh ile perīşān eyle gīsūsuŋ anuŋ
Ey dil-i şūrīde sen dīvānesün maʿ zūrsun

5 Yār māʾil ġayra vehm-i şemʿ -i baḫtūŋ bī-fürūġ
Bü'l-ʿacebdür Nüzhetā kim sen yine mesrūrsun

-243[327]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]

1 Viṣāl-i bezm-i cānāna n'ola eylerse cān arzū
İder taḥṣīl-i zevḳ insāna elbet ʿanber-i ḫoş-bū

2 Dilā seyr it bütānın ṣafḥa-i ruḫsārı üstünde
Dizilmiş ḳaṣd-ı cān-ı ʿāşıḳa ṣaf ṣaf durur ebrū

3 Dem-ā-dem cān-ı ʿuşşāḳ ile ider ġamzesi pür-āb

[326] vr.46b
[327] vr.46b-47a

Niçün ʿāşıḳ-perest olmaz efendī ol meh-i [dil]-cū[328]

4 Nedür ol sīne-i pür-kīn ile ol ḳāmet-i bālā
Nedür ol kākül-i pür-çīn ile ol ḫaṭṭ-ı müşgīn-bū

5 Ḫayal-i zülf-i cānānı kişi terk idemez zīrā
Ḫalāṣ olmaḳ ne mümkin Nüzhetā bend-i belādur bu

-244[329]-

[feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün]

1 Ḫandeden şanma beni şād ey meh-rū*
Dilberā dilde dolıdur ḳayġū*

2 Seri bālīne ḳoyup pister-i ġamda cānā
Gelmedi ʿışḳuŋ ile çeşmüme bu şeb uyḫū

3 Dīdem efendi başın kūy-ı nigāra doġrı
Āb revān oldı bugün gülşene ḳarşu*

4 Zülfini dökdi yüzi üstüne itdi efzūn
Eyledi dehri siyeh siḥr ile çeşm-i cādū

5 Teşneyüz itme cevr leblerüŋe*
Dilberā virme misün bize bir içim şu*

6 Bāġda nāleŋi gūş itdükce didük*
Nüzhetā sāz-ı cihānda ne nevādur bu*

-245[330]-

[328] Metinde dil-cū kelimesinin dal harfi yazılmamıştır. Ancak hem vezin gereği hem de anlam olarak metne dahil edilmesi ve dil-cū şeklinde okunması gerekmektedir.
[329] vr.47a
[330] vr.46b derkenar üst satır

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Niḳāb-ı zülfüŋi refʿ it yüzüŋ tā āşikār olsun
Göŋül āyīnesi gerd-i kederden tāb-dār olsun

2 Maḥalsüz ʿarż-ı ḥāl itdi o şūḫa vasl içün ḫāṭır
Didi vardur maḥalli evvelā bir der-kenār [olsun]

3 Revān it bāġ-ı kūy-ı yāre seyl-i eşküni tā ki
Yitişsün naḫl-i ḳadd-i cān-fezāsı miyve-dār [olsun]

4 Ne var ol şāh-bāz-ı ḳoma evc-i nāza pervāne
Felek senden de ehl-i ʿışḳa cüzʾī bir medār [olsun]

5 Leb-i āb-ı ḥayāt-ı yāri tavṣīf eylesen Nüzhet
Dilersen miyve-i eşʿār-ı pāküŋ āb-dār olsun

-246[331]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Nev-bahār oldı şukūfe itdi tezyīn-i cihān
Cūş idüp cūlar ise mānend-i eşk-i ʿāşıḳān

2 Ḫārlar fehm itmesün diyü çemende ġoncaya
ʿAndelībān ḳuş diliyle eyledi zāruŋ ʿayān

3 Ḳır geçir aṣḥāb-ı ʿışḳı nīze-i ġamzeŋ ile
Ey dilīr-i dilberān ey Ḫusrev-i ṣāḥib-ḳırān

4 Nūş ider isem ḥarām olsun şarāb-ı nāb kim
Olmadan laʿlüŋ nemek-rīz aŋa ey āşūb-ı cān

[331] vr.46b derkenar

5 Hāle ẓann itme felekde bir hedefdür zer-nigār
Tīr-i āh-ı ʿāşıḳāna Nüzhetā olmış nişān

-247[332]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ṣafḥa-i levḥ-i ruḫ-ı pāküne ṭuġrā ebrū
Ṣanki Nūr āyetine Bismil-i ġarrā ebrū

2 Ḳavs-i ḳūzaḫ mıdur ey mihr-i cemālüm ʿacebā
Şu ṭuran māh-ı cebīnindeki raʿnā ebrū

3 Şeb-i zülfünde senüŋ şöyle ki hemçü meh-i nev
Görinür āyīne-i cebhede güyā ebrū

4 Dil-i şah-bāzı şikār itdi temāşāsı daḫı
Yazılu kāġıda şān ṣūret-i ʿanḳā ebrū

5 İkisi baş başa virdi hele Nüzhet ben*
Ṣanurum birbirine ʿāşıḳ-ı şeydā ebrū

-248[333]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḳadi yāre naẓar eyle dilā naḫl-i vefādur bu
Ziyān-ı ṣūfi-i ḫurde velīkin pür-cefādur bu

2 Taḥammül eylemez aġyār ururs sīneye şerḥa
……..[334] çeşm-i ḳattāli muḥaṣṣal bir belādur bu

[332] vr.47a derkenar
[333] vr.47a-47b
[334] 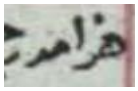

3 Mecāz aŋlama ey zāhid görüp būs itdigüm yāri
Ṭarīḳ-i ehl-i ʿışḳ içre ḥaḳīḳat merḥabādur bu

4 Suʾāl itdüm ḫaṭuŋdan yāre nāz ile ḫiṭāb itdi
Murād-ı eşk-i ʿāşıḳla yazılmış bir devādur bu

5 Ḳatı müşkildür ey Nüzhet bu fenni iltizām itmek
Velīkin şiʿr-i dil-ārām saŋa Ḥaḳ'dan ʿatādur bu

-249[335]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ṣabā söyle varup ḥālüm benüm ol şāh-ı ḫūbāna
Hevā-yı kāküli ṣaldı beni hep böyle yābāna

2 Firāḳuŋla cüdā düşdüm ser-i kūyuŋdan ammā kim
Ḫayālüŋ düşmedi gözden ġamuŋ irmedi pāyāna

3 Ġarīb illerde ḳaddüŋ fikr idüp seyr-i çemen itdüm
Utanup serviler durdı efendī pāy-ı māçāna

4 Irāġ oldumsa çeşmüŋden baŋa luṭfun baʿīd itmez
Żiyā virmek gerekmez mi begüm her māh-ı tābāna

5 Cüdālıḳda müʾebbed itme ḳurtar ḳalmasun ġamgīn
İlāhī Nüzheti irgür gene sen kūy-ı cānāna

-250[336]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Begüm sāde selāmuŋla dil-i maḫzūnı şād eyle
Firāḳuŋ ile ölmüşdür anı gāhīce yād eyle

[335] vr.47b
[336] vr.47b-48a

2 Ḫarāb it ḳalb-i vīrānı ḫadeng-i çeşm-i mestüŋle
Göŋül mülkine sulṭānsun kerem ḳıl ʿadl u dād eyle

3 Raḳībi ṭaşra it kūyuŋdan andan şoŋra ḳatl it kim
Kenār-ı Kaʿbe'dür kāfirle anda bir cihād eyle

4 Viṣāl-i yāri rūzī ḳılma ey çarḫ-ı maḥż-ı luṭfuŋdan
Hemān aġyārı ben gibi cihānda nā-murād eyle

5 Bugün ʿıyd-i viṣāl oldı bu Nüzhet nā-tüvānuŋla
Raḥ(i)m ḳıl merhabā idüp lebüŋ emdür bir ad eyle

-251[337]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dilā eyle naṣīḥat gel hemān cānāne nādāne
Ki itsün ʿālemi enver yüzi nūrāne māhāne

2 Ḫükūmet it bugün ʿuşşāḳa ey meh-rū ʿadāletle
Serīr-i salṭanatda gel begüm yārāne şāhāne

3 Segi kūyūn diyüp gāhī gehī ʿuşşāḳı zehr-ālūd
İrür durmaz görüŋ aġyār dilā mārān-ı māçāne

4 Virür būy-ı vefāyı ʿāleme ol zülf-i merġūluŋ
Eger böyle giderse ger irer sārāne şāyāne

5 Görüp ʿuşşāḳ bu naẓm-ı dil-nüvāzı cümle dirler kim
İrer Nüzhet bu şiʿrüŋ milket-i ḫāḳāna pāyāne

-252[338]-

[337] vr.48a
[338] vr.48a-48b

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ḫoş muṣāḥibdür göŋül illa ki zārı olmasa
Yār olurdı aŋa cānān dūd u nārı olmasa

2 Nihāl-i ġonca[yı] teşbīh iderdüm ḳadd-i dildāra*
Ḳabā-yı cismi üzere līk ḫārı olmasa

3 Kūy-ı cānān güşe-i vaḥdet idi ʿāşıḳlara
Tīr-i müjgānıyla sīne dilde kārı olmasa

4 ʿIyd-ı ṣubḥ idi egerçi şol şeb tarik-i[339] ġam
Kūyuna geldükce aġyār hicri ṣārī olmasa

5 Nüzhetā naẓmuna kimse iltifāt itmezdi ger
Çeşme-i ḥayvān-veş her demde cārī olmasa

-253[340]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Serkeş olma zāhidā ol berber oġlı māh-rū
Bi’żżarūrī itdürür ʿāşıḳlarına ser-fürū

2 Çekmece yek taḫtadan lāyıḳ mı dürr-i ṣabrumı
Dürc-i dilden göz göre ey pādişāh-ı tāze-rū

3 Ḫande-rīz ol cām gibi müdām ey ġonca-leb
Ġuṣṣadan der-derst-i pehlū olma mānend-i sebū

4 Ḫande-i laʿl-i lebüŋ merhem-zen-i kāfūr iken
Yoḳ yire mecrūḥ ider ʿuşşāḳını ṭaʿn-ı ʿadū

339 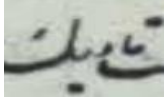

340 vr.47b derkenarda

5 Ḫaṭṭ-ı şeb-gīrüŋ n'ola ṣorsam ṣabādan Nüzhetā
Cānib-i gülzār kūy-ı dil-rübādan geldi bū

-254[341]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/faʿilün]

1 Ey göŋül aldanma zülf-i yāre Allāh ʿaşḳına
Luṭf idüp bel bağlama zenāna Allāh ʿaşḳına

2 Ġoncasın gel ḳorḳaram pejmürde eyler ḫāṭıruŋ
Ülfet itme yār olup aġyāra Allāh ʿaşḳına

3 Serviler bir ḫaylice boy çekdiler sensüz begüm
Ḳāmetüŋ ʿarż it meded gülzāra Allāh ʿaşḳına

4 Nice demdür ḫoş idersin cū gibi ey eşk*
Kendüŋe acı amān bir pāre Allāh ʿaşḳına

5 Ben hilāl oldum didükçe āhumı gūş itmemek
Şānına düşmez eyā meh-pāre Allāh ʿaşḳına

6 Ḫaylīden ṣaḥrā-neverd ʿışḳum ey laʿl-i yār
Bir içim ṣu ver amān ben zāra Allāh ʿaşḳına

7 Feyż-i Ḥaḳ'dur yoḫsa ḳudret yoḳdı aṣlā Nüzhetā
Ḥāmede bu mertebe īṣāra Allāh ʿaşḳına

-255[342]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Temāşā eyleyüp ʿarʿar didi ki ḳāmet-i yāre
Ḳıyāmetler ḳopar teşrīf iderse ṣaḥn-ı gülzāre

[341] Gazel 48a derkenar üst satırdan başlayıp 48a derkenar alt satırdan devam etmektedir.
[342] vr.48a derkenarda yer almaktadır ve gazelin üstü çizilidir.

2 Niġāh[ı] güç ḳılar baŋa raḳībe merḥamet mādem
Dil-i miḥnet-keşe oldı efendi yāre-ber- yāre

3 Çoġını muġbeçe kim eylemişdür gūşe-i ḫamda
Ḫazer it ey göŋül aldanma sen ol çeşm-i seḥḥāre

4 O ḫāl-i zīr-i gīsūsını ẓāhir dāne ẓann itmiş
Anıŋçün murġ-ı dil pā-beste oldı zülf-i dildāre

5 Bu naẓm-ı dil-peẕīri nükte -süḫān fehm ider Nüzhet
Metāʿ-ı şiʿrüni virme ṣaḳın dūn-ı ḫarīdāra

-256[343]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿīlün]

1 Dünyāda dilā bir güzel olsa melek olsa
Dāʾim aŋa derd-i dili bir bir dimek olsa

2 ʿIşḳuŋ yolunı zāhide taḳrīr ise bil ḳaṣd-ı murād*
Rāz-ı dili fāş eyleyemem biŋ dilek olsa

3 Bir dil ki düşe ġam yemine çāre velī yoḳ
Gelmez leb-i deryāya egerçi semek olsa

4 En olsa güzelde daḫı hem cāẕībe-i dil
En olmayıcaḳ baḳmam aŋa ger melek olsa

5 Meclisde hemān cām-ṣıfat leblerüŋ emsek
Nüzhet severüz biz güzeli pür nemek olsa

-257[344]-

[343] vr.48b
[344] vr.48b-49a

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Gülşen içre güller ey meh öykinür yaŋaġuna
Ġoncalar durmaz söz atar gör begüm dudaġuna

2 Ben ġarīb üftādeniŋ gögsüne şerḥa çekmege
Çeşm-i fettānuŋ ṭaḳınmış iki ḫançer ṣaġına

3 Āteş-i ṭabʿum eger böyle giderse bir zamān
Şāʿir-i nā-puhtenüŋ bir gün ṣu ḳor ocaġına

4 Dem-be-dem bünyād olur hiç zāʾil olmaz ʿışḳı ger
Şevḳ-i meh-rū ile kim ki penbe ura dağına

5 Rāh-ı sīnenden geçerse tīr-i cānān bir daḫı
Nüzhetā cānuŋ niṣār it ṭur hemān ayaġına

-258[345]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Ey bād-ı berīn ḥālümi cānānuma söyle
Gelsün yanuma ol dür-i dendānuma söyle

2 Bürrān olur āh u şerer(i) ben ʿāşıḳınuŋ[346]
Gūşına girüp bu sözi ḫandānuma söyle

3 Kāşānemüze teşrīf idüp ḥurrem u şād itse ne var*
Luṭf eyle yüri fitne-i devrānuma söyle

4 Virmezse tesellī dile ḥāl müşkil olur*
O lücce-i būyı Yūsuf-ı Kenʿān'uma söyle

[345] vr.49a

[346] Metinde ah u şerer u nalesi şeklinde yer alan kısım vezne uymadığı ve çıkarıldığında anlam bütünlüğü bozulmadığı için nale kelimesi metinde gösterilmemiştir.

5 İẓhā[r] idicek āteş-i pinhānunı Nüzhet
Dünyāyı yaḳar ġamzesi ḫūn-efşānuma söyle*

-259[347]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dil-i mecrūḥa ol meh-rū baḳar āheste āheste
Hedefdür tīr-i müjgānuŋ atar āheste āheste

2 Ziyāret itmege gelsün dil-i Yaʿḳūb'ı ey Yūsuf
Bugün bu beytü'l-aḥzāna ne var āheste āheste

3 Dili ṣad pare ḳılsaŋ şāne-veş zīrā ki anuŋla
Şikenc u ṭurrasın cānā ṭarar āheste āheste

4 Benüm ey ġonca-fem her gün seḥerde sūziş-i āhum
Fetīl-i mihr-i pür-nūrı yaḳar āheste āheste

5 Daġ-ı gül-gūnını görmek içün murġ-ı dil-i Nüzhet
Nigārā kūyuŋa doġrı uçar āheste āheste

-260[348]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 İçmiş ol şūḫum şarāb-ı ʿişve
Dünyāyı itdi ḫarāb ʿişve

2 Ey şāh-bāz-ı dest-i saʿādet
Sende ḫatm oldu kitāb-ı ʿişve

3 Tāb-ı nigāha virmedi ruḫṣat
ʿUşşāḳa ḳıldı ʿitāb ʿişve

[347] vr.49a
[348] vr.48b derkenar sağ sütun

4 Ḫūnī nigāhı bir deliḳanlu
İḫtiyār itmiş müẕāb-ı ʿişve

5 Dil-teng-i ʿışḳam luṭf idüp yāre
İtmesün söyle ġadāb ʿişve

6 Ġamze-i mestāne Nüzhetā beŋzer
İçmiş ol şūḫum şarāb-ı ʿişve

-261[349]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dil-i rūşende fikr-i zülf-i müşg-i dilberān besle
Sifāl-i çīni içre yaġni reyḥān-ı cinān [besle]

2 Zamān-ı giryede eyle taḥayyül ḳadd-i dildārı
Kenār-ı cūybār-ı dīdede serv-i çemān [besle]

3 Ḳonarsa āşiyān-ı zülfe devlet başıŋa ey meh
Kebūter yirine āvāre göŋlüm bir zamān [besle]

4 Yeŋi girdi yaşına ṭıfl-ı eşküm gel der- āġūş it
Senüŋçün düşdi odlara gözümden el-emān [besle]

5 Dil-i nālanumuz revnak-fezāy-ı bāġ-ı kūyuŋdur
O gülşende hemān sen böyle murġ-ı ḫoş-beyān [besle]

6 Görüp her dil-sitānı zīb-i āġūş-ı ḳabūl itme
Bulup ṣadr-ı ḥarīm-i sīnede bir nüktedān [besle]

7 Cenāb-ı Fennī-i pākize-gū mānendi ey Nüzhet

[349] vr.48b derkenar sol sütundan başlayıp 48b derkenar alt satırdan devam etmektedir.

Libās-ı fāḫir içre bikr-i mażmūnı nihān besle

-262[350]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Dest-i luṭfuŋla begüm ḫāṭırum ābād eyle
Şāh-ı ʿışḳ içün o vīrāneyi bünyād eyle

2 Sög baŋa ölür isem derd u ġamuŋla cānā
Bir duʿā eyle ne var rūḥumuzı şād eyle

3 Ḫusrev-ābād olayum dirseŋ eger çün Şīrīn
Kūh-ı ʿışḳuŋda beni sen daḫı Ferhād eyle

4 Bir vefā resmi bilür ḫāce-i bī-ġıll u ġışı
Yā Rab ol ṭıfl-ı debistānuma üstād eyle

5 Telḫ-i güftāruŋ ile ḫāṭır-ı Nüzhet yaraşur
Ey şeh-i şehr-i cefā mülk-i dile dād eyle

-263[351]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]

1 Ṣaḳın ẓann itme ebrū cismüm ʿizzet u nişān üzre
Efendi bir meh-i nevdür sipihr-i ḥüsnü ān üzre

2 O vaḥşī murġı ṣayd itmekse ḳaṣduŋ çille lāzımdur
Göŋül medd-i nigāh-ı çeşm-i āhūdan kemān [üzre]

3 Kebūdī câme birle ol siyeh kāküllerüŋ seyr it
Ḳażā-yı āsımānīdür per-i āşüftegān [üzre]

[350] vr.49a derkenar
[351] vr.49a derkenar alt satırdan başlayıp 49a derkenar sağ sütundan devam etmektedir.

4 O ….[352] Ḫān-ı nāzı gör ki dāḥı ṭıfl iken ey dil
Çebīnün çīn idince medd olur ebrū emān [üzre]

5 Aḳıtma seyl-i eşküm ḥüsnüŋe maġrūr olup zīrā
Naḳş-i çākerde olmaz sevdigüm āb-ı revān üzre*

6 Senüŋ derd-i ruḥuŋdur vird-i Nüzhet olsa lāyıḳdur
Dek-i gülden ḳafes ol ʿandelīb-i ḫoş-beyān üzre

-264[353]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Dökülmüş ṭurrası yir yir derilmişler ʿizārında
Bülendi şāh-ı sevdānuŋ ṣavaşı var ḫişārında

2 Perīşān göŋlümi gördi hemān reşk itdi kāküller
Mekān ṭutmaḳ diler mārlar gelüp bir genc kenārında

3 Ḫırām it nāz ile reftāra gel ki ʿıyd-ı nev-rūzdur
Disünler şimdi geldi ʿāleme seyri bahārın da

4 Perīşān-ı dilüm ḥālā görelden zülf-i müşgīnüŋ
Efendi kām-yāblıḳ var maḥabbet rūzgārında

5 Ṣaḳın ʿışḳ ehline ṣūfī sen olma ṭāʿat-i lā..
Ḫudā'nuŋ ḳudretüŋ seyr it anuŋ cism-i nizārında

6 Hezārān āferīn naẓmuŋ ḫayāldür yār miyānī-veş
Şeb olmaz Nüzhetā ancaḳ senüŋ şiʿr-i nehārında

---

352 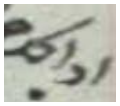

353 vr.49b

-265[354]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Ḫalḳa-i zülfüni rūyunda niḳāb itse o māh
Gün ṭutulmuş gibi dünyā giye bi'l-cümle siyāh

2 Deyr-i ḥüsn içre füsūn ḳıldı o deŋlü zülfi
Ḫalḳı dinden çıkarup eyledi cümle gümrāh

3 Vāḳıʿ umda seni āġūşuma çekdüm diyicek
Didi ol şūḫ vāḳīʿ olur inşa'llāh*

4 Yār nice eyleyelüm ḫāce-i ʿışḳdan o ṭıfıl
İẕn alup ḫāneme teşrīf ide Allāh Allāh

5 Nüzhetā itdi firār bizden o çeşm-i āhū
Līk ṣayd eyledi nāçār kemend-i āh*

-266[355]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Yār ider ḥālüme bir gün naẕar inşa'llāh
Bir selām olsun efendüm yiter inşa'llāh

2 Künc-i ġamda bu dil-i şīfteye cānāndan
Getirür peyk-i ṣabā bir ḫaber inşa'llāh

3 ʿArṣa-i sīneme dihḳān-ı maḥabbet ey dil
Toḫm-ı ʿışḳuŋ umarum ki eker inşa'llāh*

4 Tīr-i cānı o kemān-ebrūya irsāl itdük
Hedef-i ḥüsn-i ḳabūle deger inş'allāh

[354] vr.49b
[355] vr.50a

5 Ben gibi ʿāşıḳ-ı ālüftesi olmaduġını
Nüzhet ol şūḫ-ı semenber sezer inşa'llāh

-267[356]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Cūşa geldi ney ile gör dil-i nālān bu gice
Çünki uydurdı āvāzuŋ idüp efġān bu gice

2 Zühre ḥayretde ḳalup düşdi elinden sāzı
Gidecek yolı unutdı meh-i tābān bu gice

3 Kehkeşān çekdi felek üstüne zerrīn perde
Dut[u]ma ola bize var ise cānān bu gice

4 Naġme-i sāz u rebābdan güzelüm murġ-ı hezār
Eyledi germ oluben çāk-i girībān bu gice

5 Zāhidā tāze ḫaberler saŋa ol şāh-ı ḥüs[ü]n
Ḳoynuna aldı idüp Nüzhet'i ʿuryān bu gice

-268[357]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Yüzüm fersūde-i ḫāk-i meẕellet it meẕemmetle
Hemān tek ḫāneme rence ḳadem ḳıl ʿizz u devletle

2 Raḳīb ile cedeldür yār içün her rūz u şeb kārum
Dirīġā geçdi ʿömr-i nāzenīnüm derd u miḥnetle

3 Ayaġuŋ öp o şūḫ-ı kec-külāhuŋ söyle aḥvālüm
Gidersen kūy-ı yāre ey ṣabā ʿizzetle rifʿatle

[356] vr.50a
[357] vr.50a-49b derkenar üst satır

4 ʿAceb naḫvet-fürūş-ı çārsū-yı ʿişvesün ḥaḳḳā
Dükānuŋ nāz u istiġnā metāʿuŋ şīve şevketle

5 Şikenc-i zülfüne dilbeste oldum yārüŋ ey Nüzhet
Dili virdüm belāya ol daḫı ṣad gūne minnetle

-269[358]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Göŋül uydı ulaşdı tek ṭururken zülf-i ḫubāna
Bu ʿaḳl ile başın sevdāya uġratdı o dīvāne

2 Ne ġam erbāb-ı ʿışḳa güft u gūy-ı ṭaʿn-ı ṣūfīden
Begüm ḥāʾil olur mı ẓulmet-i şeb māh-ı tābāna

3 Ḫaṭ-ı nev-ḫīzüŋ ise ṣafḥā-i ruḫsāruŋ üstünde
Yazılmış müşk ü ʿanber ile döndi gülsitāna

4 Efendi rūz-ı ʿıyde cümle ḳurbān olduġı ḥalḳuŋ
Sebebdür māḥaṣal būs-ı dehān u laʿl-i cānāna

5 Dem-i fürḳatde leẕẕet var dimişler līk insāf it
Dilā beŋzer mi hiç hengām-ı vuṣlat vaḳt-i hicrāna

6 Gelüp ol şevket ile seyyid-i ḫūbān-ı devrānum
Ḥükūmet itse n'ola ceyş-i ʿuşşāḳa emīrāne

7 Bi-ḥaḳḳ-ı Ḥażret-i Yaʿḳūb sensüz ḫāne-i Nüzhet
Döner ey Yūsuf-ı Mıṣr-ı melāḥat beytü'l-aḥzāna

-270[359]-

[358] vr.49b derkenar
[359] vr.50a derkenar

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Benefşe ḫaṭṭunı gördüm o rūy-ı tāb-dār üzre
Ġubār-u müşke beŋzer kim ṣaçılmış ṣanki nār üzre

2 Temāşā eyleyen ebrūlaruŋ dir zülfüŋ üstünde
Çekilmiş ḫaṭṭ-ı şāhīdür efendi der-kenār üzre

3 Bilürsin ey göŋül-endūh hicr u yāre ġam çekme
Felek olmaz müsāʿid ehl-i ʿışḳa bir ḳarār üzre

4 Firāz-ı bām-ı kūy-ı dilbere çıḳmaḳ nedür līkin
Kemend-i āh olursa ben dil- efkāra medār üzre

5 Gören ẓann eyler eşküm Nüzhetā bālāyı zaḫmetde
Seherde dāne-i şebnem düşüpdür lālezār üzre

-271[360]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

1 Ḳaʾil olurdum ölsem eger ışṭırāb ile
Tek …..[361] olaydum ol şeh-i şādī- cenāb ile

2 Şemsüŋ ṣarardı beŋzi ḳızardı gülüŋ yüzi
Cānā çü gördiler seni kūy u dütāb? ile

3 Ben gerçi rehber-i ḥarem-i vaṣl-ı dilberem
Zevḳ-i firāḳı kimin ki ḳoymaz şitāb ile

4 Rengīn oldı mīyve-i laʿli ʿaceb midür
Ol nev-nihāli ṣulamışdur şarāb ile

[360] vr.50a-49b derkenar alt satır

[361]

5 Cānā mezāḳ-ı Nüzhet'i telḫ eyledüŋ yiter
Mār-ı zülüfle ṭaʿn ile zehr-i ʿitāb ile

-272[362]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Yār melūl ola da dilşād ola …[363] Allāh
Giyeyin ḳara ser-ā-pā ne güzel eyva'llāh

2 Ne saʿādetdür o ki ʿāşıḳa cānānı dise
Geymişem senüŋ içün eynüme …..[364] siyāh

3 Vaḳt-i fürḳatde döke göz yaşı ḳurbān olayum
O güher-rīḫte olan dīdeye va'llāh bi'llāh

4 Maṭlab-ı ʿāşıḳ iken ʿāşıḳa tālib geçinür
Ādemoġlunda vefā-dār yoḳdur Allāh Allāh*

5 Nüzhetā aġla hemān vaṣl ile ḫurrem olasın
Yaġsa ārām ile serdār yiter tiz giyāh *

-273[365]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Siyeh ḫālüŋ maṭlaʿ-ı zīr-i dehānunda
Dutulmuş bir meh-i nevdür güzellik āsumānunda

2 Keserseŋ ey göŋül ġavġayı ortadan ʿaceb midür
Görünce ḫançer-i bürrānunı yārüŋ miyānında

---

[362] vr.50a-50b

[363]

[364] 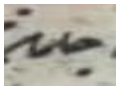

[365] vr.50b. Gazelin üstü çizilidir.

3 Degildür āh u nālem zāhidā şol yār-ı fürḳatden
Fiġān u zār ider dil bülbüli ten āşiyānında

4 Ser-i zülfünde vaṣfuŋ sırrını ʿāşıḳ olan elbet
Anı başı çeker şaḳlar efendī ḳılca cānında

5 Erirdi şübhesüz şekker ḫacāletden oḳur görse
Bu şiʿr-i ābdārı Nüzhetā yārüŋ zebānında

-274[366]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Cānān ʿāşıḳ olan şūḫ-ı dilsitān ola
Kālā-yı vaṣlına bahā naḳd-i cān ola

2 Şol rütbe al olsa leb-i laʿlüŋe anuŋ
Yār ile dem-be-dem ʿuşşāḳ içre ḳan ola

3 Aġyār-ı bed-kārı ḳatl ide hiç virmeye emān
Cellād-ı ġamzesi bī-raḥm u bī-emān ola

4 Şol bezm-i ḫāṣa mahrem olaŋa bugün dilā
Ney ola nāleleri çengleri fiġān ola

5 Vaṣf iden ḫüsnüŋi ol şāh-ı melāḥatüŋ
Nüzhet gibi bir şāʿir-i nükte-dān ola

-275[367]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Lāle-rū olsa o dildār dile rām olsa
Mālik-i mülk-i kemāl olsa dil-ārām olsa

[366] vr.50b- 51a
[367] vr.51a

2 Aŋlasa ḥāl-i dilüŋ ehl-i kemālüŋ ammā
Derd u ālāma revā görmese aṣlā rām olsa

3 Ḥākim-i mülk-i dil olsa hele ʿalemde o meh
Devr-i ʿadlüŋde ʿadū mālik-i ālām olsa

4 Silsile olsa o kākül dil-i āvārelere
Derd u ālāma ḥamūl kimselere dām olsa

5 Nüzhetā āha revā olmasa sürūr olsa
Ehl-i ḥāl olsa da dil alsa hemān olsa

-276[368]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Bāġ-ı ʿālemde bugün gül gibi açduk yāri
Dāḫı yanunda iken māniʿ olan aġyārı

2 Būsesin çāşnīsin alduḳ egerçi şimdi
Vaṣlı endīşesidür ʿāşıḳuŋ ancaḳ kārı

3 Ḳabil-i feyż-i viṣāl olsa da ʿuşşāḳa yiri
Bu ḳadar bilde bugün ḫançer-i cevher-dārı

4 Ġamzesi tīri ile ten pür olursa ne güzel
Luṭf iderse yaraşur ʿāşıḳa çoḳ dildārı

5 Ḳaddi cānāneyi medḥ eyler ise dünyāda
Ṭoġrıdur Nüzhet anuŋ servi gibi eşʿārı

-277[369]-

[368] vr.51a-51b
[369] vr.50b-51a derkenar üst satır

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Nigāh-ı mübtelā tāb-āver oldı rūy-ı raʿnāya
Gül-i ḥamrāya nūr-ı mihr olur bī-şüphe sermāye

2 Ne tenhā diler bu dem ben …..[370] aḫter-i tābān
Güneş bilki felekde ʿāşıḳ olmış sen yüzi āya

3 Şikenc-i ṭurra-i ḫamdur ḥamuŋ bi'llāh ʿālemde
Görüpde olmamaḳ Mecnūn degül maʿḳūl Leylā'ya

4 Ḫayāl-i ḳaddinüŋ hem-ṣoḥbetidür merdüm-i çeşmüm
Sezādur vaṣla cānum ol sebebden olsa hem-sāye

5 Naẓīre olmaḳ üzre Nüzhetā bu şiʿri irsāl it
Cenāb-ı Ḥażret-i Ṭıflī efendi siḥr-gūyāya

-278[371]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Degmedük çünki senüŋ bir būse-i ruḫsāruna
Bāri ben miskīni aṣ şol zülf-i ʿanber-bāruna

2 Ey nihāl-i verd-i gülzār-ı melāḥat doġrusı
Serviler ḳul oldularsa yiridür reftāruna

3 Bir biçilmiş cāmedür kālā-yı vaṣluŋ dōstum
Bī-şekīb āvāre-meşreb ʿāşıḳ-ı dīdāruna

4 Düşmenin biri düşürmüş kelle-i serdārunı
Ben düşürmezdüm bunı şemşīr-i cevher-dāruna

---

370 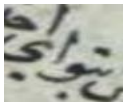

371 vr.50b derkenar

5 Ḳā’il olmasa tek naḳd-i cāna sevdigüm
Nüzhet-āsā biz daḫı baḳsaḳ n’ola iḳrāruna

-279[372]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ ilü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

1 Fürḳat ṣoŋı kim vaʿ de-i vuṣlat var içinde
ʿİlletdür o ümmīd-i sıḥḥat var içinde

2 Dürc-i dil-i ʿuşşāḳı tehi ṣanmasun aġyār
Dünyāya deger şevḳ-i maḥabbet var içinde

3 Mevḳūf-ı liyāḳat olıcaḳ vuṣlatuŋ elḥaḳ
Āmīẖte bir gizlü nedāmet var içinde

4 Ol dilüŋe tecellī ki cānāne degildür
Āyīneye beŋzer ki kesāfet var içinde

5 Vuṣlatda n’ola būs-ı lebüŋ eylesem ümmīd
Şekerdür o elbetde ḥarāret var içinde

6 Eylese felek bir iki gün saŋa teveccüh
Nüzhet ṣaḳın aldanma meẕellet var içinde

-280[373]-

[mefʿ ūlü/fāʿ ilātü/mefāʿ īlü/fāʿ ilün]

1 Pā-beste oldı murġ-ı dilüm zülf-i dilbere
Taḥsīn aŋa ki ḳondı murādumca bir yire

2 Bīmār-ı ẖāṭır u bī-çāreme dü çeşm ü ter
Seyr-i cemālüŋ itmek içün iki pencere

[372] vr.50b-51a derkenar alt satır
[373] vr.51a derkenar. Gazelin üstü çizilidir.

3 Meddāḥ-ı eṣbaʿ-ı dest olayum ḳalem gibi*
Zaḫm ur efendi sen de gelüp bir ḳarış bize

4 Parmaḳla yek eşāribe cān ile ḳāniʿ üm
Varsun ʿaṭā-yı būseler itsün de ḳullara

5 Virme miyān-ı yāre göŋül Nüzhetā ṣaḳın
Beẕl itme naḳd-i ʿömrüni luṭf ile yoḳ yire

-281[374]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Dīdem gözetür ki güzelüm şol güzeli*
Olur ʿālemde o ki cümle güzeller güzeli

2 Nice biŋ yirde delüp sīnemi tīr-i müjesi
Ol kemān-ebrū efendī baŋa gözler süzeli

3 Yine biŋ serkeşi rām eyledi emr-i ḫaṭuŋa
Kāfir aġyārını ṣaf ṣaf dile ḳarşu düzeli

4 Yine ġavvāṣ olalum baḥr-ı ġama fāʾide yoḳ[375]
İtdük ol fenni feh(i)m rāh-ı cefāyı sezeli

5 Gül-i ṭabʿum açılup ʿāleme cāme ṣaçdum
Yüri Nüzhet bugün ʿuşşāḳa oḳu bu gazeli

-282[376]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilatün/feʿilün]

1 ʿĀşıḳam sen mehe ḫüsnüŋ ki nümāyān olalı

[374] vr.51b

[375] Yazmada mısranın sonunda hīç kelimesi bulunmaktadır. Ancak bu kelimeden dolayı hece sayısı fazla olmakta ve vezni bozmaktadır. Metnin vezne uyması için hīç kelimesinin çıkarılması gerekmektedir. Kelime çıkarıldığında anlam bozulmadığı için kelime metinde gösterilmemiştir.

[376] vr.51b-52

Bülbülem ruḫlaruŋa gül gibi ḫandān olalı

2 Almazam bir pula ben virseler elḥaḳ felegi
Yay[ı]dur? hicr ile dil şīveŋe ḥayrān olalı

3 Sürmedi sāḳī ayaḳ olmadı ġuṣṣa pā-māl
Bezm-i ʿışḳ içre göŋül ṣūfi-i nādān olalı

4 Şām-ı ġam ṣubḥ-ı viṣālüŋle begüm ʿıyd oldı
Āhımuz tīr-i müjeŋ-veş velī bürrān olalı

5 Nüzhetā mürdeleri zinde ider mīm femi
Şol Mesīḥā'daki lafẓ-ı mime mihmān olalı

-283[377]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/faʿilün]

1 Ḳalbüŋi ṣāf it bugün mirāt-ı İskender gibi
Pīç u tāb-ı zülf-i yāre bende ol sen ser gibi

2 İrmeye ʿışḳuŋ ḫazānı ta ki ḳalb ü ṭābʿuna
Pāk-i dāmen ol hemān dünyāda şol ʿarʿar gibi

3 Ḳanlu yaşum mevc urur dīdemde rūzum dem-be-dem
Ten ile yaşum olubdur ṣanki baḥr u yir gibi

4 Ger yaḳarsa dūd-ı āhum dehri aġzum açmadan
Eyleye dünyāyı hem ḳal pūtede bir zer gibi

5 Sāye ṣalsa üstüme ol serv-ḳadd-i Nüzhet*
Zülfüni eyler ḥavāle ol vaḳ(i)t ejder gibi

[377] vr.52a

-284[378]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Görmedi ḫaylī zaman dīde-i giryān seni
Āh u efġānla arar bu dil-i nālān seni

2 Bāġ-ı ḫüsnüŋde begüm ben gibi bülbül var iken
Zāġ-raḳīb ḳoḳlamada ey gül-i ḫandān seni

3 Meyli yoḳ ġayrıya dil-ḫastemizüŋ va'llāhi
Ey ṭabīb-i dil ü cān ṭālibüz elān seni

4 Ḳubbe-i çarḫa çıḳar sūziş-i āhum dün ü gün
Ẓann idüp iki gözüm mihr u dıraḫşān seni

5 Nār-ı ḥasretle yaḳup eyleme ḫākister anı
Ṣaḳın ey ġonca yaḳar āteş-i pinhān seni

6 Nüzhetüŋ eşkini Nil ḳılsa n'ola ey şahum
Mıṣr-ı ḥüsn içre iden Yūsuf-ı Kenʿān seni

-285[379]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Çıḳarırsa aḳīdem eşk-i teri Nil gibi
Beni ḳalbüŋden o kāfir beçe İncīl gibi

2 Saŋa yüz ḳaralıġı vardur aḥibbān ise de
Gözine girmege ḳaṣd itme ṣaḳın mīl gibi

3 Süḫan erbābı seni giyse de pā-būs-āsā
Serine binme anuŋ sen daḫı mendil gibi

[378] vr.52a-52b
[379] vr.52a-51b derkenar üst satır

4 Bir olur ……. [380] ol kişinin yanında
Yaḳa dil-rū seni her gice ḳandīl [gibi]*

5 Düşen erbāb-ı dilüŋ pāyına manend-i ḥaḳīr
…..nup ehl-i ʿarżuŋ dūşına biz telīl gibi[381]

6 Dime sen herkese bu ṭarz ile dārı Nüzhet
……. ʿizz u şeref sūre-i tertīl gibi[382]

-286[383]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Seng-i kūyuŋ şanemā var serüm üstünde yeri
Ḫ̆āceler başına çalsun niderem ben güheri

2 İtdi sīb-i ẕeḳana kāküli ……[384]
Ġamze alma diyü gösterdi ādāt-ı ḥaẕeri

3 Gicelerde görinen şanma sipihr üzre şehāb
Naḳş ider zerle felek ḳaşrını āhum şereri

4 Sāḳiyā şun bize bir cām leb-ā-leb ki anuŋ
Bezm-i ʿışḳ içre faḳat dāfiʿ-i ġamdur hüneri

5 Çeksün el dāmen-i vaşlumdan eger dirse o şūḫ
Yaḳasın ḳurtaramaz şonra aŋa vir ḫaberi

---

380 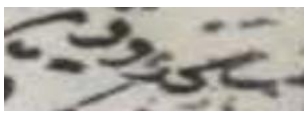

381 Metnin noktalı görünen kısmı mikrofilmde gözükmemektedir. Bundan dolayı okunamamıştır.

382 Metnin noktalı görünen kısmı mikrofilmde gözükmemektedir. Bundan dolayı okunamamıştır.

383 vr.51b derkenar

384 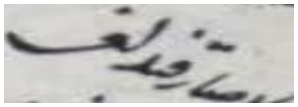

6 Nüzhetā Leylī'ye ḳılmazdı maḥabbet Mecnūn
ʿAḳl-ı pākinde anuŋ olmasa ḫıffet eseri

-287[385]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Öldürürsen ey rūḥ-ı revān ġamla beni
Seni özler yine bu āşıḳ-ı dil-mürde seni

2 Bār olur pīreheni yāsemen olursa da kim
Ḳatı nāz giderür ol ġonca-lebüŋ gül bedeni

3 Gel helāk eyle beni ʿādetini ḳıl icrā
Ḳatl idermişsün işitdüm seni ġāyet seveni

4 Pertev-endāz-ı leṭāfet olamaz şems-i ruḫı
Şeb gibi itdi ẓuhūr ol ḫaṭ-ı ʿanber-şikeni

5 Ḫusrevā gāhī nüvāzişle ḳıl aʿṭāyı kerem
Atma yabana ṣaḳın Nüzhet-i şīrīn-süḫanı

-288[386]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Cūşīde görüp cū gibi bu eşk-i lāli
Yaḳındı hemān dīdeden ol demde ḫayāli

2 Zenbūr evine dönse ne ġam ḳalbi ḥarīṣüŋ
Dad aldı o ḫāṭır ki yiyor fāriʿ-i bālī

3 Ḫaṭṭ-rūz-ı ruḫuŋ şeb gibi tār itdi o nūrdan
Ġamzeŋ ḳocadı cilveye yoḳ ġayrı mecāli

[385] vr.52a derkenar
[386] vr.52a-51b derkenar alt satır

4 Reftāruŋa raḫle yüridi cümle aḥyā
Şimdengirü bu şīvelerüŋ var mı hālī

5 Bostān-ı maʿ ārifde ḫırām itse sezādur
Gösterdi bize çünki ḳalem siḥr-i ḥelāli

6 Zülfüŋ gibi gerdünde gezer ḫāṭır-ı Nüzhet
İder anı gül boynuŋa alma bu vebāli

-289[387]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Dilberā beŋzedirüm serv-i ḫırāmana seni
Ḳul ide yār-ı Ḫudā sen meh-i tābāna beni

2 Silsile ile hemān zülf-i siyāhuŋ güzelüm
Żābiṭ eyler bu deh(i)r ʿ āşıḳ-ı nālāna seni

3 Varmadıḳ kūy-ı murāda daḫı ʿ ışḳa düşeli
Yoḫsa hicrüŋ ide mi dünyede dīvāne beni

4 Olıcaḳ ol leb-i şīrinüŋe Ferhād dostum
Çekmedüm dāḫı göre bir kerecik cāna seni

5 Mālik-i genc-i nihān itdi bizi gör bu felek
Nüzhetā ḳul idicek ol şeh-i devrāna beni

-290[388]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

1 Dil ḳaṣduna ebrūlarınuŋ yāyın oḳurdı
Müjgānlarına şast virüp cāna oḳurdı

[387] vr.52b
[388] vr.52b

2 Görse varaḳ-ı ḥüsnüni dil mekteb-i ʿışḳda
Şu gibi begüm ders-i maʿānī-i oḳurdı

3 Şemsīr-i cefā ile bugün kişver-i ġamda
Ceng itmek içün Rüstem'i meydāna oḳurdı

4 Aġyār ile gezme ṣaḳınup ṣaḥn-ı çemende
Gel ḳuzucuġum yānuŋa uġratma oḳurdı

5 Nāz eylese Nüzhet yaraşurdı baŋa ol şūḫ
Zīrā ki bu nāz ʿādetini cümle oḳurdı

-291[389]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Yüzünde ol mehüŋ peydā olınca nūr-ı Yezdānī
Fünūn-ı şuʿlede tāb eyledi mihr-i dıraḫşānı

2 Bu şeb ʿışḳuŋla ey meh-rū göŋül bir āh çekdigüm
Şerār ile muḥaṣṣal bī-fer itdi māh-ı tābānı

3 Ḳaçan kim çārsū-yı ʿışḳda nāz ile ḫiṭāb itse
Mesīḥā gibi zinde eyleye ʿuşşāḳ-ı bī-cānı

4 Vücūduŋ bāġına ey dil dem-ā-dem penbeler ur kim
Viṣāl-i bezm-i cānānuŋ ola şemʿ-i şebistānı

5 O ḫaṭṭ-ı būy-ı müşgīnüŋ mecāz meddāḥı çoḳ ammā
Zamān-ı kilk-i Nüzhet'dür ḥaḳīḳatde ṣenā-ḫᵛānı

-292[390]-

[389] vr.53a
[390] vr.53a

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Şimdi ġūbān arasında bir ketāncı dilberi
ʿAḳlumı tārāc idüpdür ruḫları hem lebleri

2 Leşker-i ḫaṭ başdı ayaḳ ḳalʿa-i ḥüsnüne līk
Gūyiyā ebr-i siyeh ḳapladı mihr-i enveri

3 Cünbüşī ṭarzı yerinde şöyle ki pür-şīvedür
Gerçi cāmiʿ(i) yıḳıldı dāḫı var miḥrāb yeri

4 Dilberā ʿuşşāḳa vaṣl ol luṭf idüp her ṣubḥ u şām
Diŋle bu pendüm benüm gel gezme cānā serseri

5 Nüzhetā ol ġamze-i Tātār'ı gör sen gel bugün
Ḳatl idüp tīr-i müjeyle ol raḳīb bed aḫteri

-293[391]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün /mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Nihān it zīr-i destārında zülf-i ʿanber-āsāyı
Meded sevdāmı ḳaldurma benüm ey şūḫ-ı hercāyi

2 Dil-i aġyārı maʿmūr eylemekden doġrusın söyle
Ḫarāb itmek mi istersin efendüm yoḫsa dünyāyı

3 Ḳızardı şerm-sāriden bugün ey ġonca-leb zīrā
Söze ṭutdı çemende ʿandelībān verd-i ḥamrāyı

4 Ne renkler virecekdür ʿāşıḳ-ı dīdārına seyr it
Hele ol muġbeçe egnine alsun allı kemḫāyı

[391] vr.52b derkenar

5 Çerāġ olmaḳlıġa sūz-ı ġam ile mum idüm līkin
O şemʿ īzāde Nüzhet ger ḳabūl itse bu rüsvāyı

-294[392]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]

1 Gören diller o zülf-i pür-ḫamuŋ dīvāne olmaz mı
Leb-i meygūnını yād eyleyen mestāne olmaz mı

2 Ölüp ḫāk olduġumda zīb-i dest-i yār içün ḫazān
Mey-āsā nām-ı bezm-i ʿ ışḳa bir peymāne olmaz mı

3 Mül olsa muṭrıb olsa dilber u hem cūybār olsa
Bu ḥumḳ ile ʿ ayş itsek ʿ aceb rindāne [olmaz mı]

4 Dili ḳıl pāre pāre luṭf idüp şemşīr-i ġamzeŋle
Siyeh gīsūŋa lāyıḳ yoḫsa cānā şāne [olmaz mı]

5 Neşāt u zevḳ u rāḥat cümle ḥāżır anda ey ḫāṭır
Senüŋle biz de gitsek ḫāne-i cānāna olmaz mı

6 O bezmüŋ kim olupdur bü'l-hevesler mücrimi Nüzhet
Aŋa bu ḫāṭır-ı derd-i ezā bīgāne olmaz mı

-295[393]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Ḫāl ṣanmaŋ görinen zülf-i ʿ abīr-efşānı
Ṣayd içün dāne döker murġ-ı dil-i nālānı

2 Şāhdur mülk-i melāḥatde diyü ebrūlar
Nāme-i ḥüsne çekilmiş iki dāne ʿ ünvānı*

[392] vr.53a derkenar
[393] vr.53a-53b

3 Tīr-i ġamzeŋle ḳafesdür ten-i ṣad-çāk begüm
Cāndur şimdi anuŋ ṭūṭī-i ḫoş-elḥānı

4 Ḳoçsam hāle-veş ol mūy-ı miyānı ne güzel*
Çeksem āġūşa bu şeb yār-ı meh-i tābānı

5 Ḳatl ider günde birin Nüzhet o şūḫ aʿdānuŋ
Yoḳ yire ḳana girer ġamze-i ḫūn-efşānı

-296[394]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Sitānbul'a ḳadem başdı yine ol ʿālemüŋ cānı
Żiyāsından utandırdı efendi māh-ı tābānı

2 Ḳaçan kim esb-i nāz ile güzer eylerse gülşende
Ḳızıl ḳana boyar lāle gibi serv-i ḫırāmānı

3 Nice biŋ ḥamd u şükr olsun dilā ol bī-zevāle kim
Ne deŋlü luṭf u iḥsān eyleyüp gösterdi cānānı

4 Seni vaṣf eyleyüp ʿālem didiler ḥaḳḳına dāʾim
Var ise dünyede cānā budur ancaḳ vefā kānı

5 Ġam u ġuṣṣayı terk eyle girü Nüzhet saŋa müjde
Sitānbul içredür ḥālā melāḥat mülkinüŋ ḫānı

-297[395]-

Vezin tespit edilememiştir.

1 Yoḳ göŋlümüŋ begüm saŋa ḫıyāneti
Ḥāsılı ey nikāb idemem ol nedāmeti

[394] vr.53b
[395] vr.53b-54a

2 Bī-vefā ṣanma yar anı ġayrılar gibi
Kılmam buŋa hercāyīliḳ degül ʿādeti

3 Māh olsa mihr itmez senden ġayrıya göŋül
Cān virirüz yoluna eylerüz şehādeti

4 İrgürme vaṣluna raḳībi fürḳatde iken
Şeyṭān ʿaẕabda yaraşur eyleme ʿinābeti

5 Ey çarḫ ölürse hicr ile bu Nüzhet-i ḥaḳīr
……[396]

-298[397]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ḫaṭ nice zīynet ider gelse ruḫ-ı cānānı
Ṣanki raġbetlü ider sünbül ol ….[398] gülistānı

2 Esb-i nāzını fikr ideyüm her şeb u rūz*
Anıŋçün didiler sīneme At Meydānı*

3 Yār ile hem-dem imiş gör hele kāfir aġyār
Be yüri ehl-i ṣalat ġayret-i İslām ḳanı

4 Eyle ʿuşşāḳa ʿaṭā niʿmet-i vaṣluŋ cānā
Bilme misün ki sipihrüŋ ṣoŋı āḫir fānı

5 Dem-be-dem itmedeyüz şiʿrimüz inşā Nüzhet
Olmaġıyçün felegüŋ biz daḫı bir merd süḫandānı*

[396] Beytin ikinci mısrasının üstü bant ile kapalı olduğundan okunamamıştır.
[397] vr.54a
[398] 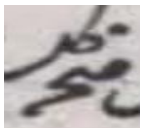

-299[399]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Ḳızardı ruḫlaruŋ meyden hemān bir lāle-zār oldı
Havānuŋ germi var şimdi begüm faṣl-ı bahār oldı

2 Yitişdi mīyve-i nāzı o ḳadd-i naḫl-i şimşāduŋ
Bahār eyyāmıdur şimdi yemişler āşikār oldı

3 Bu şeb sāḳī-i külçede olup ṣahpā ile bī-tāb
Nesīm-i feyż-i ʿışḳıyla muḥaṣṣal der-kenār oldı

4 N'ola ey Yūsuf-ı ṯānī düşerse pāyına göŋlüm
Reh-i ġam içre hicrüŋden senüŋ kir u ġubār oldı

5 Gürūh-ı ʿāşıḳān içre didiler Nüzhetā şimdi
Lebi teşnesinüŋ virdi bu şiʿr-i āb-dār oldı

-300[400]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 İtme teklīf baŋa ʿışḳ-ı zen-i mekkārı*
Oldı oldı āb kim ……[401] olsun bāri?

2 Gel çıḳar ehl-i dile serzeniş-i ḫāṭırdan
Kīne toḫmından eyā sūfī boşalt anbārı

3 Ḫāhiş-i vuṣlat idüp üstüne düşdüm yārüŋ

[399] vr.54a-54b
[400] vr.53b derkenar
[401] 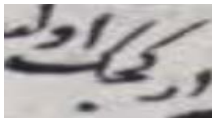

Ḫayli ……..dum[402] o ġaddārı aŋup iḳrārı

4 Diŋlenür miydi sözi olsa eger ney gibi dāġ
Ṭatludur sīnesi yanıḳları āh u zārı

5 Nüzhetā ʿışḳ ile rüsvā-yı cihān oldum ben
ʿĀşıḳam istemezem ġayret ü neng ü ʿārı

-301[403]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Cünūn-ı ʿışḳa laʿlüŋ şerbeti çünki devā oldı
Bu derde anuŋ içün cümle ʿalem mübtelā oldı

2 Hevā-yı ʿışḳ ile sırr-ı kerem yār meh-çebīn oldum
Dirīġā bu hevesle naḳd-i ʿömrüm hep hevā oldı

3 Ḫarīdār-ı metāʿ-ı vuṣlat-ı cānān olan ʿāşıḳ
Bu ḳār-gāhda sermāyesi ṣabr u rıżā oldı*

4 Ḥelāl olsun saŋa ḳat ḳat baŋa cevr itdügüŋ zīrā
Ümīd-i vaṣluŋ ile pīr olup ḳaddüm dütā oldı

5 Firāḳ-ı laʿl ile döndi hilāle Nüzhet-i şeydā
Muḥaṣṣal ehl-i ʿışḳ içre bugün engüşt-nümā oldı

-302[404]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

---

402 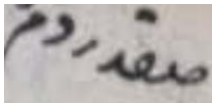

403 vr.54a derkenar

404 vr.54b

1 Raḳībler meclisine …….
…….. gün biresin şāh-ı devranı[405]

2 Begüm aġyāre itmezsün dirīġ būse-i ruḫsāruŋ
Bize geldükde virmezsün niçün ol āb-ı ḥayvānı

3 Ḳanı inṣāf u raḥm u şefḳat u himmet ki ey māhum
Bulunmaz ben gibi ʿāşıḳ arasan Çīn u ḫāḳānı

4 Yolunda ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ṣādıḳ olduġum düşün
Şeb-i fürḳatde ḳoyma öyle ise ʿıyd-i nālānı

5 ʿAdūlar üzredür luṭfuŋ senüŋ līkin cüdālıḳda
Ne var siḥr-i selāmuŋ ile yapsaŋ ḳalb-i vīrānı

6 Cemālüŋ bāġınuŋ şimdi belī bülbülleri çoḳdur
Ḥaḳīḳat ile Nüzhet'dür anuŋ murġ-ı ḫoş-elḥānı

-303[406]-

Vezni tespit edilememiştir.

1 Sīneye çeksem o ẓulm eyleyici bī-emānumı
Alsam gögsüm içre seh(i)lce āh cānumı

2 Zār ile naġme idüp bülbül olup
Meşam-ı cānla ḳoḳsam gül-i ḫandānumı

3 Kim beŋzedür bilseŋ ʿaceb şol meh
Ol Mesīḥā dimem mihr-i dıraḫşānumı

4 Dilberā gör ki o ḫūn-āşām-nigehüŋ

[405] Metinde gazelin ilk mısrasının sonu ile ikinci mısrasının başı bantla kapatıldığı için okunamamaktadır.
[406] vr.54b-55a

Sīnemi deldi ḫışm ile içdi ḳanumı

5 Taʿrīf eyleme evṣāfını Nüzhet baŋa
Bilmez misün yoḫsa ben filān-zāde filānumı

-304[407]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Göŋül bir serv-ḳad-i cānāneye üftādedür şimdi
Baş egmez çarḫa başlu başına āzādedür şimdi

2 Helāk-i ḳaṣd-ı cān-ı ʿāşıḳa ol ḳaşları yāyuŋ
Atılmaġa ḫadeng-i ġamzesi āmādedür şimdi

3 N'ola ṣu gibi aḳsaḳ pāyına her serv-i dil-cūyuŋ
Cihānda meylimüz bir ḳāmet-i şimşādadur şimdi

4 Fiġān ki sāḳiyā yirden göge bezm-i belā içre
Ḳadeḥ çeşmüm sirişk-i al kevnüm bādedür şimdi*

5 Taʿaccüb itme bülbül gibi efġān eylesem Nüzhet
Felekde ārzumuz bir gül-i raʿnādadur şimdi

-305[408]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Ẕübde-i feyż-i Ḫudā'dur Feyżī
Eṣer-i nūr-ı hüdā'dur Feyżī

2 Būy-baḫş oldı meşām-ı cāna

[407] vr.55a

[408] Gazel vr.54b derkenardadır. Bu manzumede Nüzhet mahlası yer almamaktadır ancak övgü amacıyla yazıldığı aşikardır. Gazel Nüzhet Efendi tarafından Feyzi adında bir zatı övmek için yazılmış olabileceği gibi Feyzi mahlaslı başka bir şaire de ait olabilir. Şiirin kime ait olduğu konusu henüz kesinlik kazanmadığı için şiir divan metni içerisinde verilmiştir.

Ġonca-i bāġ-ı vefādur Feyżī

3 Cān ʿāşıḳlarıdur pervāne
Şemʿa-i bezm-i şafādur Feyżī

4 Cevher-i laʿl ile ẓannum bi'llah
ʿİllet-i ʿışḳa şifādur Feyżī

5 Zaḫm-ı ġamzeyle deler sīnemüzi
Şanki cellād-ı ḳażādur Feyżī

-306[409]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Yaŋāġuŋ bāġ-ı ḥüsn içre açılmış bir gül-i raʿnā
İki ebrūn ise pīşānuŋ üzre bir metīn ṭuġrā

2 Çıḳar destārunı cānā görem zülf-i dil-āvīzüŋ
Ḳo bir ḳıl ile bend olsun begüm ʿāşıḳ-ı şeydā

3 Senüŋle ʿahdimüz vardur velīkin bunca demlerdür
Revā mı ben faḳīre bir selāmuŋ gelmeye aṣlā

-307[410]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Geldüŋ ser-i bālīnüme dil-i mürdemi iḥyā ḳılduŋ
Var ol dem-i ʿīsāŋile baŋa sen …….[411] ḳılduŋ

[409] vr.55a
[410] vr.55b
[411] 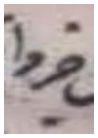

2 Teşrīf idüp pister-i ġam içre yaturken
Zaġm-ı dil-i mecrūḥuma maʿnīde devā ḳılduŋ*

3 Gelmek ile beytü'l-ḥazane bu ten-i bī-sāmān
ʿIşḳuŋla ne ……[412] idügin temāşā ḳılduŋ *

-308[413]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

1 Şol ḳāmetini serv-i ḫırāmāna degişmem
Ḥamrā ḫadini verd-i gülistāna degişmem

2 Her bir dişini zāhid anuŋ ṣad düre virmem
Laʿl-i lebüni ḥoḳḳa-i mercāna degişmem

3 Ceyş-i ġam ile şöhretimüz şimdi kemālde
Bu bendeligüm ben şeh-i ḫāḳāna degişmem

-309[414]-

Vezni tespit edilememiştir.
Oldı dil meftūn bir Mevlevī'ye
Başında anuŋ devlet külāhı

Girdi semāʿa nāz ile ol meh
Ṭutdı āfāḳı ʿuşşāḳuŋ āhı

-310[415]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün]

412 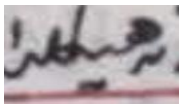
413 vr.55b
414 vr.55b
415 vr.55b

Leşker-i ḫaṭṭ geldi mi ol rūyuna dildāruŋ ʿaceb*
Bunı fikr eylerüm ey ʿāşıḳ-ı ḫūbān-ı zamān

Yine teşrīf idicek gibi bugün ḥāneye Nüzhet
Ne tarīk ile yüzüŋ gösterür ol āfet-i devrān

-311[416]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]
Tefekkür ḳıl sen ey dil ki bugün ol şāh-ı maḥbūbān
Buraya gelmeden ḳaṣdı saŋa ancaḳ mürüvvetdür

Teʿāla'llāh anuŋ her kāruŋ iḥsān eyleye Nüzhet
Bu ben āşüftesine itdügi dünyāca ʿizzetdür

-312[417]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]
Der-i kūyuŋda senüŋ ol seg-i aġyār ile dil
Gūyiyā ceng ideyor āhum ile çekdüm ʿalem

Şiʿr-i Nüzhet'de rekāket bulur ise şuʿarā
Urmayum şāhid oluŋ bir daḫı eşʿāra ḳalem

-313[418]-

[fāʿilātün/fāʿīlātün/fāʿīlātün/fāʿīlün]
Mālımuz emlākimüz yoḳdur velī sulṭānlaruz
ʿĀşıḳuz dervīşlerüz gerçi nigārā cānlaruz

Gūşe-i vaḥdetdeyüz esrārımuz kim fehm ider
Nüzhetā meşrebce ḫūba ser viren ḳurbānlaruz

[416] vr. 56a
[417] vr.56aManzumenin üzeri çizilidir.
[418] vr.56a

-314[419]-

[mefāʿilün/mefāʿilün/feʿūlün]

Sarāy-ı lāciverd çarḫ içre*

Bidüŋüz mi nedür bu şems u ḳamer

Meşāṭa dehrüŋ iki ʿarūsıdur*

Birin aḫşām bezer birin seḥer

-315[420]-

[feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün]

Gūşe-i lāciverd çarḫ içre

Bi[l]düŋüz mi nedür bu şems u ḳamer

Kātib-i dehrüŋ iki defteridür

Birin aḫşām yazar birin seḥer

-316[421]-

ḲIṬʿA

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

Ḳanlu ḳanlu şerḥalar kim sīne-i ṣad çākde

Lāle-i rengīn nümādur şīşe-i idrākde

Şād-kām-ı vaṣl-ı dilber olduġı besbellidür

Var beşāşetden eṣer bu dīde-i ġam-nākte

-317[422]-

ḲIṬʿA

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Renġ alur günden o ḫadd-i lāle

[419] vr.56a
[420] vr.56a-56b
[421] vr.55b derkenar
[422] vr.56a derkenar. Manzumenin üstü çizilidir.

Bürinür yār anuŋçün şāle

Ḳubbe-i vaṣla irişmek ḳaṣdum
Yetmiyor līk kemend-i nāle

-318[423]-

ḲIṬʿA

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/faʿilün]
Dil şarāb-ı bezm-i ʿışḳ-ı yārden mest oldı mest
İtdi ser-gerdān anı cām-ı şeh-i rūz-ı elest

Nīze-i ġamzeŋle ḳılma sīnesini çāk çāk
İtme seng-i cevr ile ḫāne-i ḳalbüŋi şikest

-319[424]-

[feʿilātün/mefāʿilün/feʿūlün]
Günbed-i lāciverd çarḫ içre*
Bidüŋüz mi nedür bu şems u ḳamer

Keyvān-ı dehrüŋ iki meşʿalidür*
Birin aḫşām diker birin seḥer

-320[425]-

[feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün]
Ḳalʿa-i lāciverd çarḫ içre*
Bidüŋüz mi nedür bu şems u ḳamer

Sipāh-ı necmüŋ iki zer ṭopıdur*
Birin aḫşām atar birin seḥer

[423] vr.56a derkenar
[424] vr.56b
[425] vr.56b

-321[426]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Ṭoġrı ol hemçü ḫadeng ey dil-i şūrīde eger

Sīneye çekmek ise ḳasduŋ o ḳaşı yāyı

Bir gice yārümi virsün baŋa tek ḫāce-i çarḫ

Ṣūfī iḥsān ideyüm saŋa bütün dünyāyı

-322[427]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

ʿĀşıḳ-ı ḫasteŋe luṭf eyle begüm virme keder

O mehe yoḳ yire bu cevr u cefādan ne biter

Ḫāṭır-ı Nüzhet'i gül gibi güşād eylemeğe

Dilberā ġonca femünden bir iki būse yiter

-323[428]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Ceng itmedeyüz ṣaḥn-ı maḥabbetde raḳīble

Zülf-i girih-i yār bizüm öŋdülümüzdür

Eşk-feşān eyleyici dīde-i pür[429]-ḫūnum ise

Baġçe-i tende açılmış iki dane gülümüzdür

-324[430]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

Dīdārı ʿazīz eyleme Yūsuf gibi cānā

[426] vr.56b

[427] vr.56b

[428] vr.57a. Parça kafiye ve anlam yönüyle birbiriyle uyum arz etmektedir. Ancak ilk beytin vezni ile ikinci beytin vezni aynı değildir.

[429] Metinde bir şeklinde yazılmıştır. Ancak kelime pür olmalıdır.

[430] vr.57a

Luṭf eyle faḳīr Nüzhet'e çāh eyleme dehri

Mānend-i ġazāl dīdelere zaḫmunı virsen
Va'llāh ḳul eyler göresin ḫalḳ-ı sipihri

-325[431]-

[fāʿilātün/fāʿīlātün/fāʿīlātün/fāʿilün]
Murġ-ı göŋlüm arzusı bir gül-i raʿnādadur
……

Nüzhetā gösterdi biŋ nāz ile şol şeb kākülüŋ
Būyunı bu ṭıfl-ı dil der ʿanberī sārādadur

-326[432]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün]
Göstere mi ki ʿaceb burc-ı ḫüs(ü)nden bize ser*
Bāʿiṣ-i fitne olan çeşm-i siyāhum

Nüzhetā çarḫ-ı felek ola şikest*
Ḳalʿa-i tenden atılsa ṭop-ı āhum

-327[433]-

Vezni tespit edilememiştir.
Ġam-ı yār ile dil kürre-i āteş olup gider
Gūyiyā külḫan-ı ġayretde farāş olup gider

Gösterse sīm-tenüŋ ʿuşşāḳa ol perī
Ġavġā düşüp öldümde ṣavāş olup gider

[431] vr.57a'dadır. Manzumenin ikinci mısrası bantla kapalıdır.
[432] vr.57a
[433] vr.57a-57b

-328[434]-

ḲIṬʿA-İ SÜBḤA İHDĀSIÇÜN

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Cenāb-ı Ḥażret-i ʿĀrif Efendi-i süḫan-perver
Sipihr-i rifʿat içre māh-ı ẕātıdur şeref-efzā

2 Hele elḥamdüli'llāh bir güzel tesbīḥ-i dest-āvīz
Yine ben muḫlişine maḥż-ı luṭfuŋdan idüp ihdā

3 Didi taʿdād-ı niʿmet it bunuŋla çek çevür kendüŋ
Görüp bu ṭarzda remzün ben didüm ey şūḫ-ı müsteṣnā

4 Bu tezkīr itdügün ḳaṣduŋ degildür sende inṣāf it
Nezāketle bize ṣadʿuḳde-i dil eyledüŋ inhā

5 N'ola çeksek cevürsek kendümüzi muntaẓam olsaḳ
İmāme ḳoymasaḳ eṭvārımuzda söz yiri aṣlā

6 Şihāb ol sübḥaya rişte kevākib dāne māh ise
İmāme harcıdur pervīn-nişān mihr-i cihān-ārā

7 Degildür sübḥa-gūyā ḫūşe-i şāḫ-ı fażīletdür
Ḫıyābān-ı cevāmiʿdür olupdur ḥāṣıl u peyda

8 Kerīmā sübḥa-veş manẓūm ola eṭvār u aḥvālüŋ
Kesilsün rişte-i ġam ḫāṭırunda ḳalmasun ḳaṭʿā

9 Zevālüŋ isteyen bed-ḫūlaruŋ ʿömri güni dönsün
Nişān itsün anı ġam ḥarca sürsün miḥnet-i dünyā

[434] vr.56b derkenar

10 Kemāl-i mertebe ḳadrüni bildi sübḥanuŋ Nüzhet
Anınçün eyledi sulṭānuma bu güne şiʿr inşā

-329[435]-

[mefʿ ūlü/fāʿ ilātü/mefāʿ īlü/fāʿ ilün]
Gördüm o şūḫı gūşe-i bāġ içre subḥ-dem
Egmiş külāh-ı nāzını ḫançer be-dest olup

Şeftālu istemek idi maḳṣūdum evveli
Başum koyup oldı anı pür-ġażap görüp*

-330[436]-

Vezni tespit edilememiştir.
Ḫayyāṭ-ı ġam biçdi libas-ı derdi egnüme
Şu zen hicr ile dikse gelmez ʿaynuma

Giriftār-ı ʿışḳ olursun diyü ḳażā
Dest-i luṭfla yazılmış ola bil ki beynüme

-331[437]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]
Muṭarrā kākülüŋle dilberā bu ādem-i dünyā
Ḳapuŋda boynı baġlu cümlesi kemter esīriŋdür

……[438]
Yolunda subḥ-ı ṣādıḳ gibi sādıḳ bir faḳīriŋdür

-332[439]-

[435] vr.57a derkenar üst satır
[436] vr.57b
[437] vr.57b
[438] Üstü bantla kapalıdır.
[439] vr.57b

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]
Ḥaḳ vücūduŋ ḥıfz idüp düşmenlerüŋ ḳahr eylesün
Ḫˇān-ı vaṣl ile doyurdı bendesin sīr olası

Ḳaddümi dal eyleyüp Nüzhet benüm ol gül-ʿ izār
İḫtiyār itdi beni ʿ ālemde ol pīr olası

-333[440]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]
Ḫāṭırum ṣorduŋ efendi beni iḥyā eyledüŋ
Merḥabāda ʿ aḳlumı ġamzeŋle alduŋ neyledüŋ

Yiter ey rūḥ-ı revān bunca tegāfül Nüzhet'e
Bilme misün vaṣluŋ içün cānun anuŋ payladuŋ

-334[441]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]
Cevr-i dilber ʿ āşıḳ-ı dil-ḫastenüŋ sermāyesi
Ol sebebdendür bülend anlaruŋ ancaḳ pāyesi

Görmek istersen o ruḫsārı her gün her gice*
Gicelerde şemʿ ası ol gündüzünde sāyesi

-335[442]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]
Zülfünüŋ zencīrine bend it dil-i dīvāne(y)i
Bilsin ol nice olurmuş bend-i cevr-i şāne(y)i

Hem-nişīn olma varup anda raḳīb-i seg ile

[440] vr.57b
[441] vr.58a
[442] vr.58a

Ḳalb-i ʿaşıḳ gibi yıḳma gel begüm mey-ḥāne(y)i

-336[443]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

Var iken ʿālemde ey dil ḫāk-i pāy-ı dilrübā

Çeşmüme ben bildigüm ʿayn-ı żarardur tūtiyā

-337[444]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Benüm cān virdigüm dilber güzellikde ser-āmeddür

Anuŋ nām-ı şerīfi sevdigüm dostum Muḥammed'dür

-338[445]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

Ḫāk-i pāyuŋ var iken ʿālemde ey şāh-ı vefā

Aŋlarum ʿayn-ı żarardur gözlerüme tūtiyā

-339[446]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Görinür düş raḳībde güzelüm ḫāk eseri?

Beŋzer ol ḥazīne cānā yere urmuş semeri

-340[447]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Seni ḳoçan şu ʿālemde begüm ancaḳ dü el olsun

Hemān ṣarsuŋ belüŋ cānā aŋa ḳat ḳat ḥelāl olsun

-341[448]-

[443] vr.58a
[444] vr.58a
[445] vr.58a. Beytin üstü çizili şekildedir.
[446] vr.58a
[447] vr.58a
[448] vr.58a derkenar üst satır

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

Ey ḳadd-i tū ġavġa-yı …. [449]ṣaḥn-ı ḳıyāmet*

Rūyet şude zīynet-dih-i bustān-i melāḥat[450]

Yek berg-i ḫazān-est ḥıtt?-i küll-i ʿālem

Şūrīdegī-yi men ʿaceb ne zi cemālet[451]

-342[452]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

Ṭalʿatuŋ berg-i gül-i bistān-ı istiġnā mıdur

Leblerüŋ pīrāna baḫş-ı ġonca-i raʿnā mıdur

Zülfünüŋ her tārına biŋ baş o ḥüsnüŋde esīr

Ya benüm āzāde olmam serverā ber-cā mıdur

-343[453]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

Menbaʿ-i cūy-i ḥayāt ez laʿl-i şekker-bār-i tūst

Zindegī-i nām-ı Cem ez neşʾe-i guftār-i tūst*[454]

İn çunīn-est ʿaḥd-i dil bāver mekun ey māh-i ḥüsn

Tā ki cān bāḳīst der ten ʿāşıḳ-i dīdār-i tūst*[455]

449 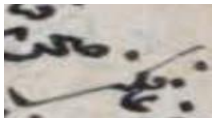

450 "Ey boyu kıyamet meydanındaki …kavgaya yol açan (peygamber), cemalin güzellik bahçesini daha da güzelleştirmiş."

451 "Bütün alemin cilvesi bir hazan yaprağı gibidir. Benim perişanlığımın senin cemalinden dolayı olmasına şaşılmaz."

452 vr.58a-57b derkenar üst satır

453 vr.57b derkenar üst satır

454 "Hayat pınarının kaynağı senin şeker saçan al dudağından doğar. Cem'in adının yaşaması senin sözlerindeki neşeden kaynaklanır."

455 "Ey güzelliğin ayı gönül yemini böyledir ama sen inanma. Canım bu tende oldukça senin cemaline aşıktır."

-344[456]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Ḳadüŋ bir gülbin-i bāġ-ı ḫayādur yā Resūla'llāh

Yüzüŋ ḫacletde Şems-i ve'd-duḥādur yā Resūl'allāh

Ṭalebkār-ı şefāʿat Nüzhet-i āşüfte ġāyetle

Gene ālūde-i bir bī-nevādur yā Resūla'llāh

-345[457]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

ʿĀlem heme müstaġraḳ-i envār-ı Muḥammed

Maḳbūli-yi ādem şeved āṣār-ı Muḥammed[458]

Eymen buved ez mihnet-i imrūz u ferdā

Ān kes ki şeved ez dil-i cān yār-ı Muḥammed[459]

-346[460]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Ruhuŋ bir güldür açılmış begüm bāġ-ı ṭarāvetde

Cebīnüŋ şemse beŋzer ḫāsılı evc-i melāḥatde

-347[461]-

Vezni tespit edilememiştir.

Biz rūy-ı āyīne-i dildāra māʾilüz

Gūyā Sikender'üz ol yād-gāra nāʾilüz

-348[462]-

[456] Varak 57b derkenardadır.
[457] Varak 57b derkenardadır.
[458] "Alem baştan başa Hz. Muhammet'in nuruna gark olmuştur. Hz. Muhammed'in sünnetleri insanın makbulü olmuştur."
[459] "Hz. Muhammed'in canı gönülden dostu olan kimse bugünün ve yarının endişesinden emin olur."
[460] 58a derkenarda yer almaktadır.
[461] 58a derkenarda yer almaktadır.
[462] Varak 58b'de yer almaktadır.

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Esb-i nāz ile ḳaçan eylese ol şūḫ güẕer

Cān u dilde atınuŋ ayaġı lābüd yir ider

-349[463]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Keşti-i nāz ile seyrüme destūr vireyüm*

Lākin aġyār-ı dil-āzārı kürekde göreyüm

-350[464]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Lebüŋ aldum lebüme būs iderek vaṣf itdüm

Diŋle ey şūḫ-ı cihān bu söze ḳulaḳ çekilür

-351[465]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]

Dilā sen ol bu sevdādan fāriġ [u] āzāde*

Bu māhī ṣaydı ancaḳ ḫūblara ḳalmışdur ʿ ālemde

-352[466]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Dardur dildārına ber-dār olaldan dil-i zār

Ḫayli yuḳarda arar kendüsin ey lāle-ʿ izār

-353[467]-

Vezni tespit edilememiştir.

Benden ol şūḫ ḳaçan ictināb ider

Seyl-āb-ı eşküm teni cümle ḫarāb ider

[463] vr.58b
[464] vr.58b
[465] vr.58b
[466] vr.58b
[467] vr.58b

-354[468]-

Vezni tespit edilememiştir.

Ṣübḥa-gerdān olucaḳ zāhidimüz

Miyvesi çoḳ peydāʿı cennete? döner

-355[469]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün]

Vaṣf-ı ḳāmetüŋ ider ey ḳadd-i şimşād

Doġrı bendendür çemende serv-i āzād

-356[470]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Nüzhet-i ḫaste-dile merḥamet it başın içün

Vaṣlına irgür anı luṭf-ı firāvān eyle

-357[471]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Fedā itdi raḳībe ʿāşıḳ-ı dil-ḫastesin cānā

O şūḫ-ı āşinā-[yı] ʿışḳdan hīç bu umulmazdı

-358[472]-

Vezni tespit edilememiştir.

Ḫurşīd-i cihān-sūzı göŋül rūyuŋa tanẓīr itmez

Cānā saŋa bī-fedā olanı biz nice teşbīh idelüm

-359[473]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilāün/feʿilün]

Besteyüm kākülüne diyicek ol ḫˇānende-i şūḫ*

[468] vr.58b
[469] vr.58b
[470] vr.58b
[471] vr.59a
[472] vr.59a
[473] vr.59a

Dil[i] āvāre-i ālüfte maḳāmına ḳodı

-360[474]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Ḳo itsün āteş-i hicrān derūn-ı Nüzhet'i büryān

Cefāyı çekmegen ʿāşıḳ ṣafānuŋ ḳadrini bilmez

-361[475]-

Vezni tespit edilememiştir.

Sāde-rū ……..[476] sen şeh-i ālī-nesebi

Minneti eylemez hīç ṣaḳla ……[477]

-362[478]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Ḫışm ider ḫalḳ arasında baŋa cānān nāzun

Līk şīve itmededür dīdesi açmazun*

-363[479]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Ḳoçayum dirsen ey dil ol levend-i sīm-endāmı

Münāsib cāy olur ey dil Ḳapudānpāşā Ḥamāmı

-364[480]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]

Ṣayd eyledi āvāre dili gerçi o ḳuş-bāz

---

[474] vr.59a

[475] vr.59a

[476] 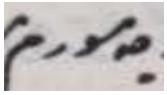

[477] 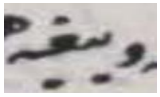

[478] vr.59a

[479] vr.59a

[480] vr.58b derkenar

Oynatduġı ḳaldı nidelüm bizleri biraz

-365[481]-

[mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün]

Ben geldügümde söyledi cānāne zāhide

Gün doġduġunda şebneme gülden çi fāʾide

-366[482]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

Terk idüp meyl eylemem ġayra o mest-i nāzumı

Gördügüm her şayda ṣalmam dostum şahbāzumı

-367[483]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Nolurdı ḥāl-i dil eyādiye? ey şūḫ dünyāyı

Ġamuŋda sen gibi olsa eger ʿālemde hercāyi

-368[484]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Mevlevī-zāde dönüp itdügi ʿahd ü dāda

Gelse şimdengirü dil mülkümi çü ney feryāda*

-369[485]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Ḫiṣṣe-i kīse-i ḳısmet ki dil-i zāra çıḳar

Ṭāliʿ ümdür ḳızıl aḳçayla kesek? pāre çıḳar

-370[486]-

[481] vr.58b derkenar
[482] vr.58b derkenar
[483] vr.58b derkenar
[484] vr.58b derkenar
[485] vr.58b derkenar
[486] vr.59a derkenar

Vezni tespit edilememiştir.

Reftāruŋla pā-māl itdüŋ ey serv-i ḳadd beni

N’ola baş üzre ṭutsa yiri ʿāşıḳlar seni

-371[487]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Zülfüne bende olup cān ile ölsem de revā

Ki o meh dün gice ey ṣūfī imām oldı baŋa

-372[488] -

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

Tīr gibi ṭoġruluġile o ḳaşı yay dilā

Sīne-i ʿāşıḳa bir kere çekilse çekilür

-373[489]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Naḳş-i zülfüŋ dilberā bu sīne-i bī- kīnede

Gūyiyā bir ejdehādur gizlenür gencīnede

-374[490]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

Biz būsesin itdükçe ṭaleb ġonca-femünden

Ḳurtulmadı dil gitdi o yārüŋ sitemüŋden

-375[491]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Ġāʾib oldı ṭıfl-ı dil şehr-i maḥabbetde bugün

Nüzhetā peyk-i fiġānum aŋa delāl eyledüm

[487] vr.59a derkenar
[488] vr.59a derkenar
[489] vr.59a derkenar
[490] vr.59a derkenar
[491] vr.59b

-376[492]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Dānedür dünyāda ʿ ömrüm var ise Nüzhet benüm

Durmayup murġ-ı emel ol dānemi ekl itmede

-377[493]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

ʿ Ayn-ı luṭfuyla naẓar eyler ise ḥālüme yār

Aḫter-i baḫtum olur evc-i felekde zer-i kār

-378[494]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]

Nice raġbetlüdür dildār göre Nüzhet ki dünyāda

Mücevher ḫalḫālı cānā zer iken ḳaldı ayaḳda

-379[495]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Vaṣf-ı yāri itmege Nüzhet göre kilk-i murād

Şöyle çāpükdür ki ṣaḥn-ı kāġıdı bir dem gezer

-380[496]-

[mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün]

Leb-teşne idüm būs-ı leb-i yārüme ʿ iydde

Alduḳ iki şeftālūsini cān ki lāyıḳ

-381[497]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/faʿ ilün]

Fikr-i ḫalüŋle çıḳar hep dūd-ı āhum sīneden

[492] vr.59b
[493] vr.59b
[494] vr.59b
[495] vr.59b
[496] vr.59b
[497] vr.59b

Dāʾimā ʿanber yanar bir ḫūb-ı micmerdür göŋül

-382[498]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Kūy-ı iḳbālüŋe uġratma ṣaḳın aʿdāyı

Bilme misün ki begüm cennete kāfir giremez

-383[499]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Rāy-ı vaṣlundan anuŋ ḫālī degil dil zīrā

Ḳapudan-zāde benüm sīnede cānum gibidür

-384[500]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

Beni sāde selāmuŋla begüm yād eyledüŋ var ol

Yüri şimdengirü mülk-i melāḥat içre ḫünkār ol

-385[501]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

Göricek ṣūret-i Mecnūnu dimiş dilbercik

Bīmār-ı ʿışḳum olan Nüzhet'e beŋzer ……[502]

-386[503]-

Vezni tespit edilememiştir.

Ḥamām içre göricek sen meh-veşi Nüzhet

Dilberā āteş-i ʿışḳuna ṣu serpildi

[498] vr.60a
[499] vr.60a
[500] vr.60a
[501] vr.60a
[502] 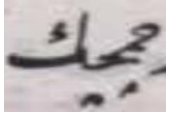
[503] vr.60a

-387[504]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Gel ṭabībā şerbet-i vaṣluŋla tīmār it tene

Şübhesiz çıḳmaz ṣabāḥa cān-ı şīrīnüm benüm

-388[505]-

[mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāʿ īlün]

Gelüp laʿ lüŋle mest eyle bu bezm-i ḥāṣa ey sāḳī

Ḳudūm-i ẕevḳ-baḫşuŋla sevindür cān-ı müştāḳı

-389[506]-

[fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün]

Suḫtedür çekilmez o ḳaşı yāyuŋ cefāsı

Meger kemān-keş ola ʿāşıḳ u mübtelāsı

-390[507]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Metāʿ-ı ṣabrı mezād itmek içün aʿ lāda

Bāzār-ı ʿışḳ içre gezer hele *Dellāl*-zāde*

2 Defter-i ʿışḳı beyāż itmek içün dünyāda

Eşk-i ʿuşşāḳı midād eyledi *Kātib*-zāde

3 Dām-ı tezvīri ile itmek içün üftāde

Ḳoydı ḥammām-ı ġama gör beni *Dellāk*-zāde

4 Bāb-ı viṣālüne olucaḳ āmāde*

Oynatdı külāh bize *Ḳapucı-zāde**

[504] vr.60a
[505] vr.60a
[506] vr.60a
[507] vr.60b-61a

5 Tīr-i çeşmüŋ yemedik ḳalmadı bir üftāde
Çoḳ kerem ṣāḥibidür baḳsana *Oḳcı-zāde*

6 Tīġ-i ġam ṣalsa n'ola mülk-i dil-i bī-dāda
ʿĀşıḳıŋ göŋlün arar gāhī *Ḳılıççı-zāde*

7 Çıḳarır şübhe mi var gör hele bu isnāda
Rişte-i ṣabrumı bāzāra *Ketāncı-zāde*

8 Ders-i reftārı oḳur şimdi varup üstāda
Fenn-i ʿişveyi tamām eyledi *Monlā-zāde*

9 Reh-i ʿışḳuŋda ol māhuŋ göŋül olalı üftāde*
Semend-i nāz ile pā-māl idüpdür *At çeken-zāde**

10 Ḳor idüm āyīne-i kevneyne naḳdümi eger*
Ḫalvete girse benüm ile *Ḥamāmcı-zāde*

11 Cidd u saʿyile ḳoçulmam diyü bu esnāda
Ṣafvetüŋ …[508] ider gāhīce *Ṣūfī-zāde*

-391[509]-

[mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūlün]
Bir būseʿaṭā eyledi laʿl-i leb-i dildār
Dad çaldı bugün aġzımuza şeker-vār*

-392[510]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

---

508 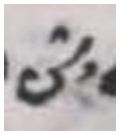

509 vr.61a

510 vr.61a

Ol şeh ayaġına aḫar dil düşer bir vech ile
İḫtilāṭı var ne yapsın ḥāk-i pāy-ı yār ile

-393[511]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]
Miyān-ı dilbere bend eylese ʿāşıḳ serini dil
İrerdi başı meh gibi serīr-i evc-i aʿlāya

-394[512]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]
Nām-ı yāri şeş pula zāhid ḫaridār ideyin
Ṣafḥa-i derd u ġamı idüp fehīm idemez*

-395[513]-

Cümle ʿuşşāḳuŋ içre …..[514] saŋa
Mihrüm anlara ġālib midür degil midür

Sen şāh-ı melāḥate bu Nüzhet-i çāk
Ṭoġrusun söyle münāsib midür degil midür

-396[515]-

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]
1 İdüpdür dünyeden dār-ı beḳāya rıḥlet ol cān*
İşidince bu sözi cümle yārān didiler eyvāh

2 Hemān īmānı yoldāş ola kim ancaḳ duʿā budur

[511] vr.61a
[512] vr.61a'da yer almaktadır.
[513] vr.61a'da yer almaktadır.
[514] 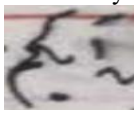
[515] vr.61b'de yer almaktadır.

Ḫudā ʿindinde maḳbūl olsun ammā olmasın bir āh

3 Nice çāk-i girībān itmesün yārān-ı muḥlişler
Ki elden çıḳsa bir gevher ne deŋlü idilür āh vāh

4 Ṭażarruʿ la niyaz ile didüm tārīḫ aŋa Nüzhet
Maḳāmuŋ eyleye cennet [516] ḳadīm-i lā-yezāl Allāh (H.1096/ M.1685)

-397[517]-

Vezni tespit edilememiştir.
Duʿā-yı ḫayr ile Nüzhet didi tārīḫ aŋa
Bu ḳamer devrinde geldi dehre Seyf 'ed-dīn (H.1140-M.1727)

-398[518]-

Vezni tespit edilememiştir.
Gufteem süḫan rā berāy-i tārīḫ-i imrūz ez derūn
Dāred īn ferzend nigeh be-ʿömr-i füzūn[519]

Ān gāh-ı ū zi raḥm-i māder āver[d] bīrūn
Īn du beytem dürr-i ẓarīf tārīḫ rā Nüzhet dürr-i meknūn[520] (H.1143-M.1730)

-399[521]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]
1 Ḫaṭṭ-ı ruḫsāruŋ getürdi dilberā çün rūzgār
İtsün iḥsān her ḳılı ṣāġışınca luṭfuŋ Kirdgār*

[516] Yazmada bu kelimeden sonra ol kelimesi bulunmaktadır. Ancak ol kelimesi vezin açısından fazladır. Kelime çıkarıldığında vezne uymaktadır ve anlamı bozmamaktadır. Bundan dolayı metne eklenmemiştir.
[517] vr.61b
[518] vr.61b
[519] "Bugünün tarihi için içimden gelen bir söz söyledim: Bu çocuğa uzun ömür versin ve korusun."
[520] "O annesinden doğduğu zaman, zarif inci gibi olan bu iki beyitte Nüzhet'in düştüğü tarih gizli bir inci gibidir."
[521] Varak vr.61b-62a. Manzume aa xa kafiye örgüsüne sahip ve son beyitte şairin mahlasının bulunduğu bir gazeldir.

2 Ṣanma ki ḫaṭṭuŋ gelince terk ider ʿuşşāḳ seni
Bilme misün ḫaṭṭ-ı şāh ile ḳılur her iş ḳarār

3 Gül varaḳda ḫaṭṭ-ı yāḳūtuŋ görüp aġyār hemān
Bilmeyüp aḥvāl-i ʿışḳı kendöziŋ itdi tebār

4 Būse vir şimdengirü ʿāşıḳlara sen ḫaṭṭ ile
Bī-tekellüf mū-miyānuŋ ḳoçdurup ol der-kenar

5 Ḫaṭṭuna tanẓīr içün ḫalḳ-ı deh(i)r miṣlin yazar
Cehd idüp ṣayfü'ş-şitā vü hem daḫı leyl ü nehār

6 Gösterüp şol ḫaṭṭ-ı yāri ġamzeler bir remz ile
Bendeler ḥaḳḳında gördüm elde bir fermānı var

7 Ḫaṭṭınuŋ endīşesin pinhān iderdüm sīnede
Līk ʿışḳum fāş idince ol da oldı āşikār

8 Ṣaḥn-ı gülşen-veş ruḫuŋ üstünde ḫāl ü ḫaṭṭını
Müşk ü ʿanberdür diyü bu göŋlümün teşbīhi var

9 Dilerem pīr eyleye īzed seni devlet ile
Kec naẓarla kim baḳarsa saŋa olsun bī-ḳarār

10 Uġrını(?) şol āfitāb-ı çarḫ gibi itsün ʿayān
Düşmenüŋ ḳahr eylesin mevlā muḥibbüŋ berḫudār

11 Dāʾimā cāy eylesün sīneŋ hemān zevḳ u ṣafā
Ṭutmasun āyīne-i ḳalbüŋ elemden hiç jegār

12 Ḫaṭṭuna teşbīh idüp tārīḫ der idi Nüzhet'üŋ
Güllerin sünbüllerin açaydı hengâm-ı bahār (H.1140-M.1727)

-400[522]-

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Gör dilā bir kimseye vermez emānı bu cihān
Nice biŋ İskenderi bir demde ḳıldı bī-nişān

2 Tā eṣer itdi bu ṭıflı ʿāḳıbet dünyā-yı dūn
Aḳrabāsı kārını līk eyledi āh u fiġān

3 Dilerüm ki merḳadinde lāleler güller bitüp
Murġ-ı dil feryāduŋ şāḫı üzre bezirgān*

4 Nüzhetā ṣad ḥayf idüp fevtine tārīḫüŋ didüm
Eylesin yā Rab bu Aḥmed ʿAdn-i cennātuŋ mekān (H.1138-M.1725)

-401[523]-

TĀRīḪ BERĀY-I FEVT-İ ḤASAN AĠĀ

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Ey göŋül ḥayf ol Ḥasan Aġā-yı ẕāt mükerremüŋ
Virdi naḳd-i ʿömrine düzd-i ecel āḫir ḥalel

2 Murġ-ı ruḥı āşiyān-ı sīneden pervāz idüp
Eyledi ʿazm-i beḳā dār-ı fenādan çekdi el

3 Olmadan ber-ḫūrdedār-ı zindegānı neyleyem
Eyledi bād-ı fenā şāḫ-ı vücūdun pür kesel

4 Īzed esīr āb it ol leb-teşneyi kevṣer-i ābla*
Renc-i ʿaṭş-ı nār-ı dūzaḫdan anı ḳıl bī-ʿilel

5 Revzen-i ḳabrin güşād it ravża-i cennāta*

[522] vr.62a- 62b'de yer almaktadır.
[523] vr.61b derkenar

Aŋa iḥsān eyle andan bir maḳāmı bī-bedel

6 Ḥīn-i fevtünde didüm tārīḫ içün bu mıṣrāʿı
Gülsitān-ı ʿAdn içinde ola rūḥına maḥal (Sene H.1143[524]-M. 1730)

-402[525]-

TARīḪ ḪAṬṬ-I MÜHÜR-DĀR EMİN AĠĀ

[fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilātün/fāʿilün]

1 Mālik-i ḫulḳ-ı ḥasen hem ṣāḥib-i ḥilm u edep
Muṣṭafa Efendi yaʿnī cāmiʿ-i ʿilm u hüner

2 Liḥyesin ʿafv eylemiş çünki o ẕāt-ı pür-şeref
Şübhesiz Yezdān-ı pāk anuŋ günāhuŋ ʿafv ider

3 Mū-be-mū itdüm naẓar ol ḫaṭṭa olmaz ḳāl u ḳīl
Görmedüm bu kār ber-cāsında ʿaybun ḳıl ḳadar

4 Ḥaḳ teʿālā ṣıḥḥat ile mū-sefīd itsün anı
Çekmesün hīç bir cihetden ġuṣṣa vü derd ü keder

5 Söyledüm bir mıṣraʿ-ı berceste kim andan fakat
Ġayrı menḳūṭ ile bir tārīḫ-i müsteṣnā çıḳar

6 Kilk-i Nüzhet yazdı baḫtın ile tārīḫüŋ didi
Her vec(i)hden virdi ruḫsārına liḥye zīb ü fer (H.1150-M.1737)

-403[526]-

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Çıḳdı rūyına ḫaṭuŋ gör serine sır virdi

[524] Yazmada tarihin rakamları verilmiştir.
[525] vr.62a derkenar
[526] vr.62b

Taḫtına şeh gelicek mihr-i ruḫuŋ yer virdi

2 Vechinüŋ üzre ḫaṭa kim naẓar itdüyse didi
Gūyiyā māha felek şuʿle-yi aḫter virdi

3 Şād olup ġonca gibi bāġda bugün ḫandeler it
…..[527] saŋa dehr ṣanki hemān zer virdi

4 Ḥarf-i mühmel ile Nüzhet buŋa bir ḥoş tārīḫ de*
Geldi çün leşker-i ḫaṭṭ şehr-i ruḫa fer virdi (H.1159-M.1746)

[feʿilātün/feʿilātün/feʿilātün/feʿilün]

1 Şerefüŋ gün gibi artsun senüŋ ey māh-ı cihān
Serv gibi güzelüm irmeye aṣlā ki ḫazān

2 ʿArṣa-i sīneme ṣan seng-i sütūn vaż‘ itdüŋ
Tīr-i ġamzeŋ gibi bir lafẓ ile ey ḳaşı kemān

3 Ravża-i mülk-i melāḥatde çıḳup eyle ḫırām
Tā ki reftāruŋa reşk eyleye ṭāvus-ı cinān

4 Cevrde ḫāneme bī-şüphe ḳoduŋ bunca ziyād
Ḥāṣılı medḥini taḳrīr idemez bunca zebān

5 Ḫ‘ān-ı edʿiyye-i iḳbāl ile Nüzhet aŋa tārīḫ*
Yapdı bir sözle göŋül meskenün ol rūḥ-ı revān (H.1141-M.1728)

527

528 vr.62b

-405[529]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Kūs-ı rıḥlet urulup rūḥı Ḫalīfe Ḥasan'uŋ
Kār-bān-ı ecele oldı żarūretle ḳarīn

2 Bā-ḫuṣūṣ itdi nice dem Ḥarameyn'e ḫiẕmet
Şānıŋa lāyıḳ olan çünki bu rebāb-ı hemīn

3 Āb-ı kevṯerle o leb-teşneyi sīr-āb eyle
Tā ki olsun o daḫı āteş-i dūzaḫdan emīn

4 Ḳabrüni eyle anuŋ cāy-ı melāmet luṭf it
Zer-ḳanādīl ola üstündeki cümle nesrīn

5 Nüzhetā ḥāleti fevtünde didüm tārīḫüŋ
Ṭūṭi-i rūḥı ide gülşen-i ʿAdn içre mekīn (H.1142-M.1729)

-406[530]-

[feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün]

1 Kān-ı luṭf-ı şefḳat yaʿ ni ʿAbdī Çelebi*
Olmış idi ḫāṣlar ḳalemine kīse-dār*

2 Maʿ rifet ıssı muḥibb-i fuḳarā-server idi
Rāh-ı Ḥaḳḳ içre ne kim var anı eylerdi niṯār

3 Eyledi dest-i ecel mīyve-i ʿömrün*
Ḳalmadı şāḫ-ı vücūdundan anuŋ hiç āṯār

4 Ḫavż-ı Kevṯerden İlāhī kerem ü luṭfuŋla
Ṣun o leb teşneye sen peymāne-i ser-şār*

[529] vr.63a
[530] vr.63a

5 Açıla ḳabrine gülzār-ı cinândan revzen
Maẓhar-i feyz-i Ḫudā ile ola pür-envār

6 Ġayr-ı menḳūṭ ile fevtine didüm bir tārīḫ
Rūḫuna ravża-i Firdevs ola cāy-ı ḳarār (H.1150-M.1737)

-407[531]-

TĀRīḪ

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 İrince müjde-i ḫaṭṭı derūn-ı mürde-i dilde
Dem-i ʿİsī gibi oldı nümāyān feyż-i Sübḥānī

2 Degül ḫaṭ nūr-ı Rabbānī durur ʿĀrif Efendi'nüŋ
İḥāṭa itdi ruḫsāruŋ virüp bir ḫaṭṭ-ı rūḥānī

3 Kimisi Kaʿbeye teşbīh ider vechüŋ ki eṭrāfuŋ
Alupdur leşker-i Hindū ṭavāfa ḳasd ider anı

4 Kitāb-ı ʿışḳ ile buldum yirin bu kevne yazmış kim
…..āt-ı ḥüsne[532] teʾbīden çekilmiş ḫaṭṭ-ı sulṭāni

5 Duʿāya ḳaṣd ider iken bu mıṣraʿ irdi hātifden
Sefīd itsün o ḫaṭṭ-ı nev …..[533] luṭf-ı Yezdān'ı

6 Ola tā ḥacle-i iḳbāli pür-ziynet murādınca
Yanında cilve-ger olsun ʿarūs-ı baḫt-ı sāmānı

---

[531] vr.62b derkenar

[532] 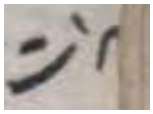

[533] 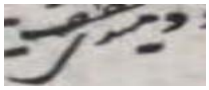

7 Ḥurūf-ı muʿceme bile didüm tārīḫini Nüzhet
Bulurdı bāġ-ı ḥüsnüŋ ḥamdüli'-llāh sebz ü reyḥānı (H.1123- M.1711)

-408[534]-

TĀRīḪ

[mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün]

1 Zihī bir duḫter-i saʿd-aḫteri ol ẕāt-ı ʿālīnüŋ
Didi peyk-i ṣabā tābında olmış burc-ı rifʿatde

2 Meh-i nev ḳaddüni ḫam eylemiş ṣad derd u miḥnetle
Görünmüş gāhvāre-i o ḥaḳ-ı laʿlünde ṣan bu …..[535]*

3 Ḫudā maʿṣūmunı hem kendüni pīr ideʿizzetle
Neşāṭ u şevḳa muʿtād ile olsun baḫtı ḳuvvetde

4 Ḥadīce oldı nāmı nāmdāşı gibi yā Rabbī
O dürr-i pāki ḫıfẓ eyle derūn-ı dürc-iʿişmetde

5 Ḳudūmiyye getürmişler idiler böyle tārīḫde
Açıldı yāsemen[l]er[536] gūyiyā gülzār-ı behcetde (H.1137-M.1724)

[534] vr.63a derkenar

[535]

[536] Kelime metinde lam harfi ile değil dal harfi ile yazılmıştır. Bu haliyle yasemender şeklinde gözükmektedir. Bundan dolayı harfin olması gerektiği hali verilmiştir.

SONUÇ

Bu tezin hazırlanma amacı daha önce hakkında herhangi bir çalışma yapılmamış olan 18. yüzyıl şairi İsmail Nüzhet Efendi'nin divanını incelemektir. Çalışma kapsamında divanın çeviri yazısı yapılıp divan bilimsel yönden incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu metnin bilindiği kadarıyla tek yazma nüsha olduğu görülmüştür. İsmail Nüzhet Efendi'nin hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmaması sebebiyle hayatı, edebi kişiliği, şairliği ile ilgili bilgiler divanından hareketle oluşturulmuştur. Şairin doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Ancak yazdığı bir kasideyi sultan I. Mahmut için kaleme almış olması ve diğer tarih manzumeleri yaşadığı yüzyıla ve zamana dair ipuçları vermiştir. Buna göre de İsmail Nüzhet Efendi 18.yüzyıl şairidir. Memleketi ve yaşadığı şehir İstanbul'dur. Şairliğinin yanı sıra musikide de mahir oluşu ile bilinmektedir. Divanda bulunan Farsça şiirlerden hareketle Farsça bildiği anlaşılmaktadır. Devlet kademesinde çalışan bazı isimleri şiirlerinde zikretmesi ve bazı mesleklere dair ipuçları vermesi bu insanlara yakın olduğunu göstermektedir. Ayrıca devrin bazı şairleri ile karşılıklı nazire yazdığı da görülmüştür. Hem esnaftan hem devlet memurlarından hem de şairlerden tanıdığı kimseler vardır. Ancak tanıdığı bu kimselerin devletin üst kademelerinden değil de sıradan memur olmaları güçlü bir hamiye sahip olamadığını göstermektedir. Lale Devri ve sonrasında yaşamış olan İstanbullu Nüzhet İsmail Efendi'nin, yüzyılın siyasi olaylarına metinlerinde yer vermemesi de yaşanan gelişmeler karşısında sessiz kalmayı tercih ettiğinin bir göstergesi olarak düşünülmektedir.

Osmanlı'nın Lale Devri'ne rastlayan döneminde yaşayan İsmail Nüzhet Efendi'nin farklı üslupların ön planda olduğu bu devirde gelenekten gelen anlayışı koruduğu ve klasik çizgide ilerlemeyi sürdürdüğü görülmüştür. Bâkî, Nef'î, Nâilî, Bağdatlı Rûhî, Şeyhülislam Bahâyî, Fennî, Tıflî gibi şairlerden etkilendiği ve onlara nazireler yazdığı tespit edilmiştir. Nazirelerdeki dikkat çekici durum ise taklitçi şairler gibi mazmunları birebir kullanmayıp kendi söyleyişini yansıtabilmiş olmasıdır. Bu açıdan Nüzhet Efendi'nin nazire konusunda titiz davrandığı söylenebilir. Şairin kullandığı üslup genellikle âşıkane söyleyiş üzerinedir. Sevgiliden, onun güzellik unsurlarından, onun ayrılığının verdiği acılardan ve âşığın halinden sık sık bahseden şair çoğunlukla anlamı ön planda tutmuştur. Bazı şiirlerinde oldukça başarılı bir biçimde vezin kullandığı görülürken bazılarında ise ciddi sıkıntılar bulunduğu tespit edilmiştir. Hatta bazı şiirlerde vezni tespit etmek zorlaşmıştır. Nüzhet İsmail Efendi'nin anlam olarak şiirlerinde herhangi bir anlatım bozukluğu bulunmasa da vezni uygulama konusunda başarılı bir şair olmadığı görülmektedir. Kullandığı dil bir önceki yüzyıla göre daha sadedir. Bunun da mahallileşme akımının bir yansıması olduğu

görülmektedir. Bazı yerlerde gündelik söyleyişlere yer vermesi, atasözleri ve deyimlerden faydalanması bu duruma örnek olabilir niteliktedir. Dilin sade olması ve mazmunların alışılagelmiş, şairlerce çok kullanılan yapılardan seçilmesi şiirleri akıcı bir hale getirmiş ve anlamayı kolaylaştırmıştır. Nüzhet Efendi'nin divanında dikkat çekici olan bir başka unsur edebiyatımızda örneklerine pek sık rastlamadığımız "bahr-ı tavil" adındaki şiire divanında yer vermesidir. Yapı olarak diğer nazım şekillerinden farklı olduğundan bu manzumeye divanında yer vermesi çok fazla örneğinin bulunmadığı bu şiiri çeşit açısından önemli kılmaktadır.

İsmail Nüzhet Efendi'nin divanında mesnevi, kaside, terkib-i bent, müsemmen, müseddes, muhammes, tahmis, gazel, kıta nazım şekillerinin yanında münacat, naat, ramazaniye, ıydiye, cülusiye, tebrikname, hamamiye gibi farklı edebi türler de olduğu görülmüştür. Yaptığımız çalışma sonucunda tezkirelerde ve kaynaklarda müşterek mahlas olarak kullanıldığı görülen Nüzhet mahlasına sahip şairlerden bir tanesinin daha divanı çeviri yazıya aktarılıp incelenerek bilim dünyasının istifadesine sunulmuştur.

KAYNAKLAR

Ak C. (2001). *Bağdatlı Ruhi: Karşılaştırmalı Metin 2.Cilt,* 1.Baskı, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

Akkuş M. (2014). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, 4. Baskı, Erzurum: Fenomen Yayınları.

Akkuş M. (2018). *Nefî Divanı*, Kültür Eserleri Dizisi-569, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

Aksoy Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: Atasözleri Sözlüğü 1*, 7. Baskı, İstanbul: İnkılap Yayınları.

Aksoy Ö. A. (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: Deyimler Sözlüğü 2*, 4. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoyak İ. H. (2018). Beyânî'nin Bahr-ı Tavil'i, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2: 3: 230-242

Alp G. (2021). Bilgi Karmaşasında Mutasavvıf Bir Şair: Ömer Nüzhet ve Eserleri, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 8: 20: 1-10.

Babaarslan G. (2020). Bahr-ı Tavîl Literatürüne Ekler: Fehîm, Yahyâ ve Zâhirî'nin Bahr-ı Tavîlleri, *Journal of Turkish Language and Literature*, 7: 1: 1-14.

Bilkan A. F. (2009) "Sebk-i Hindi", TDV İslam Ansiklopedisi, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, C.36, 253-255.

Canım R. (2020). *Divan Edebiyatında Türler*, 6. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları.

Çabukel (Demirkol) H. (2003). Divan-ı Nüzhet İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Coşkun M. (2012). *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*, 3. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Demirel Ş. (2004). Divan Şiirinde Redd-i Matla, *Bilig Dergisi*, 31: 161-177.

Demirkazık H. İ. (2009) 18. YY. Şairi Mustafa Fennî Divan (İnceleme- Tenkitli Metin-Dizin) Cilt 1, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Dilçin C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Horata O. (2019). *Has Bahçede Hazan Vakti*, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

İnce A. (2018) *Tezkiretü'ş-şuarâ Sâlim Efendi,* Kültür Eserleri Dizisi-567, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

İpekten H. (2016). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, 20. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

İpekten H. (2019). *Nâilî-i Kadim Divanı*, Kültür Eserleri Dizisi- 616, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

İpekten H. /İsen M./ Toparlı R. /Okçu N./Karabey T (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kaynak Eserleri Dizisi: 12, 1. Baskı, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,

Kaplan Y. (2016) Fehîm-i Kadîm'in Bahr-ı Tavîl'i, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 16: 167-176.

Kırkkılıç A. /Sancak Y. (2017). *Ahterî Mustafa Muslihuddin el-Karahisarî Ahterî-yi Kebir*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Kırlangıç H. (2014). *Hâfız Divânı*, 1. Baskı, Ankara: Hece Yayınları.

Kurnaz C. /Çeltik H. (2012) *Şekiller Arasında: Nazım Şekli Araştırmaları*, 1. Baskı, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Kurnaz C. / Tatçı M. (2001) *Mehmet Nail Tuman: Tuhfe-i Nâilî*, Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Küçük S. (2019). *Baki Divanı,* 4. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Müstakimzade Süleyman Sadettin "Mecelletü'n-Nisab Fi'n-Nesebi Ve'l-Künâ Ve'l-Elḳāb", İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Arapça Kitaplar Koleksiyonu, Nu: 1100.

Mermer A. /Alıcı L./ Eflatun M. /Bayram Y. /Koç Keskin N. (2010). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş,* 6. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları

Özdil H. ve Göktaş V. (2023). Şeyhülislam Bahâyî'nin "Neylersin" Redifli Gazeline Yazılmış Nazire, Taştir ve Tahmisler, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, C.7, S.2, 1197-1221

Öztürk M./ Örs D. (2009). *Mütercim Asım Efendi Burhân-ı Katı*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Saraç Y. (2019). *Klasik Edebiyat Bilgisi, Belagat ve Biçim-Ölçü-Kafiye*, 1. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Saraç Y. (2016). *Bursalı Mehmed Tahir Osmanlı Müellifleri*, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Dizisi: 1, Cilt:2,

Şentürk A./ Kartal A. (2019). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 14. Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tuğluk H. İ. (2010). Divan Şiirinde Manzum Tebrik-nâmeler, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42: 41-68.

Uludağ E. (1992). Şeyhülislâm Bahayi Divânı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Ünver İ. (2008). Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3: 6: 1-46

Yıldırım Y. (2020). *Ahmet Nüzhet Divanı*, 1. Baskı, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası.

Yıldız A. (2012). 18.Yüzyıl Mesnevilerinin Işığında Osmanlı Edebiyatında Edebi Çözülme: Klasikten Klasik Sonrası Devre Geçiş, *TÜBAR*, XXXII, Güz, s.307-329.

Elektronik Kaynaklar

https://sozluk.gov.tr

https://www.luggat.com

http://www.lugatim.com

NAİLİ-İ KADİM DİVANI.pdf

www.kulturturizm.gov.tr

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr

https://islamansiklopedisi.org.tr/ramazaniyye--edebiyat

https://www.osmanlicasozlukler.com

EKLER

Yazma vr.1b-2a

Yazma vr.2b-3a

Yazma vr.3b-4a

Yazma vr.4b-5a

Yazma vr.5b-6a

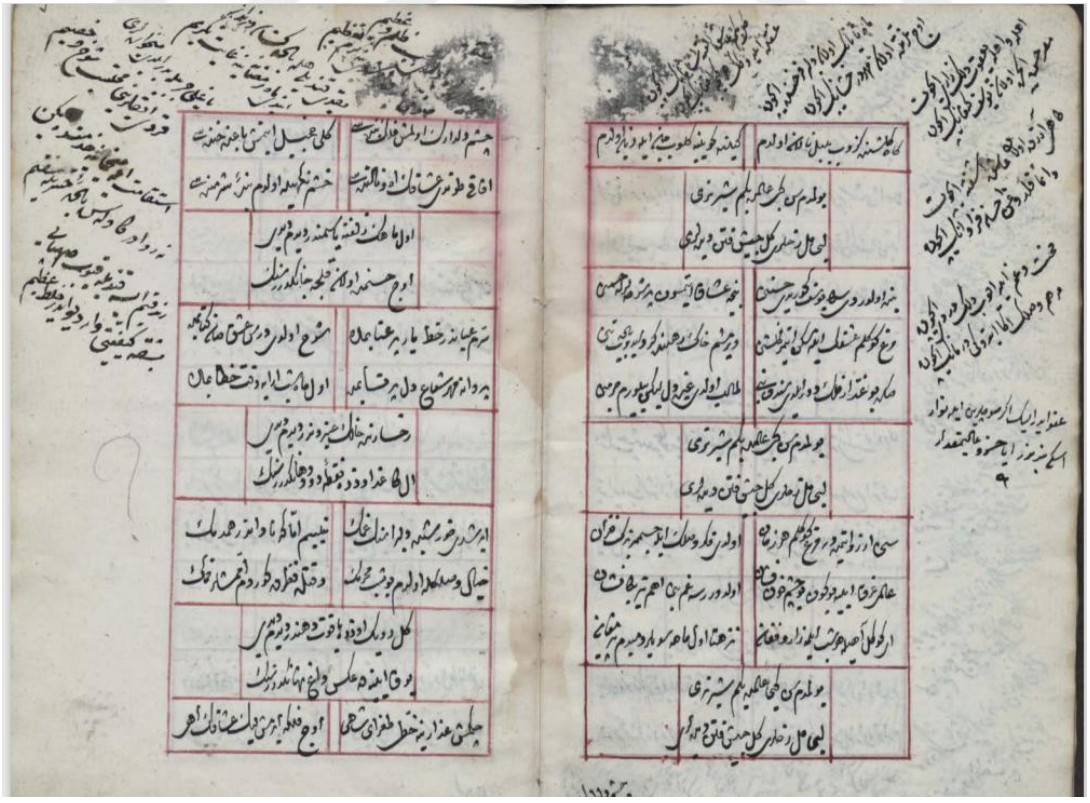

Yazma vr.6b-7a

Yazma vr.7b-8a

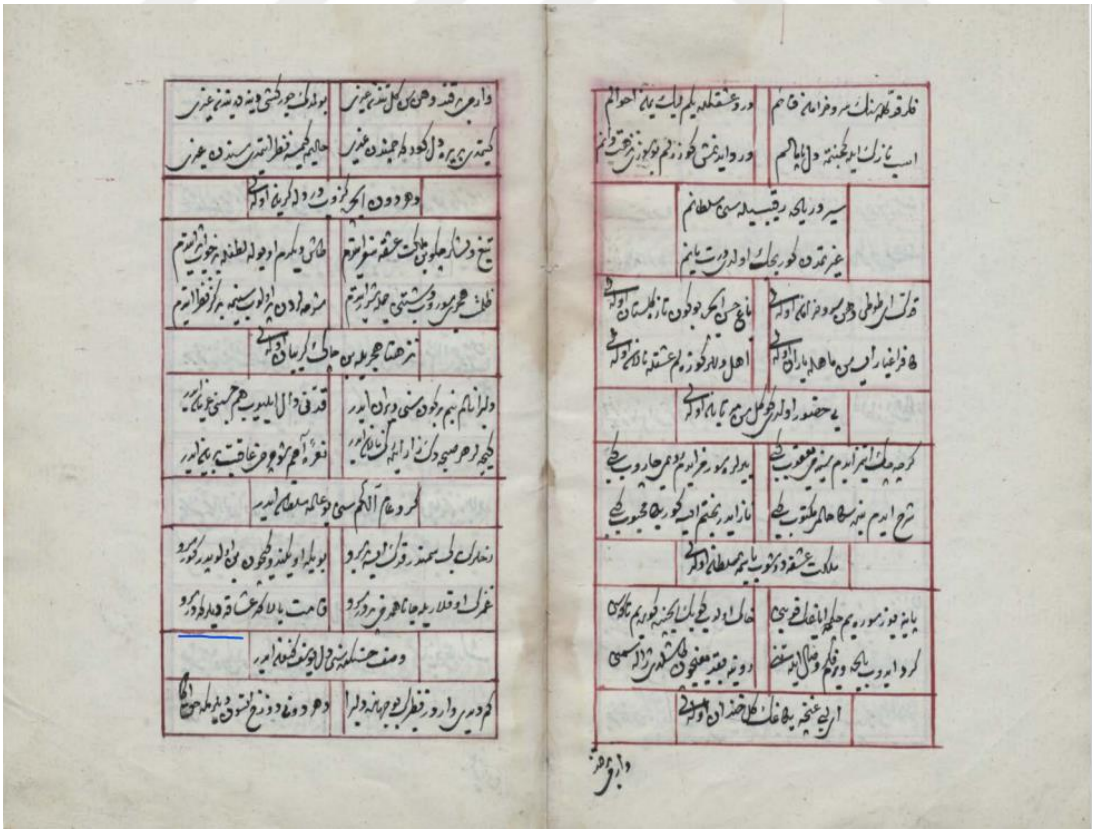

Yazma vr.8b-9a

Yazma vr. 9b-10a

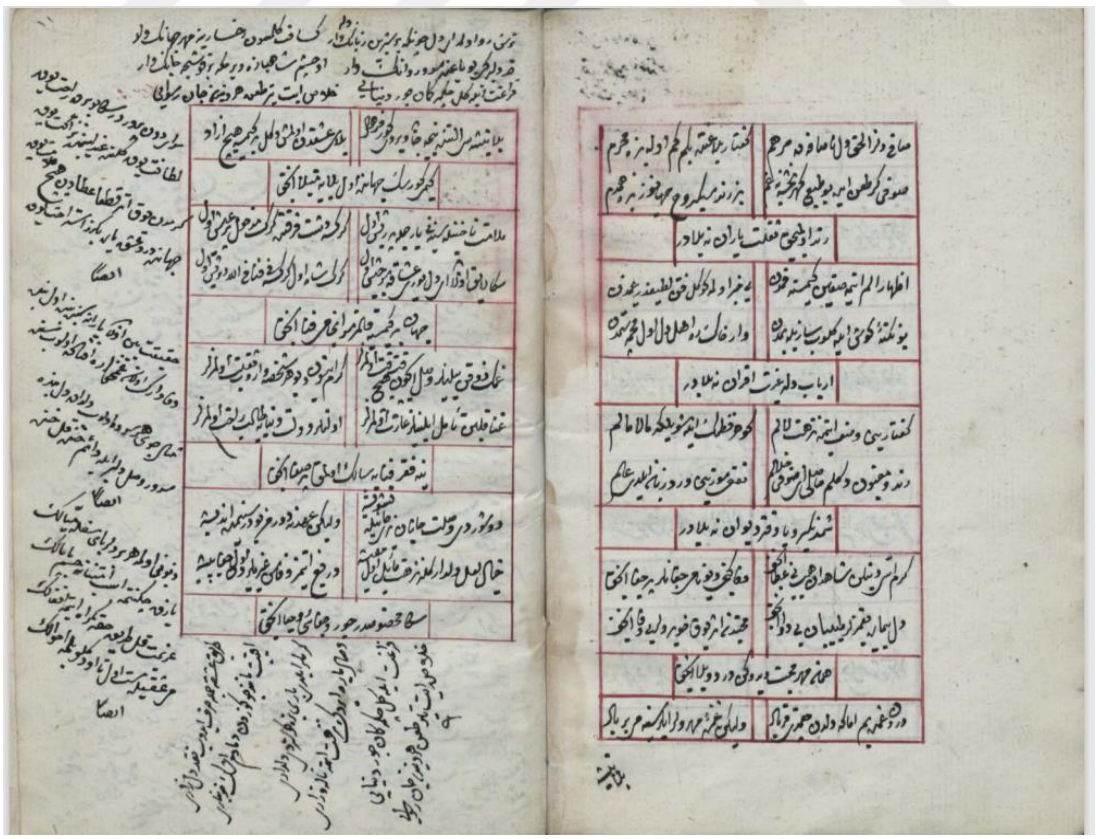

Yazma vr.10b-11a

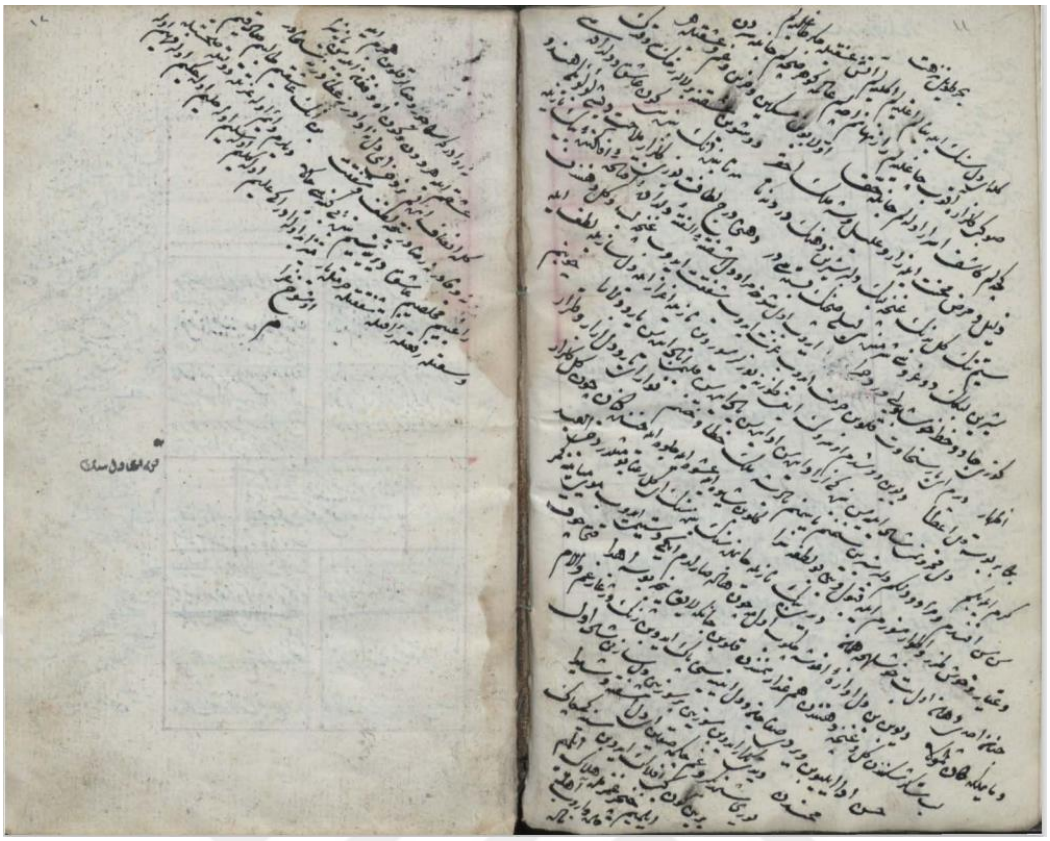

Yazma vr.11b-12a

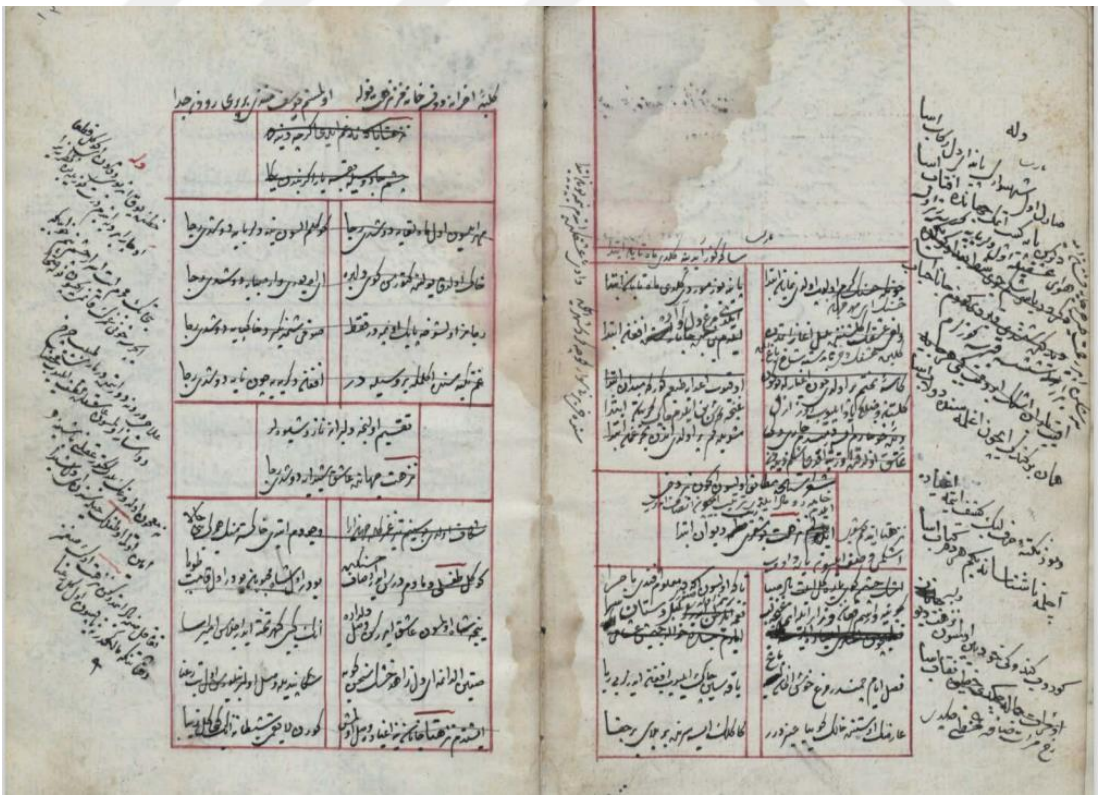

Yazma vr.12b-13a

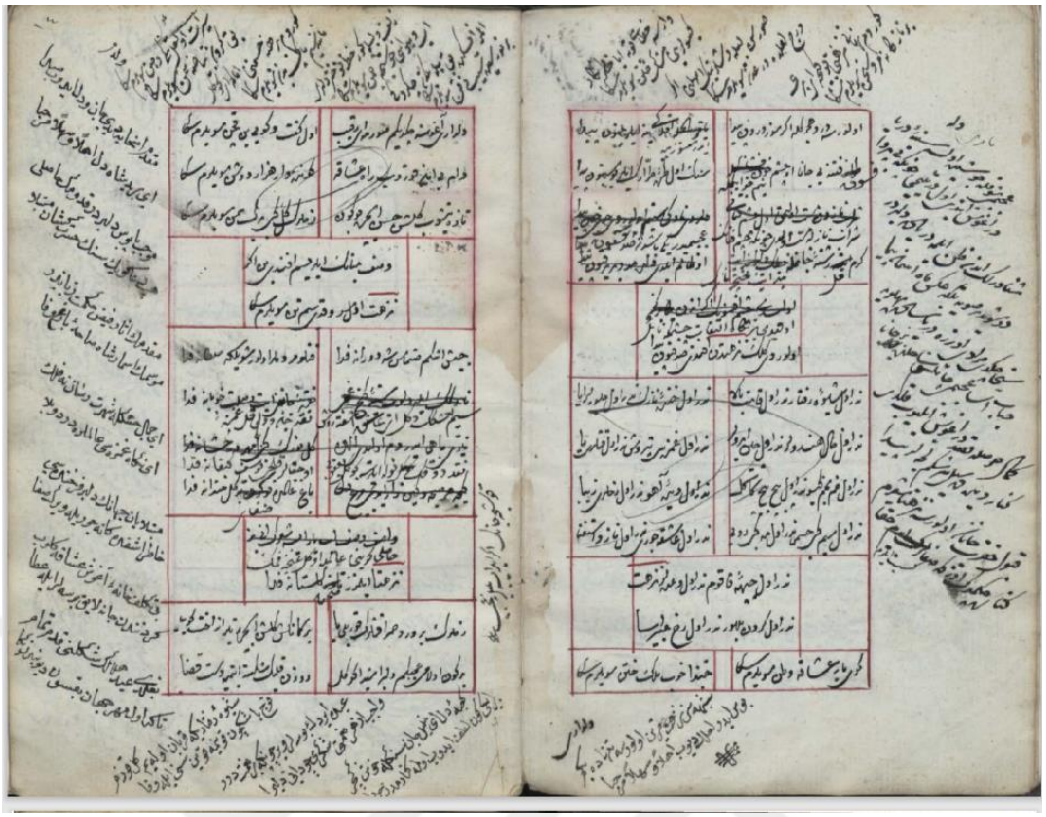

Yazma vr.13b-14a

Yazma vr.14b-15a

Yazma vr.15b-16a

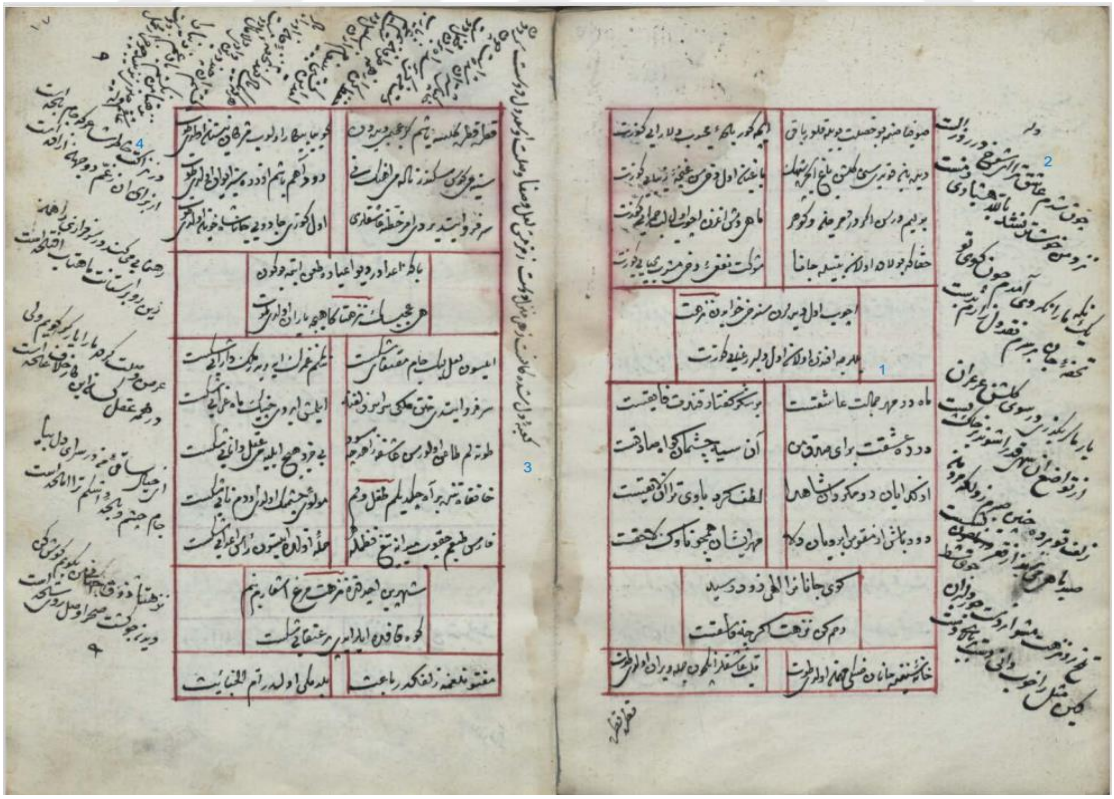

Yazma vr.16b-17a

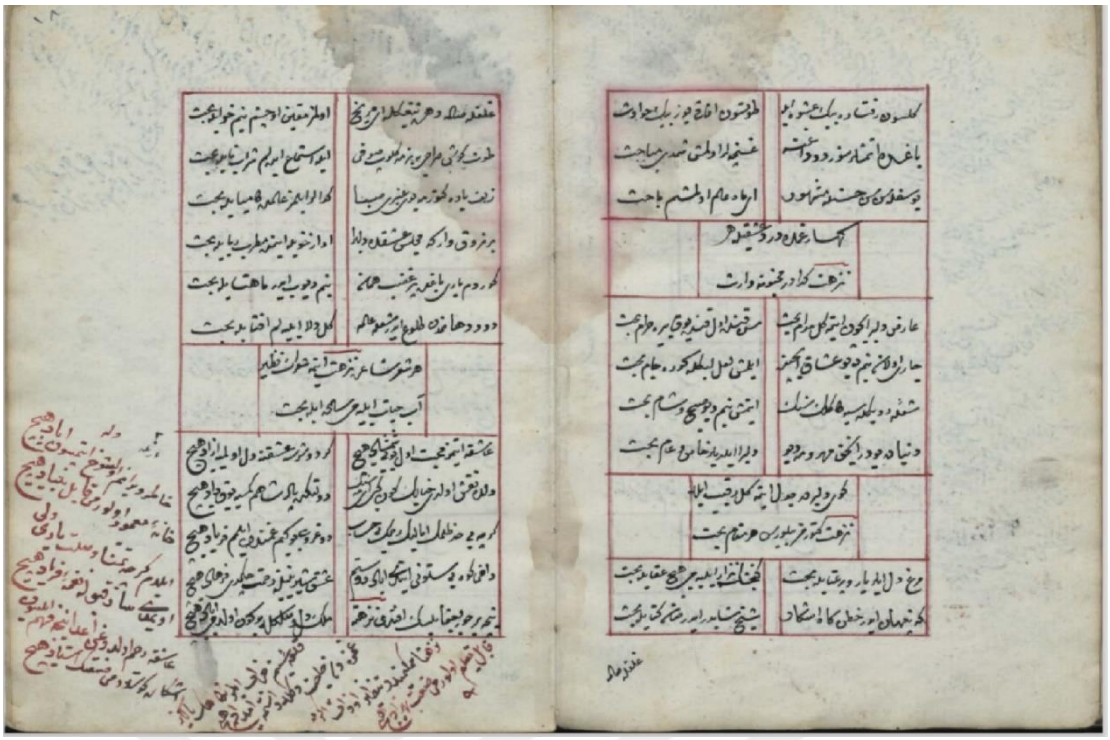

Yazma vr.17b-18a

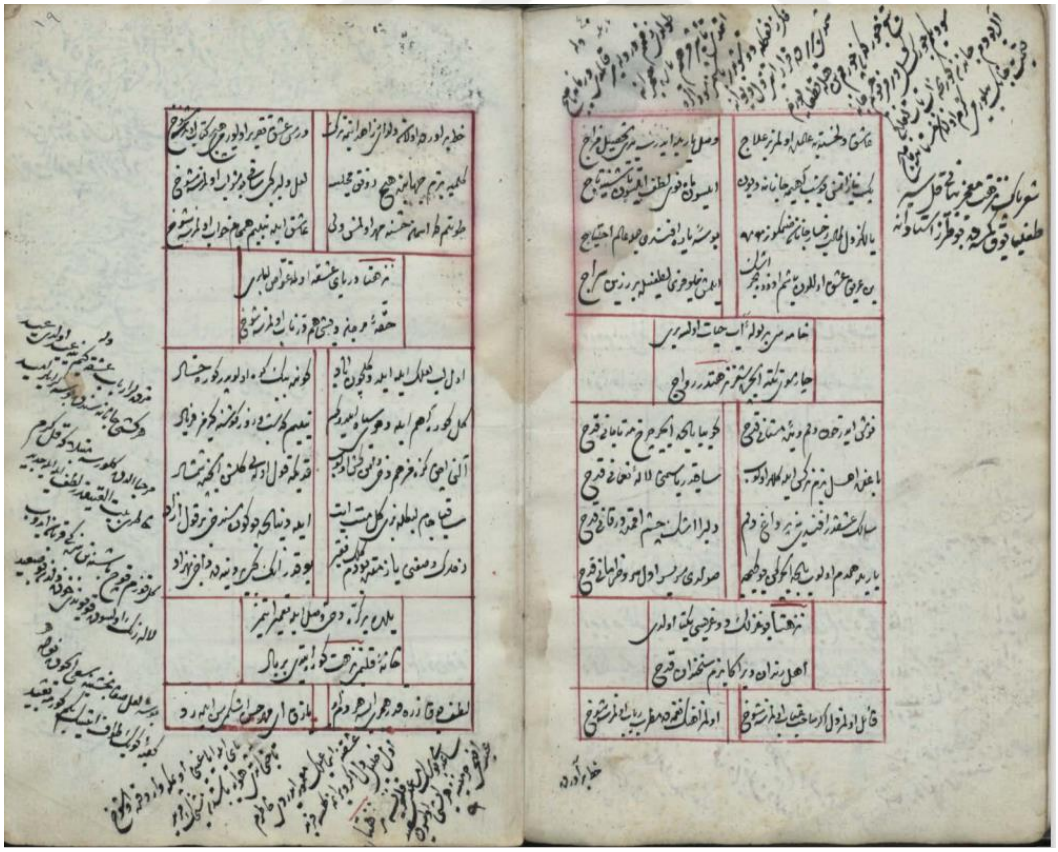

Yazma vr.18b-19a

Yazma vr.19b-20a

Yazma vr.20b-21a

Yazma vr.21b-22a

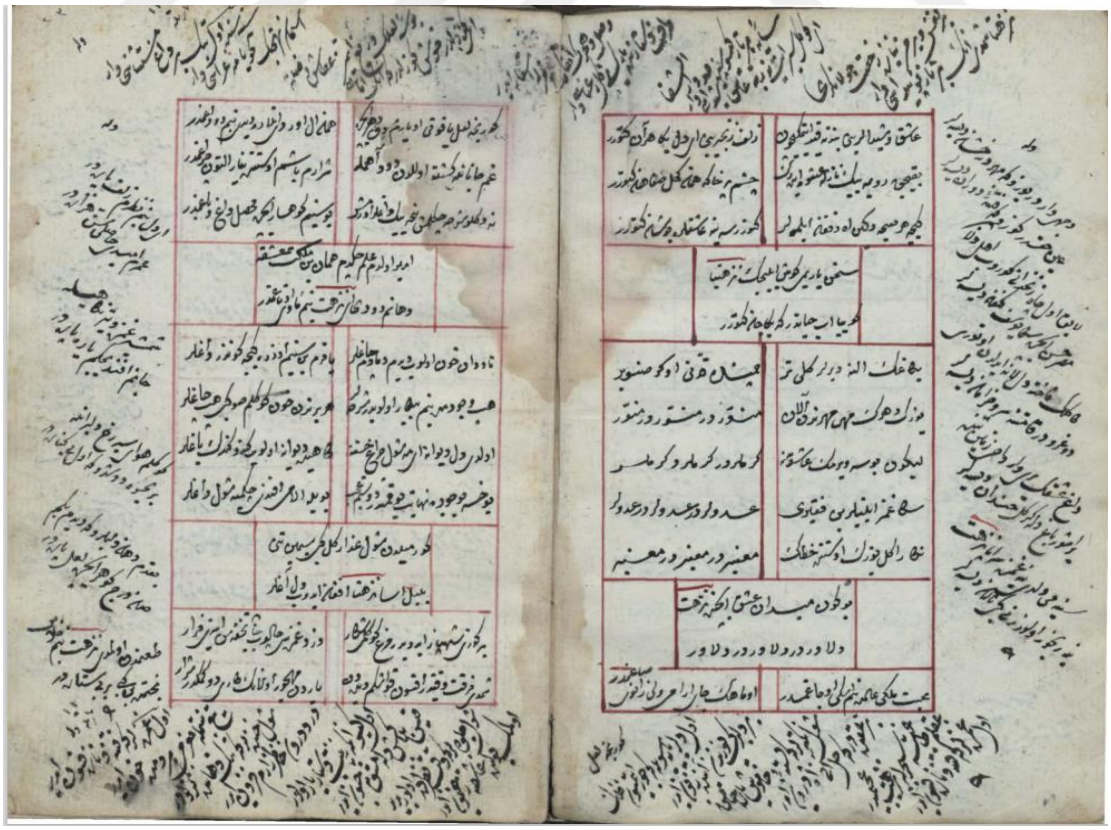

Yazma vr.22b-23a

Yazma vr.23b-24a

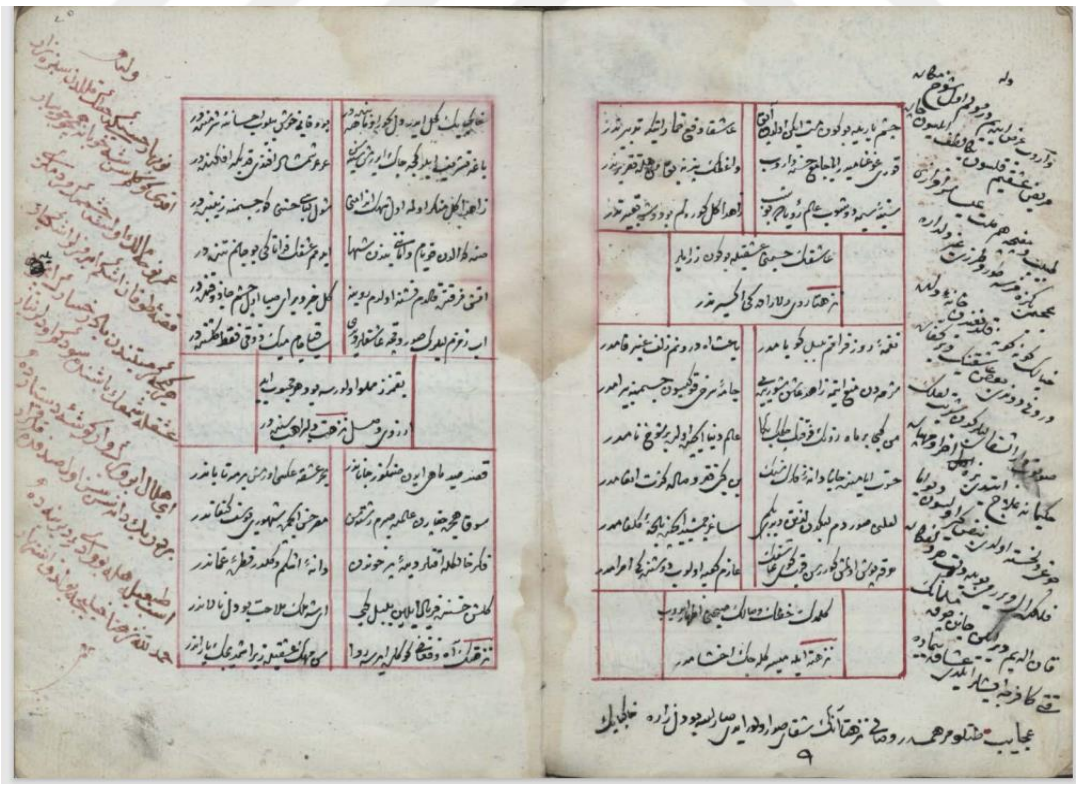

Yazma vr.24b-25a

Yazma vr.25b-26a

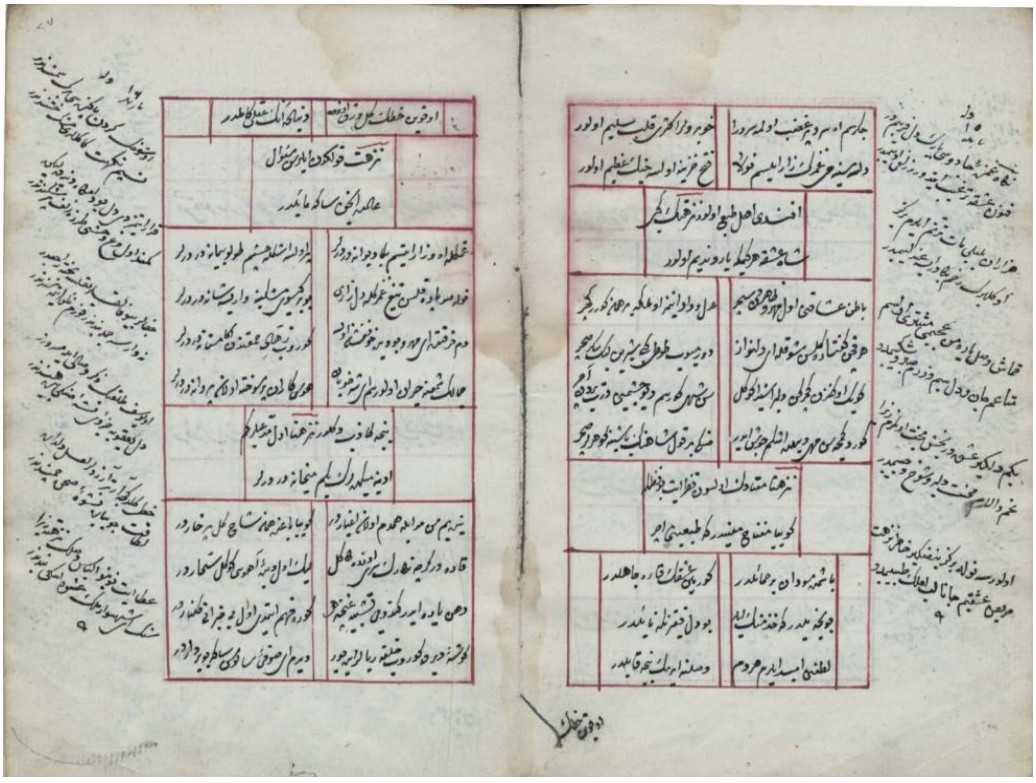

Yazma vr.26b-27

Yazma vr.27b-28a

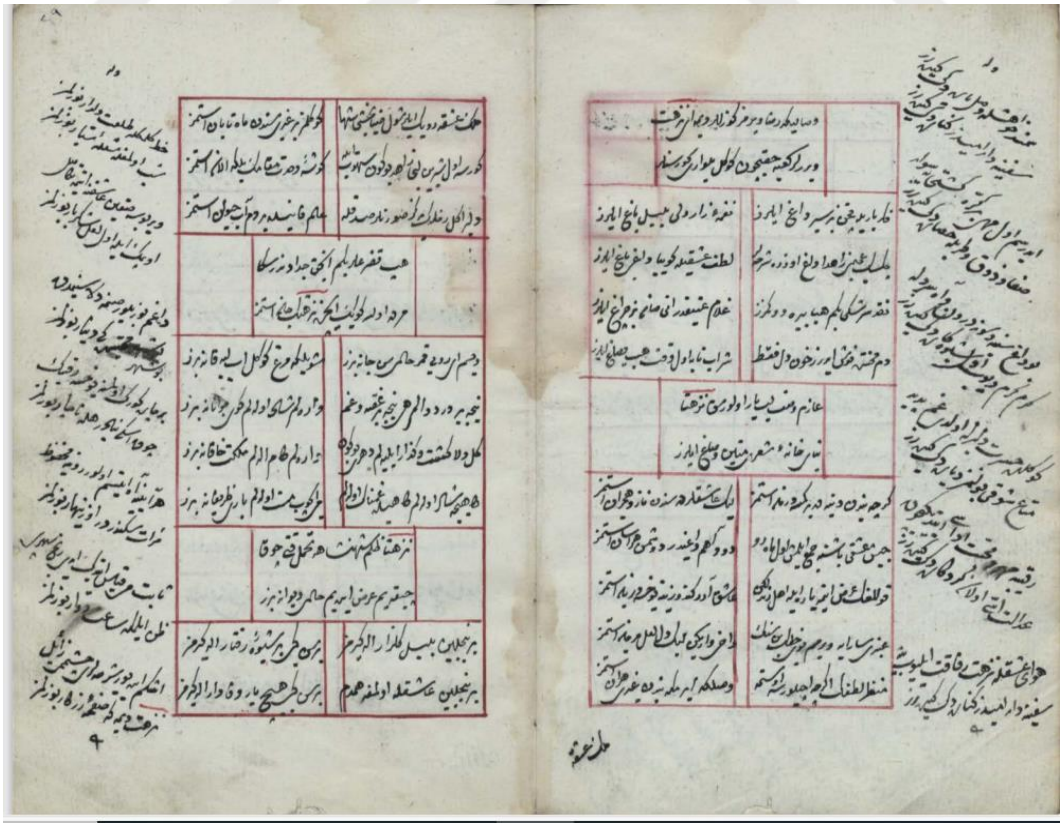

Yazma vr.28b-29a

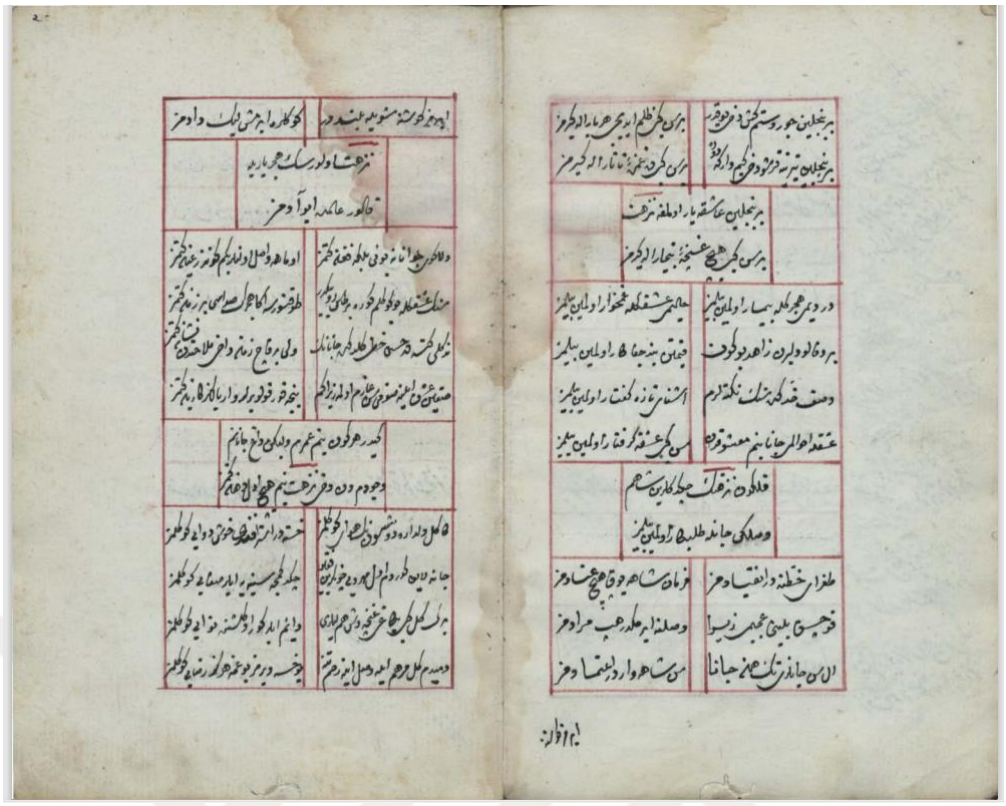

Yazma 29b-30a

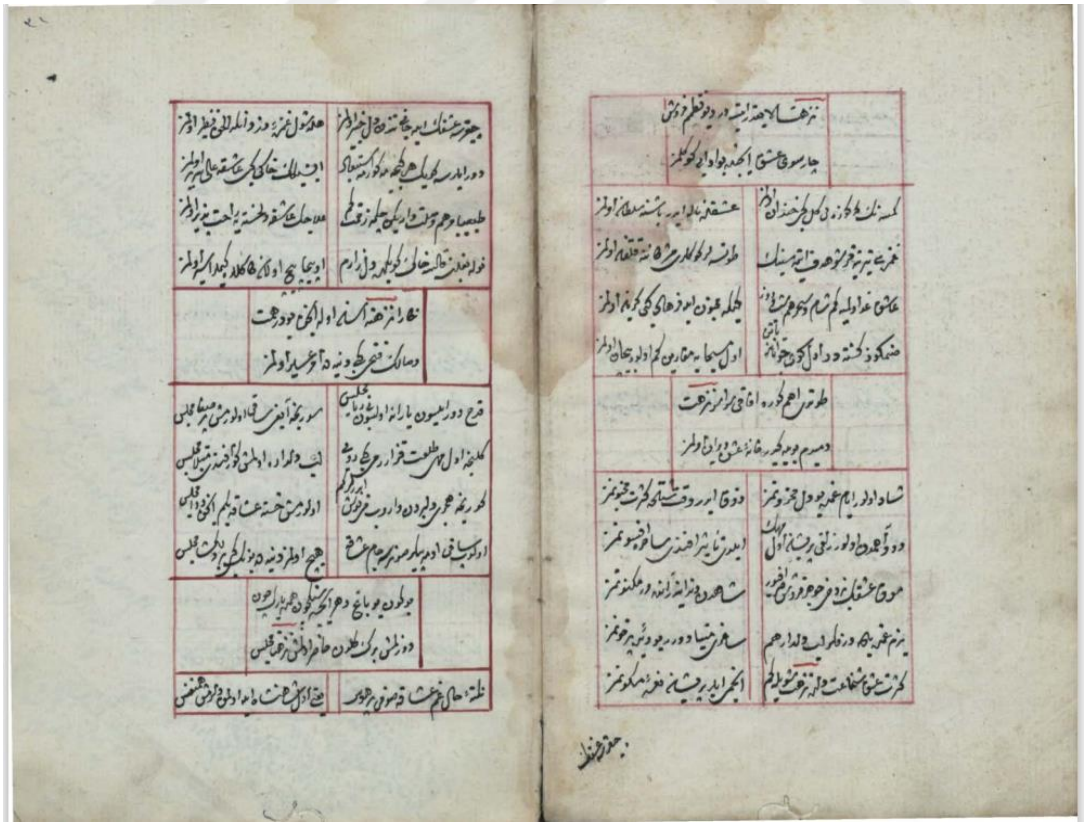

Yazma vr.30b-31a

Yazma vr.31b-32a

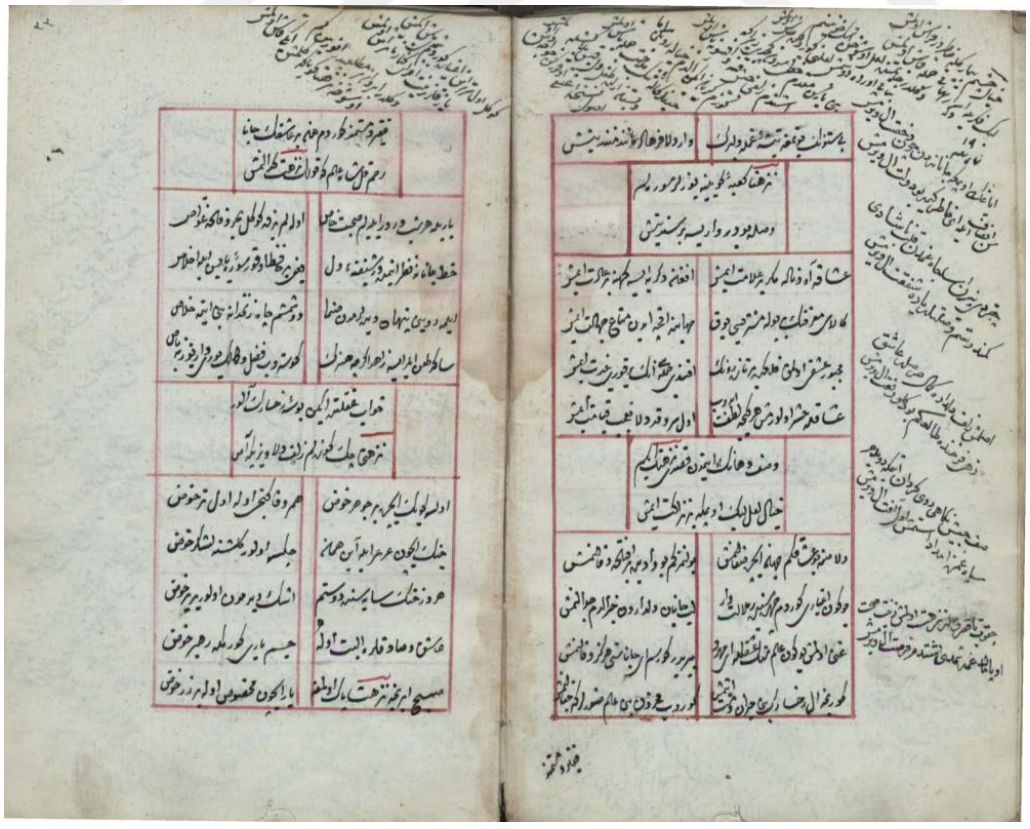

Yazma vr.32b-33a

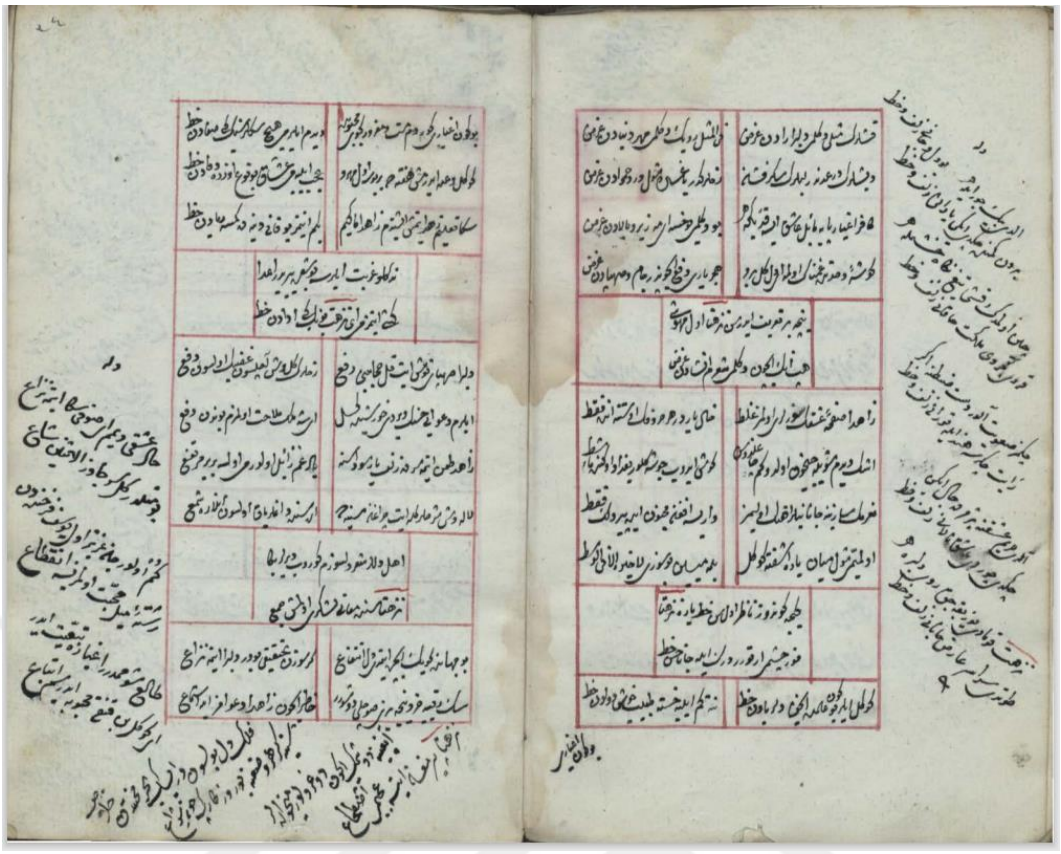

Yazma vr.33b-34a

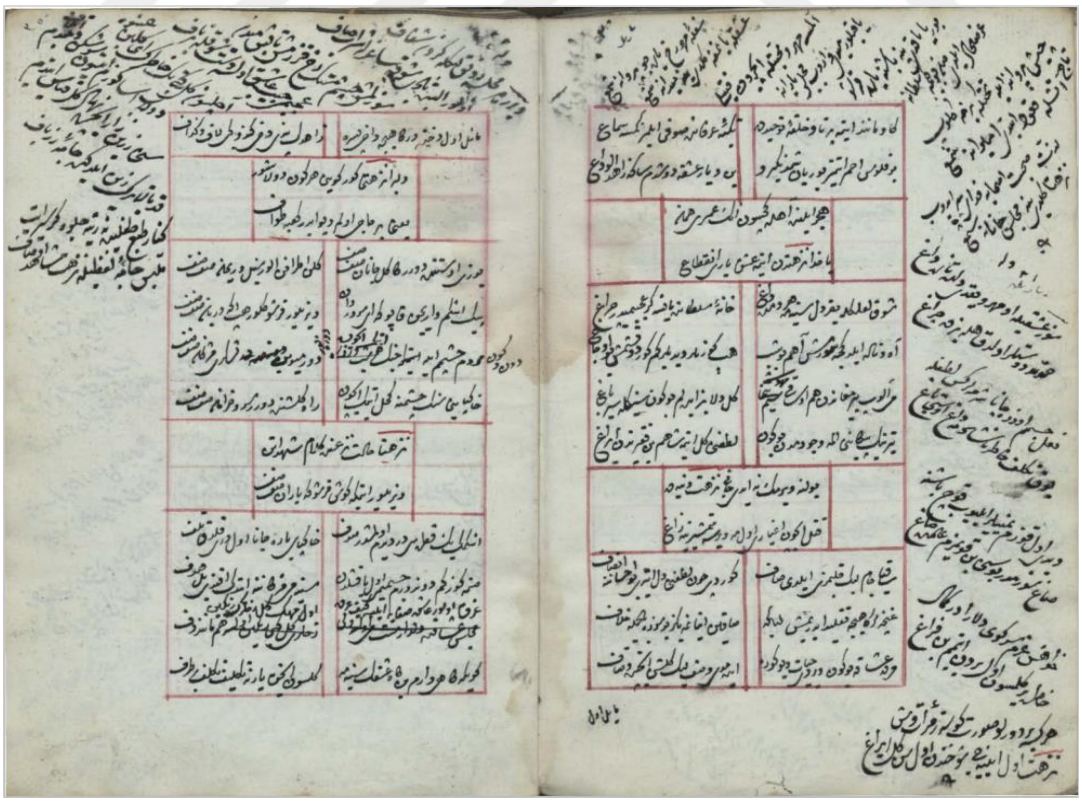

Yazma vr.34b-35a

Yazma vr.35b-36a

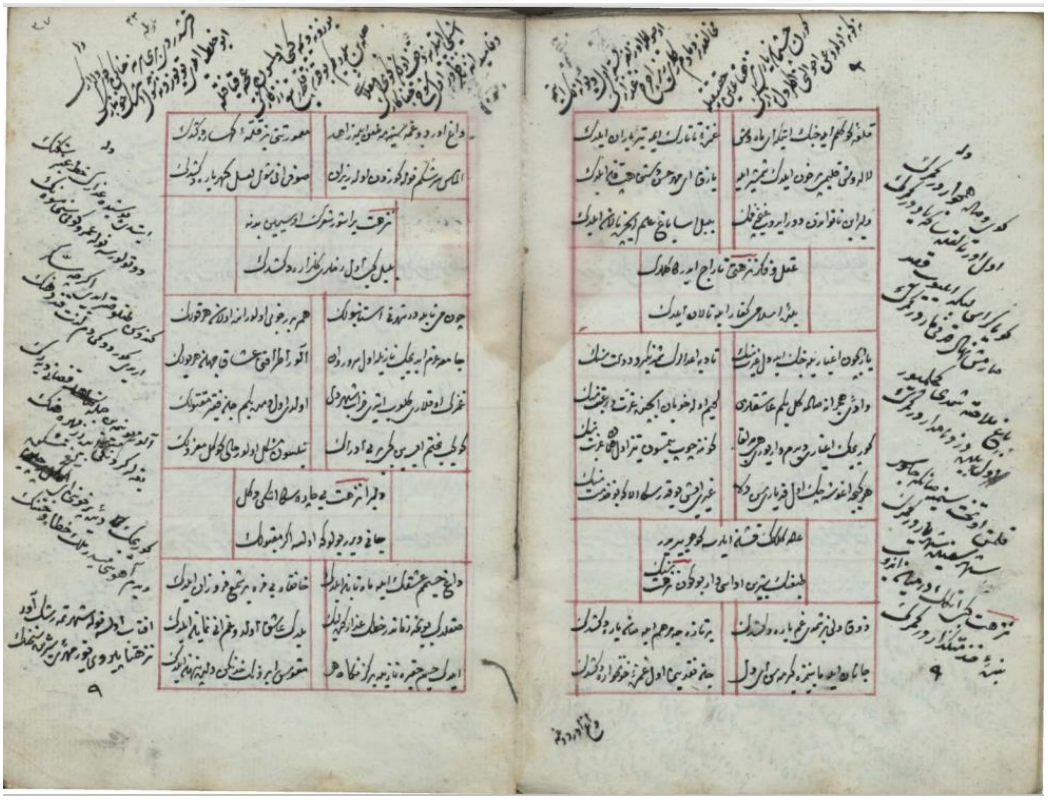

Yazma vr.36b-37a

Yazma vr.37b-38a

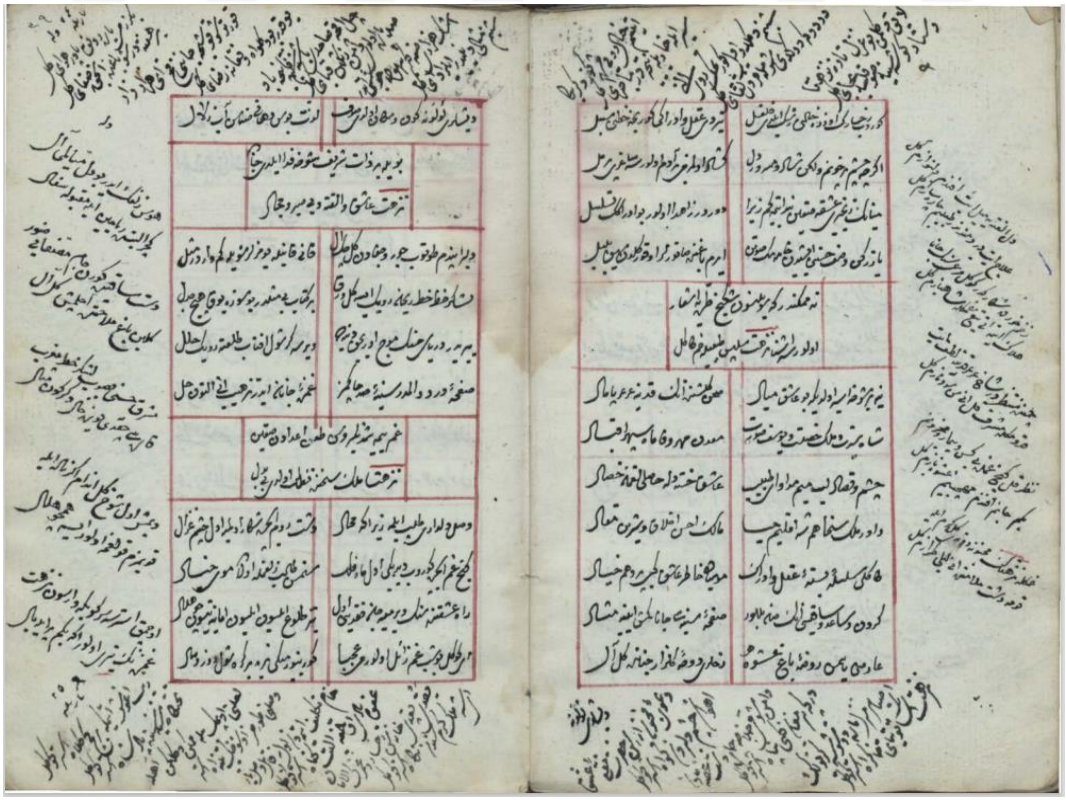

Yazma vr.38b-39a

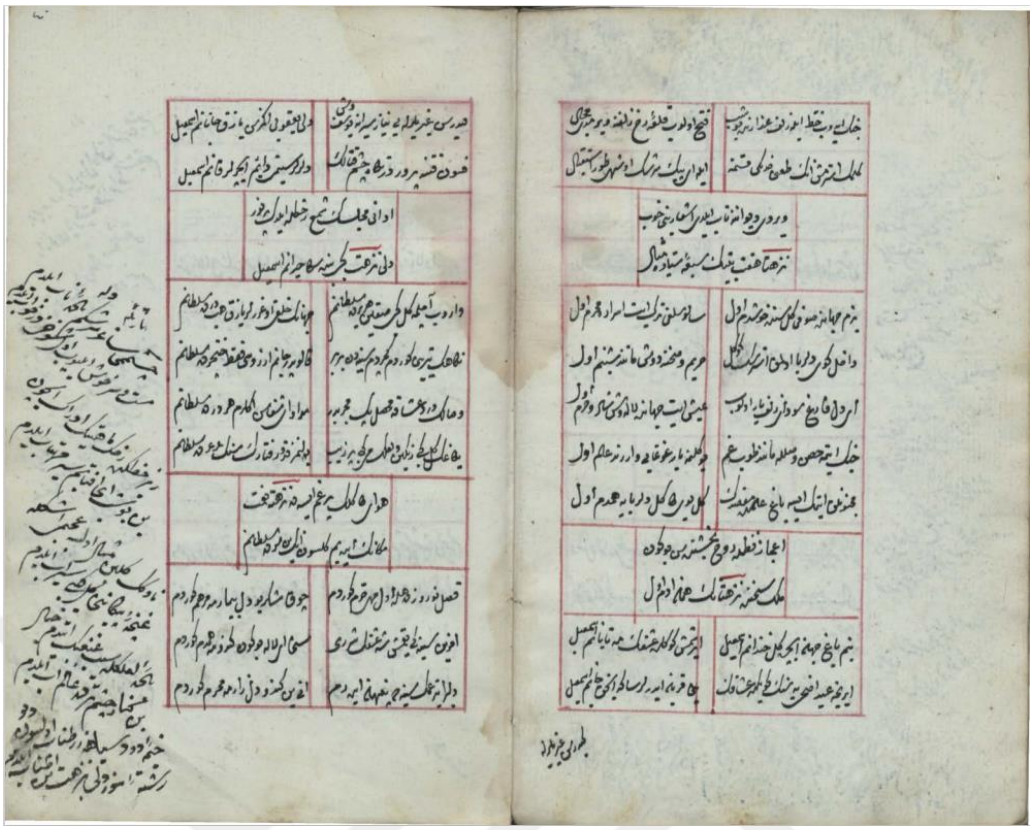

Yazma vr.39b-40a

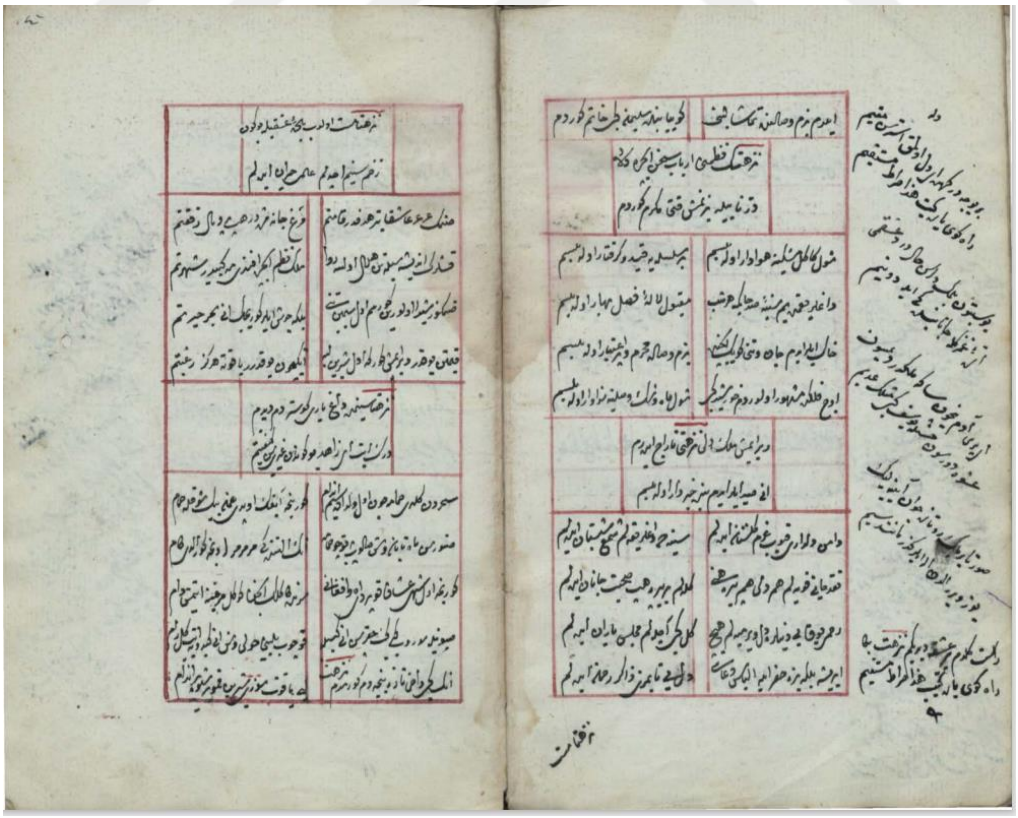

Yazma vr.40b-41a

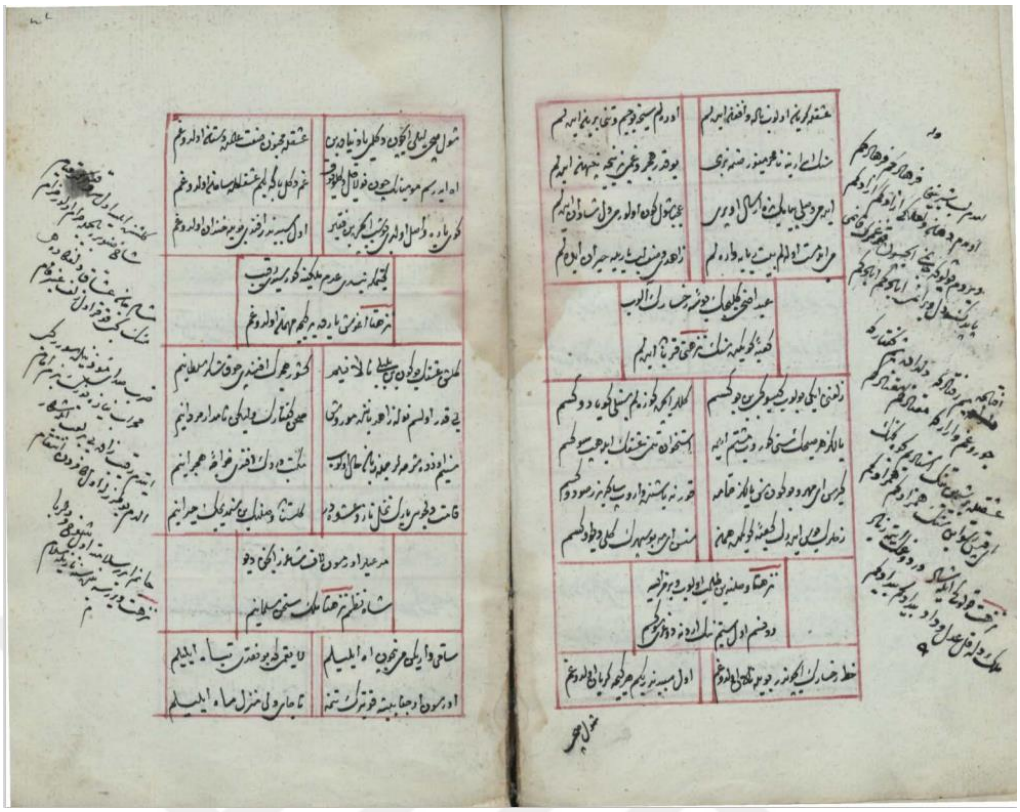

Yazma vr.41b-42a

Yazma vr.42b-43a

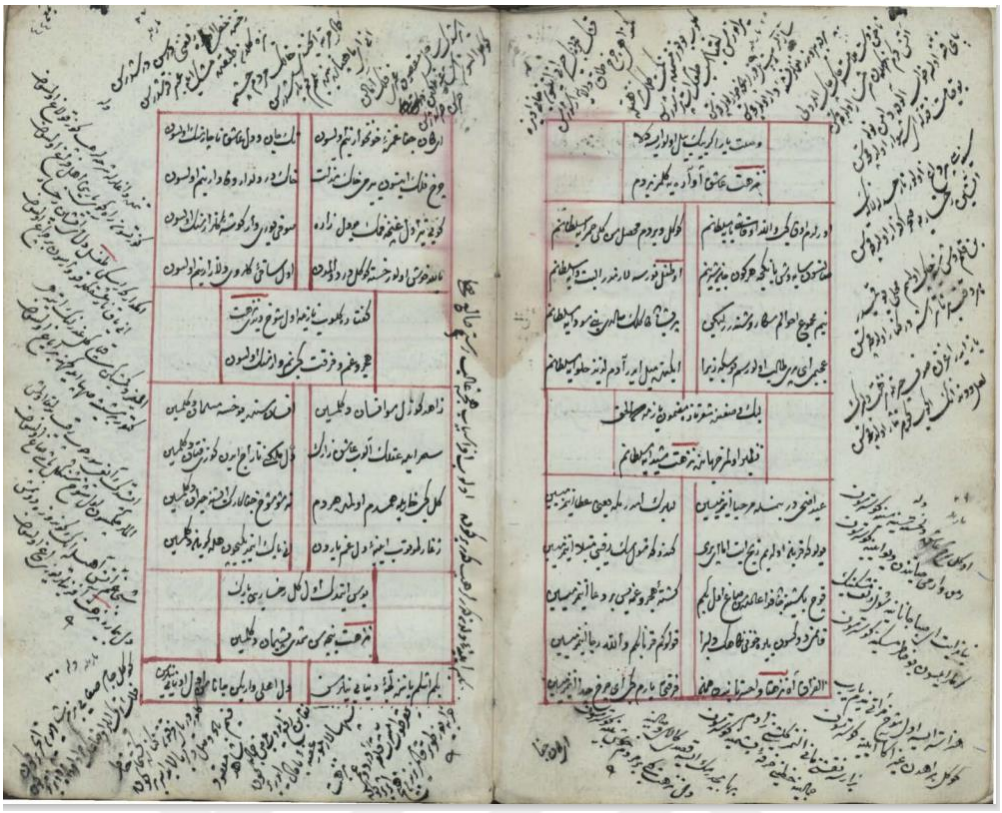

Yazma vr.43b-44a

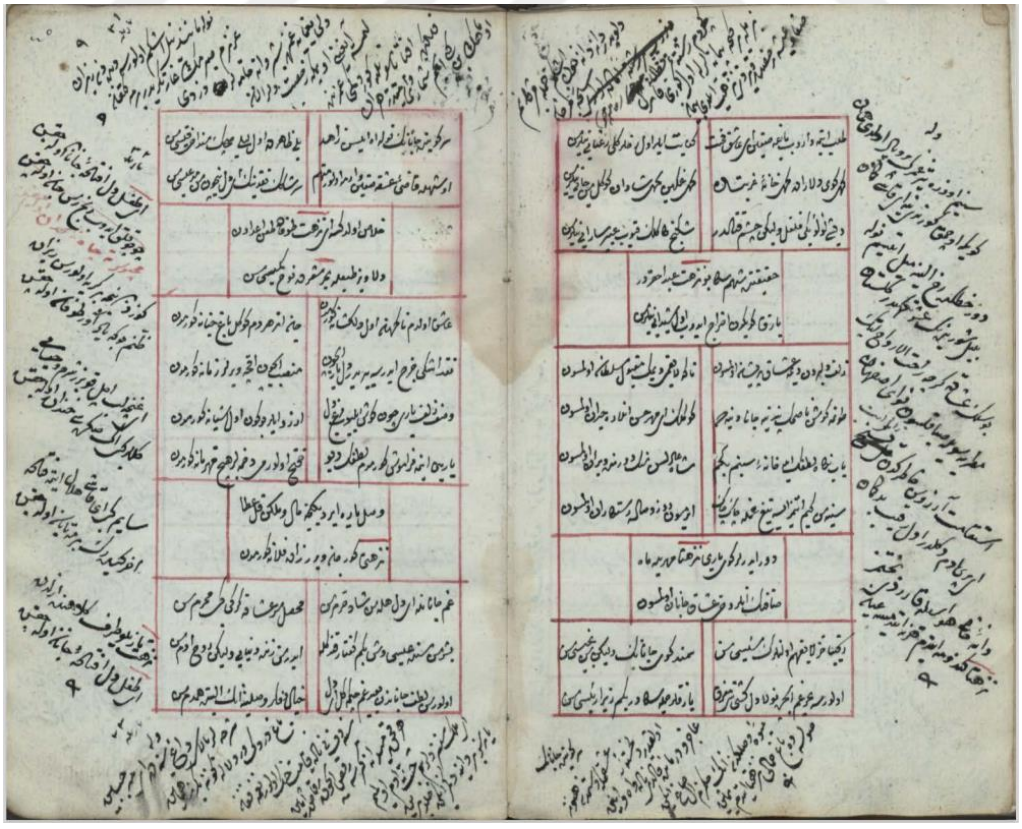

Yazma vr.44b-45a

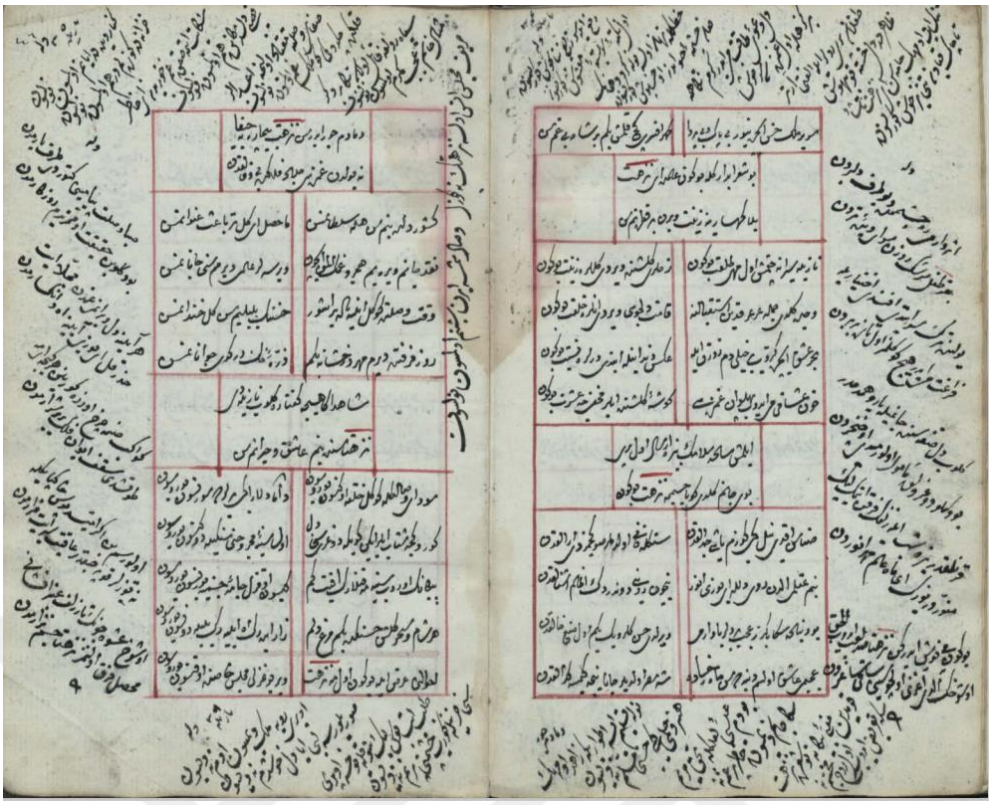

Yazma vr.45b-46a

Yazma vr.46b-47a

Yazma vr.47b-48a

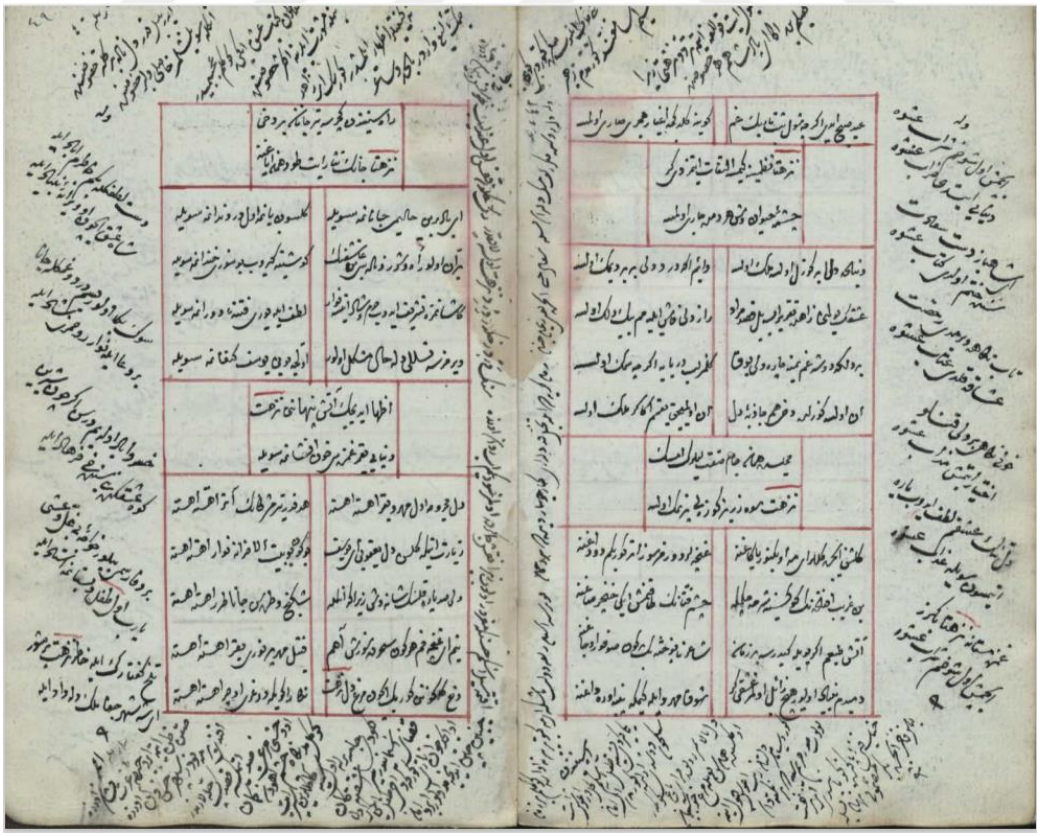

Yazma vr.48b-49a

Yazma vr.49b-50a

Yazma vr.50b-51a

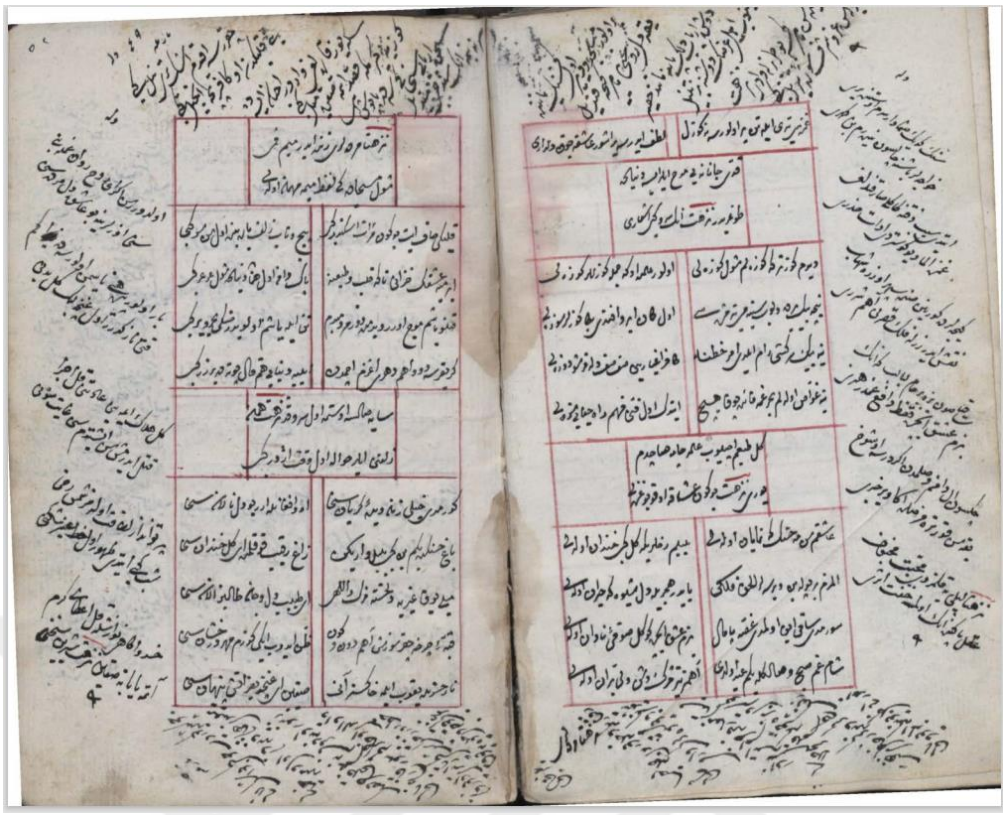

Yazma vr.51b-52a

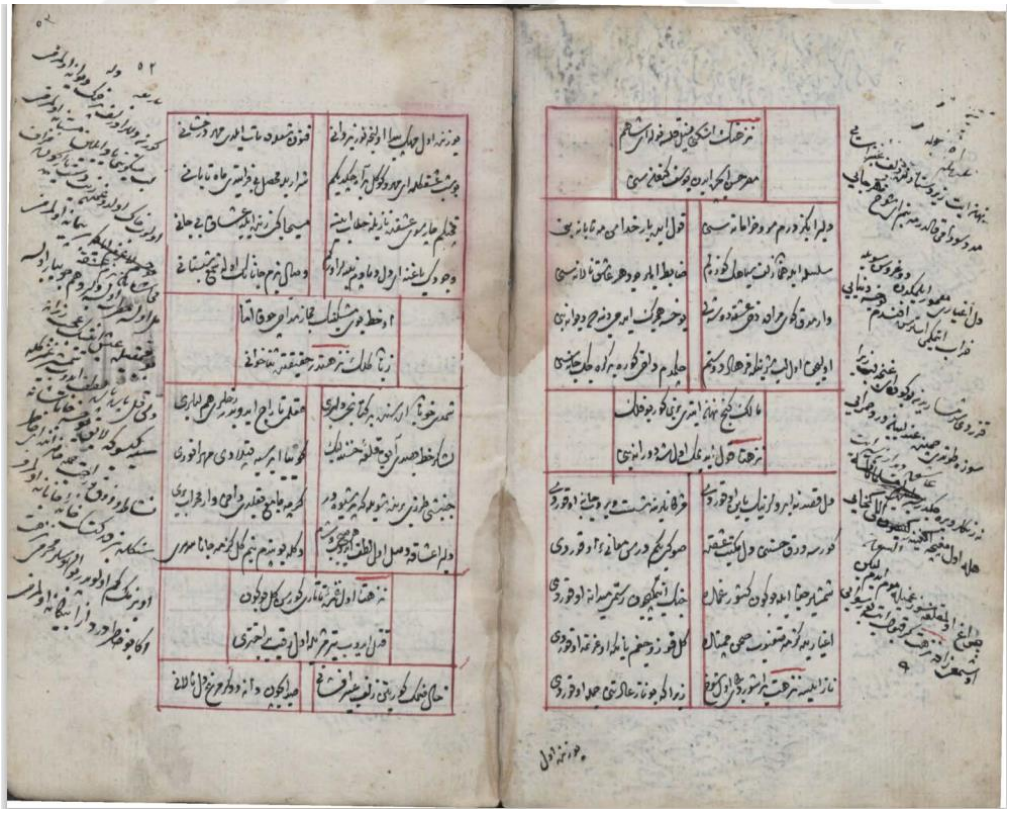

Yazma vr.52b-53a

Yazma vr.53b-54a

Yazma vr.54b-55a

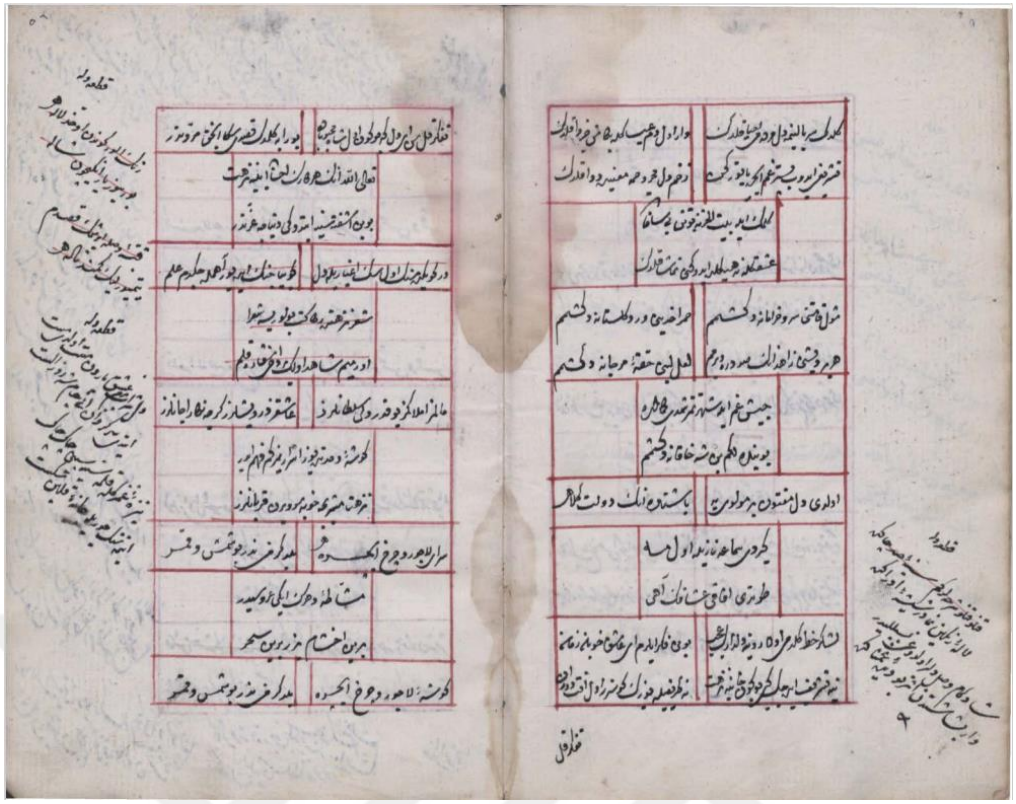

Yazma vr.55b-56a

Yazma vr.56b-57a

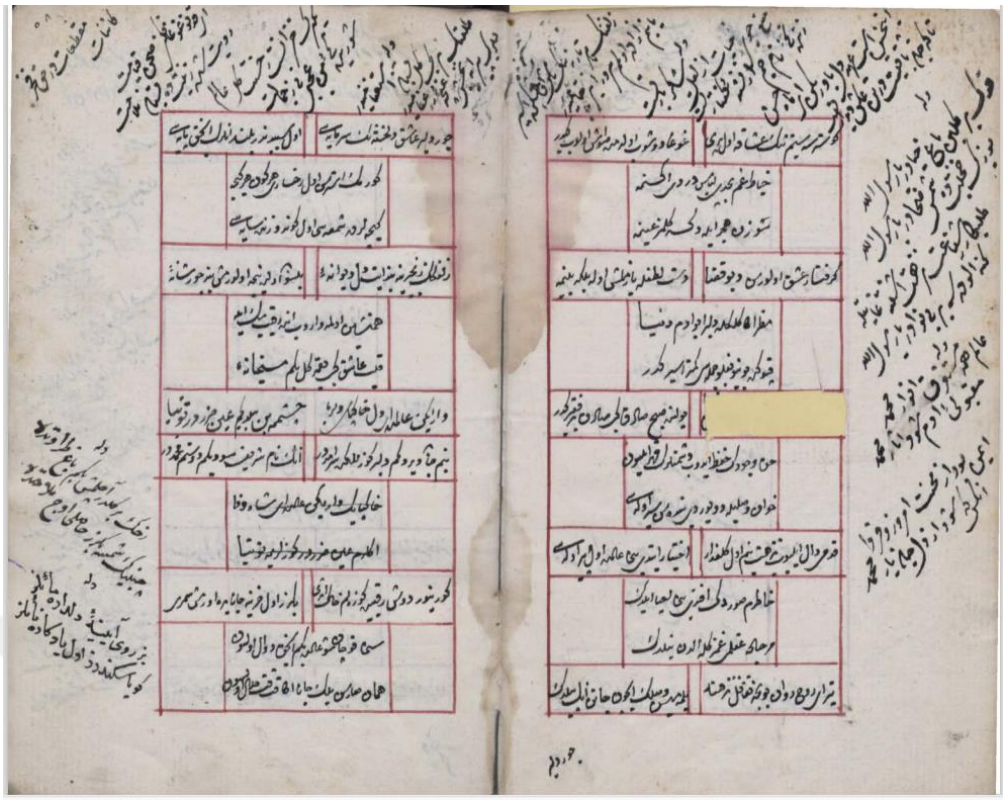

Yazma vr.57b-58a

Yazma vr.58b-59a

Yazma vr.59b-60a

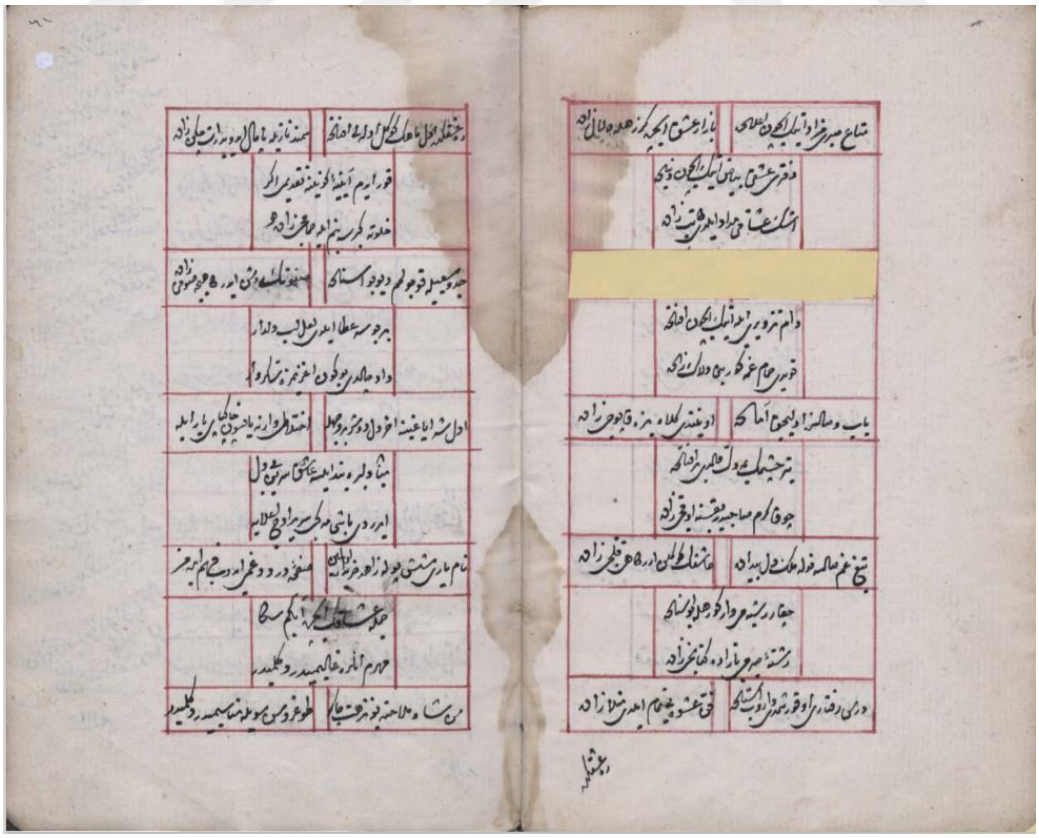

Yazma vr.60b-61a

Yazma vr.61b-62a

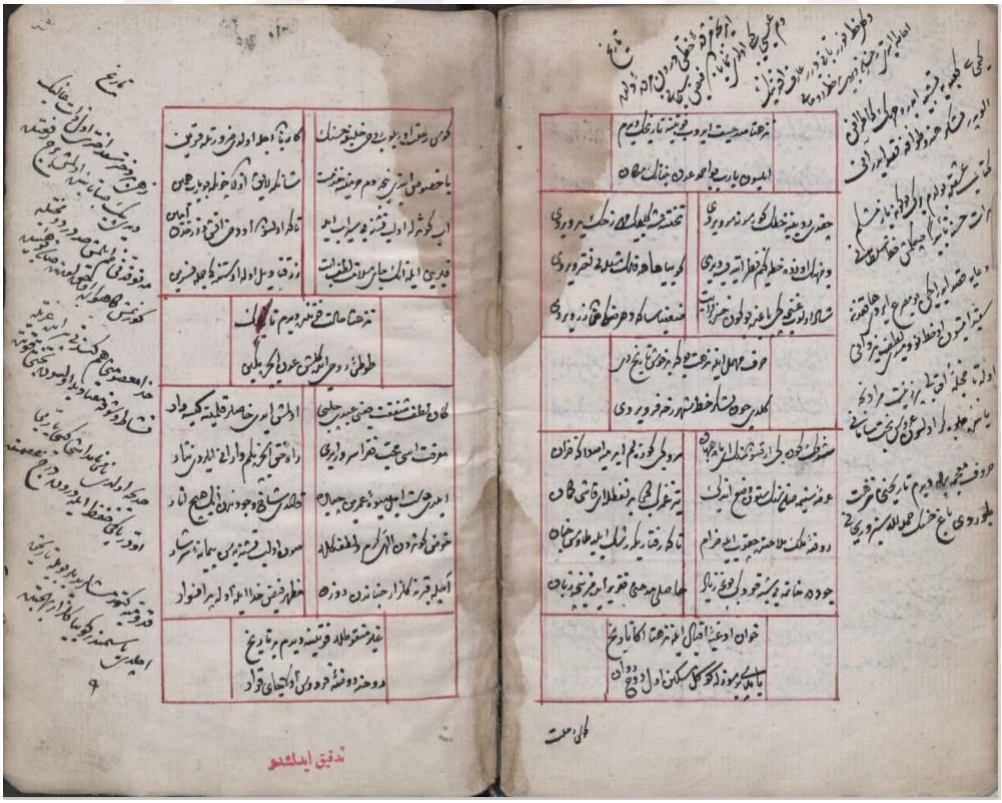

Yazma vr.62b-63a

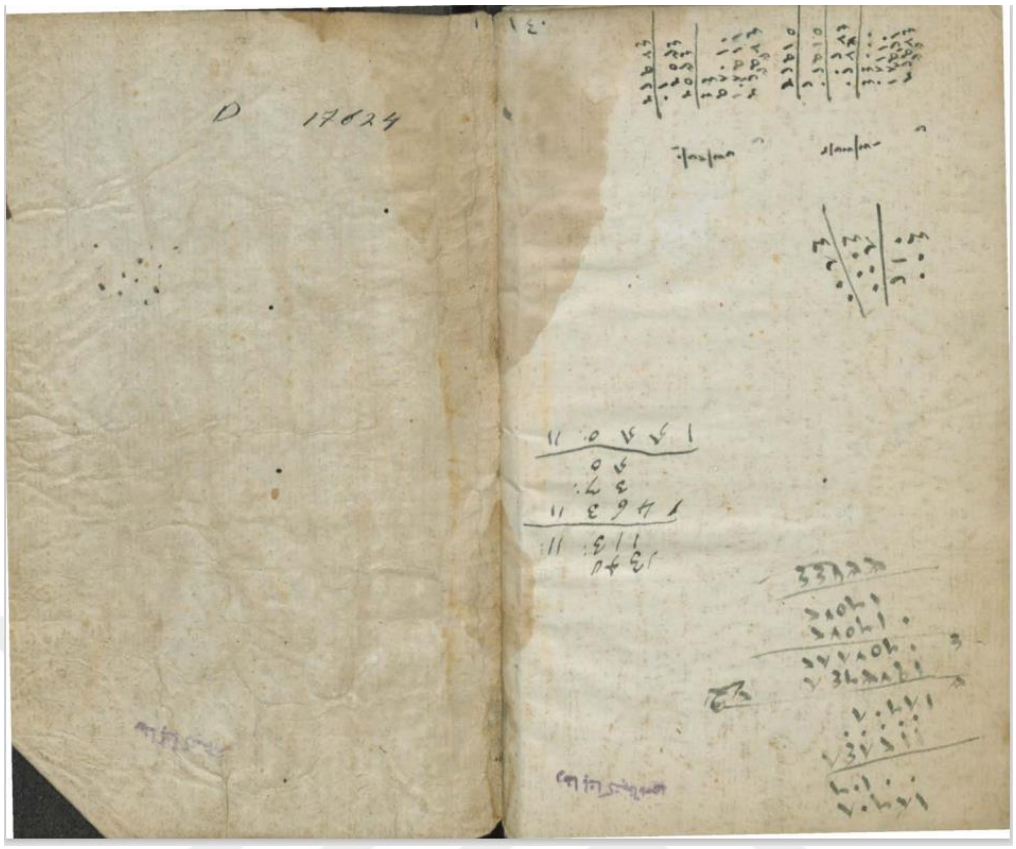

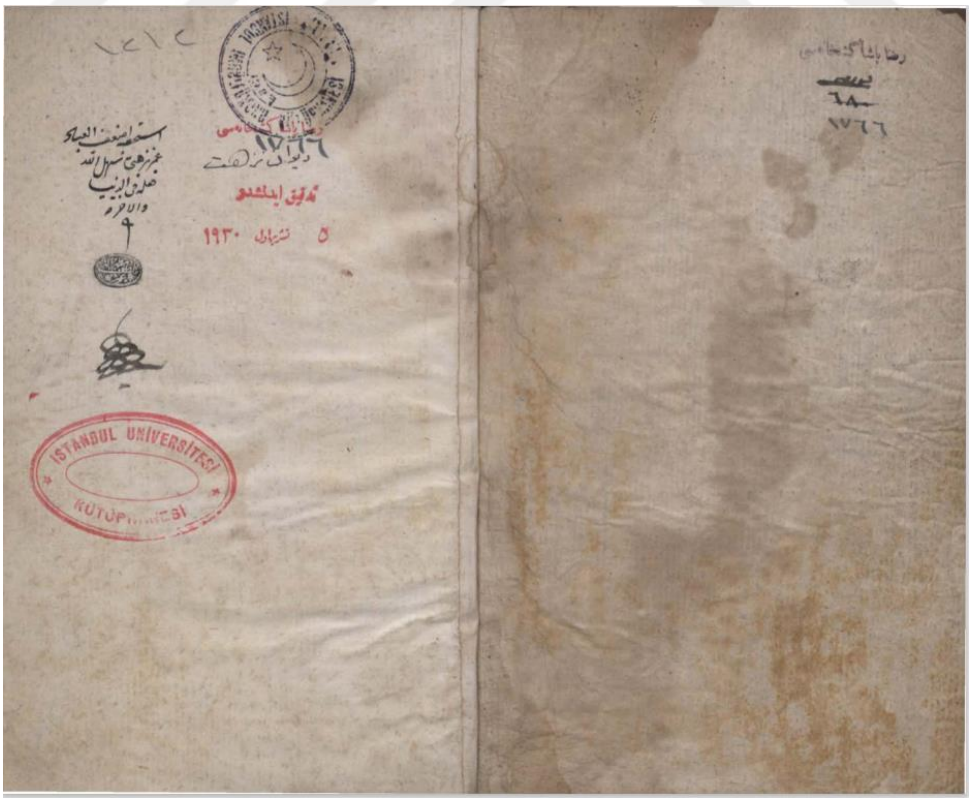
ISTANBUL UNIVERSITESI
KUTUPHANESI

T
1766

DİZİN

Ādem, 159, 253
Ādemoġlu, 281
Aḥmed, 75, 100, 326
Allāh, 74, 100, 112, 269, 270, 277, 280, 281, 323
At çeken-zāde, 62, 322
At Meydānı, 80, 296
Bāġdād, 211
Bārī, 100, 126
Bihzād, 151, 154
Bījen, 210
Bismil, 265
Cem, 82, 103, 108, 312, 334
Cemşīd, 59, 78, 102, 180
Ceyḫūn, 211
Çīn, 79, 121, 146, 166, 192, 213, 299
Dārā, 59, 78, 102, 103, 146
Dāver, 102, 230
Dellāk-zāde, 62, 321
Dellāl-zāde, 61, 321
Efrāsiyāb, 251
Eyyūb, 35, 117
Fennī, 274
Ferhād, 66, 89, 112, 124, 151, 194, 201, 206, 243, 275, 291
Ferīdūn, 59, 78, 103
Feyżī, 10, 300, 301
Firdevs, 76, 329
Firʿavn, 162
Ġaffār, 46, 53, 99
Ḥadīce, 60, 331
Ḥaḳ, 17, 45, 53, 98, 108, 121, 123, 266, 270, 309, 327
Ḥaḳ teʿālā, 205
Ḥaḳḳ, 158, 329
Ḫālıḳ, 31, 97, 100
Ḫalīfe Ḥasan, 328
Ḥamāmcı-zāde, 63, 322
Ḥarameyn, 328
Ḥasan Aġā, 76, 326
Ḥayy, 31, 97, 108
Hemedān, 178
Ḫıṭā, 79, 127, 140, 166, 192, 226
Ḫıżr, 137, 238
Hindū, 121, 127, 132, 330
Ḫoṭen, 132, 134, 146, 190, 226
Ḫudā, 10, 59, 81, 100, 101, 102, 213, 276, 291, 300, 323, 329, 331
Ḫusrev, 35, 102, 117, 169, 194, 265, 275, 290
Işfahan, 80, 255
İḫlāṣ, 209
İlāhī, 98, 267, 329
İlyās, 238
İncīl, 288
İskender, 78, 287, 325
İslām, 222, 296
İsmāʿīl, 78, 155, 235
İstānbūl, 79, 223
īzed, 104, 121, 324, 325, 326
Ḳādir, 31, 97
Ḳaf, 16, 99, 107, 146, 177, 245
Kaʿbe, 56, 78, 136, 147, 155, 166, 177, 180, 193, 206, 215, 240, 241, 267, 330
Ḳapucı-zāde, 62, 321
Ḳapudānpāşā Ḥamāmı, 316
Ḳapudan-zāde, 319
Kātib-zāde, 62, 321
Ḳays, 114, 166, 175, 243, 252
Kenʿān, 78, 105, 121, 133, 174, 254, 272, 288
Ketāncı-zāde, 62, 321
Kevṣer, 156
Keyḫusrev, 59, 78, 102
Ḳılıççı-zāde, 62, 321
Kirdgār, 173, 198, 324
Ḳurʾān, 46, 53, 89, 99, 170
Leylā, 284
Leylī, 91, 114, 127, 164, 190, 233, 241, 252, 289
Loḳmān, 230
Maḥmūd, 32, 59, 76, 103, 104
māʾ-i Şaṭ, 108, 211
Mecnūn, 63, 89, 91, 109, 116, 149, 154, 164, 190, 201, 211, 233, 234, 235, 241, 245, 284, 289, 320
Meryem, 261
Mesīḥā, 201, 287, 292, 299
Mevlā, 108, 162
Mevlevī, 9, 146, 302, 317
Mıṣr, 35, 105, 117, 174, 181, 257, 279, 288
Mirrīḫ, 150, 176, 193
Monlā-zāde, 62, 321
Muḥammed, 54, 101, 311, 312, 313
Mūsā, 162

Muṣṭafā, 54, 99, 100
Muṣṭafa Efendi, 326
Nāʾilī, 163
Nefʿī, 18, 38, 124, 144
Nīl, 254, 257, 288
Nūḥ, 16, 252
Nūr āyeti, 265
Nüzhet, i, iii, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 36, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 94, 99, 101, 104, 106, 108, 110, 113, 116, 119, 124, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163,164, 165, 166, 170, 171, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 207, 208, 210, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 279, 280, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 302, 303, 306, 308, 309, 310, 312, 315, 318, 319, 320, 323, 324, 325, 327, 328, 330, 334, 336
Nüzhetā, 16, 27, 57, 64, 65, 68, 75, 76, 77, 115, 120, 122, 128, 130, 133, 134, 135, 138, 139, 141, 145, 147, 148, 151, 152, 153, 155, 160, 161, 162, 165, 167, 168, 169, 172, 173, 174, 180, 182, 183, 185, 187, 188, 195, 197, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 214, 216, 217, 218, 225, 226, 231, 232, 235, 238, 239, 241, 242, 245, 247, 252, 255, 256, 258, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 268, 269, 270, 272, 273, 276, 277, 280, 281, 283, 284, 285, 287, 289, 291, 293, 297, 298, 303, 307, 318, 325, 329
ʿAbdī Çelebi, 329
ʿAden, 135, 210
ʿAdn, 75, 76, 326, 329
ʿĀrif Efendi, 41, 307, 330
ʿIyd-i eḍḥā, 57, 155, 240, 247
ʿĪsā, 104, 244, 301
ʿİsī, 77, 121, 139, 253, 261, 329
Oḳ Meydānı, 80, 191
Oḳcı-zāde, 62, 321
ʿOṣmān, 59, 102
ʿUtarid, 59, 103
Rab, 75, 147, 187, 221, 249, 275, 326
Rabb, 104, 113, 143
Rabbānī, 330
Raḥmān, 46, 53, 99, 102, 218, 238
Ramażān, 117
Resūl, 312
Resūla'llāh, 312
Rūḥī, 125
Rūm, 79, 121, 134, 232
Rüstem, 210, 251, 292
Selmān, 187, 242
Settār, 99
Seyf 'ed-dīn, 75, 323
Ṣıfāhān, 170, 176
Sikender, 145, 183, 199, 313
Sitānbul, 80, 295
Ṣūfī-zāde, 63, 322
Sübḥān, 102
Sübḥānī, 329
Süleymān, 99, 236
Şems-i ve'd-duḥā, 312
Şīrīn, 151, 194, 275
Tātār, 165, 197, 221, 293
Taŋrı, 101
Tüvānā, 31, 97
Ṭıflī, 27, 245, 284
Ṭūbā, 130
Ṭūfān, 183
Ülker, 88, 105
Yaḥyā, 144
Yaʿḳūb, 35, 78, 103, 107, 117, 119, 133, 190, 235, 272, 279
Yāsin, 209
Yezdān, 90, 102, 106, 108, 292, 327, 330
Yūsuf, 35, 78, 103, 105, 107, 114, 117, 121, 129, 133, 149, 174, 181, 190, 214, 230, 235, 240, 272, 279, 288, 297, 306